Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Rahbek, Knud Lyne.; K. L. Rahbek.
Titel | Title:	Erindringer af mit Liv
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 3
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kbh. : Jens Hostrup Schultz, 1824-29
Fysiske størrelse | Physical extent:	5 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

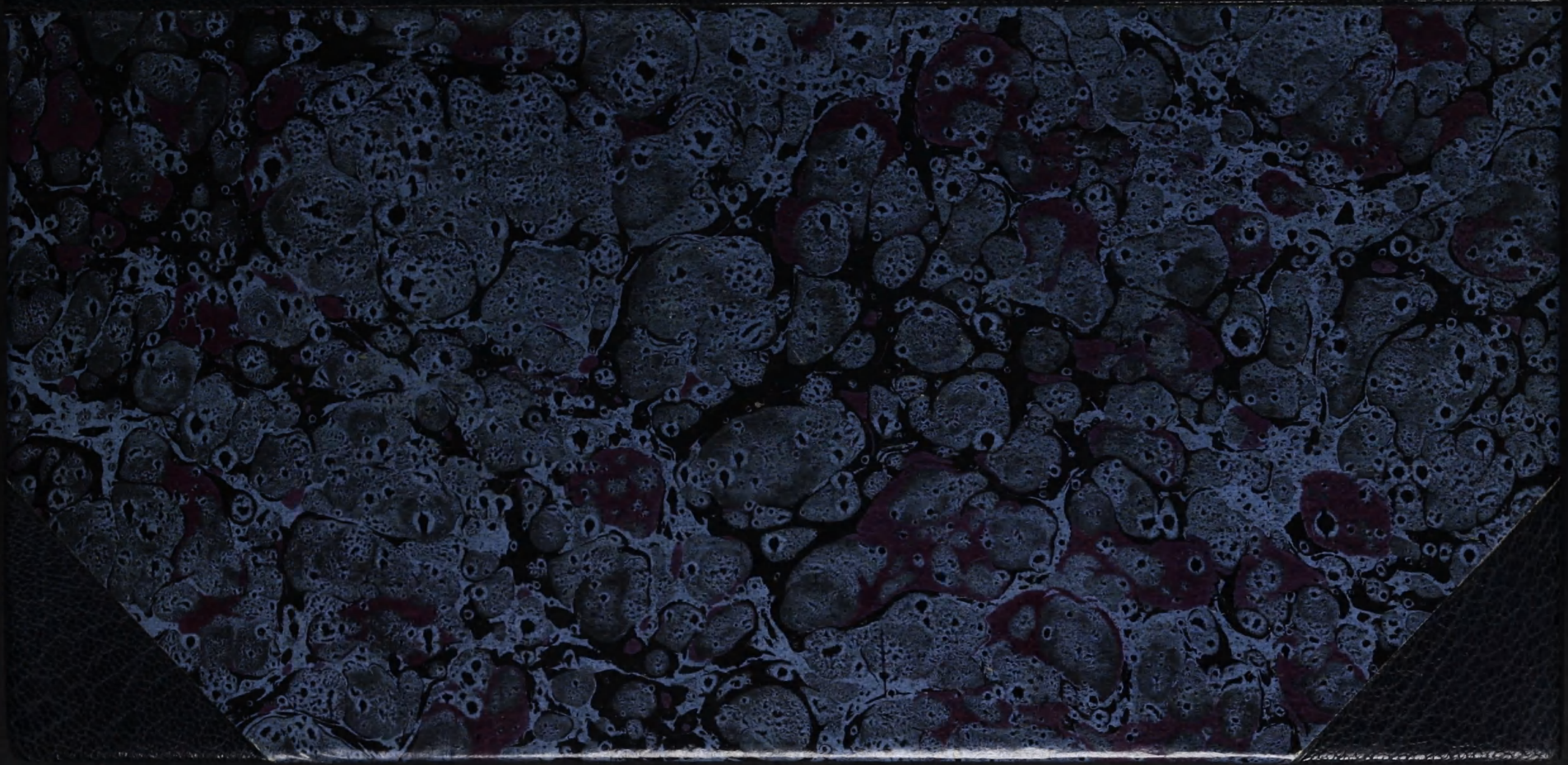

45,-183,-8°
ex. 1

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130016913511

Erindringer

af mit Liv.

Ved

K. L. Rahbek,

Professor og Theaterdirecteur, Ridder af Dannebrogen.

Tredie Deel.

Kjöbenhavn.

Trykt hos og forlagt af Directeur Jens Hostrup Schultz,

Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

1825.

3114

Victus animi respexit. Ibi omnis
Effusus labor, atque . . . rupta . . .
Foedera.

Virg. Georg. Libri IV, v. 491.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Til

Hr. Doctor Theologiæ

J. P. Mynster.

Min Ven!

Da jeg nu eengang har begyndt at sætte mig ud over Skik og Brug, ved at lade en egen Tilskrift til Dig gaae forved hvert Bind af disse mine Erindringer, kan jeg saa meget mindre overtale mig til at undlade dette forved nærværende, hvori vort Kiendskabs første Oprindelse omtales; thi at, endskiøndt uforglemmelige O. H. Mynster ogsaa her havde Førstefødselsretten, og tidligere blev min Aands og mit Hiertes Yndling, Du snart broderligen traadde ved hans Side, ligesom Du efter hans Bortgang beklæder hans Sted, ja at det vel torde være tvivlsomt, hvilken af Eder begge paa mit senere Levnet og alle dets Forhold har havt meest og veldædigst Indflydelse, det er, hvad jeg Aar for Aar med hierteligere Erkiendtlighed paaskiønner. Dobbelt levende maa dette falde mig paa Siælen i et Øieblik, da Jubelhøitiden for begge de Samfund, hvor vort Venskabs Rosenbaand, skiøndt knyttet under Spøg og Latter, af en usynlig Haand indviedes os giensidig til en veldædig Ledetraad giennem Livets Labyrinth, ad et langt høiere og skiønnere Maal, end det, vi i hine vor Ungdoms flygtige Dage havde for Øie, kalde mig saa utallige i skyldfri Munterhed og hierteligt Venskab nydte Timer i levende Minde!

Mod min Forventning omfatter dette Bind et kortere Tidsrum, end min Hensigt var. Midlertid standser det just herudover ved en høistmærkelig Vendepunkt i mit Liv, og begynder da i næste Bind det Veistykke, hvor jeg, alt eftersom jeg længere og længere er kommet ud derpaa, mere og mere i Dig har fundet en trofast og broderhuld Medvandrer.

Bakkehuset, den 26 November 1825.

Din Ven

K. L. Rahbek.

Mine Proveaar.

Per varios casus, per tot discrimina rerum.

Virg. Æneid. libr. I. v. 205.

Den første Prøve, hvormed disse mine Proveaar begyndte, og som, uagtet, eller maaskee rettere, just fordi det var en Ubetydelighed, dybt har indpræget sig hos mig, og altsaa, da jeg undergik den, maa være dybt følt, var følgende. Efterat have i Leipzig kastet min Paryk, i det rigtig nok glippede Haab, ikke at være rødhaaret mere, bar jeg, som der begyndte at blive Brug, mit Haar rundt. Ved min Hiemkomst fandt den yngre Deel af mine Bekiændte det, fort commode et fort degagé, og jeg erindrer mig blandt Andet, at Zeuthens Kone ved mit første Besøg opmuntrede mig i kraftigste Maade, at blive ved at bære det saaledes. Det var hidtil aldrig faldet mig ind, at der i nogen Henseende herom kunde være mindste Spørgsmaal, eller at det fra nogen Side kunde komme i Betragtning; da jeg var mig bevidst, at jeg i al Uskyldighed havde fra Begyndelsen af baaret det

saaledes, fordi det var for kort til at komme under Haarskiærerhænder, og var vedblevet, fordi jeg fandt det beqvemt, ikke heri at afhænge af fremmed Hielp, som overalt paa Reisen ikke allevegne havde været at have. Min Fader saae derimod Tingen fra en anden Side, udentvivl fordi han kiendte det, man kalder Menneskene, ɔ: de smaalige Stormænd & Comp., bedre end jeg. Don Carlos paastaaer ironisk, at hans Fader ikke torde lade ham commandere Armeer,

Af Frygt, hans Syngen kunde derved lide;

min Fader var derimod for fuld Alvor bange for, at, dersom jeg vedblev at gaae med kort rundt Haar, de den Tid almægtige Pungeparykker umulig vilde tillade, at jeg enten blev Professor, Pageinformator, eller end mindre, hvad han endnu hellere ønskede, ansat under ham ved Toldboden. Jeg maatte altsaa krybe til Korset, og for paa ny at see ud som et ordentligt Menneske, ved Haarskiærerens Hielp faae Toupee, Bukler, og en vist nok meget lillebitte Pidsk i min Nakke. Var iøvrigt Nathan den Viises

Kein Mensch muß müßen,

som man veed, fra tidlige Aar dybt indgroet hos mig, da følte jeg det sandelig ikke mindre ved den Calembour, hvormed jeg i min nøiere Omgangskreds i denne Anledning blev opvartet, at der var foregaaet en Hovedforandring med mig, da jeg var kommet under Pidsken.

Var det nu end ligesaalidt i Grunden figurlig, som bogstavelig sandt, at jeg var kommet under Pidsken; da var det derimod desvissere, at der var foregaaet en Hovedforandring med mig, i det jeg fra den meest utvungne Frihed var kommet, vel ikke under Tvang, men dog i Baand, der maaskee just derfor vare mig desføleligere, fordi de vare Anseelsens og Ærefrygtens, og ikke Myndighedens eller Magtens. Ogsaa forulæmpede de mig saameget mere, som de oftest lode sig føle ved saadanne for almindelige Øine ubetydelige Tilfælde, i hvilke en Søn ikke kunde være bekiendt, ikke at læmpe sig efter sin Fader, men som midlertid for mig, deels af Biaarsager havde, deels efter mine Begreber maatte have en Vigtighed, som jeg hverken gierne vilde giøre Rede for, eller kunde vente at faae erkiændt. Heriblandt hørte i høi Grad min Hengivenhed for Skuepladsen, som min Fader nu saae i et langt mindre gunstigt Lys end forhen, da Theatret deels ikke nær ansaaes for at staae i den Gunst og Anseelse, som i Periodus Juliana, deels han og syntes, det maatte være høi Tid, at de Børnesko vare traadde, og at jeg tog mig noget saakaldet alvorligt og solid for. Allerede, i Anledning af Høitidelighederne ved Roses Død, havde vi begge indbyrdes givet og taget adskillige Forargelser; og saare naturlig maatte, da vi nu, efter saa mange Aar, levede under Tag sammen paa ny, næsten daglig forefalde

Ting, hvorved den Ene, som oftest uvitterlig og uforsætlig, krænkede og saarede den Anden.

Hertil bidrog især, at ligesom jeg havde min Yndlingsplan, og Yndlingsdrøm, min Fader ligeledes havde sin, der af mange Aarsager ikke laae ham mindre paa Hierte, og som han havde saaledes indledet, at der til dens fuldkomne Iværksættelse ikke syntes ham at mangle Andet, end at jeg skulde have Menneskesands nok til at indsee, hvor fordeelagtig den var mig, og modtage hans Forslag med aabne Arme. Det havde nemlig fra tidlige Aar været hans Ønske, i mig at opklække sig en Eftermand i hans fordeelagtige Embede. Dette havde jeg nu vel i tidligere Aar ikke villet indlade mig paa; men da jeg midlertid lidt efter lidt giorde mig ikke ufordeelagtig bekiændt i Litteraturen, og man i de Dage saa temmelig troede, at den, der i een Ting havde viist Fliid og Anlæg, maatte være ein Subject, von dem man konnte machen Alles; da min Fader rimeligviis ikke var ubekiændt med et Orakelsvar fra en af Tidens Magthavere, der havde affærdiget en udmærket Competent til et Professorat, som han ikke fik, med den Trøst: at der blev mange gode Toldertienester ledige, lod han det gaae saaledes hen, og saae Tiden an.

Midlertid var den yngste Toldinspecteurs Plads bleven ledig, hvormed ingen Lønning var forbunden. Denne havde min Fader søgt, og faaet, naturligviis i Forening med sit gamle Embede. Hovedanlednin-

gen, at han søgte den, var rigtig nok, at der kort tilforn var giort den Foranstaltning, at enhver af Toldbodens Embedsmænd skulde, naar han kom og gik, mælde sig paa Toldinspecteurernes Comptoir, hvor Klokkeslettet blev ført til Bogs. Saa stræng, iørig, og paapassende, han var i sit Embede, fortrædigede denne smaalige Control ham dog, især da den mod ham, som var mellem de ældste og meest anseete Embedsmænd, blev holdt saa strængelig, at han, ikke ganske uden al Bitterhed, spøgte med, at han vilde angive samtlige Toldofficianter til at staae aabenbare Skrifte, da han af deres Protokoll kunde vise, at han var den eneste, der var antegnet for at have været en Formiddag borte, for at communicere. For at undgaae disse Tracasserier, blev han nu selv Toldinspecteur; men tillige rodfæstede sig alt mere og mere den Plan hos ham, at faae mig ind paa sit Contoir, dannet til Forretningerne, adjungeret, og nu ved forefaldende Vacance træde selv op i Gage som Toldinspecteur, og overlade mig Toldskriverstolen.

Hvor alvorlig denne Sag strax efter min Hiemkomst maa have været i Giære, kan man see af følgende, udaf et Brev fra min Ven Beck i Mannheim, skrevet den 8 Decbr. 1784, til Giensvar paa et, hvori jeg havde beskrevet ham hele min Stilling og Stemning:

"Din Fader — skriver han — er en Mand, jeg meget agter; han seer, at Enthusiasme for Kunst er

priselig, men ikke giør lykkelig. Hvor vilde Du med Din irritable — reizbaren — Følelse, som Skuespiller, som Autor, bære Publikums Luner, Forfølgelser af Dine Collegers Avind, af Foresattes Chicaner, der er tree Gange værre, naar de veed, at vi trænge til dem; hvor vilde Du bære den utallige Hær af Kunstnergienvordigheder — — Tro mig, Broder! i stor Ulykke føler Siælen sig stor, i smaa Gienvordigheder taber man Fatning, Mod, Lyst, Alt; det fortærer En Livets Dage. Det er en anden Sag, saaledes, som Du hidtil hængte ved Kunsten, hvor Du kunde gaae, naar og hvor Du vilde, see og skrive, hvad Du vilde, søge Venner paa Jordklodens vide Kreds, da Du kom Ingen i Veien; en anden Sag er det, i et utaknemmeligt Udland, at hellige Kunsten sine bedste Kræfter, arbeide for Theatret, og blive kummerlig betalt; staae Fare, at en Andens Smørerier, og Charlatanerier giøre mere Lykke med Udgydelser af Dit Hierte. Tro mig, man maa nøie være kiændt med den onde Side af Kunsten, og alt det, som hører dertil, for at gaae noget langsommere til en Beslutning, der kunde giøre lykkelig, men for det meste forgifter Livets bedste Blomster."

Han anfører mig nu et Exempel af hans afdøde Kone, hvem Tilsidesættelse for en Nykommen, der hos Publikum havde Nyhedens Anbefaling, havde paadraget et af de Recidiver, der fremskyndte hendes ubetimelige Død. "Lad os bære, hvad vi have —

saaledes slutter han her — isteden for at søge Noget, vi ikke kiænde."

"Jeg billiger meget Din Faders Plan. Man lever slet af Kiærlighed ene; skulde det samme ikke giælde om Kiærligheden til de skiønne Kunster? Det er eengang saa i Verden, at kun Penge kan udføre os visse Ønsker; hvorfor troer Du at være død for Kunsten og Dine Venner, hvis Du faaer en Tieneste, der binder Dig til borgerlige Forhold? — — Broder! jeg besværger Dig ved vort Venskab, hvis Du ikke snart træffer meget gode Udsigter paa Kunsternes Mark, saa opfyld Din Faders Ønsker, endnu i hans levende Live, at vide Dig lykkelig og forsørget. Jeg giør Dig da! — det høitideligste Løfte, i Nov. 1787 i det seneste, at være i Hamborg hos Schröder. Virkelig! hans Breve efter hinanden i Din Fraværelse vise meget det Ønske, at see, eller rettere at have vort Trifolium hos sig; og Du skal stadfæste den vaklende Beslutning; men . . ."

Man skulde sige — udbryder J. J. Rousseau i een af sine tungsindige Timer — at de Ondes sorte Planer ere de eneste, der lykkes; de Godes uskyldige Forehavender komme næsten aldrig til Virkelighed.

Hvad den første Deel af denne Sætning angaaer, vil jeg tilstaae, at jeg, hvor jeg dømmer uden Lidenskabelighed, er for utilbøielig til at troe paa Ondskab og sorte Planer, til at underskrive den; Sætningens sidste Deel har jeg derimod kun havt alt formegen

Aarsag til at sande. At det midlertid var, og endnu længe vedblev at være det manheimske Kløverblads Alvor at gaae til Schröder, sees af Islands Levnet, hvor han beretter, at denne Plan først, saa at sige, i selve Iværksættelsens Øieblik, ved et Besøg af Lambrecht i Mannheim 1787 blev definitiv forkastet, og det ikke uden efter en lang Omtvistning, hvorved Lambrecht understøttede den modsatte Mening, og udentvivl havde Medhold af Island, der af mangehaande indvortes og udvortes Grunde var den mindst schröderske iblandt dem, og der, alt sit Kunstværd uagtet, slettest maatte finde sin Regning ved, at udgiøre Part af en Skueplads, hvor han vilde komme i idelig Sammenligning med den classiske Schröder.

Hvis det midlertid virkelig, som det synes, var en væsentlig Betingelse hos Beck, for at give hin vaklende Beslutning fornøden Fasthed, at jeg skulde efterkomme min Faders Ønsker, da saae jeg mig meget langt fra at kunne opfylde denne; i det jeg tvertimod paa det bestemteste havde erklæret, at jeg ikke kunde indlade mig derpaa, men at jeg, naar jeg vilde følge mit eget Hoved, meget godt indsaae, det tillige var min Pligt at staae paa mine egne Been, og altsaa var besluttet for Fremtiden ved litterarisk Vindskibelighed at erhverve, hvad jeg behøvede.

Uagtet dette nu virkelig var mit Forsæt og min Idræt, kan jeg dog ikke nægte, at det var megen Godhed af min Fader, at tage mit Ord for gyldigt,

da jeg ikke blot det første Aar vedblev at boe og spise hos ham, hvilket jeg endelig vil tilstaae, hos mig blev extra lineam, da det ikke var noget, jeg modtog i rede Penge; men da han ydermere fik strax efter min Hiemkomst et Eftersmæk af min Reise, i at maatte betale Iselin, hvad jeg ved min Tilbagekomst til Kiel paa ny havde optaget. Lægger man nu til, at min Fader sad med en meget talriig, og tiltagende Børneflok; at ved den amerikanske Krigs Ophør en pludselig Standsning i Kiøbenhavns Handelsdriftighed var indtraad, og havde efter Sædvane medført de betydeligste Handelshuses Fald *), at derved ikke blot hans Embedsindtægter med eet vare betydelig formindskede, men han vel og i Følge Omstændighederne var med adskillige af hine i en Deel Urede; at Misforstaaelsen med Tante Lyne ikke lidet bidrog til at forknytte og forværre det Hele; var han sandelig ikke at fortænke, at han var utilfreds med, hvad han maatte ansee, som en Grille af mig.

---

*) Jeg erindrer mig saaledes, at han kom en Middag ind med sin Kiæmpehaand fuld af en Pakke forseglede Embedsbreve, og spurgte mig, om jeg havde Lyst at have et Begreb om Handelens og Velstandens Flor; og see! det var da lutter Breve til de Herrer Commissarier i næsten alle de forhenværende Handelsmatadorers Fallitboer. "Hvis vi ikke spiste og drak her i Kiøbenhavn — sagde han en anden Gang — var her hverken Handel eller Søfart."

Man troe midlertid ikke, at, saamegen Anledning end min Fader kunde have til at være utilfreds med mig i saa Henseende, han derfor elskede, og, jeg tør lægge det stolte Ord til, agtede mig mindre. Det var formeget i hans egen Aand, og gierne kan jeg sige, efter hans Exempel, at ville selv i sit Ansigts Sveed tiene sit Brød, til han ikke i Hiertet skulde bifalde det, især da han saae, at det virkelig var mit Alvor, og at jeg efter Tidernes Leilighed var om mig, for at skaffe mig Arbeide og Erhverv. Saaledes tog jeg umiddelbar efter min Hiemkomst driftig og ivrig Deel i de berlingske lærde Tidender paa ny; saaledes var jeg meget sysselsat med den iversenske Nytaarsgave; saaledes paatog jeg mig, i Forening med Kierulf at fortsætte Bibliothek for det smukke Kiøn, som dets hidtilværende Bestyrere havde forladt; endnu i Slutningen af dette Aar anmeldte jeg mine prosaiske Forsøg paa Subskription. Kom der nu end ikke megen Fordeel ud af det Altsammen, og blev end dette lidet, ved at høstes grønt, endnu til langt mindre, vidnede det dog om en Arbeidsomhed, som min Fader satte Priis paa; ogsaa gav det Anledning til, at adskillige Mænd, der i hans Øine vare af Betydenhed, vel tildeels for at sige ham Noget behageligt, talte godt til ham om mig, som et flinkt og flittigt ungt Menneske. Var da end min Vei ikke den, han ønskede, bar den dog i hans Øine bestandig fremad, og altsaa, skiøndt just ikke saa ganske lige, nærmere til det Maal, han endnu

bestandig blev ved at have for Øie, og vel aldrig ganske opgav, før jeg, ved at blive ansat ved Universitetet, syntes ham virkelig traad i anden Tieneste, eller i det mindste kort før.

Udtrykkelig erindrer jeg nemlig, at han, udentvivl i 1788, da jeg som Medudgiver af Minerva ansaaes for at staae i nogen Yndest og Agt, endnu eengang med megen Indstændighed og Hiertelighed udviklede mig sine Hensigter og Udsigter i saa Henseende, og sluttede med at sige: "Jeg kan godt begribe, at Du ikke kan have Lyst til at opgive, hvad Du har lagt Dig efter, og troer at lægge Dig Ære ind med; men Du maa ikke forestille Dig Contoir-Arbeidet saa besværligt; naar Du først har sat Dig ind i Forretningerne, kommer det kun an paa at overskue og styre, og naar en rask Arbeider, som Du, vil anvende nogle Timer om Dagen paa det, saa har han den øvrige Tid til sine Studeringer og de Arbeider, han har Lyst til." 'Det er heller ikke min Grund, sagde jeg, som udentvivl da var lidt stødt over en formeentlig Tilsidesættelse i den videnskabelige Vei: men min Fader veed, jeg er meget for at røre mig; og jeg er saa bange, naar jeg en smuk Morgenstund var gaaet ud for at gaae paa Toldboden, der da et Par gode Venner skulde komme, tage mig under Armen, hilse mig fra Generaltoldkammeret, og følge mig ud i Castellet, hvor jeg kom til at savne min Motion." Min Fader, som vidste alt for vel,

at det er ei enhver, der kan omgaaes med Penge,
og at det især ikke var mit Talent, stak i at lee, og sagde: "Naar Du kiænder Dig selv saa vel, skal jeg heller aldrig tale til Dig om det mere." Jeg kan ikke undlade at anmærke, at dersom den Ting saalet havde ladet sig giøre, som min Fader syntes at forudsætte, anseer jeg det for det klogeste, jeg nogen Tid har giort, at jeg ikke lod mig friste, men smukt kom den Advarsel ihu, min Ven Ewald i en Note til Harleqvin Patriot har givet mig om vore Liges Udueligheed til Oppebørselsbetiente.

Hvad der midlertid mere end Alt lod mig føle, at den myndige Tone, min Fader efter sin Tids Vane undertiden betiente sig af, ikke var uden i det høieste øiebliklig Forstemmelses og Utilfredsheds, som jeg vel oftere var Afleder for, end egenlig Aarsag til, var den Fortrolighed, han hædrede mig med, og som jeg vidste at sætte Priis paa. Saaledes havde han paa den Tid en fortrædelig Strid med Toldkammeret om en Sag, hvor han fuldt og fast troede at fortiene Tak, og altsaa ikke vilde erkiænde den Skaansomhed, hvormed man søgte at formilde den Anke, man fandt at være imod ham, for Gunst, og hvor ethvert ubehageligt Ord var ham saameget beedskere, da det deels kom fra en saakaldet gammel Ven, deels fra yngre Mænd, i hvem han, med al Paaskiønnelse af deres Duelighed og Retsind, ikke godt kunde finde sig i, at skulle erkiænde Foresatte. Denne Sag, skiøndt den, saavidt

mig er bekiændt, gik af uden videre Følger, harmede ham meget, og saameget, at han, som var sig bevidst, hvor diærvt og frit han skrev, frygtede deri for at kunne forivre sig, og til den Ende, under Paaskud, at han ikke vilde lade nogen af sine Contoirfolk see det, bad mig — mine noksom bekiændte Kragetæer uagtet — at reenskrive det; med Tillæg, at, dersom deri fandtes eet og andet, som jeg ikke syntes om, kunde jeg frit forandre det. Heller ikke var denne Forsigtighed saa ganske ubeføiet, da der virkelig var adskillige Steder, som jeg, naar jeg bragde ham min Copie, giorde ham opmærksom paa, jeg havde forandret, og sagde: "man siger om mig, at jeg er ikke bange, men hvad der stod, torde jeg ikke have sagt; men vil min Fader nu see; nu har jeg sat det saaledes; Sagen bliver det selv samme; men lad nu tage sig af det, hvo der har Lyst!" Ogsaa havde jeg den dobbelte Glæde, baade, at han uden al Undtagelse billigede, og bifaldt mine Rettelser, og at han for alt det, der saaledes kom ind fra min Haand, aldrig nogensinde havde mindste Ubehagelighed, hvilket midlertid for stor Deel kan tilskrives baade det daværende Collegiums almeenerkiændte Humanitet og Liberalitet, og den særdeles Agtelse og Godhed, dets Ypperste indtil hans Død bevarede min Fader, som en gammel duelig og retsindig Embedsmand, hvem de villigen tilgav, hvad Smaaskrøbeligheder

Bevidstheden om lang tro og god Tieneste vel undertiden kan medføre.

At jeg midlertid i min lange stedse tiltagende Ubundenhed havde vant mig til Adskilligt, som min Fader havde Ret i, at misbillige, men som midlertid, tildeels vel, fordi jeg stod for godt i Huset til, at Alt skulde komme ham for Øre, gik for det meeste upaatalt hen, kan jeg ikke nægte. Saaledes havde jeg f. Ex. en Uvane, som jeg vist veed, jeg ikke vilde bære over med hos Nogen, der stod under mig, men som, det da aldeles ikke faldt mig ind, der var det ringeste urigtigt i. Det Værelse, jeg havde, var ved Siden af Porten, ligeved Jorden. Det hændte mig ikke sielden at komme silde hiem, uden derfor i mindste Maade at have sviret, da blandt andet den af mine Giæstvenner, i hvis Huus jeg næsten meest kom, havde den Skik gierne at vilde sidde længe oppe efter Bordet ved en Pibe Tobak, og da have en god Ven at snakke med. Jeg havde vel Nøgle til vor Port; men gemeenlig blev der slaaet Slaa for om Aftenen, naar Karlen gik til Sengs, og troede, Alle maatte være hiemme; og da der boede adskillige Familier i min Faders store Gaard, og den nyere Praxis, ved Ringningernes Antal at tilkiendegive, til hvad Etage man hører, den Gang endnu ikke var opfunden, eller indført, var det en meget mislig Sag at ringe sig ind af Porten, hvilket jeg vel overalt ikke havde stor Lyst til, at det ikke, hvis tilfældig min Fader næste Mid-

dag ikke skulde være vel stemt, skulde give Anledning til en Discussion om Nattestimen og Uorden. Jeg fandt det da meget kortere og nemmere, naar jeg kom reent hiem, og ikke kunde lukke mig ind, at slaae en Rude ud, og gaae ind af mit Vindue; hvilket Vægteren, som kiændte mig, meget sorgløs saae paa, og som efterhaanden blev en saa bekiændt Sag der i Nabolaget, at mine Gienboerske, Admiralinde Kaases fire deilige Dottre, hvoraf den ældste var forlovet med Overauditeur Rosenstand, der boede til vores, hvergang de om Aftenen hørte Glas klingre, havde til Mundheld: nu kom Rahbek hiem.

En anden Ting, som maaskee ikke enhver Fader havde taalt, fandt min Fader blot en Pudseerlighed. Jeg laae i, hvad jeg kaldte en Eenspænderseng; midlertid traf det ikke sielden, at en god Ven, der enten ikke kunde komme ind, f. Ex. Baggesen, der laae paa Regentsen, som da lukkedes Kl. 11, eller der var kommet ind fra Landet, som Kierulf, der var Hovmester hos den unge Baron Bolten paa Sorgenfri, fulgte hiem med mig, og fik Natteleie. Dette kom efterhaanden saaledes i Skik, at min Stue, og Eenspænderseng, efter en da meget giængs Vise, Boer jeg paa det høie Field *), af Nordahl Brun, fik Navnet muntre

*) Medbragt af P. A. Heiberg, som i samme Tid kom tilbage fra Bergen, og af ham meddeelt til den schulziske Poesiesamling, hvor den derudover urigtig er betegnet med et H.

Siæles Fristed; og at enhver af min nøiere Omgangskreds, der var kiændt af Karlen, endog uden at have været den Aften i Selskab med mig, naar han var forlegen for Nattely, lod sig lukke ind; og traf det sig saaledes undertiden, at jeg, naar jeg kom hiem med een Giæst, forefandt en uventet Indqvartering af een eller to, der alt havde taget Sengen i Besiddelse; og maatte vi da efter bedste Evne realisere det gamle Ordsprog, at, hvor der var Hierterum, var og andet Rum; og bleve vi tilsidst saa overbeviiste om Rigtigheden heraf, at jeg, naar det giordes fornødent, selv uden Betænkning tog et Par hiem med mig, belavet paa at finde en selvbuden Fierdemand hiemme. Saaledes erindrer jeg mig, at en Løverdagaften, da den nøiere Kreds gemeenlig samledes i een af de Giestvenskabets Helligdomme, jeg i det følgende kommer til at omtale, Regentsianeren Brorson den yngre, en Broder af min gamle Ven Prof. Brorson paa Herlufsholm, og Kierulf, der var kommet ind fra Sorgenfri, fulgte hiem med mig, hvor vi alt forefandt Baggesen i Sengen. Om Morgenen kom min Fader ned, og vilde see til mig, som om Søndagen gierne var hans Skik. God Morgen, Knud! sagde han, i det han traadde ind; men blev besvaret af Kierulf med et, God Morgen, Hr. Justiceraad! God Morgen Kierulf! sagde min Fader, men fik nu et nyt uventet God Morgen fra Brorson. "God Morgen Brorson! sagde min Fader smilende: er her fleer?" Nu bragde Baggesen ham sit

God Morgen. "Nu veed jeg dog, her ikke er fleer!" sagde han, da jeg i det samme med mit: God Morgen min Fader! sluttede Troppen; og vi nu alle fem ret hiertelig loe af denne Sammenstuvning paa et saa lidet Rum.

Ikke bør jeg midlertid fortie, at denne min Faders godmodige Optagelse af deslige Excentriciteter, fortiener des mere at paaskiønnes, da han i øvrigt ikke var mindre end Ven af Kammeratskaber og Dusbroderskaber, og ofte gientog, at han kun havde havt — som Udtrykket da var — een Monfrere i Verden; og ham havde han, som jeg rigtignok ogsaa veed, artig betalt.

Men naturligviis, Alt dette, og meget mere deslige, indseer og paaskiønner jeg nuomstunder langt bedre, end jeg den Tid var istandtil, da den tydske Students Yndlingsløsen:

Wer mein Thun zu meistern denkt,
Predigt tauben Ohren;

gienlød i mit Øre og mit Inderste, og da enhver Erindring, end sige, enhver Irettesættelse, var mig des føleligere, deels ved den Bevidsthed, at jeg vel giorte adskilligt Galt, men intet egenlig Ondt, deels ved den forekommende Godhed, hvormed Mænd, som det var Hæder at behage, kom mig imøde, ikke at tale om den broderlige og hiertelige Velkomst, jeg nød i mine gamle Kredse, og som vel kunde friste mig til

at være en Hob bedre tilfreds med mig selv, end just ellers pleier at være min Skik.

Mellem den Vennefærd — som i mine Tanker er en Hob meer, end Herrefærd — der blev giort af den Hiemkomne, er det mig især uforglemmeligt, at det dramatiske Vennesamfund, som jeg skylder saa saare meget af min Smags og Aands, men endnu mere af mit Hiertes Dannelse, til næste Forestilling efter min Hiemkomst valgte den Fordanskning af Voltaires Brutus, som de fra mange Sider, og med megen Føie satte saa særdeles Priis paa. Det er i det foregaaende berørt, at slige versificerede Stykker, oversatte i Prosa, frembyde et sandt Dilemma, da det borgerlige Foredrag, Prosaen leder til, er saare vanskeligt at forene med den mere rhetoriske Diction, Tonen i det Hele synes at fordre. Ved tidligere Forestillinger af Stykket havde man givet den sidstnævnte Maneer Fortrinnet, som mere harmonerede med Roses Skoles Stiil; de nuværende Hovedpersoner nærmede sig mere til, hvad man har kaldt den reineckske Naturalismus, og at jeg, saa stor en Beundrer jeg elles var af denne, i Sørgespil af dette Slags ikke fandt den paa sit Sted, vil man have seet. I det jeg altsaa beundrede Udførelsen, beundrede jeg, som Lessing siger, man altid skal giøre ved Mestre, med Tvivl; men denne Tvivl var atter saa blandet med Beundring, at jeg ikke ret torde lade den komme tilorde, førend ved Enden af Maaltidet, der altid fulgte

ovenpaa Forestillingen; da den, hvis Tour det var at skrive Journal *) over denne, kom til mig, og sagde: Ja! du er vel efter gammel Skik Journalist?

Jeg undslog mig, vel især af Mistro til min egen Dom, som jeg fandt i Modsigelse med saamange af mine Mønsteres og Mesteres. Journalisten, der ikke havde nogen Anelse derom, og var af mine nøie Venner, kunde ikkke tilbageholde sin Misnøie over denne mig usædvanlige Vrangvillie; jeg maatte da ud med Sproget, og tilstaae, at jeg undsaae mig ved at yttre mig utilfreds, hvor jeg saae bedre Dommere, end jeg kunde paastaae at være, saa eenstemmig forneiede. Journalisten vilde nu til at gaae, da vor Formand, som ikke havde spilt med, ikke befandt sig vel, og synlig den hele Aften havde hastet paa, det skulde faae Ende, for at komme hiem, stod op, hentede sig en ny Pæl Viin ved det lille Skiænkebord, opfordrede efter vor Selskabsskik de Tilbageblivende at flytte sammen om Høisædet, da han havde faaet Lyst at sidde Noget endnu, og vendte sig derpaa til mig med det Spørgsmaal: om jeg da heller ikke var enig med den Behandlingsmaade? Opmuntret ved Medhold af en saa vægtfuld Stemme, fik jeg nu Mod til at stræbe at bringe mine Indvendinger og Tvivlsmaal i det Rene, saavel for mig selv, som for de anderledes tænkende. Det omtvistede Spørgsmaal blev fire fulde

*) See første Deel S. 247.

Timer drøftet og forhandlet, mellem ham og mig fra den ene, og vore ypperste Kunstbrødre fra den anden Side, med Varme, men uden Hidsighed, med Lune og satirisk Salt, men uden Galde, som uden Gift; og blev man end til Slutning om selve Behandlingsmaaden hver af sin Mening, udbragte man dog det Resultat, at en versificeret Tragedie oversat i Prosa var en Kunstuting *), som altsaa umuligen var kunstrigtig at fremstille; men hvor man nødvendig maatte afvige til een af Siderne, og hvor der kunde være meget at sige om, hvilken Side man helst skulde afvige til.

Usigelig meget bidrog især i dette Tidsrum dette Samfund til min Uddannelse, som overalt den varme og livfulde Interesse, hvormed saavel Litteratur- og Kunst-Æmner, som Selskabets egne indvortes Anliggender, af dets samtlige daværende Medbrødre, næsten uden al Undtagelse, forhandledes, har i denne liden Kreds udviklet en Fremstillings og Forhandlings Gave, der, af mange ikke hidhørende Aarsager, er saare langt fra at være almindelig iblandt os, og der senere, i mange tildeels høist vigtige Stillinger og Anliggender, har kommet ikke blot Mændene, men jeg tør frit sige, den gode Sag og Fædrelandet til væsenligt Gavn. Vel var der de, endog blandt vore nøieste Venner uden for Selskabet, der dreve deres Spøg med den

*) Slige Misfostre, siger Lessing i sin Dramaturgie meget træffende, erindre os om drukne Mennesker, der dandse uden Musik.

Vigtighed, vi gave dette Selskab, og paastod med et Udtryk, de laante af vort Yndlingsstykke Harlequin Patriot, at vi behandlede det, som om

det var ums Weh und Wohl von Dännemark at giore;

men med Føie gav en af vore ypperste Brødre til Svar, at dette vel ikke var Tilfældet, men nok, som om det var at giøre om en ikke ringe Deel af vort eget Vel og Vee. Og sandelig det gialdt ogsaa vort Vel. Ikke at tale om vor Fornøielse, der stod i saa umiddelbar Forbindelse med den Vigtighed, vore Øvelser, og deres Fuldkommenhed havde for os selv, den Broderfryd, enhver følte ved et mesterligt Kunstproduct af en Broder, som Noget, han ogsaa havde sin Part i; end ikke at tage Hensyn paa den gavnlige Indflydelse, saavel vore dramatiske, som litterariske Øvelser, just ved den Alvor, hvormed de dreves, havde vel endog paa meer end paa vor Aand; end videre at forbigaae Nytten af den Bevanthed, alvorlig at behandle, hvad man gav sig af med; da havde den Interesse, vort Samfund havde for os, den uskatteerlige, uberegnelige Fordeel, at give os Interesse for hinanden. Udviist Nidkiærhed for Selskabet, Trofasthed imod det, Fortienester af det, var et indbyrdes Erkiendtligheds, Høiagtelses og Broderskabsbaand, som vi have at takke, at de her i hine Aar knyttede Venskaber, under alle senere Omskiftelser og Forandringer, ikke have været at løse uden ved Døden, at de vedblive at være uopløselige for al anden timelig

Magt. Mine kiæreste, nøieste, ufortabeligste Venner — dette sandru Vidnesbyrd aflagde jeg af fuldt Hierte paa Selskabets Halvhundredeaarsfest — dem, der i alle Livets og Lykkens Omvexlinger have været, og ere blevne de samme, har jeg havt, og har jeg heri, og herfra.

Af lignende Natur var det, i første Bind (S. 361) omtalte, da saakaldte borupske, endnu, under Navn af det dramatiske litteraire, blomstrende Selskab, blandt hvis Stiftere jeg havde været, og hvori jeg kort efter min Hiemkomst paa ny blev indlemmet, og snart blev en Hovedperson. At samme Aand i det væsenlige var over begge Selskaber, Enigheds og Venskabs, derpaa kan det da giængse Mundheld være Beviis, at hvor man saae een af Borups Selskab, saae man dem alle ɔ: alle dem, der efter vor Talebrug satte Træ, ikke blot indpodedes i Stammen, men virkelig slog an der. Litteraint var dette Samfund vel kun — nogle Taler paa dets Halvaarsmøder, og nogle stældne dramatiske Journaler fraregnede — af Navn, men at ogsaa her liberal Aandsdannelse var tilhuse, vidner vel blandt andet den Omstændighed, at fra dets første Stiftelse af, hvori Maleren Cabot havde en Hoveddeel, unge Artister, hvoriblandt den geniale Historiemaler Wolf, Portraitmaleren Stounder, Kobberstikkeren Schule, vare mellem dets varmeste og virksomste Lemmer, og omhyggelige for, deri at inddrage deres yngre Kunstbrødre,

blandt hvilke jeg vil nævne begge Brødrene Gianelli, Architekterne Friis og Schmidt, Malerne Propsthayn og Grosch, og endelig Dannemarks Phidias, Thorwaldsen; og at samtlige disse Kunstnere, hvoraf saare faa tog en virksom Deel i Øvelserne selv, ikke desmindre for den broderlige Omgangstones Skyld havde, og have, endnu den Dag i Dag, dette Selskab, og dets daværende Brødre i kiærlig Admindelse.

En Egenhed ved begge disse Selskaber, som Tidernes Aand medførte, og som — saamangen anden Uleilighed i Henseende til Forestillingernes Tække og Lykke den maaskee foranledigede — ustridig fremmede en nøiere Forening og fortroligere Omgangstone mellem Medlemmerne, var, at ingen Fruentimmer den Tid tog Deel i Øvelserne; dog havde de i det sidstomtalte Selskab Adgang til Forestillingerne, som Tilskuerinder, hvilket derimod i hint ældre Selskab, hvor overalt Tilskuernes Antal var overmaade indskrænket, ikke fandt Sted.

Denne Forskiel gav naturligviis Anledning til en Forskiellighed i de Stykker, der paa de tvende Selskabstheatre bleve forestilte. Paa det ældre gaves for det meeste holbergske og andre deslige Lystspil, hvor enten Fruentimmerrollerne vare udtagne, eller forandrede, eller af liden Betydenhed. Det yngre Selskab saae derimod fornemmelig paa saadanne Stykker, der kunde behage vore Tilskuerinder, og hvori vel een og anden selv smigrede sig med enten at kunne behage

dem i Almindelighed, eller sit Hiertes Dame i Særdeleshed; her spiltes da, saa meget det lod sig giøre, Dramer og høiere Comedier; og havde blandt Andet i de Aar, jeg var udenlands, Maleren Stounder, der ikke uden Held skal have spilt unge Piger, og især giort i det Smaa en Art af Furore, som den unge Indianerinde, bidraget meget til denne Vending. Hvorvel jeg ingen af de to nysnævnte Grunde havde til at begunstige denne Smag, stemte den dog for vel med min Tilbøielighed, der drev mig at ønske mig lidenskabelige Roller at udføre, om end ingen saae paa dem, til, at jeg ikke af al Magt skulde have trukket i samme Skaal, skiøndt den af Selskabsbrødrene, der udførte Elskerinderne, med et rigtignok ret vakkert Udvortes i Pigedragt, forbandt et Foredrag, som man meget passende caracteriserede med et Matrosbonmot om en Præst: at det Halve var Æ — Æ — Æ — det andet Halve Præsnaus. Midlertid blev her, da paa samme Tid den høist vakre og geniale Dichmann, og noget efter, den af Aand og Hierte saa udmærkede M. P. Kruse, den Tid den dramatiske Kunstes ikke mindre enthusiastiske Elsker end jeg selv, kom ind i Selskabet, mine Skuespil, den Fortrolige, Sophie Braunek og den i et foregaaende Bind omtalte Sidnei hyppig givne; og behagede i det mindste de tvende nysnævnte Fremstillere deri. Vare end mine Forsøg, blandt andet som Schröders Fændrik, langt mindre heldige, gave de mig dog en særegen Inter-

esse for et Samfund, hvor jeg fik den Orm, som havde saa megen Magt over mig, tilfredsstillet.

Tog skiøndt hiint hulde Kiøn, end ikke som Tilskuerinder, Deel i det ældre Selskabs Øvelser, bleve de dog netop i det her omhandlede Tidsrum dets sande Huldgudinder, i det tvende af vore Brødre, Rasmus Lange, da nylig indtraad i Samfundet, og Magdalus Cold, der kort tilforn var flyttet bort fra sin Svigermoders, hvor han i Begyndelsen havde været tilhuse, aabnede Vennekredsens Nærmeste en Omgang, hvortil jeg mange Aar forgiæves har søgt, og omsider mistvivlet om at finde Lige. Ikke uden Føie sagde min eiegode Moder, der ikke kunde finde sig i det erklærede Fortrin, jeg gav disse Vennelag, for de saakaldte Selskaber, hvor

Man fraadsed, gabte Tiden bort
Ved Sneese Retter, Viin, og Kort,

mere end eengang: "Gud lad Dig beholde de Mennesker til Din Dødsdag! ellers veed jeg ikke, hvorledes det skal gaae Dig." En Deel af dem har jeg, Gud være lovet, beholdt, men hiint Samliv er ophørt, og ikke ene ophørt for mig, og frit tør jeg sige, at jeg ikke er den eneste, der dybt og maaskee daglig føler, at det er ligesaa uerstattet, som uerstatteligt. Denne aabne, livelige, hiertelige Omgang i begge disse Huse, hvor en ny Bog, et seet Skuespil, et Arbeide, hvormed een af Kredsen var sysselsat, var et aldrig udtømt Æmne til underholdende Samtaler,

hvor enhvers Vee og Vel, hvers Sorg og Fryd, hvers Tarv og Ret, var Alles, og den almene atter redelig og hiertelig deeltes af enhver, naturligviis efter sin Maade, vel maatte den give mig en Affmag for, hvad der saa ofte i senere Dage bødes, og bydes mig under Navn af Selskabelighed og Conversation; hvor man

piner sin Hierne, og plager sin Ven,

for ikke at lade sig mærke, hvor man keder sig; hvor man snakker om allehaande, enten uden al Interesse, eller med omhyggelig Dølgsmaal af den Interesse, man mulig torde føle, at den ikke skulde støde an mod nogen andens; her var vi eet Liv, een Aand, een Siæl; og denne Siæls Siæl, om jeg saa tør udtrykke mig, vare igien de tvende magelø̂s fortreflige Koner, Bertha Cold, og Frederikke Lange.

Man smile ikke af, at jeg kalder dem magelø̂se, i samme Øieblik, som jeg nævner dem ved Siden af hinanden, thi de vare virkelig ikke Mage, de vare i lige Grad fortreflige, men ikke eens fortreflige; hvem af dem, jeg satte øverst, veed jeg ikke, og har heller aldrig havt behov at undersøge; thi de stod hinanden aldrig i Veien; ogsaa vurderer jeg dem begge lige ulidenskabelig; mit Hierte var ingensinde et Duehuus, hvor een fløi ind, og een fløi ud; sin aarle Drøm tro, satte det ikke blot sin Stolthed i denne Troskab, men det kunde end ikke forestille sig Muligheden af, at det kunde være anderledes. Et Forsøg

paa at skildre dem, som jeg saae dem, vil man finde i det af mine Arbeider, som maaskee har vundet det meest udeelte og mig kiæreste Bifald, Hanna von Ostheim. Flere Aar havde jeg ønset paa at behandle den deri til Grund liggende Anecdote, som her i Frederik den Femtes Tid virkelig havde tildraget sig, og som jeg af et Øienvidne havde hørt; men om det end ikke var let, at skildre en Kone, der kunde elske sin Mand nok, til at udgive sig for død, og foranstalte sin Skinbegravelse, for at give en Medbeilerinde Rum, var det en endnu vanskeligere Gaade, at fremstille Mandens Elskede saaledes, at Interessen kunde dele sig mellem alle tree Hovedpersoner. Er det ikke mislykket mig, da har jeg de tvende himmelskædle og himmelskhulde Caracterer, jeg daglig havde for Øie, og kunde digte mig i Forbindelse med denne sælsomme Begivenhed, at takke derfor. Overalt, det, hvorpaa jeg ved at see tilbage paa min Skribentbane, som jeg vistnok i mange Henseender betragter med langt andre Øine, end i tidligere Dage, maaskee torde være fristet at sætte fordums Priis, var den hæderfulde Dom, man har værdiget mig som Qvindeskildrer og Qvindeskribent; men ligesom jeg derhos erkiændtlig maa tilstaae, at den Lykke, der tidlig modtog, stadig fulgte, og indtil min Grav med Guds Hielp ikke vil forlade mig, stedse at have elskelige og hæderværdige Qvindemønstre, i dette Kiøns forskiællige Forhold, for Øie, maa jeg og tilføie, at de ædle Danneqvinder, hvem

jeg forelæste mine tidligere Arbeider, og hvis Bifald det var min bestandige Attraa, og ikke sielden mit Held at vinde, lærte mig vel at have Agt paa mig selv, vogte mig for hvert Udtryk, hvert Ord, der i Læsningen vilde havt Møie med at komme over min Tunge, da jeg maatte frygte, det skulde støde i deres Øre, og lægge Vind paa, ikke blot at udtrykke mig, men og at tænke saaledes, at det kunde være saadanne Dommerinders Bifald værdigt, som dem, jeg tilegnede første Deel af mine prosaiske Forsøg.

Endnu maa jeg, inden jeg forlader disse tvende de huuslige Glæders Helligdomme, omtale de muntre større Aftenlag, der under det senere saa frygtelige Navn af Convent, men som vi da i al Uskyldighed optog efter det uskyldige Ordensmøde i Wilhelmsbad, hver anden Løverdag vexelviis holdtes i eet af de tvende Huse. Aanden, Tonen i disse kan man maaskee bedst slutte af de Sange, der for dem bleve til, hvoriblandt jeg blot vil nævne: Jage, hvo vil efter Daarernes Glæder; En Skaal for den, hvis Hierte og hvis Haand; Barndoms Lyst og Barndoms Smerte, og de skiøndt ikke umiddelbar for disse Lag skrevne, dog her opelskede Sange: Vore elskte Søstre leve! og I Livets Vaar. Maaskee kan den Forkierlighed, hvormed de i en mig saa dyrebar Kreds bleve optagne, og de mange hellige Erindringer, som hænge ved dem, tiene mig til Undskyldning, at jeg nævner, som kiendt, hvad, muligt, ene de Overblevne fra

hin Kreds undtagne, ingen mere mindes Tilværelsen af. At Hr. Teucer, og Hvi rose I saa vore Fædre, og Skal den hedde viis, og Al Verden til Feide, og Baggesens Det gaaer saa herlig overalt, og Prams Du Abekat, som grunder alle Dage, og Wibes Den Skaberen skiænkte, og Ulldals Justinianus skrev en Bog, og Fastings Kom Brødre kom! ja vel endog gamle Reenbergs De østerlandske Konger vil have, fandt deres Tid og deres Sted, maa jeg dog ikke undlade at tilføie, at man ikke skal forestille sig disse af Vid, Lune og Lystighed oversprudlende Glædeslag, som evig sentimentale Pastoraler.

En Nydelse, endnu mere efter mit Hierte, vare de sande Lystreiser, der af Kiernen af denne Kreds om Sommeren skeedte til det romantisk deilige Søllerød, de yndefulde Eftermiddagsvandringer i disse elysæiske Egne, under Anførsel af vor i dem saa særdeles bevandrede Cold, for hvem de ved saa mangen dyrebar Ungdoms Erindring forskiennedes, disse Maaltider, som Aand, Vid, Ynde, Venskab, Munterhed, Sang, kort alt, hvad der kan credentse mig et Bæger, og giøre mig den maadeligste Viin selv til Nectar, forskiennede. Sandelig! det undrer mig ikke, at det Salt, vor Pram, i sin vittige Fortælling Lystreisen, med overflødig Haand spredte over slige idylliske Fornøielser, og som vi vel havde en — maaskee ikke ganske ubeføiet — Formodning om, tildeels

giældte den Begeistring, hvormed vi idelig omtalte vore, pirrede vor Gane paa en ikke ganske behagelig Maade; hvori midlertid han — vel heller ikke saa ganske uden Føie — tør have fundet Beviis, at Fortællingen just var, hvad og som den skulde være.

En anden og forskiellig Forbindelse, som jeg strax efter min Hiemkomst indlemmedes i, og som paa min senere Aandsvending og Livsvandring har havt en uberegnelig Indflydelse, var den da saakaldte Dreiers Club. Jeg har allerede i forrige Bind (S. 218) nævnet dette Samfund, som en Sammelplads for ypperlige Hoveder, og frisindede Mænd. Var den allerede dette inden den 14 April, maatte naturligviis det electriske Stød, denne mærkelige Dag gav Nationen, bidrage til, at den blev det endnu mere. Overalt var det, af mange gunstige og ugunstige Aarsager, Clubbernes Periode. Det Knæk, Almeenvelstanden ved Actiesvimmelen havde faaet, og som strakte sig giennem alle Borgerclasser, nødte Mangfoldige til huuslige Indskrænkninger, som de, ved at tilbringe deres Aftener i en Club, søgte at skiule, eller glemme. Paa den anden Side bragte den vakte Interesse for de offentlige Anliggender, den spændte Forventning af de Ting, der, under denne nye Tingenes Orden, ventedes at maatte og ville og burde komme, levende Søgning til de Steder, hvor man kunde vente at høre Noget om dem, og det undertiden fra Mænd, der kunde vide det.

Saaledes udvidede dette Samfund sig Tid efter anden. Oprettet 1775 af en liden Kreds af sexten Medlemmer, vel alle Stifterens, den brave Jacob Dreiers, personlige Venner og Bekiændte, indlemmedes snart det danske Litteraturs Medlemmer deri, og da disse paa en Maade førte Ordet her, forbyttedes ikke sielden de to Selskaber, og maatte det større hos det norske Selskabs Zeloter ikke siælden bøde for det Mindres Synder. Efterhaanden blev midlertid Kammeralister og andre deslige Collegiemennesker Hovedstammen i Selskabet, og der dannede sig mellem dem en Esprit du Corps, som af flere Aarsager ikke var gunstig for, hvad de kaldte Genier, saa at, hvad de regnede til denne Classe, maatte, for at slippe ind, have en særdeles gunstig Stierne, som Kierulf, der havde sin Broder Cancelliesekretair Kierulf til Proponent; eller jeg, hvis Fader havde været et yndet Medlem af Clubben. Naturligviis satte dette, som vel undertiden noget lydelig blev forkyndt, ondt Blod paa vor Side, og da hændelseviis Kammeralisternes Hoveder, i øvrigt meget brave Mænd, og vore personlige Venner, vare fra Fyen, blev Navnet Fyenboer Betegnelsesordet for dem mellem os, som Genier var vort Kiændingsnavn blandt dem.

Ikke længe efter, jeg var optaget, blev det, enten af oeconomiske Grunde, eller fordi der var saamange Aspiranter til hver ledig Plads, vedtaget at forøge Clubben med 50 nye Medlemmer, og fandtes

der Søgende i Overflod til disse. Da der nu heriblandt var en stor Deel unge Søofficerer, for en stor Deel af den Kreds, som havde stiftet det af T. Rothe forevigede Søofficeers-Selskab, giorde Genierne den Geniestreeg, at faae den Mening almindelig udbredt, at en Officeers Ære ikke taalte, han ikke kom ind, den første Gang, han voteredes paa; og da vore Modstandere troskyldigen gik i denne Snare, fik vi saaledes i de første Voteringer et saadant Antal Søofficerer, herlige Mennesker, hvoriblandt jeg vil nævne Chr. Høyer, Zimmer, F. Ebbesen, Kaas, Harbo, Carl Rothe, Wleugel, om jeg ikke tager meget feil H. Hohlenberg, C. Bram, to Brødre Biller, o. fl. ind, at vi derved fik en Pluralitet, som, jeg ikke vil paastaae, siden altid paa den liberaleste Maade blev brugt, da man vel nu og da ved Hielp af — al Holmens Magt, som Mundheldet dengang lød — tillod sig Repressalier for den Tid, da vi maatte oppebie denne Forstærkning for at sætte Mænd, som O. J. Samsø og Chr. Hornemann, igiennem. Midlertid forøgedes ved denne nye Fierdedeel Antallet af dem, der gierne talte, og hørte om de offenlige, videnskabelige og politiske Anliggender, anseelig, saameget mere, som den Begeistring, hvormed Digterne under H. C. Sneedorfs, Thaarups og Prams Anførsel ophøiede den gernerske Indretning ved Pompemachinen i Dogven, knyttede et nyt og nøie Baand mellem dem og Dannebroges raske Sønner, der, bedre end vi, kiændte, hvad Øine Avind

og Cabale, hvor de mindst burde ventes, betragtede denne hans Dannerdaad med, hvad der offenlig hvisledes, og hemmelig hvidskedes derom.

Ogsaa er det just denne her omhandlede Tidspunkt, Tiaarsfestens værdige Taler Th. Thaarup nærmest havde for Øie, da han sagde: "Vi glæde os ved Dannemænds Daad, skiøndt de ikke ere indlemmede i vort Lag; thi de Gode ere indlemmede i vore Hierter; den erkiændtlige Bonde satte Bernstorf en Støtte, og vi qvad en Sang *) om ham, der skal trætte med Støtten om Hæder, men overgaae den i Varighed; saaledes glædede vi os ogsaa ved Gerners Værk; thi han lettede ligeledes Trældommens Lænker. Dansk Tonekunst følger Fædrelandets Sange; vore Landsmænd høre henrykte til, lære Tonerne; og nu udbredes Sangene til alle Selskaber, de modtages med Glæde, og deres Indhold bliver Almuemening."

Maaskee kunde man ikke uden Føie paastaae, at Tonekunsten her endnu paa en anden Maade, skiøndt heel middelbar virkede, og virkede gavnligen paa Datidens Almuemening. Engang ugenlig var Concert, og dette var Selskabets egentlig talrige Besøgsaften; vel ikke saameget, at høre, som Sneedorf siger,

Dem blæse paa Horn og Luur,
Og frydes ved Karlestemmer,

*) Man kan gierne lade det staae uafgjort, om her menes Storms eller Prams; det gielder om dem begge.

som for den overordenlige Samling af udmærkede Mennesker, som her mødtes, og for hvem det sandelig ikke urummelige Forsamlingsværelse var for lidet, Mænd, paa hvem man med fuld Føie kan anvende Livii Ord, at et herligt Senat til ingen Tid vilde forsmaaet nogen af dem til Leder; først og fremmest ham, paa hvem fremfor alle her Tanken maa falde, paa hvem den maa elske at dvæle, Danneborgeren T. Rothe; ham, den eneste levende, jeg i denne Æreslegion vil nævne, da hans Udødelighed var samtidig med deres, ham, hvem man da, mere prophetisk, end man vel drømte om, betegnede med Navnet af de store og gode Handlingers Malling; den apostolisk ærværdige Egede; ham, der skiøndt han ikke lettelig lod sig offenlig høre, ved sine grundige, retviise, frimodige Vennesamtaler havde maaskee større og gavnligere Indflydelse paa Almuemeningen, end dens meest fremstaaende Ordførere, ham, mod hvis electriske Pande mangen Hædersmand med Nytte gned sin, for at svangre den med tydelige Begreber, med fordomsfrie Udsigter, Tænkeren J. Wadum; begge de kraftfulde Brødre, Peder og Philip Rosenstand Goiske; den bag Forhænget, maaskee mere end nogen anden, kigende Laurits Nørregaard; den driftige, sindrige, lunefulde, men med alle hans Luner eiegode Clemens Tode, den retskafne Aaskov, brave J. Dreier, Bondevennen Recke, Digterne Edv. Storm, H. C. Sneedorf, Th. Thaarup, C. Pram, Riber, Baggesen;

N. D. Riegels, hvis ualmindelige Lærdom og diærve Fritalenhed jeg over vore senere personlige Misforhold ikke maa glemme; den saa mangesidig kundskabrige P. Wedege, den aandfulde brave M. W. Kall, og nu om dem og blandt dem den uoverseelige Skare kraftfulde Yngre: Nyerup, Mandix, Chr. Hornemann, Samsøe, J. Kierulf, ~~Riber~~, Fr. Snedorf, P. H. Aagaard, nu Chr. Høyer, Zimmer, C. v. Thun, Fr. Harbo, F. Braun, Würzen, Sprechler. Birkner

"Frit tør man vel — har jeg*) ved at omtale i anden Anledning denne Kreds og disse Dage sagt — sige om denne Forsamling, som T. Rothe om den gernerske Liigskare, hvoraf de da og udgiorde en Broderdeel: "der i den Skare foruden Drabelighedsmændene, saadanne Videnskabernes, saadanne Dannerviisdommens, saadanne Statsforvaltningens, saadanne Kunstens Mænd, at hvilket Slags Kongeværk, at hvilken Slags Statsforherligelse en selvtænkende Monark vilde skaffe, saa kunde han i Skaren vel fundet duelige Hielpere"; og frit tør jeg tilføie efter ham: "at høit i Sky har ofte Borgerdyd, har Menneskeværd, har danske Stats, har Nordens Genius svævet, og lyst sin Fred, og havt sin Fryd ved Skaren."

"Og vil nu nogen vide, hvad de Mænd skaffede ved det, de saaledes samledes, saaledes vexlede Tan-

*) Tale i Anledning af Kongens Fødselsfest, i Selskabet den ny Forening 1823.

ker og Kundskaber, da raadspørge han T. Rothes kostelige Skrift: hvad er Publikum, og hvilken Værd har dets Dom? og troer han endda, at det var Tilfældets Værk, at hine Almuemeningens og Almeenaandens skiønne Dage vare de samme, som de, man ikke uden Føie har givet Navn af Danmarks Guldalder, har jeg ham intet mere at svare."

"Er det en uomstødelig Sandhed, at som uden Almeenaand intet Almeenheld, saa uden Almuemening ingen Almeenaand, frit tør jeg da sige, at dette Samfunds Adkomster til Borgerværd og Borgeragt ikke er at omtvivle. Ved mere end een Leilighed har jeg søgt at udvikle, at Almuemening er høist forskiellig fra, ikke siælden aldeles stridig imod, hvad der kalder sig den offenlige Stemme; at denne ikke siælden fremkogles, fremtvinges, fremkiøbes, just for at overdøve, forvanske, om ikke qvæle hin; at til hin saakaldte Stemme skal kun Skraal, medens der til Meningen skal Mening ɔ: Begreb; at den offenlige Stemme ikkun har Værd, naar den er Almuemeningens Organ, naar den ledes, styres, besiæles af denne. At dette var i afvigte Aarhundrede den sidste Fierdedeels skiønne Fortrin, vil man, maaskee med nogen Undtagelse for Seklets allersidste Aar, vel neppe kunne benægte."

"Og hvorfor var da den almene Mening i saadan Hæder? fordi den var i Kraft, fordi den med Kraft og Iver hævede sin Hæderværdighed! og hvor

havde den sit Sæde? ikke vil jeg udsætte mig for Mistanke, enten om Ubeskedenhed, eller om Smiger, ved at sige, at den hos os havde sin stadige Bolig; men at den giæstede os ofte og gierne, ikke sielden opløftede sin Stemme i vor Midie, og udgik herfra, dette siger jeg, uden Frygt for at giendrives, med fuld Overbeviisning."

En for ikke længe siden med Bifald i et af vore Blade*) læst sindriig Afhandling om populaire Ideers Udvikling erindrer med Føie, "at Samfundets Fremskridt aldrig er Enkeltes personlige Værk, men at hvert tænkende Individ er et nødvendigt Led i sin Tidsalders Udvikling, da selv de, som af deres Antipoder ansees for aandelige Vanskabninger, der med de særeste Manerer gaae, som man siger, deres skiæve Gang, have dog deres væsenlige Betydning i Tidens aandelige Stræben; og har en saadan ikke anden Bestemmelse, staaer han i det mindste som en Afviser, og advarer med sit Exempel." Naar Forf. midlertid tilføier: "at det, naar en Tid er forsvunden, seer i dens efterladte Skrifter ud, som om dens Skribenter havde forkyndt deres Jævnlige mange splinternye Ting; men stod man i Tiden selv, vilde disse tabe meget af deres Glands; for en Deel ere de kun Talerør for deres Omgivelser, og en stor Idee maa længe have levet paa Læberne, førend den bliver ført til Bogs;"

*) Nyt Aftenblad 1825 No. 18.

maa der dog billig giøres Undtagelse for de Mænd, der, som Voltaire, J. J. Rousseau, Lessing, og maaskee fremfor Alle Luther, have havt et halvt eller heelt Aarhundrede forud for deres Tid; ikke at tale om dem, der snart af de spredte Kundskabsfrø opelske Sandhedsplanter, snart acclimatisere, hvad de hidbringe fra fremmede Egne, og giøre det hiemligt hos os. Saaledes, som Tullin siger,

Hvad Thales filed' grovt, polered' Newton af;

saaledes fordanskede os T. Rothe *), A. Hennings, Chr. Colbiørnsen, M. G. Birkner, hvad Tacitus skrev med Hensyn til sit Rom, J. J. Rousseau, Montesqvieu og Necker til Frankerig, Britternes utallige Worthies til deres herlige Fædreland; de nedlagde hines kostelige Almeensandheder i dansk Jord, at de kunde voxe og trives og bære os nærsom og veldædig Frugt. Langt fra at være Talerør for deres Omgivelser, kunne vi snarere vende det om, og sige, at disse, selv naar de troede at tale meest af dem selv, egenlig kun vare Talerør for hine Faa, aandede med deres Luft, aagrede med deres Pund. Jeg mindes i tidligere Dage hos Meisner at have læst en Fabel,

---

*) Man torde maaskee finde det underligt, at her siges om en tydsk Skribent, han fordanskede hine fremmede Ideer; men skrev end Kammerherre Hennings paa tydsk, tænkte han dog dansk, og for Danmark; skrev han dog især, for at læses og begrundes af Danske, de her omhandlede Skrifter.

som han anvendte paa en lignende Slægt blandt sine Landsmænd: "Der er et Slags Dyr — hedder det omtrent — i Norge, der kaldes Elsdyr, som leve i Flokke, og ere meget raske og lette, men lade dem skræmme af den mindste Hindring; for at fange dem, reiser man Giærder paa deres Veie, og driver dem mod disse, da de flux forbløffede blive staaende, uden at prøve at sætte over; er der midlertid, som stundum skal være Tilfældet, kommen et Rensdyr ind i Flokken, tager dette strax Fart, og springer over, og nu følger hele Elsdyrflokken uden Betænkning bag efter."

Ustridig lader dette sig med Føie anvende paa den Slægt, nysnævnte Blad saa træffende skildrer, "som uselvstændig, uden Alvor og uden Leveplan, af Naturen udrustet med herlige letbevægelige Taleredskaber, begavet med meget af, hvad man kalder Godhed, formedelst overveiende Hang til Magelighed og epicuræisk Levemaade ei istand til at samle sig noget betydeligt Forraad af positive Kundskaber; men af Lyst til at tækkes varsom for at saare Nogens Egenkierlighed, og skikket til at vogte sig derfor ved den Smidighed, hvormed det er den givet at indlade sig paa de heterogeneste Synsmaader." Kun naar han fremstiller dem som Tidens Fortrav, torde man tvertimod kalde dem Fortravets Efterskulkere, men der ere snu nok til at holde sig tet i Hælene paa dette, for at dele Frugten eller Æren af dets Fremskridt. Meget rigtig sammenligner Forfatteren dem med de af Cicero

omtalte snakkelystne Athener, der paa Gader og Stræder discuterede alle Menneskehedens Anliggender; men vel at mærke, med de Athener, hvem Demosthenes bebreidede: "at deres eneste Ærgierrighed var at gaae fra een offenlig Plads til en anden, for at spørge, hvad Nyt? som om Noget kunde være nyere, end at en Mand fra Macedonien overvandt Atheniensserne, og gav Grækenland Love"; og hvem han derfor fandt deres patriotiske Forfædre saa ulige og uværdige.

Anderledes var det vistnok i Athen i hine Tider, da i det Øieblik, Republiken truedes, i betænkelige og farlige Dage Herolden paa det offenlige Torv udraabte: hvilken Borger af Lavalder vil bestige Talestolen, og tale for det almene Vel? og paa hans Opfordring bestege nu Stadens Ædlinge, Helte og Viismænd Talestolen, talte, hørtes, fulgtes, og Staten frelstes eller seirede.

Ikke var i den Tid, jeg her omtaler, os nogen saadan offenlig Opfordring skeet, ei her nogen Talestoel aabnet for Borgere af Lavalder; men i de gode Borgeres Inderste lød en Røst, dobbelt kiær og festlig, fordi alle erkiændte, at den først havde ladet sig høre for, og først var hørt af, den unge Fyrste, der i denne mærkelige Tidspunkt havde taget Sted ved Thronens Side, for derfra vexelviis at tale til Folket, og for Folket.

Jeg har i det foregaaende henkastet nogle Træk til denne Tidspunkts Skilderi. En vidt udbredt Sø-

krig, hvorunder Danmark, næsten ene mellem Handelsmagterne, havde nydt og nyttet Fredens Velgierning, endtes ved en uventet Fred. En barsk og ubetimelig Vinterkuld faldt dræbende paa de mange spæde Spirer, det forforiske Vaarsmiil havde fremlokket; eet udbredt Handelsselskab, eet vigtigt og driftigt Kiøbmandshuus sank efter det andet, og ethvert medtog i sit Fald en Deel af vor Velstand, vor Credit, vor Vindskibelighed, vor Næringsflid, vor Søfart. Klagerne vare des almindeligere, Trykket desføleligere for hele Statslegemet, da en Handelsruus, ikke uliig den berygtede lawske Actiesvimmel i Frankrig, havde naaet — omtrent som vi senere have seet paa ny — endog til den Deel af Nationen, der til at handle, manglede intet mindre end Alt — Formue, Indsigter, Driftighed. Dog — jeg har ikke behov vidtløftig at udmale, hvad saa mange iblandt os have været Vidner til, Deeltagere i, vel endog middelbar og umiddelbar Offere for.

Men saameget der end var tabt, eet havde Nationen tilbage, sig selv. Man fortæller, at da et af vore Linieskibe var i Havsnød, og Mandskabet allerede mistrøstigt havde forladt Pomperne, istemte en ung Søkriger: Kong Christian stod ved høien Mast, og traadde til Pompen; Mandskabet opflammedes af hans Exempel, fulgte ham, og Skibet var reddet. Et lignende Exempel havde den unge Fyrste givet, ved ikke at mistvivle om Statsskibets Frelse,

ved at træde kiæk til dets Roer, med Compasset uden Misviisning ved sin Side, og det havde lignende Virkning. Man saae hans rene og redelige Villie, hans utrættelige Arbeidsomhed, hans sindige Kiækhed, hans selvopoffrende Hengivelse for Fædrelandets Fremtarv; og hans Aand, Danneshedens Aand, nedsteeg over hans Brødre, som han elskede at kalde sit Folk, som det elskede at kaldes af ham. Det var almeenerkiændt, hvad Tidsalderens første Veltaler overantvordede til Evigheden, at Fredriks egen Roes var den eneste Sandhed, han ikke gierne hørte; hundrede gyldne Ord af ham, men som jeg erkiænder mig ubeføiet at gientage, saa god Hiemmel jeg end tildeels troer at have for dem, løb fra Mund til Mund som Stadfæstelse herpaa; hvad Under altsaa, at da hin Fædrelandets Stemme uafladelig hørtes: hvilken Borger, som har Lavalder, vil tale, tale for vor stavnsbundne Bondestand: at den maa dog eengang skee Ret? tale for den i saamange Henseender forsømte Barndomsunderviisning i Borger- og Bondeclassen? tale for en mere hensigtpassende og til Tiderne svarende Indretning af det lærde Skolevæsen og Høiskolen? tale for Næringsfrihed, denne Vindskibeligheds og Velstands kloge og kiærlige Moder? tale i Menneskehedens Navn for vore skiændigen mishandlede sorte Brødre hin Side Havet? tale for lovhiemlet Meningsfrihed, denne sande Mimers Brønd, hvor Viisdom og Sandhed aldrig søges forgiæves? tale for Borger-

dyd, denne Almeenlægedom for Statslegemets Saar? hvad Under — tilføier jeg — at denne Stemme i en saadan Tid, og under saadanne Omstændigheder ikke var den Røst, der raabte i Ørken, men at den fandt Gienlyd i glade, trofaste, dannessindede Hierter, at disse Gienlyd atter fra alle Sider gienklang, og forstærkedes, og gientoges atter, og tillod ingen redelig Fædrelandets og Menneskehedens Ven at sove; at de opflammede enhver, efter Kald, og Kundskab, og Stilling, at giøre hine Ord til sine, bære dem vide om Land, og ikke hvile, før han saae dem begrundede, og sandede, og satte i Værk.

Men ikke nok, at hiin Fædrelandets Stemme opfordrede at tale for det almene Vel, den kaldte os tillige ham i Minde, der ikke lod det blive ved Ord; der ikke overlod andre at giøre, hvad han selv følte sig istand til; den opfordrede hver god dannis Mand efter Ævne at samvirke med ham, at forberede, at lette ham Arbeidet. Da fremstode de, hine Selskaber for Borgerdyd, for Efterslægten, for Naturhistorien, for danske Søofficerer, der den Dag i Dag leve mellem os, i dem selv, eller i deres Frugter iblandt os, fremstod flere offenlige Foretagender og Bestræbelser, der tildeels ikke mere finde Sted, fordi Regieringen ved egne videre omgribende Foranstaltninger giorde dem ufornødne.

Muligt vil nogen Læser indvende, at Alt dette saameget mindre vedkommer mig, som jeg langt fra

at medvirke dertil i den her omhandlede Periode, endog var i Feide med det ovennævnte Selskab for Borgerdyd, fordi det var i mine Tanker kommet en af mine daværende Kiepheste, de dramatiske Selskaber, for nær. Men — om end saa var — vilde det være haardt, om man vilde formene mig i mine Erindringer at omtale, hvad jeg saa idelig med Begeistring erindrer, og med Længsel erindres om, den skienne Tid, hvis sandru Talsmand Stærkodders Digter var, da han sagde:

*) Du Skioldung! hvis virksomme Stræben opliver
Dig elskende Norden, saa glæder det nu
De yndig fremblomstrende Riger, at du
Os Lykke og Hæder og Rolighed giver;
Vi troe, og vi vide, at Himlen ved dig
Velsigner de Folk, som din Stræben erkiænde,
Hvis Lykke den blid dig, o Prinds! gav i Hænde;

eller som Baggesen (da med Føie regnet mellem de dristige Digtere, fordi han igien og igien slog paa den Streng, der klang saa ilde i mangt daværende høiadeligt Magthaverøre,

**) Om Bonden (hvad i hine Dage
Var næsten nok for Manden at beklage)
Der maatte, skiøndt han spared' ingen Møie,
Med i sit Ansigts Sveed sin liden Jord at pløie,
Dog al den Uro, Trængsel, Armod døie,
Som han end sukker ved, den Dag i Dag,
Og som ei er saa ganske skiøn en Sag)

---

*) Stærkodder femte Sang S. 91.

**) Baggesens comiske Fortællinger, Jeppe første Cap.

saa træffende udtrykte sig:

*) Man Glæden overalt dog bygge seer
Sit Tempel mellem Armods Tordenkiler,
Fordi vor elskte Fredrik iler
At bryde Lænker, skabe Mod, og Lyst,
Og Frihed i hver flittig Landsmands Bryst.

Og naar jeg nu med det skiønne Minde af hin Tids Aand i min Hukommelse, med Erindring af, hvor yndig, for at bruge Prams Ord, Dannerriget fremblomstrede af sin sandelig meget mislige Forfatning, og hvorfor og hvorved det fremblomstrede saa frodig, kaster Øiet paa de senest henrundne Aar, som i saa mangen Henseende have en saa sørgelig Liighed med den Vinter, hvoraf hin yndige Dannevaar udgik, ikke kan jeg da afholde mig fra at tænke paa hin romerske Sandsigers Ord: "Ikke ved Løfter eller ved Qvindebønner erhverves Gudernes Bistand; ved Aarvaagenhed, Virksomhed, viist Overlæg lykkes Alt vel; hengiver Du Dig til Dorsthed og Uvirksomhed, vil Du forgiæves paakalde Guderne; de ere vrede og fiendske."

Midlertid, skiøndt endnu Skuepladsen var min Hovedtanke og Hovedsyssel, skiøndt jeg satte en Ære i, og giorde mig en Pligt af denne Eensidighed, var jeg dog kommet til den Bevidsthed, at man, for at dyrke Scenens Muser med Haab om Held, ikke maatte være fremmed for deres Søstre, og at man igien ikke

*) Samme, sammesteds, niende Capitel.

hos disse maatte vente nogen gunstig Modtagelse, naar man var uindviet i andre Helligdomme, der stode i nær Forbindelse med deres. Da nu den almene Ild, som især i høie Luer brændte hos flere af mine Nærmeste, Pram, Thaarup, Cold, Aagaard, Kierulf, o. A., ikke kunde andet end meddele sig til et saalet fængende Hierte, som mit, fandt jeg mig, uden selv at vide ret hvorledes, med eet inde i en mig hidtil ubevant Virkekreds, og henrevet og opmuntret af det Exempel, der omgav mig, tog jeg snart efter Evne Deel i, hvad jeg nogenlunde troede mig istand til.

Mit første Forsøg i saa Henseende, som, i Betragtning af Emnet, optoges med Forkiærlighed, var en Sang, Gerner til Ære, for Indretningen i Doqven. Ogsaa vovede jeg mig nu i Recensionerne i de lærde Tidender, der den Tid vare mig et Hovedanliggende, at sige et og andet frit Ord med Hensyn til Dagens Emner og Anliggender, uden altid at binde mig til den æsthetiske Synspunkt, og f. Ex. tilraabe Baggesen i Anledning af nys anførte Sted i hans Fortællinger, et macte virtute, for hans diærve:

Gid Bonden dog eengang skee Ret!

Inden jeg midlertid berører to Begivenheder, som hver paa sin Maade kastede mig længere ud i Publicitetsstrømmen, end jeg vel nogensinde havde drømt om at komme, maa jeg dog nævne, at denne Vinter mit Skuespil den Fortrolige kom her paa Skuepladsen, og ved samtlige Hovedrollers ypperlige Frem-

stilling, Paulines af Mad. Rosing, Kammersdorfs af Rosing, og Wallensbergs af Preisler, blev givet ikke uden Bifald; og at mine prosaiske Forsøg første Bind kom ud om Foraaret, og fandt en gunstigere Modtagelse, end jeg havde vovet at giøre Regning paa, hvilket de især havde Fortællingen Baron Wahlheim at takke.

Hvis midlertid i den mig vigtigste Henseende mine Forventninger bleve overtrufne, da var det sandelig ikke Tilfældet fra den lucrative Side, i det min hele netto Fordeel, efter at Papiir, Bogtrykker og Ombærer var betalt, Subskribentsamlernes Procenter fradragne, og kort sagt alle Omkostninger vare bestridte, beløb sig til 2 Rigsdaler, siger og skriver to Rigsdaler dansk Courant; herunder uberegnet, hvad Bindene paa de bortgivne Mæcenatexemplarer havde kostet; thi skulde disse været bragte med i Regning, torde der kommet et ikke saa ganske lidet *minus* ud. Dog maa jeg tilføie, at jeg beholdt et Antal Exemplarer i Forraad, som jeg længere henne i Aaret solgte til min brave Schultz, med hvem jeg midlertid var kommet i Kiændskab og Forbindelse, saa at jeg maaskee, dette medregnet, tiente saameget paa dette Arbeide, som jeg havde maattet give for at lade det reenskrive, hvis jeg ikke fra tidlige Dage af havde tilvant Sætterne, hvad Zetlitz ynkede dem for,

at dechifrere mine Kragetæer.

Vistnok maatte denne Misregning for mine skrøbelige Financer, især efter alle de gyldne Drømme, jeg havde bygget paa den mig her sikkert ventende Erhverv, være et meget føleligt Stød; men jeg var nu eengang i den lykkelige Periode, da man trøster sig over en bristende Sæbeblære, ved at puste flux en ny; og der spillede just den Tid en saadan for mig med saa glimrende Farver, at jeg saare let forvandt den forriges Misheld. Jeg har i det foregaaende berørt, at mellem de Planer for min Fremtid, jeg udenlands syslede med, var Ideen om et Ugeblad, der skulde være en Mellemting mellem Merciers Tableau de Paris, og den engelske Spectator. Denne Idee havde jeg naturligviis ogsaa omtalt med Pram; men det snævre Rum af et Halvark var ham for indskrænket, og Æmnet for lidet omfattende; i det Sted udkastede han Planen til et Maanedskrift, som vi i Forening skulde udgive, og som da blev den bekiendte Minerva. At han efter sin geniale og sangviniske Maade i lange Beregninger udviklede mig, hvad vi maatte tiene paa et Skrift, som alle Mennesker maatte have, og at vi i Følge disse Beregninger, naar de havde holdt Stik, maatte være blevne

rigere, end gamle Pelt,

som man den Tid sang, vil enhver, der har kiændt noget til hin Seen Rosenrøds Skiødeson, lettelig kunde forestille sig; at disse Forventninger ikke opfyldtes hverken for mig, eller for ham, torde og-

saa være tilfulde bekiændt. At imidlertid den Erhverv, han her aabnede mig, ikke blot i sig selv var ikke ubetydelig, men og i den Tid, Maanedsskriftet gik for fælleds Regning, langt over, hvad mig virkelig tilkom, da Pram, som han i et Brev, jeg endnu giemmer, paa sin snorrige Maade udtrykker sig, giorde vore Afregninger saaledes, at Facit ikke stemte med de Data, det uddroges af, men — mod Afregningers Sædvane — til Tab for den, der giorde Afregningen, og, hvad endnu var det værste, langt over, hvad jeg virkelig fortiente, bør jeg med redelig Tak mod min hedengangne ædle Ven, aabenhiertig erkiænde.

Unægtelig blev Minerva strax noget langt Andet, end hvad jeg havde ventet mig deraf, og hvad jeg havde troet mig istand at medvirke til. Jeg havde deri tænkt mig et Tidsskrift, som Wielands Merkur, eller deutsches Musæum, fornemmelig helliget Muserne, Poesie, Æsthetik, Kunster, Litteratur; Tidens Aand og Prams anviste det derimod en langt gavnligere og hæderfuldere Bane, som liberale og patriotiske Ideers frimodige Organ; og frit tør jeg vel sige, da jeg i det ovenstaaende har udelukkende tillagt Pram den ham ene tilkommende Ære for, at det blev, hvad det blev, at naar en skiønsom Fremtid vil opregne de Fiedre og Hiul, der samvirkede til at give Statsmachinen den beundringsværdig raske og stadige Gang, som udmærkede den sidste Halvdeel af forrige Aarhundredes næstsidste Decade, vil dette Tidsskrift,

og dets mange udmærkede, ædle, patriotiske, aandsfulde og kundskabrige Medarbeidere, ikke faae det nederste Sted.

Fra Begyndelsen gik det midlertid Pram med mig, som det vel ofte gaaer Medvandrere, der have en ny Bane at betræde til et fiernt Maal, at hver af dem har giort sit Bestik, og er saa fast overtydet om, at den Vei, han har i Hovedet, ikke blot er den rette, men den ene rigtige, at han bliver ved at giøre Indsigelser mod sin Medvandrers, og det gemeenlig alt ivrigere og ivrigere, indtil han med Undseelse seer Veiende for sine Øine.

Hertil bidrog ikke lidet, at jeg den Tid var af en meget polemisk Natur, og altsaa af Minerva vilde giøre mig en Vaabenplads for min Kamp, der naturligviis i mine Øine ubetinget og uimodsigelig var for den gode Sag, og var jeg allerede den Tid fra de lærde Tidender af indviklet i tree Feider, som alle tree maa omtales her.

Den første og ældste, som jeg i min Fraværelse uskyldig og uvitterlig var kommet ind i, men da den eengang var begyndt, ivrigen ogsaa fra min Side fortsatte, og som, især efter min Hiemkomst, af mange Grunde tiltog i Lidenskabelighed, var den, Professor Tode i den falske Formening, at jeg var Forfatter til den kierulfske Recension i de lærde Tidender over hans Comedie Søofficererne, ved sine mangfoldige Par Ord om Comedien Søofficererne, i sin da høist popu-

laire Sundhedstidende havde begyndt. Ogsaa han var paa den Tid meget stridbar, og der fattedes udentvivl ikke paa dem, der saavel ophidsede ham som mig.

Her var jeg midlertid paa min egen Grund, og streed, saa at sige, pro aris et focis, og kunde man maaskee ikke uden Føie paa min Modstander og mig anvendt Herman von Bremens navnkundige Kiændelse, kun med den liden Forandring: at vi havde Uret, hver paa sin Side, som det i enhver lidenskabelig Strid gierne er Tilfældet.

Ganske mod Forventning blev jeg derimod indviklet i en mig aldeles uvedkommende endnu langt hæftigere Krig. Det var nemlig i Aarene 1784-85, da, som Callisens Biograph *) udtrykker sig, den chirurgiske Partiaand havde valgt denne Ædling til Gienstand for sine Angreb. En vis Regimentschirurg Martini havde i Dedicationen og Fortalen til et Skrift von den Kopfwunden (5 Deel) beskyldt Callisen for at være en Fiende og Undertrykker af Chirurgien og dens Dyrkere; disse Beskyldninger besvarede Callisen i et Skrift til sine Medborgere, som man — jeg veed ikke, med hvad Føie — tillagde den ypperste blandt vore Skranketalere; men som ustridig maa have været end-

*) Lahdes Portraiter med Biographier, andet Hefte, Callisens Biographie, skreven af Professor, Ridder Herholdt.

nu mere end velskrevet, for at give dette Sagn Troværdighed.

En Middag kom Riber, der besørgede Correcturen af lærde Tidender, og i Kierulfs Fraværelse, da han laae just syg til Boltens paa Sorgenfri, var som en Interimsredacteur af Bladet, hiem til mig i store Kongensgade, og begyndte vidt og bredt at tale om en Recension, der var den Dag *) i Bladet, og som ikke vilde smage Callisen. Jeg, som fra Arildstid af har været af gamle Luxdorphs Mening:

Fornøden Sandhed er slet ingen Mand for broget,

bekymrede mig i Begyndelsen lidet derom, indtil Riber alt kom videre og videre i Texten, fortalte mig, at Recensenten havde udtrykkelig forlangt først at forelæse ham den, at han ved adskillige Steder var brudt ud: hille død! gaaer det an? men at Forfatteren havde forsikret ham: det var læst, og bifaldet paa høiere Steder, og det skulde staae. Dette mishagede rigtig nok mig, der ikke vilde, at vort Blad skulde være Talerør for nogen hemmelig høiere Indskydelse, hvoraf, jeg overalt maa tilstaae, jeg aldrig har været nogen Elsker. Midlertid tog jeg endnu ingen egenlig Notice deraf, før jeg om Eftermiddagen kom op i Clubben, og man, saa godt som i Masse, strømmede ind paa mig, og krævede mig til Regnskab for, hvad

*) Nyeste kiøbenhavnske Efterretninger om lærde Sager No. 12 og 13, 1785.

der var indrykket mod Callisen, og det ikke blot de talrige unge Medicinere, som udgiorde min nøieste Kreds her, som Wiwet, Horn, Petersen, L. Monrad o. fl., men ogsaa mange af de meest satte og ærværdige Mænd, Wadum, Storm, Wedege, Ph. Rosenstand o. fl. Jeg svarte da, som sandt var, at jeg ikke havde seet det, men kom just derop for at læse det, og tilstaaer, at jeg efter Læsningen deelte den almindelige Indignation, og skyndte mig at opsøge Riber, for at foreholde ham, at vi ikke kunde lade denne Plet saaledes sidde paa os.

Tilfældigviis rummedes Recensionen ikke i eet Nummer; herved bragtes jeg paa den Idee, i det næste Blad at tilføie Slutningen den Erklæring, at Rec., der var indsendt og ikke af nogen af Recensentskabet, indrykkedes paa Indsenderens An- og Tilsvar. Et Udkast til en saadan Erklæring omsendte jeg til Selskabets samtlige faste Lemmer, Worm, Mandix, Nyerup, Riber, Brorson, Buchhave, Kierulf, der samtlig bifaldt det, ligesom og Kierulf uforlangt — i det mindste af mig — overdrog mig Redactionen i hans Fraværelse. Den i Overeensstemmelse med Udkastet affattede Erklæring, saaledes, som den i No. 13 findes, paatog Riber sig at forelægge Recensionens Forfatter.

Som jeg næste Eftermiddag gaaer efter Sædvane i Clubben, kommer denne til mig, og siger i en myndig Tone: "Jeg har læst Deres Erklæring." "Ikke min, men Selskabets." "Men som De har

skrevet." "Som jeg har skrevet." "Den kan ikke indrykkes." "Den er antaget af Selskabet, og skal indrykkes." "Jeg siger Dem, jeg har høiere Befaling for, den ikke skal ind." "Og jeg siger Dem, jeg tager ingen Befaling uden af Kongen, ingen mundtlig Befaling, og ingen igiennem Dem." Manden saae forundret og forbittret op og ned ad mig, og gik. Hvorledes det har hængt sammen med den høiere Befaling, veed jeg ikke, nok, at jeg ikke videre hørte til den, og at Erklæringen blev aftrykt uforandret, som den var opsat.

Hermed begyndte en mangeaarig Feide imellem ham og mig, der naturligviis forøgedes og forbittredes ved, at Callisens Svar, til Tegn paa de lærde Tidenders fuldkomne Neutralitet, optoges deri, og at siden i samme Blad daværende Stadsphysikus Abildgaard med sagkyndig og skarp Pen fremstilte dette Anliggendes hele Sammenhæng, hvilket naturligviis Riegels gav fremfor Alle mig Skyld for, vel endog meer end mig tilkom, hvad jeg midlertid havde saameget mindre imod, som den mig hidtil fremmede Callisen, for min Deeltagelse i denne Sag, skiænkede mig en Yndest og en Godhed, hvormed han vedblev at hædre mig indtil sin Død.

At — ogsaa dette Tvistens Æble uvedkommende — en lidenskabelig litterarisk Feide af Riegels i hans kort derpaa begyndte Kiøbenhavns Skilderi og adskillige Flyveskrifter, af mig i lærde Efterretninger, og

snart i Minerva førtes og ivrigen fortsattes, var naturligt, og, efter den Synspunkt, enhver af os saae baade sit og sin Vederparts Forhold fra, vel endnu noget mere end blot tilgiveligt. Til Beviis paa Rigtigheden af det engelske Sandsagn, at, naar ogsaa Partiaand finder en Mand skikkelig, lader den ham sjælden forblive saa, torde det maaskee tiene, at de ivrige Callisenianere, hvoriblandt naturligviis de da talrige og driftige unge Medici, vare de nidkiæreste, men ikke uden betydeligt Medhold af mange, hos hvem Riegels for sit Adfærd ved og efter fiortende April stod ilde anskrevet, vilde neddrage den i Clubben brugelige Ostracismus over ham, for hans Angreb paa Callisen, som, hvad man end iøvrigt maatte dømme derom, i det mindste aldeles ingen Clubsag var; hvorfor da og en stor Coalition af Clubbens sindigste og meest agtede Medlemmer, understøttet af det ovenomtalte Cameralistparti, der begiærligt greb denne Leilighed at ydmyge Genierne, med betydelig Majoritet tilbagedrev dette umodne og ubeføiede Forslag, der endog ved sin Ubillighed bragte mange hidtil Anderledessindede tilbage paa Riegels's Side.

Midt under denne Strid tog Minerva sin Begyndelse, og vidnede allerede det første Hæfte, at min Medudgiver vilde saae Broderparten baade af Arbeidet derved, og Æren derfor. Fra ham var den med saa rigt og skarpt Salt krydrede ironiske Undersøgelse, om ikke almindelig Oplysning var en farlig

Sag: hvormed Hæftet begyndte; fra ham den ikke mindre vittige satiriske Heroide fra Placidio til Veturino; og endelig den historiske Artikel, hvorom de lærde Efterretningers Recensent (Kierulf, hvis Rec. Pram, dog maaskee neppe af egen Drift, fandt ugunstig, og som derfor, efter at have bedømt de tree første Hæfter, ophørte dermed) med Føie forudsagde, at den fortsat i samme Aand vilde blive Dagens Yndlingslæsning. Af mig var derimod kun den eneste Litteraturartikel, eller rettere dens Indledning og Slutning, da selve Fortegnelsen over de siden Aarets Begyndelse udkomne Skrifter, var samlet og meddeelt af den tienstvillige Riber. Midlertid havde min Part af denne Artikel, som Kierulf kaldte et Ord til sin Tid, det Mærkelige, at den indeholdt min Troesbekiændelse om Nødvendigheden og Nytten af en lovhiemlet og lovbunden Trykkefrihed, saaledes som jeg, een eneste Punkt undtagen, hvor Birkner oplod mine Øine for en friere Synsmaade, fulde fyrgetyve Aar igiennem uforandret har vedkiændt mig den, og til mit sidste Øieblik haaber at blive den tro; og vil det maaskee med Hensyn hertil blive mig tilgivet, at jeg i Noten *) meddeler det Væsentligste deraf.

---

*) Efter at have berørt den — som jeg haabede, fordi jeg ønskede det — utidige Frygt, at Trykkefrihedens hyppige Misbrug i de da grasserende Penneseider — det asiatiske Compagnies, den liturgiske og den chirurgiske — skulde skade Trykke-

Nogen mere Deel tog jeg vel i de tvende følgende Hæfter, men følte dog bestandig, at jeg her ikke var

---

friheden, tilføier jeg: "Jeg kalder denne Frygt utidig, thi vor milde, vor faderlige Regiering, vil sikkert ikke tage sin Velgierning tilbage, fordi Taabelige eller Ildesindede bruge den ilde, saalidet som Prometheus tog Ilden fra Jorden igien, uagtet han let kunde forudsee, at stundum Mordbrænderes Ondskab, stundum Uforstandiges Skiødesløshed vilde giøre Ulykke dermed. En Censur er en overmaade forhadt og skadelig Ting, og det er grusomt, at betroe en Nations Oplysning i een eller faa Personers Vold; den kan saalet komme i Hænderne paa Folk, der have lidt Uglenatur, og ere Lysets fødte Fiender, deels fordi deres svage Øine ikke taale det, deels fordi de ikke ere tiente med at sees for grant. Ikke alene de erkecatholske Landes Inqvisition (thi saaledes kan man med Hensyn til den der herskende dominicanske Dumhed og Intolerance vel kalde Bayerns, og Østerriges forrige, Censur) men og det oplyste protestantiske Leipzig selv giver utallige, deels latterlige deels beklagelige Exempler til at bestyrke min Sætning."

"Desuden — har da vel Trykkefrihedens Misbrug saa farlige Følger, som ved første Øiekast synes? Vi troe det ikke, men gientage med Beaumarchais Figaro: der er kun Smaamennesker, der frygte Smaaskrifterne. Vistnok skulde man troe, naar man hører nogle saarede Skribenters Klager, at Faren var stor; men man kiænder denne Slægt. Enhver frimodig Modsigelse, især hvis den understøttes af vægtige Beviser, udskriges for et Angreb paa den Modsagte, og der

paa min rette Plads. Andet Hæfte begyndte med et Stridsskrift i den liturgiske Sag, en ny Strid, jeg vel

---

ere de, der gierne vilde begiære, Modsigeren skulde med Bilag af Kirkebogen og Statscalenderen godtgiøre, han i Alder og Stand var qvalificeret, at være den andens Dommer. Bort, langt bort fra Parnasset med denne gothiske Grandezza! Kun Skrift skal veies mod Skrift; Forfatterne ere ganske udenfor Sagen; det var at ønske, aldrig nogen Forfatter kundgiorde sit Navn før et halvt Aar efter, Bogen var udkommen, da den havde faaet sin Dom; derved vilde Tænkefrihed og Dømmefrihed vinde uendelig, og uden dem er der ingen Oplysning at haabe."

"Men disse Modsigelser eller Angreb ere skeete paa en grov fornærmende, undertiden ærerørig Maade; jeg veed det, og det har inderlig krænket mig, at see Mænd angrebne med Gadedrenge Vaaben, men naar Alt kommer til Alt, hvilke ere blevne vanærede derved, Angriberne eller de Angrebne? Man spørge Callisen og Bastholm." — —

"Men om saa var, at en Forf. enten glemte den skyldige Ærbødighed mod Landets Fædre, eller ærerørig angreb en Medborger, kort sagt, lod Noget trykke, som man til ham kunde have lovlig Tiltale for, hvis han havde sagt det vidnesfast, da unddrager Trykkefriheden ham jo ikke den fortiente Straf! Skriftets Bogtrykker maa jo i saa Fald være ansvarlig for ham; og Landslov og Ret kan jo da altid straffe Forbryderen. Sikkert er det vist, at det ærerørigste Nidskrift ikke skader en Mands Ære halv saameget, som en sidn vel an-

neppe af mig selv havde ladet mig falde ind, at blande mig i; men en stærk Røst fra Norge, i Nordahl Bruuns Forsvar for vore gamle Kirkeskikke, havde uventet ladet sig høre, og fandt stor Gehør især hos vore gammeldags Pladsmænd, der erklærede det for det

---

lagt vel udstrøet Bagvaskelse. Det bittreste Skrift kan giendrives og besvares, men hvad kan man giøre mod skiult Bagvaskelse?" —

Jeg forbigaaer, hvad jeg i det følgende sagde om Skrifter, der bekrigede Religionens Grundlærdomme (?) og om dem, der udbredde Ryggesløshedens Gift, da jeg tilstaaer, om jeg maaskee i Grunden ikke tænker anderledes, dog i det mindste at ville udtrykke mig mere bestemt, og meddeler nu blot følgende af Slutningen: "Skribenten er den Advocat, giennem hvis Mund den gode Sag appellerer til Publici Domstoel, naar den taber ved Underretterne, og vee det Land, hvor denne Domstoel ikke har Sted. Dog — hæves kanden aldrig; selv den meest østerlandske Despot kan kun forfølge dem, der offenlig ville tiltale ham for den; men den har dog sit Lønmøde allevegne, og Dommen over ham afsiges ligefuldt, om den end maaskee ikke kan blive publiceret, førend under hans Eftermand. Hvad vinder Resen nu ved, at det i hans Tid var Religionsforbrydelse, at paadrage sig hans Fiendskab? hvad Nytte har nu Hadrian af sine trodive Legioner? kan Richelieu nu forfølge de Historieskrivere, der paasige ham langt værre Ting end de Thou, hvis Slægt han tog saa blodig en Hævn over? Det er med Sandheden som med Himlens Hævn: tarditatem gravitate compensat."

bedste, der i den Sag var udkommet; Worm havde Hænderne fulde med at recensere den hele Legion af Stridsskrifter i Efterretningerne, A. Kall havde taget til Gienmæle mod Balles Vei til Hæderlighed efter Tidernes Leilighed; Ph. Rosenstand Goiske havde læst den erfarne geistlige Mand og hans Udgiver sin Text, og man kastede nu Øinene paa mig, som den, der vel kunde træde i Skranken mod J. N. Brun, angaaende alt det meget i hans Skrift, der ikke henhørte under det geistlige Forum. At jeg midlertid hist og her vel vovede mig uden for min Competence, og at overalt det hele — mildest dømt — var et Skrift fra i Dag, skrevet med Kundskab fra i Gaar, lod en meget competent og sandelig ikke til min Skade partisk Dommers Yttring mig alt da erkiænde, og har jeg kun i den Anledning to Ting at tilføie. Den første er, at det var blot Varme for, hvad der var mig den gode Sag, og Interesse for den mig personlig fremmede, men særdeles høiagtede Bastholm *), hvem

*) Mærkeligt er det, at jeg, fra min Barndom kiændt med den bastholmske Familie, med hans Fader, Sødskende, Børn, anden Kone, Svogre baade af den rosenstandske og rothesske Æt, og der blandt disse tildeels havde talt af mine nøieste Venner, i tidligere Dage hans enthusiastiske Tilhører, siden en ærbødig Beundrer af den Skribent, O. H. Guldberg havde nævnet mig som vor første Prosaist, fikker paa at modtages af ham med Godhed, al-

jeg fandt ukiærlig behandlet, der gav mig Pennen i Hænde. Den anden er, at, medens jeg tildrog mig ikke faa Hædersmænds, og deriblandt min ædle Medudgivers Utilfredshed over den Tone, jeg havde tilladt mig mod en Mand af J. N. Bruns Aar, Navn og Fortienester, denne Ædling selv, da han nogle Aar derpaa ved sin Nedkomst til Kiøbenhavn fandt mig i det norske Selskab, samlede gloende Kul paa mit Hoved, ved den Vennehyldest, hvormed han modtog, og omgikkes mig, og som han indtil sin Død beholdt varede og beviiste mig uforandret, uagtet vor senere vidtgaaende Meningsforskiellighed i et Anliggende, hvor vi begge vare lidenskabelige, hver paa sin Side, og hvorover mangt et ældgammelt Venskabsbaand er sønderrevet, mangen Vennehaand væbnet mod den anden, den franske Republik.

I samme Hæfte fandtes fra min Haand en Oversættelse af Stolbergs Jambe, Ulvene i Faareklæder, der forekom mig et Ord til sin Tid. Overalt havde jeg fattet en overordenlig Forkiærlighed for disse kort tilforn udkomne stolbergske Digte, som jeg endnu den Dag i Dag anseer for Mesterstykker i den juvenalske Satire, og som jeg i de lærde Efterretninger havde anmældt med den Indledning "ikke længe

drig har havt den Lykke at giøre hans nøiere Kiændskab, ja end ikke, efter hvad jeg ved hans Død vidnede, mig bevidst har vexlet eet skriftligt eller mundtligt Ord med ham.

at have læst noget Skrift, som jeg heller havde ønsket at være Forfatter af, da ikke blot det sandeste poetiske Genie, men og det ædelste Hierte, fuldt af den inderligste Varme for Mennesket og Dyden, det bitterste Had mod Lasterne, det skarpeste Øie til at opdage, og den mandigste Frimodighed til at angribe dem, hvad enten de søge Skiul under Purpuret eller Præstekiolen, fremlyste af det Hele." Ogsaa var det mit Forsæt at oversætte dem alle, og leverede jeg da end videre i tvende følgende Hæfter Vurderingen, der i mine Øine er af det ypperste, jeg om Digtekunstens og Digternes Værd veed at have læst, og Afslaget til Zimmermann, mit Yndlingsstykke blandt dem alle, der mellem alt det skiønne og høit fortiente, der er sagt til Qvindekiønnets Roes, hævder første Rang, maaskee mellem Schillers Würde der Frauen og Legouvés Merite des femmes. At jeg havde giort dette Arbeide con amore, og altsaa det bedste, jeg havde kunnet, var jeg mig bevidst; det klang altsaa ikke ganske vel i mit Øre, da jeg fra adskillige Sider, og blandt andre giennem Pram selv, fik Vink om at overlade dette Arbeid til Riber, der paa samme Tid havde givet Oversættelser af tree andre Jamber, Afbigten, Spillesygen, og Persiflage, og, som man lod mig forstaae, skilt sig bedre derved. Om det var af Stolthed eller Beskedenhed, jeg flux trak Haanden tilbage fra dette Arbeid, vil jeg ikke afgiøre; kun det

kan jeg med Sandhed sige, at det ikke giorde mindste Skaar i mit og Ribers Venskab, der indtil hans Død vedvarede uafbrudt; ligesom jeg og har fuldeste Vished, at hine Vink ikke i fierneste Maade kom fra ham. Da han midlertid, næsten skulde jeg troe, fordi ham var givet lignende Vink med Hensyn til mig, ligeledes holdt op at oversætte deraf, tog jeg, da jeg uventet 1794 kom til at udgive Minerva ene, fat paa dette Arbeid igien, og oversatte fire af de overblevne, hvorpaa Riber med sin sædvanlige godmodige Velvillie strax var redebon at meddele mig en Oversættelse af en, han havde liggende, og var der udentvivl Tale om, at vi vilde udgive disse Oversættelser samlede, som dog, formedelst de forskiellige Omstændigheder, der i disse Aar hæmmede deslige Foretagender, især Kiøbenhavns Ildebrand, ikke kom til Virkelighed, og ved hans ikke længe efter paafølgende Død aldeles tilintetgiordes. De Jamber, som den Tid ikke bleve oversatte, have siden i Justiceraad Weinwich fundet en duelig og omhyggelig Fordansker.

End videre fandtes i andet Hæfte atter en Litteraturartikel fra min Haand, hvor i Anledning af den saakaldte Skildring af Nabochodonosors Hof, der sluttede første Hæfte af Sigvard Lyches Balthasar von Weltenheim, og der i Lumpenhed fuldelig kunde sættes ved Siden af det allernederdrægtigste, der i den saakaldte Skrivefriheds Periode besudlede den danske Presse, men endnu deri overgik dette, at det var

Faldne, det bespottede, atter sagdes et Par alvorlige Ord i Anledning af den mere og mere tiltagende Frygt, at de Magthavere, hvem Trykkefriheden i andre Henseender fortrædigede, skulde tage Anledning af dette Nidskrift til atter at faae os paalistet Censur; og forestilledes her blandt Andet, at Censur var saa langt fra at være sikker Betryggelse mod Nidskrifter, at tvertimod Bies Fabler vare udkomne i Censurens Velmagts Dage, og medens Prof. Rosenstand Goiskes billige Fritanker *) over det meget ubillige Fritænkeri ikke havde for Censuren faaet Lov at komme for Lyset, havde Forfatteren ikke grebet til det sælsomme Huusraad, at paategne den selv: Imprimatur.

Slutningen af denne Artikel indeholdt et af de ovenberørte Sidehug til Borgerdydsselskabet, egenlig for at faae Ram til Prof. Tode, med hvem jeg havde bestandig Mellemregning.

I næste Hæfte fandtes et Stykke om danske Digteres Understøttelse, som Edvard Storm i et følgende Hæfte i et vittigt ironisk Stykke for den modsatte Paastand, roste for at vise megen Bekiændtskab med Materien; og som overalt blev bedre modtaget, end det

*) Herom findes mere i en særdeles frimodig og grundig Fremstilling af Censurens Skadelighed ved Ph. Rosenstand Goiske, i Borgervennen 1794, et overalt for lidet kiændt Tidsskrift, hvor han, Pram, Abrahamson, Tønder Lund, Collet, og flere, tildeels endnu levende Ædle, have nedlagt mange kostelige Sandheder.

efter min Overbeviisning, selv da, havde Adkomst til, som det overalt mellem Alt, hvad jeg leverede til Minerva, var det, hvormed Pram, og det sandelig ikke af egoistiske Grunde, var bedst tilfreds. Kun mod det

et spes et ratio studiorum in Cæsare tantum,

hvormed det sluttedes, giorde en Ven, hvis retvise, grundige og sindige Domme jeg stedse har høiagtet, nuværende Etatsraad Mandix, mig høistgrundede Erindringer, som jeg, saa fortrolig med, hvad Meinhard, i sin Caracteristik der italienischen Dichter, om Mediceernes Kunstunderstøttelser har grundigen sagt, og Lessing i Litteraturbrevene kraftigen anpriist, ikke burde have behøvet at lade mig minde om.

Men nu findes i de næstfølgende Hæfter — nogle poetiske Smaastykker, hvoriblandt den forhennævnte Elegie Nancy, og Litteratur- og Kunstartiklen, hvoraf jeg dog snart afgav den første Part, og forbeholdt mig blot Theateranmældelsen, undtagen — intet af mig. Vist nok havde allerede det danske Skriftriges Ypperste kastet deres Yndest paa det nye Tidskrift: T. Rothes herlige Trøsteord: hvad Menneskene til een Tid have været, kunne de i en anden Tid atter vorde; A. Kalls indholdsrige Fragment om Skolelærerres Duelighed, Krav og Haab; A. Henningses kraftige Ord for Næringsfrihed og Tænkefrihed — i Anledning af Mandixes kostelige Afhandling om Borgerfrihed under det danske Scepter

— hans Tanker i Anledning af Martfelts Kornhandelsplan; Etatsraad Fabritius's Sammenligning af den danske Fæstebondes og den meklenborgske Livegnes Lod — et vigtigt Ord til sin Tid; Abrahamsons sindrige Fremstilling af Vantroes og Overtroes Forening, alle disse vigtige Bidrag prydede allerede den første Halvaargang af det nye Maanedskrift, hvis sidste Hæfte endnu P. F. Suhm hædrede med et Arbeide af sig.

Med broderlig Rundhed rakte deres meest yndede Medvandrere paa Parnas, E. Storm, Thaarup, P. M. Troiel, Baggesen, C. A. Lund, Riber, Faye, dem en riig og rund Vennehaand til at pryde deres anden Afdeeling, den saakaldte Morskabs-Læsning; en Chr. Hviid, Sandvig, Nyerup, Thaarup, Kierulf, Riber gik dem med litteraire og Kunstnoticer rundelig tilhaande; nuværende Biskop Bloch meddeelte Prøver af sin classiske Oversættelse af Xenophons socratiske Mærkværdigheder; Gerners Yndlingsson, den geniale Hohlenberg, en authentisk Beskrivelse af den med saamegen Begeistring af Nationen modtagne, og derfor af nedrig Avind saa hadede Indretning i Doqven, o. s. fr. Kort: den almene Velvillie omgav vor Minerva paa alle Sider. Hertil bidrog nu foruden personlig Godhed, og den Yndest, Prams ypperlige Bidrag, de to omtalte, og Veturinos tibullisk-deilige Svar til Placidio, og hans høistinteressante historiske Artikel vandt; ogsaa den ikke ugrundede Tiltro, man havde

til begge Udgivere, at, medens de omhyggelig vilde vaage over, at holde deres Tidsskrift reent for Alt, hvad der kunde giøre det Hædersmænds ærefulde Understøttelse uværdigt, vilde de paa den anden Side, uden ussel Menneskefrygt og feig Persons Anseelse holde det aabent for ethvert Bidrag, som ved sit Indholds Natur, og sit Foredrags Tone egnede sig dertil, og, hvis det betroedes dem anonymt, ikke blot ubrødelig bevare denne Anonymitet, men end ikke selv lade dem friste at kige bag det Forhæng, det var tildækket med.

Naturligviis kunde jeg ikke dølge mig selv, at jeg ved denne passive Medvirkning egentlig kun var, hvad Engelskmanden kalder a sleeping partner, og paa ingen Maade opfyldte mine Pligter enten mod Skriftet eller min Medudgiver, hvilket jeg upaatvivlelig ikke var den eneste, der følte, skiøndt min ædle Pram selv paa ingen Maade lod mig det føle. Det ligger i min Natur, at jeg kun behøver at blive misnøiet med min Deeltagelse i et eller andet Arbeide, for fyldest at tabe al Kraft og Lyst til at deeltage deri, og har der vel været de, der nu og da have vidst at benytte sig af denne Egenskab hos mig. Dertil kom, at der paa samme Tid var udbrudt en Spænding mellem Thaarup, og en anden af Minervas Hovedmedarbeidere, der mere, end os maaskee selv var bevidst, meddeelte sig til Pram og mig, i det jeg maaskee fandt mig ramt med, i den Beskyldning, der giordes Thaa-

rup, at skrive for lidet til at grunde sine Fordringer paa, medens Pram muligt ikke kunde være opbygget af Thaarups Ænke mod alt formegen poetisk Frugtbarhed*), som noget, allerede Horats havde advaret imod, saalidet som, at jeg til Thaarups Forsvar anførte Løvens Ord i Storms Fabel:

Jeg føder faa, men det er Løver.

Denne Spænding formindskedes ikke ved, at Thaarup paa samme Tid havde væltet sig i en Myretue, ved de Betragtninger over Kunstacademiet, han havde meddeelt i Minerva, og hvis Tone Adskillige ikke billigede, medens Mængden overalt var eenstemmig i, at en Mand, der ikke kunde tegne Andet end Præste- og

*) En caracteristisk Anecdote i denne Anledning er følgende: Vel ikke altfor tilfreds med den Dom, der fra visse Sider fældtes over mine elegiske Arbeider, som jeg selv satte meest Priis paa, havde jeg ikke blot indsendt Nancy anonym til Minerva, men og deri saaledes — og det ikke af denne Aarsag alene (see 1 B. S. 276-77) — forstilt ikke blot min Maneer, men og selve Facta, at Ingen giettede paa mig. I en Disput om Thaarups Digterværd, opkastede en af hans Antagonister det Spørgsmaal: "hvad har Thaarup giort, at man skulde kalde ham Digter? Ja, har han skrevet Nancy, saa har han dog giort Noget!" "Du har Ret — gav jeg hurtig til Svar — jeg kiænder den, der har giort ti Gange saameget, til Beviis, at han ikke er Digter." Man glemme ikke, at i Skiænderier har man det Privilegium, at have gienstidig Uret.

Fruecarricaturer, ikke maatte snakke med om Kunstsager, da man endnu ikke anede Muligheden af en Fremtid, hvor alle Mennesker, især de, der slet intet have lært, fødes med Kunstsands og Kunstsmag, og det i alle Kunster uden Undtagelse, bildende, og musikalske, og poetiske, og sceniske.

En Ubehagelighed, som jeg til samme Tid paadrog mig, virkede heller ikke lidet, til at forstemme mig for den Slags Virksomhed, Minerva krævede. Den bestemte Tone, hvormed jeg i dens Litteraturartikler havde talt Meningsfrihedens Sag, havde bragt adskillige af mine Velyndere, og deriblandt især Patriarken T. Rothe, paa den Tanke, at det vilde være tienligt, om jeg til næste 29de Januarii, Clubbens eneste Høitid, holdt en Tale over dette Æmne. Ligesom Mistro og Misdom giør mig mismodig, og misheldig, giver Tiltro af Mænd, jeg ærer og elsker, mig Selvtillid og Kraft, og jeg fandtes villig til at paatage mig det, og begyndte strax at forberede mig dertil; hvormed jeg da ansaae Sagen for afgiort, siden man i Almindelighed havde Ondt ved at faae Nogen til at paatage sig dette Hverv, som man i de Dage ikke saaledes var vant til at ryste af Ærmet, som vel senere Tilfældet har været, vel endog med mig selv.

Men jeg havde — som Ordsproget siger — giort Regning uden Vært. Det var Directionen, det tilfaldt at bestemme, af hvem Talen skulde holdes, og da den bestod af Geniernes gamle Antagonister —

hedde det naturligviis mellem os — havde den formaaet en af Clubbens gamle og meget agtede Lemmer til at paatage, eller tilbyde sig at holde Talen. Dette klang heel ilde i mine Øren, da jeg deels virkelig havde forberedet mig alvorlig til Talen, det deels ogsaa gialdt for en afgiort Sag hiemme til min Faders, at jeg skulde holde den, og det i min Faders Øine — havde jeg nær sagt — var det første fornuftige, han havde hørt eller seet af mig siden min Hiemkomst; og da der naturligviis ikke manglede paa dem, der endnu tog dem Sagen ivrigere end jeg, begik jeg den Taabelighed, at mælde Directionen, at jeg havde belavet mig paa en Tale til Kongens Geburtsdag, og at begiære, at Selskabet skulde afgiøre, enten jeg eller den af Directionen beskikkede Taler skulde være Ordfører. Naturligviis blev Sagen ved Stemmegivning afgiort til Fordeel for den, som den competente Autoritet dertil havde bestemt, og adskillige af mine nøieste Venner sagde med Sneedorf: "Vi havde heller hørt Rahbek, men den Anden bør holde Talen"; ogsaa er jeg mig bevidst, at jeg i det mindste, som jeg senere har lært at tænke, selv vilde have stemt for ham. I øvrigt gav denne Tvist, i Forbindelse med de tvende forrige, en heel Deel ondt Blod i Clubben fra begge Sider, da den blev lidenskabelig og med Bitterhed ført, saameget mere, som min Vederpart var den samme, hvem Pram (s. f. D. S. 324) havde, skiøndt paa en noget sælsom Grund, dog vel ikke gandske ube-

foiet, opgivet mig som Darbys ugunstige Recensent, og i hvem jeg følgelig nu saae en gammel Antagonist. Ogsaa sagde man mig, at i hans Tale blev fundet Sidehug efter, hvad han kaldte den fine Smags Dragoner; jeg hørte den midlertid ikke, og har heller ikke været istand til at faae den at see, skiøndt jeg for ikke længe siden har erfaret, at den var trykt. Alt, hvad han kan have sagt, var uforskyldt, eller i det mindste uforanlediget, kan jeg ikke paastaae, skiøndt det vel ikke var Tiden eller Stedet, hvor det burde siges. Skulde denne hæderlige Olding leve endnu, som i det mindste Litteraturlexiconnet lader formode, og disse Blade skulle komme ham for Øie, vil han i dem see, med hvilke Øine jeg i modnere Dage har betragtet denne min Ungdoms Ubesindighed.

Alligevel fuldbragde jeg min Tale, som findes indrykket i Minerva for April 1786, med Tilegnelse til det Selskab, den var bestemt for. Uagtet det vel neppe er nogen Tale, hvilket torde være Tilfældet med den allerstørste Deel af det, baade fra min og andres Haand, der bærer dette Navn, kan jeg dog ikke nægte, at den er mellem de faa af mine Ungdomsarbeider, jeg bevarer nogen Forkierlighed for; og kan jeg ikke nægte mig at afskrive dens Slutning, med andægtig Taknemmelighed til ham, som giennem saa lang en Række af Aar lod dens Spaadom opfyldes paa mit Fædreland: "Seer ikke blot paa vore nærværende Dage! men kaster et fro Blik ind i Fremtiden, og De skulle

henrykkes ved at skue de allerede vigende Fordomme bortflye for evig, Oplysning, Vindskibelighed, Frihed og Velstand bygge smilende hos os, og de seneste Slægter kalde Christian vor Velgiører, og som Danmarks gyldne Tidsalder nævne de Dage, da han var dets Fader."

Men Trykkefrihed! vil man sige, og atter Trykkefrihed! og evig Trykkefrihed! og intet andet end Trykkefrihed! hvorfor uafladelig slaae paa den ene Streng? Maaskee vilde det allerede være nok at svare, det var den eeneste, jeg forstod at gribe nogenledes reent; men man kaste et Øie paa Tiderne, som de da vare, og man vil erkiænde, at det ikke allene var Grundtonen i den hele Harmonie, man med Længsel saae imøde; men at det var den, der stod meest Fare for at blive forstemt, og forqvaklet. Alt for frisk var den Tidspunkt i Minde, da den, der i Adresavisen havde opkastet det Spørgsmaal *): "Maa og bør det vel ikke piqvere et redeligt Gemyt, at ham uden given Aarsag vederfares Utaknemmelighed, Uerkiændtlighed, ja Chicaner af den Person, som man har befordret til al Lykke, stort Embede, og Velstand, ved over ti Aars Tid at forundes eens ganske Hiertes Fortrolighed? forsynder man sig ved at tage Revance, deels for at standse Ondskab i sit Løb? hvorom ønskes kort

*) Adresavisen 1783, No. 26, den femte Februar.

og grundig Reflection, vist vigtig Materie at overveie i vores ufuldkomne skrøbelige Liv, maatte erlægge 50 Rdlr. i Mulct, som allernaadigst skiænkedes den fattige Friskole i Gottersgaden for denne *) Bekiændtgiørelse, hvilken er stridende mod god Orden, til Andres Forkleinelse, og Sævns Udøvelse. Endnu var samme Magt i samme Politimesters Hænder, over hvem Suhm **) saa bitterlig korsede sig. Alt, hvorpaa man grundede sit glade Haab, var den Tillid, man overalt havde til den skiønne Danneraand, der var over den unge Fyrste; til de liberale Maximer, man i alle den nuværende Bestyrelses Maximer og Fremfærd troede at erkiænde. Men deels maatte Richelieus bekiændte Ord: Kongen har skiftet Minister og Ministeriet Maxime, alt være nok til Varsel, hvorlidt i Almindelighed herpaa var at bygge og lide; deels vilde man vide, at der i Ministeriet selv var om denne selvsamme Maxime, tildeels i Anledning af Interesser, der angik visse Vedkommende nærmere, høist stridige Meninger; og det ansaaes derfor af Vigtighed, at lægge Almuemeningens hele Vægt i den gode Sags Vægtskaal, og fremfor Alt, at lade den unge Fyrste, og de Ædle

*) Samme Blad, Bekiændtgiørelse fra Politimester Conferentsraad Fædder.

**) Suhms Skrifter 15 Deel S. 75. Iøvrigt læres Tidernes daværende Tegn tilfulde at kiænde i Luxdorphiana første Deel S. 225-48, den nyerupaabyeske Sag angaaende.

Der raadede ham vel til Landets Bedste,

erkiænde, at de ikke virkede for et sløvt, utænksomt, eller uerkiændtligt Folk. Omstændigheder, som vi i det følgende skulle berøre, kom disse fromme Bestræbelser til Hielp; den unge Fyrstes sunde Dommekraft og redelige Villie begunstigede dem; Tidens almene Aand over hele det cultiverede Europa fremelskede dem; Lysets Fader i det Høie gav dem sin himmelske Velsignelse, og vi saae den skiønne Tid oprinde, som begeistret Taknemmelighed henved 40 Aar senere vidnede:

Frimodig Sandhed staae hos Thronen,
Dens Guddomslys omgive Kronen
Med meer end Diamanters Glands,
Dens himmelrene Straaler spille
I Glædestaarer, som nedtrille
Paa daglig friske Borgerkrands.
En Gerner Flaadens Sønner lære,
Astræas Vægt Colbiørnsen bære,
En Thaarup Danneharpen slaae,
Suhms Aand besiæle Riges Hierte,
En Rothe føre Viisdoms Kierte,
Ved Statscompasset Bernstorf staae. *)

Medens min Trevenhed til at levere Bidrag, især til den første eller Kundskabsartiklen, hvortil jeg følte mig at mangle behørig Kundskab, bestandig tiltog, lod jeg mig af den gamle Adam, der neppe ganske torde være veget fra mig endnu, forføre til at tabe af Syne, at jeg i eet af de første Hæfter havde yttret det Forsæt, angaaende Skuepladsen blot at meddele en

*) Sang i Anledning af 28 Januar 1822.

Fortegnelse paa de virkelig opførte Stykker *), da en saadan Liste i det mindste gav nogen Oplysning om Skuepladsens Tilstand og Nationens Smag; og tillige givet at forstaae, at jeg tilfulde følte det betænkelige i, at levere Raisonnemens over Theatret fra min Haand. Det varte midlertid ikke længere end til siette Hæfte, inden jeg, efter nogle Ord om Castraten Calcagnis Concerter, hvis Inurbanitet endog mine bedste Venner paaankede, og om den her i Besøg værende Balletmester Saccos to smaa Pantomimeballetter i en Tone, der maaskee kunde lignes ved Havblikket forved en Storm, i Anledning af Ibsens Debut, tillod mig adskillige Anmærkninger, der vare formeget i Skuespillerbrevenes Smag, til ikke, nu, da de sagdes ligeud til vor Skueplads, at maatte støde, i det mindste dem, der fandt sig trufne; og endskiondt Anm. i næste Hæfte af Jfr. Fredelunds Debut havde et godmodigere Udseende, var man dog ved den foregaaende bleven for opmærksom, til ei

At mærke Braadden, som laae skiult deri.

Men nu kom til Kongens Geburtsdag Operaen Orphens, giorde, som man nuomstunder meget træffende kalder det, furore, saa at man ikke nøiet med at lade Raumans Musik, og Møllers Sang vedersa-

*) "Thi Anmældelserne i Aviserne — føiede jeg velbetænkelig til — ere, som man veed, saare upaalidelige;" hvilket, som man seer, er en gammel Skade ved vor Skueplads.

res fuld Ret, blæste af fuld Hals i Basuner for Spillet og Ordene; og skiøndt jeg endnu i den første Anmældelse deraf vedligeholdt en temmelig sindig Tone i Henseende til Stykket selv, medens jeg ikke lagde Dølgsmaal paa mine Betænkeligheder i Henseende til Slagset i Almindelighed, støttende mig tildeels ved, hvad T. Rothe i sin herlige Afhandling: hvad betyder Ordet Publicum? i Minervas foregaaende Hæfte herom havde sagt, var dog selv dette lidet i for høi Grad et Crimen læsæ mod Dagens Tone, til ikke at paadrage mig en Hob Ubehageligheder og Uartigheder fra forskiellige Sider, som jeg naturligviis, efter et i vor Kreds da giængse Mundheld, ikke var seen til at giøre Contra, og hvorved det, der skulde været Sandheds upartiske Undersøgelse, efterhaanden forvandledes til en personlig Strid, hvori jeg saameget mindre kunde være tilbøielig til at give tabt, som det da kunde havt Skin af, at jeg erkiændte Høisalenes Lære: at det var ublu og uforsvarligt, om ikke utilladeligt at dadle, hvad Hoffet bifaldt, og en kongelig Direction foranstaltede.

I en ny Myretue væltede jeg mig, ved at vove i næste Hæfte at anmælde Saccos Ballet, Generalen af de tree Stierner, hvortil han, opbragt over, hvad man havde lært ham at finde i min ovenomtalte korte Anmældelse, havde udæsket mig paa en Maade, som mine Begreber om Ære og Feighed ikke tilold mig at afvise. Ogsaa her kom det ikke an paa,

hvad jeg sagde, og hvorledes jeg sagde det; Folk vidste, hvad jeg meente, og hvorfor jeg meente det, og det var nok; kort sagt, jeg havde fuld Føie, paa mig at anvende Holbergs Ord:

Saameget han endog fast, som paa Gløder, gaaer,
Han dog en Hoben Folk paa Halsen daglig faaer.

Dette havde jeg midlertid maattet vente mig, og kunnet trøste mig over, hvis ikke mellem dem, jeg vel ikke fik paa Halsen, men dog giorde misfornøiede, havde været de, som det paa ingen Maade kunde være mig ligegyldigt at mishage.

Mellem disse var nu først og fremmest min Medudgiver, hvis scenisk Forhold og Forbindelser ikke blot vare mine aldeles modsatte; der i Warnsted saae en mangeaarig Velynder, og hvis Yndlinger og Venner ved Theatret — maaskee Rosing ene undtagen — især vare de, jeg havde adskilligt at erindre imod, og omvendt; men der og i det hele saae Scene og Kunst fra en Synspunkt, der var min aldeles modsat. Dette kom umiskiændelig for Dagen ved en Leilighed, som han maaskee des hellere greb, da aldeles intet personligt Hensyn kunde tillægges mindste Deel deri. Først i Sommeren 1786 gav Æqvilibristen Spinacuta en Kunstforestilling paa den danske Skueplads, som jeg i Korthed anmældte med ufordulgt Mishag over, at — hvad gieldende kongelige Anordninger havde lært mig at kalde brødløse Kunster, og modtvilligt Tiggeri — tillodes at vise sig paa en Skueplads, hvor

jeg var vant at høre Rose tale Dydens Sag, og sluttede uheldigen med Anecdoten om Alexander, som belønnede en Kunstmager, der havde fremviist sin Færdighed i at kaste en Ært giennem et Naaleøie, med en Skieppe Ærter, samt deraf uddrog den Formodning, at han vilde foræret Spinacuta en Strikke.

Herimod tog Pram anonym — dog ikke for mig — i næste Hæfte til Gienmæle. At hans Grunde dengang ikke overbeviiste mig, vil man vel ikke undres over; at jeg midlertid, efter at have paa ny giennemlæst dem nu, finder mig mere overtydet deraf, kan jeg ikke sige; aldeles villig er jeg derimod nu som da til at paaskiønne den ualmindelige Liberalitet, hvormed han bestreed mig, og at gientage det Ønske, hvormed jeg sluttede mit Svar, at alle litteraire Stridigheder maatte føres, som han havde ført denne. Hans Indvendinger giældte tree Hovedpunkter: den Hellighed jeg i hans Tanker tillagde Skuepladsen, som et Sted, der profaneredes ved, hvad der ikke var moralsk skiønt; min Indsigelse mod Liniedands, som saaledes uværdig at vises derpaa, og endelig min Paastand om Liniedandsens Unytte. De to sidste Punkter kunne vi aldeles gaae forbi, som overalt den anden staaer og falder med den første, og den tredie igien med den anden; men hvad den første angaaer, troer jeg at burde og kunne forelægge mine Læsere saavel min Vens Hovedgrunde, som mine Modgrunde; da denne Qvæstions rigtige Betragtning er

af største Indflydelse paa den Dom, der vil fældes over mit Livs vigtigste Idræt.

"At det var godt og ønskeligt — siger da Pram — om Skuepladsen kunde blive, ikke Sædernes Skole — thi den Tanke holder jeg for min Deel for alt for overspændt til at tænkes for Alvor af Tænkende — men gode Sæders Understøttelse; at den maatte bidrage til at indskiærpe en ædel og rask Tænke- og Handlemaade; at Sædernes Daarligheder maatte der ved ædel og rammende Satyre tugtes og bortskrækkes, som Moliere og Holberg have giort i nogle af deres Skuespil — heri er jeg aldeles enig med Dem; at det fremdeles var ønskeligt, at Skuepladsen maatte ikke vanæres, eller rettere Sædeligheden trodses, ligesaameget som den sunde Fornuft, ved Ubluhed og skammelig Snak, som desværre! i mange af de meest berømte Skuespildigteres Arbeider, og alt for ofte i vore Operetter *); at Løsagtighed, Bedrageri og Ryggesløshed aldrig der maatte vises i nogen saa tækkelig Dragt, at de isteden for at indgyde Medlidenhed og moralsk Tolerance opvække den mindre Tænkende til at bifalde disse Afskyeligheder, og sig selv i de forestilte smigrede Caracterer, alt dette og mere deslige giver jeg Dem den fuldkomneste Ret i. Om De end videre ønsker, at der aldrig viiste sig paa Skue-

*) Hvad om han havde seet, hvad man her siden har budet, og tildeels byder os!

pladsen Nogen, hvis Aasyn ikke bar sande Dyders Præg, i det mindste slet ingen, som ved sine Laster burde være den Ædeltænkende afskyelig; vel! er der nogensinde Haab, om at bringe Skuepladsen til denne Reenhed, o! at det da maatte skee! *) at det fyrige unge Menneske aldrig der maatte henrykkes over dens Yndighed og Skiønhed, som for sit udenfor Skuepladsen førte Liv burde være ham afskyelig!" **)

"Men skulde derfor intet af Alt det, som uden umiddelbar Indflydelse til vore Sæders Forbedring gav os en uskadelig Fornøielse, kunne tilstædes paa Skuepladsen? . . . Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci; det er rigtigt nok; men at frembringe en med al Skadelighed ubesmittet Fornøielse, er dog nok udentvivl det første, vi fordre ved alle æsthetiske Arbeider, følgelig og ved Skuepladsens Forestillinger. Mig forekommer den æsthetiske Forfatter, hvis Værk, jeg læser eller hører, saare ærværdig, naar han har lettet mit, af nyttige, men ikke underholdende Beskiæftigelser trættede Sind, givet mig, i en af mine Forfriskelses Timer en med intet Ondt, med intet, som jeg klog kan fortryde, besmittet Fornøielse? Alt det skiønne, som tillige er moralsk fortrefeligt, og s. v. v., opbyggende giver jeg Fortrinnet; men det, som er skiønt, uden enten at opbygge eller

---

*) Amen!

**) Amen, Amen, Amen!

nedbryde Sæderne, vil jeg ogsaa see, og have uvægret Ret til at agte og beundre . . . Kort sagt! lad os ikke være intolerante! lad os hade, ligesaavel umoralske Skuespil, som Billederne i * **** ***; men lad os modtage Glæden at see en god, skiøndt Sæderne ligesaalidet opbyggende, som nedrivende Forestilling, ligesom vi beundre et ypperligt, Sæderne uvedkommende Maler- eller Statuairarbeide."

Man byde mig i Virkeligheden Fierdedelen af, hvad Pram indrømmer — og man vil i det følgende see, at der kom en Tid, da jeg ikke uden al Grund troede at have Føie, at see endnu noget mere imøde — og jeg slaaer paa Øieblikket til, og vil ansee det for den lykkeligste Handel, jeg i mine Dage har afsluttet. Kun, naar det giælder om Principet, troer jeg, at det ikke nok kan overholdes i sin fulde Strænghed og Reenhed; og med Hensyn hertil, ønsker jeg, man vil betragte det Udtog, jeg vil tillade mig at levere, af mit Svar. Visnok vil man finde, at jeg har spændt Strængen vel høit; men man tillade mig foreløbig at svare med en i den franske Revolutions Rædselsperiode alt for bekiændt Mand, som jeg just ellers ikke elsker at beraabe mig paa: "Lad mig kun tale! der vil kun blive altformeget slaaet af."

Efter at have anmærket, at jeg, af Frygt for at forarge de Skrøbelige i Aanden, havde taget i Betænkning at kalde Skuepladsen hellig, men at jeg dog ikke vilde lade mig dens moralske Gavnlighed afstride,

da jeg, hvis jeg kunde bringes til at drage den i Tvivl, ikke vilde optage ilde, hvis man forærte mig en Bielde og en Trædolk, at jeg havde opofret ikke saa faa Aar*) af min Levetid paa disse unyttige Kunster, tilsoier jeg:

"Jeg vover at sige mere; kunde Skuepladsen ikke stifte moralsk Nytte, da streed det mod vor Regierings Grundsætninger, Handlemaade, og Pligter, at anvende en saa betydelig aarlig Sum paa dens Understøttelse, at tilstede saa mange brugbare Borgere at spilde deres Siæls og Legems Æevner, uden Gavn for Staten."

Jeg kiænder vel den nyere Theorie, der anseer Befolkningen, som en Plage for Staten, og der troer, at den bør være glad ved ethvert Individ, som den, saa at sige, kan blive qvit, som selv skaffer sig Brød, uden at være den til Gavn eller Skade. Saa var ikke hin Tids Tænkemaade, og saa bliver aldrig min. Populationen er i mine Tanker Statens sandeste Rigdom; og det er Indretningernes, og ene disses Skyld, naar den ikke giøres frugtbringende. Vel veed jeg, at her er ikke Stedet, og jeg vel heller ikke Manden, at drøfte dette Æmne vedbørlig; men at jeg ogsaa i denne Henseende bliver min gamle Overbeviisning tro, meente jeg, ikke at burde fortie.

---

*) I mit 26de Aar, hvad da nu i mit 65de?

Jeg iler derimod mit ufuldstændige og ufuldkomne Raisonnement, saavel om den Maade, hvorpaa Skuespil og Kunster i Almindelighed virke, og gavne, som om Liniedandsens Værd, forbi, og gaaer over til, hvad jeg i Slutningen siger, hvorfor jeg ansaae vor Skueplads for at dale:

"Jeg elsker Skuepladsen — siger jeg her — fordi jeg troer den kan, og fordi jeg finder, den bør stifte Gavn; Alt, hvad der fornedrer den, Alt, hvad der hindrer den i at gavne, bedrøver mig. Fra denne Side saae jeg Spinacutas Dands derpaa. De erindrer Dem udentvivl med mig Rose og Hortulan; og maaskee, skiøndt ikke saa tydelig, Clementin og Londemann. De ere døde! og hvor ere de, der har erstattet os deres Tab? Vi have duelige, flittige, tænkende, sindrige Kunstnere og Kunstnerinder; men hvor er Hines Lige? og hvori ligger Grunden, at vi ikke eie disse?"

"Dertil kan ingen anden Grund angives, end Mængdens Smag. Operette, Opera o. s. v. have bestemt denne, have rykket Skuepladsens egentlige Bestemmelse bort fra Folks Øine, have bragt dem i den Vane, at lægge Hierne og Hierte hiemme, naar de gaae paa Comedie, og kun tage Øine og Øren med. De seer selv, jeg taler om Mængden, og ikke om Publikum. De Fornøielser, som udkræve vor Tænksomhed, vor Følelse, ere større i sig selv, men ere mindre magelige, inden man kommer i Vane med at nyde

dem. De indseer, at hos slige Folk ere Begreberne om Fiellehytte og Skueplads ikke saameget forskiellige fra hinanden, og at alt, hvad der kan forlede dem til at giøre disse to Begreber til eet, hindrer Skuepladsens moralske Virkning; heri laae det, og ikke fordi jeg ansaae Skuepladsen for vanhelliget, at jeg ikke ønskede, Sp. havde ladet sig see derpaa. Huus er Huus, og naar Skuepladsens moralske Værd eengang var fastsat blandt os, kunde Skuepladsen ligesaalidet tabe ved, at der dandsedes paa Linie, som Kunstens ægte Børn vanhædredes, om de opførte et af Poesiens Mesterstykker i en Fiellehytte."

"Hertil kommer endnu, at jo større Vanen bliver til slige Spektakler, jo mere tabes Smagen for de ædlere Forlystelser. Her være Romerne vort Exempel — — Jeg kunde nævne Dem endog af vore Tiders Hovedstæder, hvor Folket har faaet saamegen Smag paa deslige Kunster, at de egentlig skiønne falde dem for fine" *).

---

*) "Hvortil — siger Lessing — Dram. 2 B. No. 80, det sure Arbeid med den dramatiske Form? hvortil bygge vi Theatre, forklæde Mænd og Qvinder, pine Hukommelser, indbyde hele Staden paa een Plads? naar jeg ikke med mit Værk, og dets Opførelse vil frembringe videre, end nogle af de Bevægelser, som en god Fortælling, læst af hver af dem hiemme, omtrent ogsaa vilde frembringe?" Og hvad, naar nu det Hele ikke udretter andet, end dræber Tiden for et Par hundrede af en stor Stads

"De seer da, at jeg frygter kun hine Spectaklers Virkning paa Mængden, hvis Smag for Forstandens og Hiertets Forlystelser ikke er dannet, og der ligesaa let vænner sig til at gabe paa Minna von Barnhelm, saa tankeløs, som det var Liniedands, som De, min Herre, fandt Næring for Deres Forstand ved at see Liniedandsen; at det ikke var af noget overspændt, sværmerisk Begreb om Skuepladsens Hellighed, men blot af Frygt for dens Fordærv, det giorde mig Ondt at see Sp. der, og at jeg regner alle Kunsters Værd efter den Næring, de give vor Tænksomhed og vor Følelse."

Men dette er — vil maaskee Nogen indvende — ikke Erindringer, men ligefrem Citationer af, hvad Enhver, der maatte have Lyst, vilde kunne læse selv, naar der henvistes til Stedet, hvor det var at finde. Maaskee, men mig var det vigtigt, at det virkelig blev læst, for at erindre om, at jeg ogsaa her tænkte fra min Indtrædelse paa Banen, som jeg tænker endnu, da jeg maa være bereed paa, snart maaskee at forlade den; det var min Troesbekiendelse, saaledes som jeg den Tid aflagde den, og som jeg vedkiændes den uforandret, da mere end 30 Aars Erfaringer have stadfæstet mig i min Overbeviisning om den ubodelige

---

Dagdrivere og Dagdriverske, som for fuld Alvor troe, at det Hele intet høiere eller værdigere Formaal har, end blot at amusere deres Dagdriveri!

og uberegnelige Skade, Smagen paa saadanne Spektakler giør paa Smagen for sand Kunst og Skuespil, baade for dem, der udøve, og dem, der nyde disse. "Og hvad saa?" — vil man spørge; — og jeg vil lade T. Rothe svare: "Hvor mange andre Midler haves ikke, ved dem man kan, om ikke aldeles giøre Publikum maalløst, saa dog mærkeligen dæmpe dets Røst? Hvo, der vil dette, og derhos er snild Mand — — — han stemme Nationalskuespillet ene til at more blødeligen! men han holde Grædskhed, og Romerskhed, og Brittiskhed, og Schweitserskhed fra Scenen, imod at de der udtrilre den smaabløde Arie, fare frem i Triumph, og at Farce, og Syngespil, og Opera, og Decoration, og Ballet, og kunstig Lynild, og alt det Andet for den sunde Menneskefornuft smaaglimrende og morende Flittertøi bliver Nationen saa kiert, at den ganske troskyldigen mener, at det behøves ei til stort og hæderværdigt Theater, at Tragedien skal sees der omstraalet af sin uraniske Majestæt*).

---

*) Vel har — Tak skee Oehlenschläger, Ingemann, og deres ædle Medvandrere! — Modesmagen ikke hidtil mægtet at fordrive Melpomene i sin uraniske Majestæt af vor Scene; men, som en vittig Digter (Chr. Wilster i Morgenbl.) nys har sagt i Anledning af Holberg:

Hun neppe sig paa Scenen lister,
Saa raaber strax med Harm og Spot
En stakkels musikalsk Philister:

Et heldigt Middel til at sløvgiøre Publikum er dette; men end flere kan den finde, som vil nedstemme Drifter og Tanker!"

Ich will mit Männern lieber fallen, als
Mit Kinder stehn.

"Vel! — tør maaskee een eller anden spydigen indvende — naar dette er Din Troesbekiændelse, viis os da denne Din Tro af Dine Gierninger!" I saa Tilfælde være det mig tilladt at anmærke, at jeg ikke kan være forpligtet at indlade mig paa denne Antegnelse, førend vi i det mindste her naae mit Regnskab for Aaret 1809, saafremt disse Erindringer nemlig skulde blive fortsatte til og efter denne Tidspunkt, og at jeg i dette Tilfælde vel trøster mig til, vedhørligen at skulle reede og rette for mig.

Men ikke var Pram den eneste af min indre Vennekreds, der var utilfreds med, at jeg, ikke nøiet, ikke at bøie Knæ for Dagens Guddomme, i Tide og Utide, hvad jeg ikke tør sige mig fri for, drog tilfeldts imod dem, og f. Ex. ligesaavel forargedes, naar vor Kredses Lalage ved sit Claveer sang een af Naumans deilige Arier, som naar Perisangianerne vilde nøde Folk til at beundre Euridices det nægtes ei, men kun forhales, som en sublim Tanke; over hvilken min Intole-

---

"Vi har betalt! det er da Skam,
Vi stakkels Fredags Abonnenter!
Vi plages skal med saadant Kram,
Naar vi os Jægerbruden venter."

rance jeg blandt Andet i mine Papirer har fundet en meget alvorlig og grundet Anke fra min sindige Kierulf.

Hvad midlertid endnu var i mangen Henseende værre, var, at denne min Lidenskabelighed i høi Grad forstyrrede mine ældste og kiæreste Forhold, dem til det rosingske Huus. Det er allerede i forrige Bind berørt, at saa godt som umiddelbar efter min Hiemkomst en Række af Dødsfald, foraarsaget ved en ondartet Smitsot, bortrev Halvdelen af den deilige Børnekreds, der for mig var dette mit gamle Elysiums allerynding-ste Pryd. At den usigelig kiærlige Moder, med hendes mageløse Aarvaagenhed og Selvopofrelse, ved hendes svage Constitution, og tunge Sindsstemning, under disse hyppige Stød, som ikke blot fulgte nær paa hinanden, men hvoraf eet knap havde ramt, før det næste uafvendeligt, skiøndt i Frastand, bebudede sig, var nær ved at gaae tilgrunde; at mange og mangehaande middelbar og umiddelbar dermed forbundne Sorger og Bekymringer trolig rakte Modergræmmelsen, og Moderangesten Haand, for at brie hende til Jorden; at man, i det mindste, som hun og jeg troede, omhyggelig sørgede for at skiænke hende den for hendes nedbrudte Helbred og nedslagne Sind fornødenladende Hvile, ved just i hendes meest smertelige Perioder at bringe de faa Roller af Betydenhed, den senere ugunstige Bestyrelse havde levnet hende, paa

Skuepladsen*), at man kunde lade dem spille af Andre; dette var Sorger og Ærgrelser, vi troligen deelte; og, som Florian rigtigen siger: "Man har hinanden aldrig saa kiær, som naar man har grædt sammen", kan vel med ikke mindre Føie tillægges: og naar man har deelt hinandens Forurettelser og Fornærmelser. Men i de to Aar, jeg havde været borte, havde Kreds og Omgangstone liidt mangen Forandring; adskillige Personer vare komne ind deri, som, om de end ikke alle vare mig i Veien — hvad i det mindste med een, skiøndt ikke hos Mad. Rosing, var i høi Grad Tilfældet — dog vare mig fremmede, og — Fremmede — har jeg ladet mit Organ Torbenson i min Sommer sige — er mig ligesaa meget til Besvær, hvor jeg skal fornøie mig, som en Skylregn ved Afbrændelsen af et Fyrværkeri, og — tilstaaer jeg — at det samme er mit Tilfælde den Dag i Dag.

---

*) Jeg erindrer mig saaledes engang, da jeg vidste hende sengeliggende, forbauset over at see Subordinationen, hendes Triumph, avertere i Aviserne, at være fløiet op til hende, for at spørge, hvo der skulde spille Grevinden? "Jeg!" "For Guds Skyld! kan og tør De det?" "Og troer De, det vilde bekomme mig bedre, at ligge her, og vide, den blev spilt af hende, som de har i Baghaanden?" Jeg taug; hun spilte den mesterlig; men — hendes Helbred vandt ikke ved denne Overspænding, saalidet som vort Venskab for Vedkommende, og formodentlig deres for os, hvis her virkelig kastedes dem en Plan over Ende.

Men foruden de Mennesker, der var komne mellem mine kiæreste Venner og mig, i vor Kreds, var der og andre, der i samme Mellemtid havde draget dem ind i deres Cirkel, hvor jeg ikke henhørte, og ikke skiøttede om at høre hen. Det var især Tilfældet med et i de Dage meget glimrende, og, blandt andet ved sin Yndest for Kunster og Kunstnere, meget anseet Huus, kun at det ikke altid ansaaes for afgiort, at det var Kunsten ene, eller fornemmelig, Yndesten stedse viistes.

Inden jeg reiste, var dette Problema adskillige Gange blevet droftet med Hensyn til Kunstnerinder og Kunstnere, der selv vare os problematiske, og da den gamle Skuespillers Vægtskaal her blev anvendt, og tildeels med Strænghed, kan man lettelig begribe, hvorledes Udslaget blev, især da Familiens Hoved, ved en i første Bind berørt Anledning, var kommet paa min Sides sorte Bret. I min Fraværelse havde Kunstforhold bragt Rosing, hvis Driftighed og Paalidelighed maatte anbefale ham hos enhver, der havde Noget at overdrage i hans Hænder, i høi Naade der i Huset, og denne Naade havde ligeledes udbredt sig over hans Kone, hvis personlige Agtværdighed tilveiebragte hende — maaskee tildeels i Følge det Exempel, Juliane Marie, og den ædle Fru Vonderlühe, nu Geheimeraadinde Rumsen, havde givet — mangen Udmærkelse selv af dem, især af hendes Kiøn, som ikke erkiændte eller paaskiønnede hendes Kunstværd.

Havde jeg nu seet dette Forhold danne sig lidt efter lidt, vilde det formodenlig endog have fornøiet mig, at see mine kiæreste Venner vederfares den Ret, som daværende Tidsaand, der havde endnu meget tilbage af Klerkelaugsnaget til Skuespillerstanden, var saa seen til at indromme dem; nu derimod, da jeg ved min Hiemkomst fandt det fuldvoxent og fuldmodent, erindrede jeg mig blot, hvad vi selv havde saa ofte sagt om de Forhenprotegerede, og den dem ydede Protection, og det var mig ikke tilpas. Vinteren igiennem gik dette midlertid saaledes hen, især da saamange sorgeligere og alvorligere Interesser ikke blot drog os nærmere sammen, men endog lærte os giensidig Varsomhed ved at berøre det Allermindste, der kunde være Nogen af os ubehageligt. Men Sommeren kom, og da denne Familie just havde et Lyststed ledigt, faldt Eierinden paa, at tilbyde Mad. Rosing det, at hun der kunde samle de Kræfter til Siæl og Legeme, som en saadan Vinter havde maattet koste hende. Uheldigviis var det ikke altid Madam Rosinger, der havde beboet det; og min ærbødige Nøieregnenhed i Henseende til, hvad der var mig saa ærværdigt og helligt, oprørtes ved, at hun skulde betræde en Bolig, som vanhellige Fodspor betegnede. Vistnok erkiænder jeg det Overspændte og Urimelige heri; men med al min Anticæsarianismus, har jeg med Hensyn til mine særdeles Venner det tilfælles med Cæsar — at ligesom han vilde vide sin Hustru — saaledes vil jeg vide, ikke

alene dem, men og Alt, hvad de nærmes, ikke blot reen for Brøst, men og fri for Mistanke; og at den Mand, der gierne gialdt for le plus aimable libertin her tillands, ikke var den Patron, jeg kunde ønske mine Nærmeste, om jeg endog ikke her havde andre Fordomme at tage Hensyn paa, end mine egne, er maaskee at tilgive.

Men skiondt det efter min Overtydning, ikke var de Folk, man skulde lade sig vise nogen Godhed af; da jeg dog aldeles ikke havde, eller kunde drømme om at have, eller ønske at have noget Veto i mine Venners personlige Anliggender, indskrænkede jeg mig til at sætte mig paa den Fod, selv ikke at komme derud til dem; min Brevvexling med Rosing i den Anledning ligger for mig, og jeg tør maaskee tilføie, at hierteligt Venskab, inderlig Høiagtelse, giensidig Følelse af, hvad vi vare hinanden, aldrig i vore 40 Brevvexlingsaar have udtalt dem klarere og umistydeligere; og hvorvel hver af os vedblev at see Tingen fra sin Side, han tog derud, og jeg satte ikke min Fod der, giorde dette dog ikke mindste Skaar i hans og mit indbyrdes Sindelag. At hun, som og egenlig var udenfor den hele Sag, aldrig fik noget videre om det at vide, end at jeg ikke kom derud, fordi jeg ikke leed Stædets Eiermand, hvilket hun antog for en af de Særheder, hvoraf jeg vistnok kun havde altformange, har jeg Føie at troe.

Men giorde end dette intet Skaar i vort Sindelag, giorde det dog et betydeligt Indgreb i vort Sam-

liv; berøvet mit gamle Asylum, var jeg i den Nødvendighed at søge mig nye, og nye, som ikke kunde eller vilde blive opgivne, naar og Rosings kom tilbage fra Landet. De to betydeligste af disse har jeg alt erkiendtligen nævnt; da jeg midlertid her ikke nævner det melchiorske Huus, der inden min Udenlandsreise var mig saameget, skylder jeg mig og det, at sige et Par Ord i denne Anledning. Mine Forhold med Wiwet, i hvem jeg stedse elskede den klippefasteste af mine Venner, vare uforandrede; ganske umuligt var det midlertid ikke, baade, at han, ved at være den Læge, under hvis Hænder Rosings tree Børn døde (da man ikke kunde bebyrde Theaterlægen med Familiens Praxis) var bleven mig et Uheldsbud; deels og, at han og endnu mere hans Sophie, i Følge hendes qvindelige Catonismus, gav mig mere Medhold i mine Griller mod den nysomtalte Landreise, end jeg ønskede. Hovedsagen var imidlertid, at ved Lotte Iversens Død, Marie Erichsens Giftermaal med Pram, o. m. d. l. den gamle Kreds var opløst, og ved de Yyngres Opvæxt, en ny Cirkel var dannet især af deres Samtidige, hvis Tone ikke var vor, saalidet som vores passede, eller behagede dem. Ogsaa havde den Tid Wiwet særdeles travelt, deels som Hospitals Candidat, deels med sin private Vennepraxis, men fornemmelig ved at forberede sig til sin medicinske Examen, som han noget over Hals og Hoved maatte tage, da der uventet aabnede sig en Udsigt for

ham, i den ældgamle Doctor Hahns Sted at blive Provincialmedikus paa Øerne, og altsaa endelig faae sin Rachel, hvem han havde trællet saa lange og sure Aar for, og med hvem han snart blev gift og hiemfaren.

Mellem de værste Følger, der flyde af, naar Mennesker, der have været hinanden, hvad Horats saa deiligen kalder alle Timers Venner, sieldnere sees, er, næst den, at de mangfoldige Smaating, som under det idelige Samliv faae giensidig Interesse ved den enes Deeltagelse i den andens Sorger og Glæder, Forventninger og Forhaabninger, og som derved bliver idel smaa Foreningsbaand, tabe denne Virkning, udentvivl det, at man efterhaanden, maaskee tildeels uden selv at vide det, frygter for at fordærve sig de sieldnere Samlivs-Timer, ved i dem at omtale, især meddele hinanden Noget, som, man ikke er sikker paa, hvorvidt det vil være velkomment. Dette havde allerede fra begge Sider været Tilfældet med hin forehavende Landreise, dette blev ved det sieldnere Samqvem, der efter Giensamlingen mellem os en Tid lang indsneeg sig, Tilfældet med mange andre Ting. Herimellem hørte, hvad jeg ovenfor har berørt, mine haarde og hæftige Yttringer mod Operaen. Hoffet, som Tode i sin Hygæa lod mig høre, var for Syngestykker; eller, da man veed, hint Navn er et Ord, der er mig for mangetydigt til at forbinde noget bestemt Begreb med, vil jeg heller gientage det daværende Sagn: "Kronprindsen bryder sig ikke om

Skuespil, som han i tidligere Dage er overmættet med Besøg af og Snak om; hans Søster, Luisa Augusta — der som Frederiks Søster, Mathildas Datter, ved Ungdom, Skiønhed, Ynde, Blidhed og Aand, havde saa mangen Adkomst, som Dagens Dronning at angive Tonen — giør ikke uden af Musik." Saa overdreven og ubeføiet, som, jeg siden erfoer, især denne sidste Paastand at være, saa sikkert er det, at hun som alle for det Skiønne aabne Gemytter, elskede Musik lidenskabelig, og at Naumanns Ophold her, og den Lykke, hans Musik til Orpheus giorde, særdeles bidrog til at giøre Musiksmagen til Modetone.

At Rumsen, der som Overhofmarschal havde Forsædet i Theaterdirectionen, hyldede denne Smag, var ligefrem; hvorvidt, som man paastod, Warnstedts Sindelag i saa Henseende allerede under Enden af den forrige Periode havde taget en Afdrift, skal jeg ikke sige; nok, Rumsen blev Syngevæsnets egentlige Beskytter, og da han, som ovenfra var kommet fremmed ind i de Ting, behøvede en sagkyndig Raadgiver, faldt hans Valg paa Rosing, der ustridig i mange Henseender ved sin Dannelse, sin Erfaring, en vis Frimodigheds Reputation, han i sin Ugunsts Tid havde erhvervet sig, samt ved sin Paalidelighed og Utrættelighed og Driftighed i Forretninger egnede sig meget dertil.

At nu Rosing, der i Orpheus, ja selv som Morten i Landsbypigen, havde giort en Lykke, langt over den,

hans mesterlige Marinelli, hans Clarendon, hans Hother, hans Joseph Surface maatte smigre sig med, ikke tænkte om Syngespillet, og dets Indflydelse paa Skueplads og Publikum — jeg vil ikke sige, som jeg, men — som han selv i de Aar, da han, som Sanger, ligesaa uretfærdig nedsattes, som han nu overdreven forgudedes, kan man ikke undres over; at han altsaa villig og trolig gik Numsen tilhaande i Syngespillets Fremme, var sikkerlig ikke at fortænke ham; at han, især under min af saamangehaande Grunde tiltagende Forstemning, ikke havde Lyst til at indlade sig om denne Materie med mig, var meget ligefrem. At paa den anden Side al Begunstigelse af en eller anden særdeles Yndlingssag aldrig kan ganske gaae af, uden at Andet tilsidesættes, vel og forurettes derved, er neppe heller at nægte; medens man paa den anden Side maa indrømme, at, naar man eengang er giort opmærksom paa, at een eller anden Ting er i særdeles Naade, fristes man let til at finde Partiskhed derfor, og mod Alt andet, endog hvor der ikke drømmes derom. Betænker man nu endvidere, at om end Rosing var, som Ordsproget siger, Numsens Høirehaand, var han derfor ikke Numsen selv; at denne naturligviis giorde mange Ting uden at raadspørge ham, andre uden at følge hans Raad, atter vel andre, uden at Rosing havde Lyst at give ham de Raad, han maaskee torde holdt for de rette; og endelig, at mangt et Raad, som jeg vilde holdt det for Ret og

Pligt at give, maatte vise sig i et ganske andet Lys for Rosings Øine, især da vi giensidig undveeg aabenhiertig og venskabelig Forklaring derom, er det ikke vanskeligt at indsee, hvad Følger det paa vort indbyrdes Forhold maatte have.

Først fulgte naturligviis deraf, at jeg baade paa Tryk i Minerva og mundtlig i vore Omgangskredse ivrede tit hæftig mod mangt et Perisangia bragt Offer — som jeg gemeenlig udtrykte mig — ikke blot uden at drømme om, at Rosing havde mindste Deel deri, men og i den fuldkomne Overbeviisning, at han aldeles tænkte derom, som jeg, om han endog, vel med Hensyn til sine Forhold til Rumsen, ikke troede at kunne høit tale saaledes; fremdeles tog han fra sin Side i Betænkning, at giøre mig deelagtig i, hvad han fandt mig saa lidenskabelig imod. Men hvad endnu var værre; der kunde ikke lettelig mangle paa dem, der deels i al Uskyldighed, deels og for at sætte Mennesker sammen, hvis Enighed af forskiellige Aarsager ikke var dem tilpas, ikke blot underrettede mig om Rosings Deelagtighed i, hvad der skeedte ikke efter mit Sind, men og vel tillagde ham langt større Part deraf, end han enten havde, eller kunde have. Vel fordærvede disse tildeels deres eget Spil, ved at tillægge Adskilligt heraf Aarsager og Hensigter, som Rosing var mig for kiær og agtværdig til, jeg ikke skulde frikiænde ham for; midlertid giorde dette paa den anden Side, at jeg nøiet med at slaae en Streg over disse

ondskabsfulde og tildeels nederdrægtige Fortolkninger, antog, hvad der i øvrigt om hans Indflydelse og Anseelse sagdes mig, saameget mere, som han selv i Anliggender af mine, saasom hvad Oversættelsen af Figaros Giftermaal angaaer, med venskabelig Tienstfærdighed giorde sig en Glæde af, at give mig Prøver paa, hvad han gieldte.

Men desværre kom jeg herved af een Urede i den anden; overtydet om det Gehør, han hos Rumsen havde, og i den fulde Forvisning, at han anvendte det til det Gode, troede jeg nu paa den anden Side, at kunne ikke blot vente, men fordre af ham Alt, hvad jeg ansaae for, som Godt, at burde skee. Aldrig er maaskee i saa Henseende et sandere Ord sagt om mig, end hvad Rosing et Par Aar senere anførte mig af Beck i Mannheim, med hvem han havde havt en lang og fortrolig Samtale mig angaaende: **Es ist ein guter Mensch, aber er kann sich in unsre Lage nicht versetzen.** Det er først i mine senere Aar, jeg ved selv at sættes i adskillige af de Stillinger, hvori jeg tidligere strængelig har bedømt Andre, jeg har lært at kiænde Urigtigheden, og tildeels Ubilligheden af den Maalestok, jeg anvendte derved. Hertil kom endnu, at, da meget af den Foretrækkelse, Syngeværsenet paa Skuespillets, især det alvorliges, og Sørgespillets, Bekostning syntes at nyde, tildeels ramte Rosings Kone, det aldrig kunde falde mig ind, at hun, bestukket ved den Betydenhed, hendes Mand

havde faaet, og delende den Beundring, ham viistes, var meget langt fra at være tilfreds med min Ridkiærhed for en Sag, hun i det mindste troede i sit Hierte at have givet forloren; og at jeg altsaa ofte i Grunden fortrædigede hende ved uafladelig at gientage, hvad hun ikke mere havde Lyst til at høre sige, mulig, skiøndt uvitterlig, af Frygt for at komme til at sige det selv.

Alt dette, forenet med mangfoldige Ubehagelighe-der af min oeconomiske Stilling, med ikke sieldne tilfældige Anstød i mine øvrige personlige Forhold, med mislige Udsigter for min Fremtid, nærede naturlig-viis hos mig det Ønske, at flyve tilbage, hvor jeg var, som en Fugl paa Taget. Synderlig nok hænd-tes nu en af mine meest mørke og mismodige Dage, at Zeuthens Tiener kom, og bragte mig 700 Rigsda-ler i en Convolut uden Udskrift. At jeg i det første Øieblik ansaae dem, som en himmelsendt Gave, han, der kiændte min fulde Utilfredshed, havde tilveiebragt mig hos vor fælles Velgiørerinde, Madam Lyne, vil man ikke fortænke mig i; at jeg, endog da jeg ved et Øiebliks Eftertanke var blevet opmærksom paa det usandsynlige i, at han i saa Tilfælde, skulde sendt mig dem uden at hoslægge et Ord, medens det var langt rimeligere, at det var til min Fader, som han i deres spændte Forhold vel kunde unddrage sig fra at skrive til, ikke desmindre følte mig saa friskt, at be-nytte mig af Tilfældet, og strax tage Extrapost til

Tydskland, at jeg maatte bede den vakre George Kaas, min Gienbo, der hændelseviis var hos mig, ikke at gaae, før min Fader kom fra Toldboden, at jeg ikke skulde synke under Fristelsen, er — i det mindste — tilgiveligt; til mine Egenheder hører derimod, at det, der især gav mig Kraft til at overvinde Fristelsen, var, at jeg — der ellers regner mig det til en Ære, ikke i de 50 Aar, Tallotteriet har staaet, tilsammen at have kastet fem Rigsdaler i dette Pestsvælg — just da havde nogle Mark deri paa drømte Tal med en Veninde, og nu, efter min Viis, var fuldt og fast overbeviist, at dersom jeg skulde reise, og det befandtes, at disse 700 Rdlr. var til min Fader, maatte den næstforestaaende Tallotteriestrækning holde mig skadesløs. Midlertid fandt jeg mig dog beføiet, da min Fader kom fra Toldboden, og vedkiændtes de 700 Rdlr., som Tieneren, der var mere vant at gaae Ærinder til mig end til ham, havde leveret mig, at sige ham reent ud, han havde af Lykke at sige, han enten saae mig, eller dem igien; at jeg, i min daværende Ukyndighed om alle verdslige Ting, aldeles oversaae de mulige Vanskeligheder ved at faae Pas, og komme afsted, vil den, der har fulgt mig hidtil, ikke undres over.

At det overalt paa den Tid maa have været mit alvorligste Alvor, at komme, paa hvad Maade skee kunde, ud fra min hidtilværende Stilling, derpaa har jeg et sikkert Beviis, i de gientagne Underhandlinger,

jeg havde med Overauditeur Rosenstand Goiske — der gierne, naar han kom hiem om Aftenen, saae ind til mig i Forbigaaende, og fik sig en Aftenpasslar — om at komme paa hans Contoir, for at forberede mig til Advokatbanen, medens jeg læste til juridisk Examen, hvortil Cold var villig at veilede mig; men hvad Rosenstand, i det han var saa forbindtlig at erklære, han fandt sig hædret derved, hierteligen fraraadede mig, som noget, han holdt det under min litterariske Stillings Værdighed at begynde paa. Et endnu mere ubedrageligt Beviis har jeg i den Brevverling, jeg førte med den eiegode Etatsraad Bartholin Eichel paa Aastrup, med hvem jeg ikke længe tilforn, deels i Clubben, og deels ved adskillige Stenerseniana, han til en paatænkt Udgave af denne maaskee vor tidligste classiske Digter, med sin forekommende Tienstvillighed sendte mig, deels ved nogle smaa Villigheder, jeg havde Leilighed at vise et Privattheater, der var hans Diesteen, var kommet i en Forbindelse, som gav mig Mod til, at giøre ham det Forslag, hvis han kunde give mig Haab om Succession paa eet af Kaldene paa hans Gods — thi af det daværende Cancellie havde Minervas Udgivere liden Føie at vente sig noget Godt — at studere Theologie, og — da jeg fandt det betænkeligt at gaae op til Attestats — i det Sted, hvad man den Tid troede, at kunne lade sig giøre, at qualificere mig ved en Disputats. At der allerede inden den her egentlig omhandlede Tidspunkt havde været en

levende Attraa i min Siæl, at være Landsbypræst, hvad jeg baade med Hensyn til det Gavn, man kunde stifte, og det Liv, man kunde føre, tænkte mig, som en paradisisk Stilling, et Begreb, jeg i senere Aar har i Kieldby, Høielse, og Spiellerup faaet stadfæstet og beseglet, vil man alt af nedenanførte Sted *) af mit Skrift mod Nordahl Brun skiønne. Men — forgiæves prøvede Rinaldo at bryde sine gamle Lænker; han skulde endnu bære dem sin Tid; den ædle Bartholin skrev mig, til Giensvar paa mit yttrede Ønske, et Brev, som jeg i dette Øieblik paa ny har læst, og hvoraf inderlig Taknemmelighed giør mig det til Pligt at afskrive det egentlig hidhørende:

"Men det er Tid, min kiære Rahbek! at opfylde den Pligt, som de forbindtlige Udtryk i Slutningen af Deres Brev har paalagt mig, ved, saa bestemt som muligt, at give Dem Svar paa Brevets Hovedindhold. Forestil Dem en Mand, som elsker Dem, og Deres Tilbøieligheder, som tillige har mange Børn, til hvis Opdragelse han behøvede de bedste Raad;

---

*) "Var jeg saa lyksalig at være Landsbypræst, (thi i Henseende til det Gode, han kan stifte, anseer jeg ham for den lykkeligste blandt alle hans Medborgere) vilde Christi saa uendelig skiønnere og guddommeligere Moral — end den mosaiske — give mig saa meget at tale over, at jeg ikke vilde faae et Øieblik tilovers til . . . " Jeg afbryder her, for ikke, uden Fornødenhed, at vælte mig i den ***ske Myretue.

mon ikke denne Mand skulde ønske Dem jævnlig hos eller omkring sig? og denne Mand er jeg."

"Dette forudsender jeg kun for at betyde Dem, at dersom det stod i min Magt, at tilbyde Dem nu strax det Asylum, som De attraaer, vilde jeg ligesaameget tienes, som De; vores Bekiændtskabs første Dag vilde af mig ligeledes blive anseet for en Høitidsdag; thi en god, klog og vittig Mand idelig at kunne omgaaes her paa Landet, har stedse været et af mine første Ønsker, og er, saa at sige, det eneste, jeg mangler; og mine fire Drenges Opvæxt kan ikke andet end giøre mig opmærksom paa den vigtige Punkt, hvorledes jeg bedst skal anlægge Planen til deres Lærdom og Underviisning, og undgaae alle Yderligheder."

"Men jeg har kun tvende Præstekald at bortgive; det ene, som er besat med en aldrende Mand, er halvveis bortlovet til en Præst i et mindre Kald, en af mine Ungdoms Bekiændte — maaskee han i sin Tid ikke vil bruge mit Løfte, midlertid beroer dog min Frihed derpaa; det andet derimod er i en yngre Mands Hænder, og herpaa hverken har jeg givet, eller skal give noget Løfte."

"Nu seer De Alt, hvad der staaer i min Magt, og Alt, hvad jeg i saa Henseende kan udrette for Deres Attraa, det vil jeg. Er det nu Deres Alvor, at De vil have Attestats, og De paa den anden Side er kied af Kiøbenhavn, litterariske Krige, Cabaler, og Chicaner, saa veed jeg en Maade, hvorpaa de kan

naae begge Dele, og den tilbyder jeg Dem strax. Nyd dette Otium, i det mindste saalænge Attestatsstuderingerne udfordre det, paa Landet, & qvidem i mit Huus. De skal faae det ligesaa godt, som jeg selv, men heller aldrig en Smule bedre, og derhos saamegen Rolighed og Magelighed, som i Deres eget Huus. Til næste Foraar — hedder det for Deres kiøbenhavnske Venner — at De forbedrer Deres Helbred, og jeg alene veed, at De studerer til Examen theologicum."

"Overvei nu, hvorledes dette mit Forslag for det første kan gaae an, — det øvrige vil Forsynet middelbar med Tiden iværksætte. Lev vel!

Aastrup 1786.

Bartholin Eichel."

Saa skiønt, saa ædelt, saa værdigt min erkiendtlige Erindring det var, som her blev mig tilbudet, saa langt var det fra at være, hvad jeg egentlig behøvede, eller søgte. I det jeg alt saa taknemmelig paaskiønnede det, kunde jeg ikke tage derimod; ogsaa havde allerede min Attraa faaet en betydelig Dæmper ved et Brev fra den Ven, jeg med fuld og grundet Tillid raadspurgte i denne Sag. Ogsaa af dette troer jeg at burde meddele Udtog, saameget mere, som det tiener til uomstødelig Hiemmel for, hvad her er fortalt.

"Ven!

Jeg har speculeret endda ikke saalidet paa Dit Brev, baade, medens jeg var syg, og siden, jeg blev frisk, især siden i Søndags, og Resultatet af mine

Spekulationer er, at det angaaer de Ting, hvori intet Menneske kan raade, da selv den, der skal vælge, neppe kan vælge efter overveiende, fornuftige Grunde, men maa lege Blindebuk, da det Tilkommende binder for hans Øine. Men dobbelt umuligt er det, at raade en anden, for den, hvis egen Forfatning har saamegen Liighed med den andens, som min med Din. Jeg har ofte tænkt paa, at det er naragtigt, at Bibliotheket for det smukke Kiøn skrives af to unge Mennesker, der aldeles ingen Haab have om at giøre Lykke i den Henseende, og at vi skrive om Huuslighed, og huuslig Lyksalighed, der saalidet kunne haabe at kiende den nøiere — — — — *). Dog, det var ikke om mig selv, jeg vilde skrive, men om Dig! — Raade Dig kan og bør Ingen, og jeg kan allermindst; men fylde Papiret med Betænkeligheder, pro og contra, kan jeg. Kan man forsvare at give sig ind i en Stand, hvortil man aldrig har dannet sig, ei tænkt paa at danne sig til? som man efter, i 11 Aar at have arbeidet paa at dyrke sin Forstand, og udvide sine Kundskaber, ikke har tænkt paa, at lære at kiende Reqvisiterne til? Er man vis paa, at det, man i 11 Aar opofrede sin Lyst og Tid, fordi Lysten dertil slumrer, da man synes at see sit Arbeide frugtesløst, ei vil

*) Og om nu Nogen da havde tilhvidsket os: grata superveniet, quæ non sperabitur hora, hvor vilde vi have rystet paa Hovedet af denne Spaadom? og dog indtraf den for os begge.

komme igien, og Lysten opvaagne, og det med forøgede Kræfter, og var man da lykkelig? — — og om andre Omstændigheder forandrede sig, vilde man da ei fortryde sin Ustadighed? — Betænkelig er Indtrædelsen i denne Stand, men dobbelt betænkelig maa den være for den, som ei kan troe paa ***s System! — Jeg tvivler ikke paa, at jo baade Du og jeg kunde paa vor Samvittighed blive Præster, og stifte Nytte; men vist nok er det, vi oftere vilde prædike om gode Gierninger, om Dydens Skionhed, om Guds Almagt, Viisdom, og Godhed end om *) — — og vilde det ikke rygtes? vilde det ei opvække Mistanke? skal man ikke og catechisere? skal ikke Bispen visitere? Derimod er det sandt, at et Hierte, der er skabt for den huuslige Lyksalighed, vel og maa kunne finde den paa Landet, hvor den egentlig har hiemme, at det Gode, vi kunne udrette i Verden, bør være os vigtigt; og at faa dertil have den Leilighed og Evne, som den Stand, og endelig, at Du i Din hele Forfatning kan øine en Havn der, da Du ellers kun seer et oprørt Hav, og ei synes at kunne naae den Havn, Du egentlig vilde til; at vore Forbindelser nu maaskee om kort Tid adspredes, og ophører, og hvad have, hvad ere vi da? at det litterariske Arbeid, saa-

*) "End hvorom?" — dette er et Samvittighedsspørgsmaal, Hr. Storinqvisitor! som jeg ikke er beføiet, mindre forpligtet, paa min afdøde Vens Vegne at besvare.

velsom det, Du kunde vente at sættes i ved Theatret, ledsages af saa mange Chicaner, og Fortrædeligheder, at man vel har Aarsag, at grues derfor."

Følgende Dag tilføier han: "Saavidt kom jeg i Gaar! Jeg kunde gierne opregne flere Betænkeligheder paa begge Sider; men Du kan tænke Dig de øvrige, og udvide disse. Og saa er Du endda lige klog, vil Du sige — ja! hvad andet! hvo kan raade Dig, og kan jeg? Nei! — — Jeg har i Dag, efter min Sædvane i Fior, trasket alle Sorgenfries tree Skove igiennem, og tænkt paa alt dette, og fundet — ingen Ting. Naar jeg har tænkt allerlængst derpaa, har jeg fundet, at vi Mennesker tumle om iblinde, og (i Henseende til mig selv) at enkelte Menneskers Skiæbne ligesaavel bestemmes af de usleste Smaating, som hele Landes og Folks undertiden ere bestemte deraf."

Denne Sætning, blot med det behørige grano salis i Henseende til Benævnelsen Smaating, er, som man veed, ogsaa min; og torde et kort efter tilfældig udsagt ubetydeligt Ord, som den, det sagdes af, formodenlig ikke forbandt ringeste videre Tanke ved, især have giort Ende paa denne Episode af mit Livs Drøm.

En vigtig og varig Forandring var midlertid foregaaet i min Levemaade derved, at jeg 1786 atter leiede mig ind paa mit gamle Bakkehuus, dog endnu ikke uden for Sommeren; saa at det først er fra 1787 jeg fæstede min stadige Bopæl der, Sommer og Vin-

ter; dog beholdt jeg endnu mit Værelse i min Faders Huus nogle Aar til Afbenyttelse; men giorde alt sieldnere og sieldnere Brug deraf, alt efter som tiltagende Forretninger og Fortrædeligheder lærte mig mere og mere at drage mig ind i mig selv.

En anden mærkelig Begivenhed, som henhører til samme Tid, var, at Tode, der var gaaet i Fortrydelse udaf Borgerdydsselskabet, til hvis Stiftelse han havde været et Hovedhiul, men hvor man ikke vilde følge hans Ideer, besluttede at oprette et nyt Selskab under Navn af Selskabet for Efterslægten *), og indbød efter sin godmodige Natur Medarbeiderne af den berlingske lærde Tidende, hans daværende ivrige litterariske Antagonister, til Deeltagere deri. I et derom holdet Samraad blev det paa Kierulfs Forslag besluttet at modtage Indbydelsen, men ikke før i Selskabets andet Mode i Forening med flere af vor Kreds at mælde os ind, at Selskabet først efter Stifterens Ønske og Hensigt kunde blive grundlagt og organiseret; og indtraadde vi da 18 i Tallet, hvoraf nu, saavidt mig er bekiendt, kun mine Venner Etatsraad R. Lange, Prof. Nyerup, Provst Kruse i Høielse, og Provst Lütken i Odense, og jeg ere tilbage. Jeg har for ikke længe siden paa et mere passende Sted **)

*) Min Fader kaldte dette Selskab derfor efter sin snorrige Maade Efterslætten.

**) Tale holdet i Selskabet for Efterslægten dets Stiftelseshøitid den 4 Marts 1824.

udførlig udlodt mig om denne endnu mellem os veldædig blomstrende Indretning, og den gavnlige Virkning, den har havt ved at være Forbilledet for de mange lignende Underviisningsanstalter blandt os, som det skyldes, at de for den dannede Borger fornødne Kundskaber ikke mere ere Latinskolernes Monopol; ved at give blandt os første Exempel paa de Almueskolelærerseminarier, der med Føie kunne henregnes mellem Dannerrigets Guldalders ypperste Velgierninger, og der ville bevare Rewentlowernes Minde i velsignet Erindring, naar mangen vidt udbasunet Stordaad er henveiret med Basunstødene, der forkyndte den. Af mindre varig Indflydelse vare tvende andre af Selskabets Bestræbelser, den at udbrede Folkelæsning ved at udgive gavnlige Skrifter og Sange i Almuetonen, der sov hen af sig selv, da den ikke mere havde en Edvard Storm at forsyne den med sine kostelige Almueviser, og Forelæsningerne over saadanne Kundskabsgrene, som Skoleunderviisningen ikke berører. I den sidste af disse tog jeg i de første Aar nidkiær Deel, som overalt dette Selskab var mig et dyrebart Yndlingsanliggende, og tør jeg end ikke sige, hvad mine Forelæsninger gavnede de Unge, de holdtes for, have de dog bragt mig uberegneligt Gavn, i det jeg mellem mine unge Tilhørere vandt mig Venner, som jeg indtil denne Dag er lykkelig ved, og stolt af at eie, og mellem hvilke jeg vil nævne P. R. Dreier, Præsten H. Laub, og Etatsraad N. Holten.

Et Par Ubehageligheder, min Deeltagelse i Selskabet tilveiebragte mig, ville i sin Tid blive berørte.

Midlertid gik, vistnok under meget liden Medvirkning af mig, Minerva stadig sin diærve Gang, og vare de tree Ædlinge, hvem første Aargang er helliget, T. Rothe, hvem de Ord, han over et af sine kraftigste Smaaskrifter havde taget til Motto:

Libertas, qvæ sera qvamvis tamen respexit,
Candidior postqvam tondenti barba cadebat,
Respexit tamen et longo post tempore venit,

syntes uafladelig at svæve for Hu, og fremmane i Sandhedskiæmpernes Spidse, A. Hennings, og P. F. Suhm, ligesom den gode Sags Bannerførere.

Nyt Liv fik naturligviis denne Iver for Almeenvellet, da den øinede sine Bestræbelsers første herlige Frugt i det kongelige Commissorium til Commissionen for Landbosagen, hvor ydermere Regieringen selv hyldede Publicitetens gavnlige Vigtighed i at anordne: "at da Gienstandene for denne Commissions Undersøgelser vare af særdeles Vigtighed for alle Kongens kiære Undersaatter, Alt, hvad i denne Sag blev afhandlet, ved Trykken skulde bekiændtgiøres, dog blot derfra saadant undtaget, som kunde angaae enkelte Personer uden for Commissionen."

O hvor gienlød da fra Mund til Mund, Klaudians af Abrahamson i hans kostelige Afhandling om de europæiske Monarkier anførte Ord:

Nusqvam Libertas gratior exstat,
Qvam sub rege pio!

hvor gienklang fra Hierte til Hierte Velsignelsen over Friheds og Sandheds Talsmand ved Thronens Side, hvis næsten første Fyrstefied var i hans ypperste Navnes fierde Frederiks Spor? hvor signedes de Ædle,

Der raadde Kongen vel til Bondens Bedste,

Bondefrihedens Arveven, **Bernstorf den Anden**, **Christian Rewentlow**, hvem den ordveiende paa Berømmelser strængelig sparsomme Vadum med en ham ualmindelig Begeistring, som derfor dybt har indpræget sig i mit Minde, kaldte en stor Mand, og nu denne hele Sags Aand og Tunge, Demosthenes Colbiørnsen, med den Gracchus-Ild, det mirabeauske Vid, den demosthenske Veltalenhed, den mangesidige Sagkyndighed, den Nordmandsiver for Frihed og Ret. Dog det er bedre, at jeg træder til Side, og giver et vægtigere Vidne Ordet, der vil være saameget umistænkeligere, da han skrev i fortroligste Vennevold.

"Hvorledes jeg tænker Dem at være en Videnskabernes og en Fædrenelandets Mand, det vide De maaskee ei klarligen og tilfulde. — Men det har sig nu i den Fald saaledes, at jeg her føleligen lægger Dem en Fordring for, den, jeg venter, De herligen kunne opfylde; og at De ei skulle ville opfylde den, det kan jeg ikke tænke."

"Her er Sagen — Commissionen til at udfinde Bondesagens Rettelse er ansat af Majesteten. Hvad Modstandere skulle kunne virke, det faaer staae der-

hen. Saa ofte har man fundet Raad til at standse vore Kongers bedste ædleste Forsætter i den Fald, hvad der end skeer, saa er det stort, at denne Commission er sat, og hvorledes sat? Fredrik IV Bud, at Vornedskab er ophævet, skal være, efter Kongebudet, som Basis for alle Undersøgelser og Forslag. Hvad der skrives og foretages i Commissionen, skal bekiendtgiøres ved Trykken, ene det undtagen, der kan angaae og røre enkelte Personer. Af Rentekammerets og Cancelliets Mænd er den samlet — tillige Jurister og Proprietairer; NB. af disse ere de, om hvilke man ei veed, om de ere for Bondestandens Forædlelse — saa upartisk og redelig har man handlet."

"Det er da gaaet igiennem i Statsraadet; vi maa ile, trænge paa, for at tale meget derom; thi desmere maa falde Haan paa dem, der ville stride mod Sagen, og desmere maa de Velsindede opmandes. Man skal frygte for at tilintetgiøre det, hvorover har været almeen Fryd og Roes."

"Men nu videre: Hvad Haab giver dette os om vor Fredrik? thi uden ham var Sagen ei gaaet igiennem. Modstanderne ere for mægtige, til at stride for Feudalvæsnet. Saa den høimodige Bernstorf, der har stridt for Bonden — saa Huth, der vist har været for Sagen. Men hvilken Hovedmand i Sagen — vor Kammerpræsident, Grev Christian Rewentlow! Uden ham var det vist ikke skeet. Men hans Mod, Kraft, ædle Patriotiskhed, retteligen re-

ligieuse Menneskekierlighed dreve ham mægteligen. — Uforglemmelig skal han være i vor Krønikke — ja om end Commissionen blev giort til Intet — det er saa stort, at Kongen har erklæret sig at være overbeviist om Rettelsens Fornødenhed."

"Stræb at faae Commissorium for Dine! tænk, at det var Grev Rewentlows opsatte Tanker — jeg er vis paa, De frydes over hans Sindelag, som over hans fine Statsklogskab. Og nu Ven! et prosaisk Stykke herom — bind Hierte til Sagen! skræk dem, der ville holde over det stygge Gamle, opmuntre de Ædle! o hvor kunne De dette! Og saa tilsidst siger jeg atter: De — Manden Rahbek — De bør det.

Kollekolle d. 7 Aug. 1786. Vale fave

Rothe.

P. S. Tal snart til Publikum, der bør strax tales, meget tales, — lad det skee con amore!"

Som jeg allerede havde afskrevet ovenstaaende Brev, erindrede jeg, i eet af mine Tidsskrifter at have omtalt en herved foranlediget Valfart til Kollekolle, og fandt jeg dette endelig i et Blad af den fornyede Tilskuer (fra 12 December 1815), men opdagede derhos, at jeg sammesteds havde aftrykt en Deel af det rotheske Brev; midlertid troer jeg mig ligefuldt beføiet, til at lade det her blive staaende heelt, ikke blot som et fuldgyldigt Hiemmel for, at de stolte Ord, hans værdige Søn, A. B. Rothe, i Tilegnelsen af den, desværre ikke fortsatte, Samling af hans Faders

mindre Skrifter, udsagde om den ugemene Kiærlighed og Tillid, denne Ædling hædrede mig med, ei ganske fremførtes af alle Aldres usvækkede Ungdoms-Venskabs elskelige Partiskhed; men og — som jeg ved første Gang at meddele det, sagde — som gyldne Ord af en af Fædrelandets ypperste Tænkere, og ædelste Borgere, over et af dets vigtigste Anliggender, og Regieringens skionneste Hædersminder; og vil jeg da blot tilføie, at just, hvad her findes mere, end der ovennævnte Sted var Anledning at meddele, var fornemmelig det, der i en taknemmelig Medborgers Erindringer fra hine Dage, havde helligst Krav paa at bevares.

Derimod vil jeg henvise til ovennævnte Blad angaaende, hvad der er fortalt om Aanden i hin herlige Danneborgeræt, om Tonen ved dette mig uforglemmelige Borgermaaltid; og blot i Forbigaaende berøre, at som Dagen havde været mig vigtig og læreriig, som Danneborger, saa var mig Aftenens Samvandring med Sandhedsgranskeren Abrahamson i en anden Henseende ikke mindre uforglemmelig og uskatteerlig, i det han paa den grundlagde og grundfæstede mine Begreber om Murerordenen, en Forbindelse, der fra første Dag havde været mig hellig, fordi jeg troede paa dens veldædige Vigtighed, der min hele Levetid igiennem er vedblevet at være mig det, fordi denne min Tro stedse mere og mere er Overbeviisning. Indtraad, som man har seet, meget ung deri, tog jeg med Tillid og Tak, hvad mig blev givet, oppebiende

ærbødig, at jeg, tro over det Lidet, skulde blive sat over det Mere. Ikke har maaskee nogen Murer, hvem Sagen var saa vigtig, som mig, og der iøvrigt var i min litterariske Stilling, læst, frittet — hvad man kalder — forsket, mindre i denne Materie, end jeg. Ordenens Dogmelære, dens Kirkehistorie har aldrig fristet mig, kun at giennemtrænge mig med, hvad jeg erkiændte for dens Aand og Væsen, var, og er min Idræt, og at jeg har været saa lykkelig, aarle her at komme paa den rette Vei, derom er jeg bleven overtydet ved den Redebonhed, hvormed en H. W. Abrahamson, en F. L. Schrøder, en L. Reinhold, disse mine tree store Mureridealer, have erkiændt mig for en sand Murer, ved at række mig hiertelig Broderhaand til trofast murerisk Samvandring.

Hvad jeg vel for Alt havde den Brodergodhed, Abrahamson kom mig imøde med, at takke, var udentvivl tree temmelig bekiendte Murersange, jeg efter Anmodning til den da nys oprettede □ C. t. P., hvor jeg var udnævnt til Taler, havde forfattet, og der, som redelige Toner fra mit Indre, have vundet mig mangen værdig Broders Godhed; endnu i en af vore allersidste Samtaler nævnte Br. Carl Jessen mig Slutningssangen, som det, jeg skyldte hans Kiændskab og Venskab; i disse Sange fandt og udentvivl Abrahamson en Ligesindet, der kun behøvede Veiledning for at blive en Ligetænkende, og denne Veiledning var det, han paa hin Aftenvandring først be-

gyndte at skiænke mig, og ufortroden fortsatte, indtil han nedlagde sin jordiske Vandrestav.

Hiin Aften har jeg da at takke, hvis jeg tør tælle mig mellem Ordenens Vidende; hvad jeg hidtil havde anet, følt, troet, blev nu Tanke, Kundskab, Vished; og de nu snart siden hiin Aften henrundne 40 Aar have intet Øieblik fundet eller giort mig vaklende deri; tvertimod bevarede og befæstede de stedse mere og mere Abrahamsons Tillid til mig, min Tak til ham.

Mindre selvtilfreds kan jeg derimod være med Hensyn til den Tiltro, T. Rothe i det ovenomhandlede Anliggende satte til mig, da det, hvad jeg, i Anledning af Generalprocureur O. L. Bangs Skrift, i Minerva derom indrykkede, af Mangel paa fornøden Sagkyndighed, ustridig var verba vocesque prætereaque nihil, som og en ung Mand, da min, og stedse Sagens varme Ven, og der ikke længe efter den Tid fremstod mellem dens nidkiæreste Kiæmper, P. H. Aagaard, meget redelig giorde mig opmærksom paa.

Mellem Tidens gode Tegn, vil man derimod tilgive mig, at anføre Begyndelsen af et Brev fra en ovennævnt ædel Jorddrot, som jeg skriftlig havde lykønsket til at have faaet Sæde i Commissionen:

"Med al den Erkiændtlighed, jeg skylder Dem for de gode Tanker, De har yttret om min Duelighed til at virke noget Godt i den anordnede Landvæsenscommission, maa jeg dog tilstaae, De burde snarere ynke end gratulere mig, som i saa lang Tid har været ude

af offentlige Forretninger, og alene hengivet til Beskiæftigelser i mit private Liv, har søgt Ro, bortgivet 1400 Rdlr. aarlig for at beholde den, og nu er kommen i Uro for at vinde Critik; thi jeg er baade Jurist og Proprietair; i det mindste er jeg sat i Commissionen, i Qvalitet af det første, og kan aldrig aflade at tænke i Overeensstemmelse med den gode Proprietairs Bedste. Hvem er nu i værre Cas end jeg? — sub fide silentii — hælder jeg formeget til adskillige Misbrugs Afskaffelse til Tab for Proprietairens maaskee hævdede Rettigheder (skiøndt jeg vel veed, at paa Ret at øve Fornærmelser, kan ei fanges Hævd) saa raabe hine: den Karl vil insinuere sig; han vil være noget stort, om det endog skal gaae ud over hans og Descendenters Velfærd. Hælder jeg derimod til Grunde, som ikke tages saameget af Jurisprudentsen, som af oeconomiske Nødvendigheder, maaskee ukiændte af mine Medcolleger, strax hedder det: der taler Proprietairen! Dog ligemeget, vil De vise mig en Vens Tieneste, saa beed De en god Bøn for mig, at jeg maa faae Geist til gode Tanker, og Fynd til at frembringe dem til det almindelige Bedste, saa vist som jeg har Lyst og Hierte dertil, og saa vist, som jeg daglig og idelig tænker paa, at træffe den rette Middelvei, saa at Bondestanden engang kunde komme til at handle libere, og bestemme sig selv. Hvor gierne ønskede jeg ikke, at kunne begynde Commissionen med et klogt Exempel; thi jeg er vis paa, det vilde være

mig langt kiærere at bringe en heel Almue i en lykkeligere Forfatning, om det end skede ved et Tab af nogle hundrede Dalers Indkomster for Stamhusets Successor, end at forøge en fremtidig Successors Indkomster, der maaskee tidlig eller sildig ilde anvendte det, som ved Manges Fortrængsel var erhvervet."

Den Interesse, som denne vigtige Sag almindelig vakte, gav Folkemeeningen nyt Liv, og i adskillige Henseender en ny Vending; hidtil havde Talebrugen betegnet de to i Modsætning til hinanden staaende Partier med Navnene, det danske, og det tydske; da — vi ville ikke sige det servile Parties Hovdinge, thi servile vare de sandelig ikke, men — det antiliberales vare ustridig danske, hvoraf de ikke giorde dem lidet til, i mangfoldige Led; medens Meningsfrihedens, Bondefrihedens, Borgerfrihedens Talsmænd blandt Stormændene enten nedstammede, i det mindste fra Holstenere, eller vel selv havde havt deres Vugge staaende paa hin Side Elben, skiøndt Dannerriget neppe nogensinde har havt trofastere, nidkiærere, eller ædlere Sønner. Nu derimod skiftede Partierne Navn, og Herremændene, eller, som det efterhaanden blev Skik at kalde dem, Jorddrotterne, blev et langt mindre anbefalende, men passeligere Navn for de første, ligesom Bondevennerne et langt værdigere og mere betegnende for de sidste.

Hertil kom, at der nu ikke blot kiæmpedes for Meninger eller Grundsætninger; men i det mindste

fra den ene Side, for egen Fordeel og Vælde, vel og for gamle, med Modermælken indsuede Fordomme og Forrettigheder. Den Stormand, som i sin Alvældes Dage havde sagt Oeder, der havde i sin Tid givet Bondesagen det stærke Fremstød, som man dog da havde været mægtig nok til at hæmme Virkningen af: at han havde været Danmark en skadelig Mand! kunde sandelig ikke fra sin Synspunkt og med sin Synsmaade ansee dem for nyttige, der med den Kraft, den Kiækhed, den Vedholdenhed lagde Haand paa at iværksætte, hvad Oeder blot havde anbefalet; og at selv god og ærlig, og forstandig Mand, uden at være Jorddrot, eller drotbaaren, kunde være af lige Mening, derpaa have vi et uforkasteligt Beviis i den dannessindede Guldberg, der endog i fortrolige Vennebreve erklærede den critiske Materie om Bondens Trældom at maatte varsom vedrøres; da hans Aag ikke kunde afkastes, uden at Staten i alle sine Grundvolde maatte bæve.

Og see! det hensmuldrede i Støvet, og Staten stod, stod fastere, stoltere, urokkeligere, end nogensinde, og har vel tildeels, hvad da skeedte, at takke, at den under paafølgende Orkaner og Jordrystninger, stod og bestod. Dog om dette maaskee til sin Tid; her blot, at, naar det er en Kiændsgierning, hvad nu snart den sidste Overblevne af mine Jævninge, som da vare med i den trojanske Hest, Rasmus Nyerup, har sagt, at den af Regieringen forundte Skrivefri-

hed og Publicitet, tilligemed vore bedste Digteres — Thaarups, Prams, Storms, Sneedorfs, Baggesens — Frihedssange bidroge meget til, at Dommen faldt ud til Bondens Fordeel, da er det høist begribeligt, at de, der ansaae dette Udfald, ikke blot for uretfærdigt, men som fordærveligt, og der efter deres Almeengrundsætninger desuden aldrig kunde være Meningsfrihed eller Publicitet gunstige, nu aabenlyst bleve, og erklærede sig at være, disses Fiender.

At dette Fiendskab ogsaa faldt saavel paa de Skribenter og Udgivere, der vare denne Almuemenings Organer, som paa de Forsamlinger, der ansaaes for at være dens Focus, var, hvad man maatte vente, og hvad, oprigtig sagt, hverken vi, der vare de store Syndebukke ved denne Leilighed, eller Forsamlingen, der for vor og flere Ligesindedes Skyld især lagdes for Had, brød os om at undgaae.

Vel var det de Dage, da det i fuldeste Maade gialdt om hint Samqvem, hvad diærve Sneedorf, medens man levende mindedes disse, maaskee fordi man alt da begyndte at savne dem, det til Ære qvad, og som man vil tilgive mig at jeg, som een af mine kiæreste Erindringer, afskriver her:

Stundum en Fest de holde,
Naar Kongen og hans ærlige Mænd
Faae Overhaand til det Bolde;
Naar Skioldemærker og laante Raad
Er ikke de Ting, der hædres,
Men Manden lønnes for egen Daad,

Og Niddingen ei for Fædres.
Naar Bonden, hvis rette danske Æt,
Med fremmede Slægter ublandet,
Mod Fienderne førte Pandseret,
Kaldes frem til Odel i Landet.
Naar Sandhed tør tales rundt om Land,
Men Nidvisen straffes paa Stande; *)
Naar Folket er frit, og hver ædel Mand
Er adlet i Skioldungens Lande,
Naar Kornet, som fuled i Pugerens Lo,
At Norriges Kiæmper mon svelte,
Strømmer frit herind fra Sydlingens Bo,
Som fordum til dem vore Helte.
Kort hvergang Skioldungen, og hans Mænd
Over Hedenolds Uvaner vinde,
Da sende de Bud til Hr. Thomas hen,
En Skiald heel stiv udi Sinde;
Hans Tale er hvas som Biens Braad,
Hans Sange er som dens Honning;
Heel ofte bærer han gode Raad
Til selve Dannemarks Konning.
Saa sende de hannem venlig Bøn,
Han digter dem fuus en Vise,
Hvori de Skioldungen med hans Søn,
Og ærlige Mænd kunne prise;
Saa sidde de sig om breden Bord,
Vel hundrede Mand paa Tofte;
Hr. Thomas han stemmer da i et Chor,
Det runger i høie Lofte.
Saa tage de gyldene Bægger fat,
Og holde med Sang og Drikke
Alt lige til svarte Midienat,
En Fest efter Fædrenes Skikke,

---

*) At sige: med Skam og Foragt, som Sigvard Lyches & Comp. Nederdrægtigheder den Gang.

Gud give dem mangen slig en Fest,
Og skiellig Aarsag tillige!
Saa staaer det sig godt — om ikke bedst —
Med Dannemarks gamle Rige.

I det jeg ikke kan afskrive min dannessindede Vens Slutningsønske, uden end eengang at istemme det af mit ganske Hierte, kan jeg ikke tilbageholde et Dannesuk for, at slige Danner-Feste, naar Gud skiænkte os dem igien, maatte finde Dannerkredse, som hin omtalte, hvor de nødes med Dannerfryd, paaskiønnedes med Dannertak, og viiste dem virksomme til at vække Danneraand, Dannerdaad og Dannerfærd!

Det var først min Tanke, for at spare Rum, at have af Ovenstaaende, udeladt de noksom bekiændte Stropher, der tildele Dannedigteren Thaarup den ham saa utallige Gange af Fædreland og Konge hiemlede Roes; men da randt det mig i Hu, at han, ret som for ikke at paadrage sig den Anke, at han roste Atheniensernе i Athen ene, ikke blot for og mellem os qvad sine Dannersange, men lod i den adelige Concert, til Kongens Fødselsdag 1786 opføre en Cantate til Musiken af den daværende Almeenyndling Naumanns deilige Cora, hvoraf jeg blot, som Prøve af det Hele, vil afskrive Sangen, der begyndte anden Afdeling:

Hør, Landets Fader! Trældoms Klage,
Hør, at vi haabe Trøst af dig;
Smiil mod dens mørke, tunge Dage,
O giør den glad, og lykkelig!

Mod Jorden Trældomsaaget bøier
Din fromme Søn, din Agermand,
Med Suk — med Graad — han Furen pløier,
Og kummerfuld indhøster han.
Hør Landets Fader! Trældoms Klage,
Hør! ak den haaber Trøst af dig.
Sin Søn, sin førstefødte Spæde,
Modtager han med Vemods Graad.
O Fader! bryd hans tunge Kiæde,
Og Gud velsigne skal din Daad.
Hør Landets Fader! Trældoms Klage,
Hør! ak den haaber Trøst af dig.

En Dannerfrue — men det var da og den ædle Ludvig Rewentlows Hustru — nynnede — fortalte mig et troværdigt Øienvidne, Overauditeur P. Rosenstand Goiske — med synlig Bevægelse en Deel af de lignende Sange med. En fremmed Gesandt, der stod i Nærheden af hende, lagde Mærke dertil, og spurgde hende, hvad det var, der vakte saa stor Deeltagelse hos hende? det kunde dog neppe være Andet, end nogle flaue Smigrerier. Hun oversatte ham da det paagieldende Sted, og nu gav han hende ikke Frist eller Fred, før hun og giorde ham bekiendt med det væsentlige af det Øvrige. At der midlertid var Mennesker — som jeg nødig vilde kalde danske, skiøndt de fødtes paa dansk Grund, og fødedes med dansk Brød — der, langt fra at finde saa stort Behag deri, knurrede lydelig over den Insolence, saaledes at giøre en saadan Fête til Vehiklet for Partisentiments — man havde den Tid endnu ikke lært at tale om demagogiske

Yttringer, end sige om demagogiske Omdrev — vil vel ingen, der mindes, at Hofveirglasset den Gang endnu stod paa Ustadigt, og snarere tegnede til at synke, end stige, let kalde i Tvivl.

At i øvrigt det tit omtalte Samfund mere og mere var Vedkommende en Torn i Øinene, dertil maatte meget bidrage; først og fremmerst vel J. Wadums Vindue, der i saa Henseende var ikke mindre bekiendt, og bemærket, end, i sin Tid af langt andre Grunde, A. G. Moltkes Audientsvindue paa Christiansborg. Wadum havde nemlig den Skik, hver Eftermiddag, naar han kom i Clubben, at tage sin Pæl Viin, som han satte i et vist Vindue *), og til sin Pibe Tobak drak af. Da han nu ikke let tog Deel i Almeensamtalen, men blot med een eller anden Enkelt, hvem Valget traf, gik op og ned af Gulvet, og afhandlede Dagens Anliggende; og det nu alt iblandt skeete, at de med eet bleve staaende i Vinduet, og fortsatte Samtalen der, var det mellem os Yngre en almindelig antagen Sætning, at nu var Samtalen kommen til en Hovedpunkt, da den saaledes holdt dem fast paa een Plet; og torde man efter denne Erfaringssætning vel sige; at fra dette Vindue, især i Henseende til hint Anliggende, som Wadum med saa

*) De to første Ting, der og blev spurgt om, naar Selskabet skulde flytte i nye Værelser, var et beqvemt Vindue til Wadum, og en Kakkelovnskrog til Storm.

overordenlig Sagkyndighed, med saa uafhængig Frimodighed, med saa moden Sindighed, og saa stadig Nidkiærhed talte og virkede for, maaskee er udgaaet mere Lys, end fra mangen høilovet Oplysningsanstalt.

Ikke mindre mærkeligt end Wadums Vindue, skiøndt paa en aldeles modsat Maade, var Edvard Storms Bord ved Kakkelovnen, hvor han om Aftenen fortærede sin tarvelige Tolvskillingsbolle — som Navnet fra norske Selskab af vedblev at være, skiøndt den her kostede en Mark — En stadig Mand her, og, som man paastod, Storms Bonifacius, var den bekiendte Commissionair Maurits Frydensberg, giennem hvis Hænder da største Delen af Landets Pengesager gik. Der er ingen Helt for hans Kammertiener, siger Ordsproget; med ikke mindre Føie kan man vel sige, at der ikke let er nogen Stormand for hans Commissionair, da denne meget ofte kiænder ham fra Sider, som han vel vogter sig for at vende ud til Publikum, og som ikke siælden her bleve givne til Priis. Saaledes erindrer jeg mig en høist mærkelig Fortælling om en Magnat, der ikke for Smaafolk var god at faae i Tale, og i hvis Forgemak Frydensberg forgiæves ofte havde indfundet sig, uden at være saa lykkelig at blive indladt. Endelig greb han til at passe Excellencen op engang, som han stod af sin Vogn for at begive sig i Statsraadet. Naturligviis blev Excellencen høist opbragt over denne ublu Paatrængenhed, at Sollicitanter overløb ham paa selve Slots-

gangene. Men see! gamle Maurits var ingen Sollicitant, han vilde tvertimod skaffe Excellencen en god solid Kiøber til en Gaard, hvormed han var forlegen, og det var derom, han havde løbet saa tit, og, da det hastede, nu maatte gribe til dette Middel. Nu fik naturligviis Piben en anden Lyd; Excellencen blev ikke alene lutter Forekommenhed og Godhed; men paanødte endog — vil man sige — til Tegn paa sin Erkiendtlighed, Commissionairen en behagelig Sinecure, som skabtes for hans Skyld. — Her kom hver Aften Laurits Nørregaard, der vel i flere Henseender var opmærksom og virksom paa den almindelige Mening, her begge Brødrene Rosenstand, og kort sagt, her dannedes lidt efter lidt en fast Stok, som uudeblivelig endte her deres Dag, de maatte saa have været, hvor de vilde.

Her circulerede Byens, Collegiernes, endog Hoffets Anecdoter, og det temmelig authentisk; her herskede et fuldkomment Frisprog, saameget friere, som det var aldeles loialt, og om det just end ikke altid var ministerielt, dog just derfor saameget mere monarkisk; herfra udgik da ikke faa af de Løier, der udentvivl giorde mere Opsigt, og tildrog Clubben mere, ikke altid gunstig, Opmærksomhed, end de frimodigste Alvorsyttringer, der gik paa dens Regning. Een saadan Spøg erindrer jeg især, som i den Tid gik fra Mund til Mund, og blev, vist nok kun som Spøg og

i Latter, omtalt tilhove; men som dog derfor vel ikke just uden al Undtagelse optoges vel.

Med eller fra hvem den begyndte, veed jeg ikke mere; men at den fortsattes adskillige Dage, og at næsten Alle activ eller passiv deeltog deri, husker jeg saare godt; og bestod den i, hvad vi kaldte at give Embeder bort, dog kun mellem Clubbens Medlemmer, saaledes, at enhver udnævntes til det, hvortil han ansaaes allermindst skikket; jo ringere Embede en Mand fik, jo større Erkiendelse var det af hans Værd og Duelighed; og ingen skaantes. Saaledes udnævntes gamle T. Rothe til Hofmodehandler, den ærværdige Olding Egede til Hofblytækker, Wadum og Wedege, hvem man længe for deres mangesidige Dueligheds Skyld ikke kunde finde Embeder til, blev Hofpauker, og Hoftrompeter, Auditeur Rosenstand og M. Frydensberg; begge meget corpulente, Hoflobere — og indfandt Rosenstand sig en Aften i Clubben for at indbyde sin Collega til Veddeløb — Storm Hofdandsemester, jeg Hofsanger, Rosing og Secr. Kierulf udnævntes i Betragtning af deres talrige Børneflok til Hofcastrater, en diærv Søofficeer, der var en bekiændt Tydskfordærver, til tydsk Hofprædikant, og en almeenafholdt tydsk Capelmusikus, men hvis Tale just ei altid, især paa dansk, flød med Melk og Honning, til dansk Hofprædikant, o. s. fr.

Skiøndt nu alt dette var Spøg, og saa ganske Spøg, at, som ovenfor er berørt, de, der spøgtes

med, selv tog Deel i Spøgen, var det dog naturligt, at der nu og da blandede sig Satire i den Spøg, og det af dobbelt Slags, deels med Hensyn til dem, der fik vigtige Embeder, og deels med Hensyn til disse Embeder selv, og deres Ihændehavere. Saaledes udnævntes en i øvrigt agtet og afholdt, men ikke just ved Genialitet eller Lærdom udmærket Familie, til meget høie Charger, hvis virkelige Besiddere ikke just stod i vor Naade, og gik dette vel ikke ganske af uden Anmærkninger over, hvad der ved et saadant Pladsmandsskifte vilde være vundet eller tabt o. s. v.; saa det var saare begribeligt, uagtet vi for Øieblikket ikke sporede dertil, eller tænkte derpaa, at der lagdes Fold til Adskillige iblandt os for det og mere.

Efterhaanden bidrog adskillige Omstændigheder til at forøge Spændingen. En ofteberørt Magnat betegnede sin Indtrædelse i en ny betydelig Post med et Par temmelig vilkaarlige Handlinger, hvorover ydermere en Correspondent i et tydsk da ikke vel anseet Tidskrift blæste i Basun. Min diærve Pram var ikke seen til at læse saavel Magnaten, som Lovtaleren, deres Text i næste Minerva med en Frimodighed og en Ligefremhed, der giør den Tid, hvori saaledes kunde skrives, ikke mindre Ære, end den Mand, der dristede sig til at skrive saaledes. At denne hans Kiækhed, i et Samfund, mellem hvis ældste og meest yndede og agtede Medlemmer en af de forurettede var, fandt hundredefold Gienlyd, der bare hans Ord fordoblet

og forstærket vide om Land, baade, hvor de hørtes gierne og ugierne, var saare naturligt, og at dette ikke blev ham af Vedkommende skiænket eller glemt, lader sig ligesaalidet omtvivle. Med hvad Øine midlertid han og hans Fremfærd i visse Høisale betragtedes, og fremstiltes, kan man bedst see af hans Erklæring, da han paany optog den to Maaneder nedlagte historiske Artikel, hvis sidste halve Aargang, ved sin varme Interesse for Landbosagen, havde især været til høi Forargelse. "Jeg staaer i ingens Sold uden i Kongens — fandt han sig beføiet med ædel Selvbevidsthed at erklære: — hverken Penge eller Forhaabninger, eller Gunstbeviisninger, eller Noget, har bestukket, eller kan bestikke mig til at kalde det hvidt, som jeg finder sort, eller til engang at fortie, hvad jeg efter min paatagne Forpligtelse, til at nævne det Vigtige, jeg veed, finder at burde siges. Jeg trodser med stolt Haanhed Enhver, der yttrer Tanke om mig til det Modsatte."

Navnene Carbonaro, Demagog, Liberal, Jakobiner, Sansculot, ere af senere Opfindelse, og Præg, og vilde desuden været vanskelige at faae til at hæfte paa en Skribent af saa reenroyalistiske Grundsætninger, Udgiveren af et Tidsskrift vist nok af antiaristokratisk, men ligesaa ustridig antianarkisk Tendents. At han derimod tydskede, at han, som Fuldmægtig i et Departement, hvor Mænd, man tillagde hiin Partibenævnelse, vare de formaaende, skrev, om ikke efter de-

res umiddelbare Indskydelse, dog ifølge deres umiskiændelige Indflydelse, skrev, hvad, og som han kunde vente, maatte anbefale ham hos dem, syntes ikke blot at være i Tingenes sædvanlige Orden, men var tillige en Anke, som i det den kastede en Skygge paa de klareste Sandheder, der fremførtes af ham, tillige lod noget af sin Skumring falde hen paa hans formeente Beskyttere og Befuldmægtigere.

At, som vel ikke let nogen saadan Calumnie er kiækkere mødt, Stridshandsken modigere henkastet til den lognagtige Skumler, eller hans feige Eftersnakker, heller aldrig noget Paasagn kunde være mere usandfærdigt eller uretfærdigt, skylder jeg min hedengangne Ven her med fuld Sandruhed og Sagkyndighed at vidne. I saare meget, ogsaa af hine Anliggender afvigende fra Pram, veed jeg det vist, at, hvad han sagde, og skrev, var ham Sandhed, reen og hellig Sandhed, hvorpaa og hvorfor han, om det var fordret, havde været rede at døe. Enthusiast for Sag og Mand, saae han ofte, vel næsten altid, lidenskabelig; altsaa selv, hvor han saae rigtig, saae han derfor ikke altid reent; hans Sangvinitet kunde henrive ham til at overdrive sig en Tings Fordele og Uleiligheder, vel tildeels, fordi han tænkte sig Tingen iværksat, som den for hans fyrige Indbildning fremstilte sig, i dens hele Omfang og Fylde, uden at tage det fornødne Hensyn paa den Friction, som endog blot den hyppige Uvirksomhed, og Ubestemthed, og

Uredelighed til det Gode og Onde i alle menneskelige Ting frembringe. Han tænkte sig Tingene alt for ofte, som om Verden beboedes af lutter Prammer, til at iværksætte, og til at modtage, hvad der skeede, og naturligviis, jo mere Modsigelse, han ved at udvikle sine Ideer, mødte, eller jo mere Modstand, han ved deres Iværksættelse forudsaae, jo mere levende og lidenskabelige bleve hans Forestillinger; vel derfor stundum saaledes, at han ikke altid, naar Blodet afkioledes, kunde vedblive sin Paastand; men dog aldrig saa, at han jo, eftersom han den Gang havde seet Tingene, kunde vedkiændes den.

Hvad mig angaaer, syntes, naturligviis paa den uaftvættelige Plet nær, at jeg var Minervas Medudgiver, og altsaa, som saadan, Prams Medskyldige, min litterariske Virksomhed, saavidt den ikke angik Skuepladsen, temmelig uanstødelig. At jeg med Varme anpriste den ved Juliane Marias kongelige Rundhed aabnede Fødselsstiftelse, var i det mindste, om end ikke just efter Tidernes Leilighed, ikke Partipolemik; Brevet til Theaterdirectionen i Anledning af Udpibningen af Enke- og Lig-Kassen, i det mindste moderantistisk, skiøndt — hvad man af en samtidig Anke over Logeforpranget kunde see — jeg forresten ingenlunde var blevet directorial; et Bilag til Børnehuusstatistiken, skreven efter Opfordring af Zeuthen, om et ulykkeligt besvangret Fruentimmer, der, formeligen afviist allevegne, maatte føde i en Kiæl-

derhals, var, for at bruge Zeuthens Ord, sin Tone uagtet, ikke af det, man tog mig ilde op at skrive.

At der midlertid var det, man tog mig ilde op — som rigtig nok hine min velunderrettede Vens Ord syntes at give tilkiænde — forsikkrede mig ikke blot min Fader, der var i idelig Virksomhed, at faae mig ind snart eet Sted, og snart et andet, og der harmede sig alvorlig over, at han, som dog før havde kunnet sætte Noget igiennem, nu kronedød ingen Veie kunde komme, af den meget naturlige Grund, at de, ved hvem han vilde sætte det igiennem, just vare de, der vare mig mindst gunstige; men jeg fik ikke længe efter selv en, om ikke just haandgribelig, dog følelig, Overtydning derom.

Min Frænde og gamle Velynder Jansen, som da var bleven Procanzler for Universitetet, havde opmuntret mig at magistrere, og jeg havde, egentlig for paa denne Maade at hæmme de uafladelige Bestræbelser, at faae mig ind i noget aldeles uden for min Vei, besluttet mig til at yttre mig redebon, for at hiemle mig Adgang til et Professorat paa den mig anviste Maade. Jeg udarbeidede da den allerede i Leipzig forehavte Afhandling over den af Lessing og Herder begyndte Undersøgelse, under den vist nok ikke saa aldeles vel valgte Titel: de usu nauseæ in poesi et artibus pulchris, og var det for at fuldbringe dette Arbeide, hvorpaa jeg virkelig anvendte megen Flid, jeg saa at sige, rodfæstede mig paa Bakkehuset,

i det jeg tillige tingede mig i Kost der for Sommer og Vinter. Afhandlingen blev da og henimod Efteraaret færdig, læst, især med Hensyn til Latiniteten, med Kierulf, der var min Qvinctil, og da Janson, der vilde mig vel, skyndede derpaa, afskreven in duplo, og indsendt til Facultetet; da jeg midlertid skulde have Tilladelsen at forsvare den, fra den daværende Patron, blev det befundet: at jeg ikke kunde andet end gaae til ham. Jeg gik da ogsaa til ham, og kom virkelig ind; men i det jeg aabnede Døren, traadde han saa tæt ind paa mig, at det var alt det, jeg kunde faae den lukket efter mig, og at jeg stod paa Dørtrinet som naglet til Døren. Og at jeg ikke skulde troe, det prescollé var tilfældigt, sagde han mig med rene Ord: at Tilladelsen at disputere skulde jeg faae, men at min Forventning, derved at aabne mig Udsigt til et af de nye extraordinaire Professurer vilde finde Vanskelighed; og da jeg nu yttrede, at jeg, naar jeg kunde tænkt mig det, ikke vilde spildt Tid og Flid paa at magistrere, gientog han mig i Korthed saa bestemt, at Magister kunde jeg blive, men Professor blev jeg ikke, at jeg afbrød Audientsen i Hast, og gik, uden at Excellencen og jeg kunde komme til at bukke for hverandre, hvis vi ikke vilde staae Fare for at stanges.

Dette tog jeg mig nu ikke meget nær, da, som man fra mine tidlige Aar veed, jeg troede ikke at have nogen Aarsag at ønske mig, hvad man kalder Befor-

dring, og blot vilde vise Mine, at jeg ikke ved Udueligheed eller Uvirksomhed selv gjorde mig uværdig dertil, at de i Fred skulde lade mig oppebie den Tid, da Uafhængighed i nøisomme Kaar syntes at smile mig imøde. At jeg midlertid skulde have givet min Fader en meget paalidelig og udførlig Underretning om Udfaldet af denne Audients, vil jeg meget paatvivle.

Var iøvrigt, som jeg smigrede mig, en medvirkende Aarsag til den mig viiste Unaade, min Medskyld i den nylig af Minerva begaaede Synd, i det den anden Aargang af disse Sandheden, Menneskeligheden og Fædrenelandet helligede Blade tilegnedes Christian Colbiørnsen, forhen Sandhedens, Menneskelighedens, Lovenes ypperste Talsmand i Retfærdighedens øverste Helligdom, nu dansk Bonde, denne hæderfulde Stands Talsmand, Forædler og Mønster, en Mand, der havde den dobbelte Brøde paa sig, at have nedlagt sin lukrative Advokatur, af ædel Forbittrelse over Aristokratchicaner og Forurettelser, og have modtaget den lønningsløse Post, som Sekretair i Landbocommissionen, for at virke her med sin store Aands hele Ild og Kraft for det Gode, da fandt jeg mig rigelig skadesløs ved min Part, skiøndt den mindste (da Hoveddelen naturligviis tilhørte Pram, som Tilegnelsens Forfatter) i det Svar, hvormed denne udmærkede Mand, Skribent og Borger hædrede os, og som jeg, midt under

alle Forandringer af vore indbyrdes Forhold har bevaret, og stedse bevarer blandt mine Helligdomme.

En aldeles uventet Omstændighed friede midlertid Excellentsen fra den Nødvendighed, at staae ved sit Ord, skiøndt ikke just paa en for mig behagelig Maade. Facultetet havde nemlig tilføiet sin Approbation den udtrykkelige Clausul, at jeg skulde rette de i Disputatsen værende Sprogfeil. Hvorvidt jeg kan, eller den Tid kunde skrive Latin, vil jeg lade staae derhen; at der midlertid i en Afhandling, som Kierulf, den Tid erkiændt for Universitetets bedste Humanist, først hiemme med venskabelig Omsorg havde giennemseet, og siden ydermere giennemlæst med mig, og fundet saare lidet, eller intet fra denne Side derved at anmærke, skulde været mange mærkelige Sprogfeil, tør jeg vel yttre nogen Tvivl; men at jeg — uden enten at tage Hensyn paa min egen maadelige Skrift, eller paa den Omstændighed, at en Student, der for nogle faa Mark reenskrev en saadan Disputats to Gange, neppe kunde formodes at være nogen profundus Philologus, som da og blandt Andet de mange grædske Citationer, efter hans Skolekammerat Linderups Sigende, havde brudt ham mangfoldig — uden at giennemlæse Afskrifterne, skyndte mig at affende dem til Consistorium, var en saa utilgivelig Skiødesløshed, at jeg vel fortiente en saa smertelig Correx. Midlertid tog jeg den i al Stilhed, taug til den, nævnte siden intet videre om Disputatsen, saameget mere, som faa

Maaneder derpaa et nyt Regimente tog sin Begyndelse, og den hele Sag sov hen, undtagen i mit dybt saarede Indre. Og var det endnu i senere Aar mit faste Forsæt at lade min Afskrift af Disputatsen til min Retfærdiggiørelse trykke, indtil Kierulf, hos hvem den laae, engang giorde Ende paa det Hele, ved at mælde mig, at hans Kones Skiødehund havde revet den i Stykker.

Uventet indtraf en Begivenhed, der i mere end een Henseende ustridig havde Adkomst til at omtales her. I de sidste Dage af Aaret 1787 døde efter en kort Sygdom uventet og ubetimelig Archimedes Gerner, og det, som man almindelig, og sikkerlig ikke uden Føie sagde, og som selv den saa høisthumane og varsomme Malling i Noten til sin Tale ikke kunde undlade at pege paa: "i Følge Sindskrænkelser, der alt nogen Tid havde bragt ham til at ønske sin Afskeed, skulde hans daglige Udkomme end blive nok saa knapt, og der i senere Aar rørte ham desmere, da han i Følge sit overspændte Arbeide var sygelig." Den nøiere Sammenhæng deraf veed jeg ikke, og vilde det ikke her være paa sit Sted at omtale; men dette veed jeg, og det tør høre hid, at, en Tid efter, mig, som Udgiver af Minerva tilsendtes Copie af en ublid Embedsskrivelse til ham, med et anonymt Brev, omtrent af følgende Indhold: "hele Paris stimlede sammen for at see Damiens Morderkniv, skulde Danmark da

ikke være ligesaa begiærligt efter at kiende, hvad der lagde Gerner i Graven?"

Jeg troede midlertid da ikke at burde giøre Brug heraf; deels fordi denne Meddelelsesmaade efter mine Begreber hverken hiemlede mig Brevets Authentie, eller min Ret til at aftrykke det; deels fordi det altid har været mig imod, naar der traaddes paa den døde Løve. Men at den Overbeviisning var den almindelige, at Avind og Partiaand var Gerners Mordere, det vil man i Alt, hvad ham til Minde blev sagt, og skrevet, tydelig spore; vil man af den — jeg torde næsten sige — apodictiske Vished, hvortil Riegels i Skilderiet, O. Malling i Noterne til sin Tale, T. Rothe i selve Talen afbeviste det Avindsord*): "at han — var det end ved at dele sin Tid og sin Kraft mellem andre, om ogsaa for Staten høistvigtige Arbeider — kunde have forvoldt, at Krigsflaaden var under den af Monarken bestemte Styrke", fuldelig skiønne. Ogsaa var vel just hine Magthaveres almeenerkiendte Sindelag mod Gerner, tildeels alt yttret i Anledning af Indretningen i Doqven, en Anledning, at Fædrelandet mindre, end maaskee ellers vilde været Tilfældet, forskyldte den strænge Paamindelse, Lúxdorph ved Gerners Jordefærd lagde Pallas i Munden:

Jil, mens de leve, at elske hans Lige, hvis Du dem eier.

---

*) Store Arbeider havde Gerner paa sig; men mon han har undgaaet Avinds og Misforstands Daddel? Rothes Tale over Gerner.

Magnathaddet havde — om jeg saa maa udtrykke mig — udpeget Almuemeeningen hans Værd; men vist nok havde paa den anden Side just den ham til Ære saa lydelig bestemte Almuemeening lagt ham end mere for Avindsmændenes Had; og saa sandt det var, hvad Thaarup saa deilig sagde til hans Minde: "at hans store uegennyttige Siæl knap tillod sig Glæden over den offentlige Hæder, som hans henrykte Medborgere, drevne af en uovervindelig Følelse af hans Værd, ydede ham, at han frabad sig megen offentlig Hæder, og nød den, der overrumplede ham, med Beskedenhedens Rødme;" saalidt kan man tilbageholde den Forestilling, at ogsaa en Tanke paa, hvad de, der saa let harmes ved at høre Aristides hedde den Retfærdige, de, der med Meeningsdespotens elendige Hovmod erklære det Fornærmelse for Medembedsmænd, at udmærket Mand skeer offentlig sin Ret, vilde sige dertil, skiøndt ham maaskee selv ikke klarligen vitterlig, blandede sig deri.

Vel var det da og, fordi vi fra vor Side i ham saae et Offer for vor taknemmelige Kierlighed, fordi vi, om end heller ikke med tydelig Bevidsthed, følte, at vi tvertimod vore Tanker og Ønsker havde udhulet Gerners Grav, at Danmark følte det sin sørgelige Skyldighed at bære ham til den; at de — for at lade vor ypperste Ordfører vidne — som hobeviis trængte sig sammen ved den Liigfærd, vare flere, end et halvt Tusinde; trængte dem did af egen Drift; at de sør-

gede en ædel Sorg, de Dannemarks de skiønne prægtige Døttre, prægtige som gamle ærværdige Roms Arria, som Scipionernes herlige Moder; at vor Hovedstads Almue skaffede Liigfærden Mærkelighed, saa høiligen ærværdig ved sin stille Taushed; da det saaes, at den kunde have Tanke om Almeenvanheld ved herlige Mænds Bortgang, at denne Classe af et ædelt Folk kunde sørge fædrelandsk Sorg."

Ikke vil jeg afskrive, hvad jeg, medens denne Færd med alle dens Minder var frisk i min Siæl, i den Tale, Selskabet for Efterslægten hædrede mig med at overdrage mig, som Øienvidne berettede om denne Dag, da jeg første Gang hørte Danmarks Stemme, skiøndt jeg stundum havde hørt Mængdens Skrig; kun nogle enkelte Træk, som der ikke kunde finde Sted, vil jeg bevare.

Erindrer jeg ikke urigtig, blev Kisten fra Søakademiet udbragt af Søkrigere paa den ene og Landkrigere paa den anden Side; men snart gave disse Plads for det almene Ønske, at tage Deel i at vise den Hedengangne denne sidste Pligt; om Mænd af alle Aldere, alle Stænder, alle Borgerclasser giældte det her, hvad ikke længe derefter en ædel Digter ved en mindre almeen, men i sin Kreds med samme Stempel betegnet, Høitidsfærd sagde:

Alle vilde kappes, alle bare.

I det Toget kom til Kongens Nytorv, saaes i et af de mylrende Vinduer en Søuniform; en dæmpet

Harme lød giennem Sørgeskaren. Det er en Consulatuniform, sagde Abrahamson lydelig: Det kan ingen Søofficeer være! Det oplystes midlertid siden, at det var en Søofficeer, men som en Legemsbrøst forbød at være med i Liigfølget; og der, som de følgende, havde Sørgesloret om Armen. I det Toget nærmede sig Holmens Bygning, blev — uvist, paa hvis Befaling — Skamlerne bragt frem, og Liget nedsat. Hvile de? spurgde Nogle, urolige over, at man skulde troe, der ikke var Kraft og Iver nok til at bære uafbrudt; ja! svarte lydt en Røst midt ud af Skaren: at det i Mag kan sees, hvem her er med! ogsaa blev der ladet Vedkommende skiellig Tid dertil! og da nu Toget igien skulde begynde, lød atter samme Røst: ingen bærer forbi Vinduerne, uden Søofficerer; og eendrægtige traadte vi alle, der havde trængt os frem, til Side for disses nærmere Adkomst. I Kirken, medens Skaren kom ind, og ordnedes, nævnte man med Begeistring den ene udmærkede Mand efter den anden, alt som de traadte ind: Suhm, Rothe, Malling, Kall, Colbiørnsen, Abrahamson, Rosenstand, rc. Lad os tælle dem, her ikke er med! sagde, om jeg ikke tager feil, diærve Riegels: det er snarere giort; og det havde det, naturligviis hvad Nationens Hædersmænd angik, sikkerlig været *).

*) "Jeg veed ikke, siger Rothe, om det er sandt, at i den talrige Skare ei saaes Ministerskabsmand, ei Riddersmænd, uden ene Kongens og Fædrelan-

Man sagde, at en Ædling af Hoffets Ypperste, ved at komme tilbage fra Liigfølget, havde det Borgersind, for Kronprindsen at beklage, at han ikke havde kunnet være med. Mig forekommer det, som det ikke engang havde været at ønske for Sagen, at Frederik personligen havde viist sig der, da det Hele derved, især naar han forud var ventet, havde tabt sin største Ærværdighed; men at hans Aand var der, og at enhver god Danneborger følte i sit Inderste dens Nærværenhed, det var Sørgefestens bedste Fuldendelse, var Blomsten i Sørgemindets Løvkrone.

Vigtigheden af dette Gerners høitidelige Jordefærd har maaskee ingen sat i fuldere og skiønnere Lys, end Forfatteren af Kiøbenhavns Skilderi, ved at sige: det var ligesom den anden Gang, da Folket handlede som af egen Drift, og hævdede Menneskehedens Rettigheder. Som den første navngav han 18 Octbr. 1660, da Adelsaaget blev brudt over Konge og Folk,

---

dets Admiraler; det kan være, at i Skaren fandtes færre end fire, maaskee færre end tree af Hofsalenes Mængde; det kan være, at der kun saaes een af Tienerne ved det Statens Collegium, hvilket Gerner havde været underordnet; end kan det være, at nogle af hans Krigs- og Standsbrødre vilde kun skue til fra Husenes Vinduer og i Gaderne. Om alt dette var sandt, hvad fulgte deraf?" Det tør være Pligt at tilføie, at hin ene af ovenbemældte Statscollegium, der fulgte ham, i Følge derpaa, om ikke deraf, fik sin Afskeed; hvilket meentes at være i bedre Tid blevet hans Lykke.

en Dag, hvis velgiørende Vigtighed, vi under daværende Conjuncturer dobbelt levende følte.

"Nu blev — siger Riegels*) — alle Stænder lige, og alle Undersaatter fik lige Ret til deres Enevoldsherres Naade, og derfor svor de og alles deres Arveherre og Konge med Efterkommere uindskrænket Lydighed og usvigelig Troskab. Da det danske Scepter aldrig har afladt at være mildt, viist og retfærdigt, staaer Stændernes Eed uryggelig. Under Skyggen af denne Mildhed var det, at det danske Folk begræd og hædrede Gerner. Regieringens tause Glæde var ikke skiult for enhver tænkende Dansk, over at see, hvorledes Folket ydede store sande Fortienester den Agtelse, de i dette Liv stedse fortiene, men sielden faae."

"Det blev Folkets Trøst, at intet standsede deres Bedrøvelses Udbrud; det sluttede deraf: Regieringen er med os bedrøvet, og da den er det, findes vist ikke ved Nærheden af Thronen den mindste Tanke, der kunde opvække Erindringen af Domitians Regiering, da Aristokrater bildte denne svage Herre ind, at det Regiment er ene trygt, som befaler paa Baal at opbrænde Lovtaler over store Mænd, og med dem Folkets Bifald og Frihed; ja som endog raadde til, at man intet maatte spare, for at kunne med despotisk Rasen imod Tænkefrihed betage Menneskene Følelsen af at være moralske frie Skabninger. Men den

*) Kiøbenhavns Skilderi anden Aargang S. 79 o. f.

danske Konge vil elskes af oplyste og taknemmelige Undersaatter, og fra disse kan dyb Bedrøvelse over fortiente Medborgeres alt for tidlige Bortgang ikke adskilles."

Nøiet med at have giort opmærksom paa dette høist indholdsrige Sted, maa jeg overlade Læseren der selv at søge det Øvrige, og han vil finde nok til at overtyde sig om, at der neppe har manglet paa dem, der yttrede ængstelig Frygt over, at man viiste den Afdøde for megen Ære, mere Ære, end en Commandeurcaptain tilkom. At disse ikke vilde seire, derfor havde man ingen anden Borgen, end den almene Tiltro til Borgerfriheds og Sandheds unge Ven ved Thronens Side; at der vel tør have været de, der desuagtet dog holdt det sikkrest at holde dem til Side, og oppebie, hvorledes Terningen randt, synes det, af T. Røthes Tale nys i Noten anførte, at pege paa; men at vor Fredrik ogsaa her fortiente, og retfærdiggiorde Fædrelandets Tillid, det viiste han, da han, kort derpaa, som Landhuusholdningsselsk. Patron *) bivaanede den Høitid, dette hæderfulde Samfund holdt sin høifortiente hedengangne Præsident til Minde, og hvorved en af hans værdige Colleger, Isocrates Mal-

*) Kronprindsen — siger Minervas historiske Artikel — hædrede Mindet med dem af Hoffet og Ministrene, der hørte til Selskabet, i Sørgedragt, og anhørte af Malling en Tale, den, der taledes om, og ham — der talede — og den, der taledes for, værdig.

ling, førte Ordet. Det var her, det var for denne ved Dannerværd høianseelige Forsamling, det var i den opmærksomme Thronarvings Nærværelse, han sluttede med disse, maaskee de herligste Ord, Svada nogensinde lagde paa denne sin Yndlings Tunge: "Danmark og Norge! elskte herlige Fædreland! mærk Sandhedens Vink, hør dens Stemme, og vær retfærdig! Athenen og Rom vare det til sine Tider. Dets Borgere samlede sig velvilligen om Velgiøreres Gravsteder, og indprentede sig Ærbødighed for Dyd og ædel Daad. Denne Ærbødighed gav dem Ild og Mod for Fødestavnen; og disse Stater stode; men Athenen og Rom glemte Gravmælerne, og med dem Dyden og Daaden, de oplivede, og Staterne segnede, og faldt, og reiste sig aldrig."

Ligesom det kostelige Oldtids-Sandsagn: Fortienester avles lettest, hvor de ere høiest i Agt, neppe nogensinde er skiønnere fremsat, er det heller neppe nogensinde passeligere anvendt; thi gierne kan man sige, at den Aand, der omsvævede Gerners Liigfølge, og var over hin festlige Række af Mindehøitider, fik Danmark saa kiært, at den fulde tyve Aar, og derover, syntes her at tage sit stadige Sæde, ja at den endog i senere Dage ikke siælden er seet at kaste længselsfulde Blikke did, som til et gammelt elsket Hiem.

Herligen endtes hele denne Række af Fædrelandshøitider ved den uforglemmelige Borgerfest, hvor — er der andensteds sagt — den Mand, Fædrelandet selv

vilde kaaret til Taler, Tænkeren, Danneborgeren, Sandsigeren T. Rothe, førte Ordet, hvis Sanger var Danneskialden Thaarup; som Fædrelandets Ypperste — man tage dette Ord i enhver værdig Betydning — bivaanede med Borgerdeeltagelse, forlode med den høie Roes, at den var den Afdøde, var Samfundet værdig, et Samfund *), som Taleren selv gav det sandru Vidnesbyrd: at det var et ved klog og ærlig Pa-

*) Synderligen nok løb omtrent paa den Tid, og det fra ikke uunderrettet Mand, det Sagn i Clubben, at en Stormand havde udladt sig med, han ikke vidste, hvad der kunde hindre, at ophæve de Clubber. Naturligviis blev denne Nyhed ved det lille stormfrydensbergske Bord Dagens Anliggende, og forhandledes med megen Frimodighed. "Ja! — sagde den ellers saa sindige Jørgen Kierulf — hvad vil det sige, at ophæve Clubben? Det vil sige, at forbyde os at drikke vort Øl hos gamle Jacob Dreyer; men at komme sammen, og snakke med hverandre, kan de ikke forbyde os." "Ja! — udbrød en Anden — saa kan vi holde vor Club om Søndagformiddag mellem Tolv og To paa Fortouget." — (under en vis blandt os ilde anseet Stormands Audientsgemaks Vinduer) — "Ja! — faldt en Anden hurtig ind: — saa behøver han ikke at betale Nogen for at see, hvo her er." Som et Lyn fløi nu Alles Øine hen paa en Mand, som under Samtalen havde nærmet sig Klyngen, og som — maaskee med Uret — var mistænkt for at være Magnaten troere, end os. Samtalen var nu ikke blot til Ende, men man var endog almindelig eenig, at den var vedbørligen sluttet.

triotisthed agtbart Selskab, hvor det var Geisten at lystes ved Ting, der havde høi Værd, Geisten at frydes ved Menneskeadel og ved sande Herligheder; en Fest, som T. Rothe med Føie kaldte en Troskabseed til Borgerdyd, en Eed, som Gud Alseeren modtog.

Ogsaa mig blev den Hæder til Deel, i denne Anledning at føre Ordet i Selskabet for Efterslægten, der med en Stolthed, som ikke oppebiede Gerners Død for at yttre sig, talte ham mellem sine Medlemmer. Var det virkelig Beskedenhed, hvis jeg her mod mit Ønske undertrykte det Hædersvidnesbyrd, Rothe i sin Tale gav mig derfor, at jeg talte mit Hierte til Ære? Neppe! saameget mere, som jeg er mig bevidst, ikke at have været uværdig dertil, bevidst, at have ved denne Leilighed, om nogensinde, talt af mit fulde inderste Hierte. Man tilgive mig, at jeg dvæler ved hine Dage, om hvilke man vel maa med Digteren sige:

Dem det i Tiden vil fryde at mindes.

Mellem hine Dages velsignede Frembringelser, maa jeg ved denne Leilighed dvæle ved det nys omtalte Efterslægtsselskab, der, stiftet et Par Aar tilforn, stod alt da i en Kraft, en Frodighed, som lovede, at det vilde svare til sit Sindbillede, at det af os plantede Træ vilde gavne det kommende Old. Ikke mange Maaneder havde Selskabet været til, før det stiftede sin endnu blomstrende Skole, der, som Mønster for Borgersko-

ler, ustridig har stiftet uberegneligt Gavn. Mellem Tidernes Tegn maa jeg dog anføre, at, da der i Forhandlingerne om dens første Indretning opkastedes det Spørgsmaal, om man og kunde give Børn af den mosaiske Troesbekiændelse Adgang dertil, hvilket Tode ivrigen talte for, og vi øvrige samtlig ønskede, men hvorved dog nogle havde den Betænkelighed, at det vilde vække Ugunst mod Skolen, hvis det udtrykkelig blev sat i Bekiendtgiørelsen, fandt et Medlem den Udvei, at bestemme Religionsunderviisningen til den sidste Formiddagstime, med den tilføiede Grund: "paa det de Forældre, som i Følge deres Troesbekiændelse ikke maatte ønske, deres Børn skulde deeltage deri, kunde ved Slutningen af den foregaaende Time lade dem afhente, uden at derved noget af den øvrige Underviisning for dem blev spildt eller afbrudt"; og da nu saaledes Principet var offenlig vedkiændt, optog man Børn af alle Bekiændelser uden Forskiel.

Andensteds har jeg berørt Selskabets øvrige, med megen Iver og Kraft drevne, Bestræbelser, Udgaven af Almuesange, de frivillige Forelæsninger, Anlægget af et Skolelærerseminarium. Vistnok saaede Fienden ogsaa her Klinte mellem Hveden, vistnok foraarsagede selve den Ridkiærhed, hvormed Selskabets Anliggender behandledes, et Par temmelig hæftige Rystninger, som jeg havde det Misheld at være indviklet i, skiøndt mere som Ordfører for min Sides Mening, end fordi jeg selv var saa lidenskabelig derfor. Den

første af disse var i Selskabets tidlige Dage om det Spørgsmaal, hvorvidt Selskabet skulde have indenlands Æresmedlemmer eller ikke? i hvilken Anledning Thaarup, der var i Spidsen for den modsatte Mening, mældte sig ud, da han saae sig overstemt, uden at imidlertid det giorde noget mærkeligt Skaar i vore personlige Forhold.

Vigtigere og mærkeligere var den næste Debat. Skolen og det hele Underviisningsvæsen bestyredes af en Commission, bestaaende, foruden Directionen, af de Medlemmer, der holdt de frivillige Forelæsninger, Tode, Storm, Kierulf, Riber, J. Drejer, Aagaard, Ph. Rosenstand Goiske, Mathematikeren Hassing, og mig. Af os var til Uheld de fleeste deels af de lærde Tidenders gamle Stamme, deels nøie Venner af disse, og langt fra ikke noget beqvemt Redskab i Todes vel ustadige og lunefulde Haand. For nu at skaffe sig en føieligere Majoritet, betiente han sig af det ved flere Leiligheder i langt vigtigere Anliggende anvendte Hnusmiddel, at fordoble Forsamlingens Antal, ved at optage Skolens daværende Time-Inspecteurer, deels af Forældrene, deels andre Medlemmer, der til bestemt Tid indfandt dem for at paasee den udvortes Orden i Skolen, i Commissionen.

Efter lange ivrige Forhandlinger i Commissionen selv, indskiød Tode sig under en Generalforsamling, og oplevede jeg her et Optrin, som, medens det lærte mig at kiænde hans Talegaver og Vid fra den

beundringsværdigste Side, tillige gav mig en ikke let forvindelig Mistro til talrige Forsamlingers Raadslagning; i det han her i mere end tree Timer ene førte Ordet mod næsten alle Selskabets kundskabsrige og talentfulde Medlemmer, som han affærdigede med idel Indfald og Sarcasmer, uden at nogen eneste Mund aabnede sig for hans Paastand, uden hans egen. Da Sagen midlertid kom til Votering, gik hans Forslag igiennem med en overvættes Pluralitet, deels af de omtalte Inspecteurer selv, deels af saadanne Medlemmer, som votere efter Fløimand. At nu de gamle Commissarier, der her af Erfaring saae, hvad de i Commissionens Anliggender af en saadan Pluralitet havde at vente, klogeligen gav den Plads, og traadde ud, skiøndt ikke af Selskabet, vilde vel altid været den naturlige Følge, om de endog ikke havde havt saa hæftige og kildne Personer, som P. H. Aagaard, Ph. Rosenstand og mig i Spidsen.

Naturligviis bidrog denne Selskabsstrid i ingen Maade til at formilde Feiden mellem mig og Prof. Tode, som fra mange forskiellige Sider fik ny Næring og Tilvæxt; men som mere var en litterarisk, meest dramaturgisk Tvist, end et personligt Uvenskab. Saaledes erindrer jeg mig, at jeg, just som nys et Stridskrift af ham var kommet ud imod mig, og jeg vilde til at besvare det, fik en meget stærk Tandpine, der giorde mig en søvnløs Nat; saa jeg satte mig for, at Tanden skulde ud næste Morgen, og da Tode var den

Tids meest berømte Dentist, besluttede uden videre at gaae op til ham.

Jeg begav mig da derhen, saasnart det blev nogenlunde rimelig Tid, men fik, da jeg sagde mit Navn, til Svar, at Professoren var ikke hiemme; jeg spurgde da, naar han kom hiem; men det kunde heller ingen sige mig; jeg ønskede nu at tale med Fruen, i Haab om at erfare noget om, naar han kunde ventes; men ogsaa hun var usynlig; jeg greb da til at spørge om Sønnen, som var af Efterslægtsskolen, og da han omsider kom tilsyne, klagede jeg ham min Nød, at jeg havde en Tand, som jeg endelig vilde af med, og havde ikke Tillid til andre, end hans Fader. Men see! som jeg var i Begreb at fortælle ham alt dette, aabnedes en Salsdør ved Siden af os med eet, og Tode i Slaabrok bød mig God Morgen, og bad mig trine nærmere. Udentvivl havde Manden adskillige Gange havt ubehagelige Besøg og Møder i Anledning af sine Stridsskrifter, og havde derfor sine Betænkeligheder ved at give personlig Audients, inden han hørte, hvor fredeligt et Ærende, jeg kom i. Han saae nu paa Tanden, og raadede mig at have Taalmodighed; men jeg erindrede ham om, at jeg ikke kunde, da han havde givet mig andet at tænke paa.

Han lagde da et Stolhynde paa Gulvet, og lod mig sætte mig paa, og traadde nu bag mig med Instrumentet; men i det han vilde tage fat, faldt denne vor Stilling, hvor han havde sin Modstander for sine

Fødder, og i sin Magt, mig saa latterlig, at jeg ikke kunde undlade, leende at giøre ham opmærksom derpaa, og maatte vi nu begge lee af først, inden han kunde skride til Operationen, der gik fortreflig. Imedens han nu lod mig skylle min Mund, svøbte han Tanden ind i et Stykke Papiir, og som jeg nu gav ham en Ducat for Uleiligheden, flyede han mig Tanden, og sagde leende, jeg kunde frit sige til alle Folk, jeg havde bestandig alle mine Tænder. Vi sagde nu hinanden meget forbindtlig Godmorgen, og giensidig Tak, og vedblev at skrive mod hinanden, som før, dog endnu stedse kun, som to Advokater, der med Iver og Interesse forsvare hver sin Sag, vel og i den Anledning kan komme til at sige hinanden eet og andet ubehageligt Ord, men som derfor intet ere mindre, end personlige Uvenner. Vist nok kom der senere noget mere Galde i vort giensidige Forhold, men det var fornemmelig udenfra.

Paa samme Tid udbrød en anden Pennefeide med saadan Beedskhed, at man mindst skulde forudsige, de stridende Parter skulde omsider blive mangeaarige, prøvede og trofaste Venner. Under Navn af den første litterariske Prøve fra J. F. Morthorsts Presse udkom anonym en mig ironisk tilegnet Oversættelse af Eusebius eller den Frugt, man høster af Dyden i vore Tider, en Efterlignelse af Voltaires Candide, hvoraf mig ydermere tilstilledes et Mæcenatexemplar, indbundet i rødt Saffian, og decoreret paa Siden med en

forgyldt Harlequin med en Brix; og nævnte man snart almindelig den ikke længe tilfotn fra Bergen nedkomne P. A. Heiberg, som Oversætteren.

Mig ikke bevidst at have det mindste personlige Udstaaende med denne min gamle Examenskammerat*), antog jeg, at han troede at have andre sine Venner at hævne paa mig, og faldt da min første Tanke paa Nordahl Brun, der i Bergen havde været hans særdeles Ven og Velynder; tillige bragtes jeg,

*) Efterat have skrevet dette, finder jeg i Kritik og Antikritik den Hypothese, at Fordanskeren af Eusebius ogsaa skulle været Oversætter af det hos Clericour udkomne Eftertryk af Figaro, som jeg forved min Oversættelse haanlig havde omtalt. Om dette virkelig forholdt sig saa, eller om jeg engang var af denne Formodning, erindrer jeg aldeles ikke; derimod kalder Kritik og Antikritik mig i Erindring, at jeg havde givet Oversætteren af Eusebius Skyld for et mod mig udkommet Stridsskrift i Anledning af mit mod Nordahl Brun, med hvad Føie, veed jeg heller ikke. Da iøvrigt Heiberg ingen af Stederne nævnede sig, vedblev vi gensidig, hvor vi mødtes, at vedkiændes hinanden, hvilket især, efter at han som Forfatter af Forvandlingerne havde faaet fri Entree, idelig hændtes paa Comedie, og kom vi paa denne Maade aldrig til nogen Forklaring over disse Punkter, som overalt snart syntes glemte fra begge Sider. (Hos Forlæggeren af den ovenomtalte Oversættelse af Figaro, Hr. S. Sønnichsen, har jeg senere erfaret, at Oversættelsen af Figaro var af en afskediget Lieutenant Calnein).

uden nu at kunne sige, hvorledes, paa den Formodning, at han havde ondt Øie til mig for en ubehagelig Misforstaaelse, der havde været mellem mig og min senere mangeaarig høiagtede og elskede Ven, Ridder Schwartz, og hvori jeg havde i det mindste overilet mig. Der var nemlig, tilligemed den første Forestilling af Fændrikken, bleven givet et lidet Skuespil med to Personer, omtrent i samme Smag, som Skuespilleren mod sin Villie, som skulde være en saa fuldkommen Surprise for al Verden, at det ikke blot ikke blev averteret, men at den administrerende Directeur endog havde udbedet sig af sine Colleger, at ingen af dem, end ikke Censor, maatte kiænde til Stykket, inden de saae det paa Scenen. Dette himmelfaldne Stykke blev nu antaget for Original, og da deri, blandt de forskiellige Roller, Skuespilleren fremstiller, forekom en ung Dramaturg, ved Navn Viinstrøm, der — om jeg ikke husker feil — vilde være Magister, behagede Venner og Fiender saa eenstemmig heri at gienkiende mig, at jeg lod mig henrive til den uforklarlige Ubesindighed, skriftlig at henvende mig til øverste Directeur med Besværing derover, og Begiæring, at meddeles Stykket, for offentlig at erklære mig derom; men modtog nu et Privatbrev af Schwartz, hvori han opgav sig som Oversætteren, paaankede med Føie, at jeg — endog vort Murerforhold uanseet — havde klaget over ham til Foresatte, han ikke stod vel med, uden at høre ham først, meddeelte mig den fran-

ske Original, og satte mig herved istand til, at anmælde i Minervas næste Theaterartikel: at det var en indtil de mindste Smaating ordret Oversættelse af Originalen, og altsaa erklære alle deraf giorte Udtydninger for ugrundede, med Tillæg, at i Mistydningernes Tid ingen havde drømt om, det var fra Schwartz; ligesom det er mig og kiært, blandt mine Papirer, at have fundet mig fyldestgiørende Hiemmel for, at jeg ikke heller maa have været seen til, at lade ham vederfares Ret for den her paapegede Foresatte.

Iøvrigt, uden at opsøge flere deslige fremmede Forurettelser, Oversætteren af Eusebius kan have troet at burde hævne, maatte den, især af Tode og Riegels, hvis Kiøbenhavns Skilderi diærve P. A. Heiberg nødvendig maatte sætte særdeles Priis paa, mod Minervisterne og Berlingianerne, som et litterarisk Biergparti, hvis Gamle paa Bierget jeg var, vakte Ugunst være nok til at væbne denne alle Despoters fødte Fiende imod os. Saa lidenskabelig — for ikke at bruge et haardere Udtryk — midlertid denne Kamp i sin første Hede fra begge Sider blev ført, saa snart hensov den, da den egentlig blot var personlig, og intet nogen af os vigtigt Æmne havde, og varede det ikke mange Maaneder, inden vi finde ham mellem Minervas Medarbeidere. Ogsaa er det i høi Grad at antage, at ligesom hans Michel og Malene hos mig i mit daværende ivrige Operahad maatte være mere end fuld Opreisning for Eusebius, saaledes min hier-

telige Glæde over den ny Holberg, hans Forvandlinger lovede vor Skueplads — et Løfte, som Heckingborn stadfæstede, og Vonner og Vanner vilde ubrødelig have beseglet, havde ikke en ond Aand her revet Thalia Seglet afhænde — vel paa hans Side bragte ham til at erkiænde, at saa urigtige mine Domme, og saa uoverlagte mine Udtryk end stundum kunde være, havde i det mindste Avind ingen Deel deri.

En pudseerlig Anecdote, tildeels forhen berørt, hører herhen. Det var i Forvandlingerne, Mad. Preisler med den tryllende Overgivenhed, der var hende saa egen, i Beskrivelsen af, hvordan hendes Elsker skulde være, saa kiændelig udhævede det Sted om Haaret, der ikke maatte være rødt, at Alles Øine, og, som man paastod, veiledede af hendes egne, vendte dem hen til min stadige Plads i Parterret. Det var nu, som man fra mine tidligere Dage veed, at røre ved min ømme Side. I det jeg altsaa, hvad Skuespillerinden angik, giorde bonne mine a mauvais jeu, ved netop, i Minervas Theaterartikel, at complimentere hende for dette Sted, kunde jeg dog ikke afholde mig fra at lade et Ord derom mundtlig falde til Forfatteren. Men man tænke sig min Overraskelse, da han, efterat have giort mig opmærksom paa, at det hele egentlig var laant af Benedick i Shakspeares Much ado about nothing 2 Act 3 Scene, anmærkede, at, hvad det røde Haar angik, var hans egen Blondhed, skiondt i mindre Grad, heller ikke saa ganske fri for at falde

i det rødlige, og at han altsaa troede at bruge en tilladelig Frihed ved at spøge med sig selv.

At iøvrigt mine Theaterrecensioner i Minerva, samt mine Afhandlinger i Lommebogen for Skuespilyndere, og de dramaturgiske Samlinger, vedblev at bære mig deres sædvanlige Frugter, aabenbart Uvenskab hos den Deel i Directionen, der tog for sig, hvad jeg havde sagt om den Manichæismus, hvortil dette Collegiums Handlinger ofte fristede mig, mangen ildedulgt Fortrydelse hos dem, jeg oprigtig høiagtede og hædrede, naar jeg ikke ubetinget billigede Alt, hvad de deeltoge eller samtykkede i, men meget mere fandt mig forpligtet, med samme Frimodighed at yttre mig om dem, som om deres Vederparter; mangt et uforsætligt og stundum aldeles uvitterligt Anstød mod mine nøiere Venner, naar de havde — stundum ikke saa liden — Deel i eet og andet, som jeg troede dem aldeles udenfor, om ikke imod, berører jeg kun, med Hensyn til det Følgende, hvorpaa alt dette fik ikke liden Indflydelse.

Vel havde jeg efterhaanden lært at veie mine Ord, og skrive med Sindighed ogsaa om Ting, der ikke vare mig tilmaade, hvorpaa man blandt Andet vil finde et Beviis i mine Yttringer i Minervas Theaterartikel angaaende den en ung og talentfuld Sangerinde fremfor alle vore gamle og fortiente Kunstnere og Kunstnerinder bevilgede Benefice; men selv disse Gløder, hvorpaa jeg her gik, hialp mig kun

saare lidet. Deels havde jeg ikke, og kunde jeg ikke, til alle Tider, og under alle Opfordringer og Omstændigheder, have samme Herredom over min Tunge, som over min Pen; og traf det da ikke sielden, at hin holdt sig ved given Leilighed endnu noget mere end skadeslos for den Tvang, denne havde paalagt sig — hvorpaa jeg netop i den ovennævnte Anledning erindrer et høist paafaldende Exempel — og lod man da ikke mig døe i Synden, men bar saa vide om Land, baade, hvad jeg i saa Henseende havde sagt, og kunde have sagt; deels troede man sig eengang for alle berettiget til at dømme, hvad jeg sagde, efter det, man antog, jeg vilde have sagt, dersom jeg havde talt reent ud af Skiægget, og tog derfor enhver Formildelse deraf, enhver nok saa oprigtig meent Modification, for en Stiiløvelse i polemisk Høflighed, som en theologisk Recensent i Kritik og Antikritik behagede at udtrykke sig.

Paa denne Tid fik Theaterdirectionen den Idee, at lade fem af Scenens Kunstnere reise paa kongelig Regning, Skuespillerne Rosing, Preisler, Saaby, og Dandser Jansen til Tydskland og Frankrig, og Gielstrup i Tydskland. Hvad der egenlig har givet Anledning til den hele Idee, og fra hvem den er kommen, kan jeg saa meget mindre sige Noget om, som jeg den Tid mindre end nogensinde sad i Raadet hos Rosing, da deels den virksomme Deel, han tog i ovennævnte Benefice, forekom mig en Apostasie fra

Skuespillernes Sag, som jeg syntes, han saavel paa egne, som paa sin Kones Vegne burde giort til sin; deels hin Kunstreise, som jeg hos mig selv ansaae ham for Ophavsmanden af, skiøndt jeg af et af hans Breve fra Reisen seer, at han paastod at være befalet dertil, hverken med Hensyn til Kunstens Tarv i det Hele, stod mig ret an, da jeg altid har troet, at vor Skuespilkunst, ligesom vor Digtekunst, bør være Kiød af vort Kiød, og Been af vore Been, og fremfor Alt ikke Efterabelse af noget fremmed; heller ikke med Hensyn til Rosing personlig var efter mit Sind, da jeg saae mere paa, hvad hans Kone og Børn ved at skulle i Maaneder undvære en saa kiær Mand og Fader, vilde savne og føle, end hvad han derved enten i Værd eller Anseelse maatte kunne vinde.

Vor Samliv aftog, da en ugift Halvsøster af Rosing, der var kommet ned fra Norge, giorde mangen Forstyrrelse i vor gamle Omgangstone, der ligesaalidet anstod, som passede hende; og da Søndagaftenerne, der egenlig hidtil havde været vore Hovedsamqvem, nu for det meeste borttoges ved de den Tid nysopkomne Klubassembleer, hvor Rosings for deres selskabelige Talenter og Tone vare meget afholdte, og følgelig gierne kom; og endelig, da jeg var lidt efter lidt kommet ind i en ny Kreds, hvor jeg ligeledes var for velkommen til, ikke at finde mig vel, og hvor jeg altsaa tilbragte ikke blot de Timer, da de gamle vare

mig lukkede. — Dog om denne sidste mere, naar jeg snart naaer den Tid, hvortil den fornemmelig henhører.

Hvorlidet midlertid alle slige lette Drivskyer paa Venskabets Himmel i sig selv betydede, hvor let de henveiredes ved det første lette Vindpust, ja endog, naar man blot lod dem Tid dertil, fordeelte dem selv uden at efterlade dem Spor, kan man ikke tydeligere erkiænde, end af den gamle Fortrolighed og Inderlighed, der herskede i Rosings og min Brevvexling, saavel under hans Reise Sommeren 1788, som under min næstfølgende Aar.

At jeg, hvorledes jeg end tænkte baade om Reisen, som Kunstreise i Almindelighed, og med Hensyn til Rosing og hans personlige Forhold i Særdeleshed, erkiendte det for en kiær og hellig Pligt at bidrage Alt til at giære ham den saa behagelig, som det stod til mig, og at mine Bestræbelser i saa Henseende hos mine gamle Venner i Hamborg, Berlin, men især i Mannheim, München og Wien, ikke for ham og hans Medreisende have været uden Frugt, er allerede fra et sandelig ikke villigt Vidne, Preisler i hans Dagbog, noksom bekiændt; at imidlertid Rosing, paa hvis Regning denne Vennemodtagelse egenlig hørte og kom, endnu hierteligere paaskiænnede den, var naturligt. Men at han fra sin Reises første Øieblik af, og indtil sin Hiemkomst nedlagde alle sine Sorger, Bekymringer, Angstelser, Forventninger, Anliggender i mit Skiød med en Aabenhiertighed og

en Tillid, der giør det umuligt, at lade største Delen deraf see af fremmede Øine, godtgiør noksom Sandheden af det gamle Ordsprog, gammelt Venskab ruster ikke, alt, hvad der end udenfra kan, endog med Fiendtlighed, indvirke derpaa.

Strax hans første Brev fra Hamborg den 8 Mai begynder med de Ord: "Ven! saa lidt det bliver er det dog noget. Jeg veed, Du vil ikke mindre glæde Dig ved Brev fra mig, end jeg, da jeg fik fra Dig i gamle Dage." Han underretter mig nu, hvad en Reise til og fra Hamborg vilde koste mig — hvoraf jeg seer, at jeg og i de Dage maa have gaaet med et saadant Forehavende — men slutter: "Men nu spørger jeg, hvad vil Du her?" anbefaler til Slutning alle Sine til min Omsorg, og bryder i denne Anledning ud: "Vee mig at jeg lod mig befale til at reise! (???) Du kiænder mit Humeur! det mindste Ubehagelige fra den Kant, giør mig uduelig til Alt, og syg til Siælen. Gud velsigne Dig og jer Alle!"

Næsten skulde man troe, at det var Anelse i den yderst tungsindige Slutning af hans første Brev; thi af det næste, dateret Paris 7 Junii, seer jeg, at han alt her fra sin Kone var underrettet, at deres daværende eneste Søn, en Dreng paa 2 Aar, og naturligviis begges Øiesteen, var høist farlig angrebet af en langvarig Barnesygdom, jeg troer, Kighoste, hvilker var saa meget ængsteligere, da de for faa Aar siden havde mistet tree Børn derved, og da hun des-

uden var med ham paa Fredensborg, langt fra deres sædvanlige Læge, den omhyggelige Bræstrup, og langt fra megen anden under slige Omstændigheder ønskelig og fornøden Hjelp og Trøst. For at giøre ham det Onde endnu værre, havde hendes Frygtsomhed for at skildre ham Drengens Tilstand alt for betænkelig, som saa ofte er Tilfældet, giort den modsatte Virkning, saa han troede, Drengen enten alt var død, eller Døden vis: "den hele Tone i Brevet, skriver han, var tvungen, og sagde mig, uagtet hun søgte at skiule det, for at skaane mig, at det ikke var ret fat, og at hun har tunge Bekymringer. Bedste Ven! skynd Dig at lette mit Hierte, og vær oprigtig uden Forberedelse, for slige Omsvøb pine mere end et hastigt Stød."

Var end denne hans Angest ugrundet, og kom end Barnet sig igien, gik det dog deels saare langsomt med denne Bedring; og deels er det en skrækkelig Tilstand, at være saa mange Dages Reise fra, hvad man har kiært, og veed i Fare. Ogsaa havde han, endog dette haarde Stød uberegnet, Føie nok til at være urolig, da, som han i sit næste Brev skrev mig, han vidste, at hendes Helbred hang af hendes Børns, og hun, da det var blevet raadt hende, at lade Barnet drikke varm Hoppemelk, havde til den Ende sendt ham til hendes Søster til Frederiksborg, hvor nu Moderhiertet drev hende til at giøre den ene møisomme Fodvandring til ham efter den anden, der

ikke altid bekom hende saa vel. Ogsaa vare hans Breve til mig fra Paris temmelig faa, meget korte, og mismodige, og endnu i det næstsidste, han under den 7 Julii skrev mig derfra, hedder det: "Jeg har allerede for længe siden givet alt Haab op om min Dreng, og dog bliver jeg, som jeg skulde læse min Dødsdom, hver Gang jeg bryder et Brev op fra een af Jer derhiemme, af Frygt for at læse, han er død;" og endnu værre var det naturligviis, naar der nogle Postdage i Rad intet Brev kom, hvilket, naar man saa længe maa vente paa Svar, meget let skeer. Ogsaa var det her saameget oftere Tilfældet, som hans Kones Brevvexling gik over mig, og for det meeste for Adressens Skyld under mit Omslag, og han altsaa ikke gierne fik Brev fra een af os, uden der var fra os begge; hvortil endnu kom, at foruden de mange og mangehaande Forhindringer, hun mellem alle de tildeels syge Børn kunde have i at skrive, nu ogsaa Brevet, naar det var skrevet, skulde sendes ind til mig, og betimelig komme mig tilhænde, for at kunne til rette Tid befordres videre.

Jeg kom den Sommer meget sielden, og kun i vigtige Ærender til Fredensborg, da Mad. Rosing tilfældig boede der i Forening med en anden Kunstnerinde, som jeg ikke havde Grund til at troe mig at være nogen velkommen Giest, skiøndt jeg i høi Grad giorde hende Uret, hvis jeg sagde hende paa, at hun paa mindste Maade lod mig det føle. Et mig

med al sin Ubetydelighed uforglemmeligt Beviis, hvor kiærkomment Besøg, jeg var det egentlige rosingske Huus, kan jeg ikke forbigaae med Taushed. Jeg havde en Dag været derude med et Brev fra Rosing fra Paris, og vilde nu mod Svalingen begive mig paa min Hiemvandring, som jeg gemeenlig giorde tilfods, og hvor jeg skiod Gienvei ved at gaae ud igiennem Haugen. Som jeg sagde Farvel, faldt Rosings Stedsøster, der, som sagt, var af en ikke ganske urban Munterhed, formodentlig for at afbryde Afskedens elegiske paa, at bombardere mig med umodne Æbler; jeg lo, og gik. Dagen derpaa fik jeg et Brev fra Mad. Rosing, at hun havde havt meget Ondt at giøre med at styre min hulde Yndling Ophelia tilrette, der for fuld Alvor havde overfuset Tanten, for det hun, efter Tiaarsbarnets Udtryk, stenede mig ud af Huset, som jeg ikke fortiente af dem; og at hun havde havt saa meget vanskeligere ved at irettesætte Glutten efter Fortieneste, da dennes barnlige Hengivenhed for mig havde inderlig rørt hende, saa upassende en Maade, den end viste sig paa; og stadfæstede denne liden Beretning mig i fuldeste Maade, hvad Rosing omtrent paa samme Tid skrev mig til fra Paris, om det vennehulde Vidnesbyrd, hans Kone, saalidet vi end den Tid saaes, gav min Omhu og Deeltagelse i hendes mangehaande Sorger.

At Rosing i denne sin Stemning lidet eller intet skrev mig til, de parisiske Skuepladse angaaende, var

saameget naturligere, som han indførte Alt didhørende i en egen Dagbog, som han med megen Flid og Nøiagtighed førte, og indtil sine gamle Dage endnu stedse fandt Glæde i at læse, og hvoraf han i mit Tidsskrift, de dramaturgiske Samlinger, leverede Alt, hvad Parises Theatre vedkom. At vi heri saa temmelig vare enige — kun at theatre italien, med sin Michu, og sin Carline, interesserede ham naturligviis mere end mig, som derimod med mere Opmærksomhed havde fulgt deres navnkundige Tragedie, ved Comedie française — vil man, ved at sammenligne hans Beretning med min (see f. B. S. 298 o. f.) finde; da midlertid en competent Dommer medrette har bebreidet mig, at jeg der har ladt mig nøie med at henvise til et ubekiendt Skrift om noget, der saa lidet syntes at skulle savnes, som min Bekiændelse om det parisiske Theater, vil jeg her af Rosings og min i Forening, giøre et Udtog.

Allerøverst, og uden Medbeiler paa Sværdsiden, stod hos mig Brisard, i hvis Agamemnon jeg gienkiendte Roses Sandhed og Værdighed, skiøndt naturligviis i den franske Smag; men hvem Rosing ikke fik at see, da han havde takket af, saalidet som La Rive, der langt mindre behagede mig, skiøndt en deilig Mand, og der faa Dage før Rosings Ankomst var udpebet. Derimod havde Vanhove, der i mine Øine kun glimrede, som Bazile og Tartuffe, i de mellemløbne Aar uddannet sig til Brisards værdige Efter-

mand, og vil jeg af Rosings Dagbog, til denne min Kunstjævnings Erindring, afskrive et høistcaracteristisk Sted om Vanhove: "I Hendrik den Fierdes Jagt havde jeg atter et Beviis, at hver Nations Theater har sin egen Caracteer, som retter sig efter Nationalcaracteren. Vi erindre os udentvivl begge med Beundring Roses Hendrik den Fierde, og nu saae jeg Vanhove, og glædede mig — maaskee ligesaameget, og dog var deres Hendrik saa forskiellig, som deres ædle Fædre ere overeensstemmende. Rose lagde mere Majestæt, Høihed, og Alvorlighed i sin; Vanhove var derimod lutter Munterhed og Ild, den uforsagte Kriger, den spøgende Jæger. Rose viste os mere den Mand, der sagde: Mine Venner! tabe I Eders Bannere af Sigte, da holder Øie med Fiederbusken paa min Hielm; I skal stedse finde den paa Ærens og Seierens Vei. Vanhove viste os mere ham, der kunde forklædt sig som en Bonde, tage et Bundt Straa paa Nakken, og snige sig giennem Fiendens Forposter, for at see sin Elskede. Vi ere vante til at tænke os Majestæten høi, alvorlig, og nedladende sig med Varsomhed til Spøg, Franskmanden er derimod af Natur mere levende og flygtig, og hos ham maa altsaa Majestæt have en anden Caracteer."

"Det følger af sig selv, at Roses Spil efter hans Maneer maatte være stærkere tegnet end Vanhoves; men — jeg veed ikke — har den franske Luft mod min Villie smittet mig? eller kommer det af, at jeg i Hen-

driks Historie ingentid har fundet ham ret alvorlig, før Dagen, inden han blev myrdet, og samme Morgen; nok er det, at Vanhove glædede mig meget, og at hans Hendrik syntes mig den sande. Vel nægter jeg ikke, at han jo undertiden forekom mig vel jævn og ligefrem; men var Hendrik ikke Soldat før han blev Konge? naar blev han smigret? ikke, før han havde naaet en fast Alder og Caracteer; fød mellem Uroligheder, opvant til at klavre paa Fieldene med sine Jævnlige, maatte han være jævnere, og mere det sande Menneske, end de, for hvilke man bøier Knæ fra Vuggen af; derfor maa Hendrik den Fierde ogsaa gives ganske anderledes, end Ludvig den Fiortende eller en anden Monark, der var fød og opdragen og behandlet bestandig, som en jordisk Gud."

Jeg afskriver saa meget hellere dette Stykke, da det tilfulde caracteriserer Rosing, som den Kunstner, man ikke blot uden Fare, men med Nytte kunde lade reise, og da det desuden saa aldeles caracteriserer vor Skoles Aand og Begreber, men tillige de Skatteringer, som vor forskiellige Synsmaade maatte bringe ind deri.

Sørgespillets halve Guder, en St. Prix, St. Fal o. fl. vil jeg springe forbi, og gaae over til Sørgespillerinderne, blandt hvilke Raucour var Rosings Yndling, som min, og ligesom jeg i hende havde fundet: en Mesterinde i at udtrykke Stolthed, alle hæftige, energiske Lidenskaber, alle dem, der tage Forstanden i

Ledtog med sig, eller laane dens Tone, ved sin majestætiske Figur, sin ædle, faste — man kunde næsten sige — Heltindestemme anviist dette Fag, og som dermed forbandt den ualmindelige Fuldkommenhed, at sige sine Vers overmaade vel, saaledes bifaldt han ikke blot, hvad jeg havde sagt til denne virkelig store Actrices Berømmelse, men tilføiede, at hun i en langt mindre Grad end de øvrige — Vanhove undtagen — havde sit Lands Maneer. Sainval den Yngre saae han hverken i Tragedier, hvor hun var mig saa særdeles imod, eller i Figaros Giftermaal, hvor jeg saa overordentlig beundrede hende; da dette Stykke overalt, som alle Beaumarchais Arbeider, den Tid af politisk Partihad var forviist af Theatret. Han fik da heller ikke den mageløse Contat at see, som Suson, gienkiendte hende derimod i la Coquette corrigée, som den parisiske Walther, at sige, indtil hun i sidste Act skulde være corrigée, som slet ikke vilde lykkes hende; heller ikke saae han altsaa her Molé, hvem man egentlig som Almaviva blot kunde bebreide, at han giorde det alt for godt, ɔ: med formegen Bevidsthed af, hvad han giorde, og hvorfor han giorde det, og som ikke ret vilde behage Rosing, da han til sine Spradebasser og Elskere, hvortil jeg allerede fandt ham vel gammel, var blevet 4 Aar ældre; han saae ikke Dugazon som Bridoison (Preville saae desværre ingen af os), men fandt dog i andre Roller af ham, hvad Kiænderen P. A. Heiberg har vedtegnet hans Artikel i

Dictionnaire des grands hommes du jour: *bon bouffon, mais pas grand comique*, dans la veritable acception de ce mot. — Det hændes fleer! — Af Fleury*) saae Rosing mindre, end jeg havde ønsket; i det mindste veed jeg ingen Skuespiller, der i Rosings Mesterfag, den høiere Comedie, havde retfærdigere Adkomst til hans Bifald, og hvem han med mere Føie kunde tilraabt: agnosco fratrem.

Af Rosings første Brev fra Mannheim paa Tilbagereisen, kan jeg ikke nægte mig at afskrive et Sted, som caracteristisk i historisk Henseende. Han havde i et af sine Breve fra Paris til sin Kone, skrevet Noget om Dagens politiske Nyheder, især Opløbene i Anledning af Striden mellem Kongen og Parlamentet. I mit Svar havde jeg i Spøg forekastet ham at skrive til hende om sligt, og derimod bedet ham før fortælle mig det. "Du vilde vide noget om Parlementsnyheder, Du! hvem kunde bilde sig sligt noget ind. Men at Du kalder det en Abderitstreeg af mig, at jeg skrev til hende derom, det beviser — — Hvad gier

*) Hvor særdeles Indtryk, Fleury har giort paa mig, torde følgende vidne. I 1819 saae jeg her paa et fransk Societetstheater L'ecole des Bourgeois, hvor Grev **** mesterlige Forestilling af Marqvien levende gienkaldte mig Fleury. Jeg tillod mig, da jeg blev ham forestilt, at sige ham det; og man tænke sig min Overraskelse, da han svarte mig: "det er meget naturligt, jeg har studeret den Rolle under ham."

man, naar man er i saa ondt Humeur, som jeg var, er, og har været paa den hele Reise? Hvad giør man, naar man er nød til at skiule sine Følelser for den, som man ikke vilde bedrøve for al Verdens Guld? Jeg fandt intet bedre Middel, hvor urimeligt det end synes, end at fortælle slige ligegyldige Ting, for ikke at tale om min egen Tilstand; Dig behøver jeg derimod ikke at omgaaes saa forsigtig."

Hvad der især bestemte mig til at afskrive dette Sted, er det mærkelige Tidernes Tegn, at Rosing til den Grad kunde falde i Forundring over, at jeg, der forresten paa den Tid var i Ord, som

en gammel Patriot,

kunde have Interesse for at erfare politiske Nyheder, især af den Natur. Men Sagen var, at hele vor Interesse vendte ind ad; det var Fædrelandets Anliggender, dets Forhaabninger, dets Tarv, der sysselsatte os; i de udenrigs Begivenheder tog derimod kun meget faa nogen Andeel, og ligesom det især var Prams historiske Artikel i Minerva, der vakte og ledede deres Opmærksomhed i saa Henseende, var det og den, hvorfra de fleste, mig selv ikke uberegnet, havde disses Kundskab. Hertil kom, at man ansaae alle udenrigs Anliggender ogsaa i den Henseende, som fremmede, at man ikke drømte om, de middelbar eller umiddelbar paa os kunde faae nogen Indflydelse; og kan man maaskee med Føie sige, at det først var den franske Revolution, der giorde Politiken almeeneuropæisk, saa

at det snart truer at komme saa vidt, at man, skiøndt neppe i saa human en Betydning, som den terentianske, kan anvende det bekiændte:

Jeg er Menneske,
Og anseer intet menneskeligt, som
Mig fremmed,

i det en Udaad eller et Niddingsværk, udøvet paa Steder, hvis Navn man neppe kiænder, i Egne, der for ikke længe siden vare os en terra incognita, paa det hele nu saa gordisk forknyttede politiske System kan faae en almindelig Indflydelse, som vel giør det undskyldeligt, at man ikke er ligegyldig derved.

I Mannheim fandt han hos Beck og Ifland, hvem han ved sin første Giennemreise havde forfeilet, en saa venskabelig Modtagelse, som han af disse mine sande Venner kunde vente; jeg — skriver han til mig i sit andet Brev fra Mannheim — har allerede for længe udsat at takke Dig for det Bekiendtskab, Du har skaffet mig med Beck og Ifland; det er to herlige Drenge begge, og som elsker Dig næsten ligesaa høit, som jeg; det første Sted lader jeg mig ikke aftrætte. I Gaar havde jeg en Samtale med Beck alene, over to Timer; Hovedindholden af vor Samtale var Du; thi han erindrer Dig med broderlig Varme; saaledes ogsaa Ifland, som bad mig skrive Dig til, at han er den samme, som han var for fem Aar siden."

Allerede et foregaaende Besøg af Gielstrup, som jeg ligeledes havde anbefalet mine Mannheimere, havde

givet Beck Pennen i Haanden for at skrive mig et hierteligt Brev, hvori han med en Vens hele Fortrolighed giør mig — jeg kunde næsten sige — Regnskab for, at han efter at have mistet en Hustru, som sin Caroline, havde kunnet indlade sig i et nyt Ægteskab, hvoraf jeg kun vil afskrive Slutningen: "Miskiænd mig ikke! jeg er huuslig lykkelig. Min Dyrebares Skygge vil ikke vredes; thi jeg har en Mage, som jeg agter, og elsker — ikke som hende — men som elsker mig, og som jeg søger at giøre saa lykkelig, som hun virkelig fortiener. Hun synger — og synger meget godt; hvor mangen Time gaaer saaledes glad hen, som jeg forhen eensom og tungsindig bortsørgede? Læs — overvei Alt, og Du vil ikke dadle mig."

Og sandelig! jeg dadlede ham ikke; dadlede ham endnu mindre, da jeg Aaret derpaa lærte selv at kiænde denne eiegode, fordringsfrie, ved ham saa hiertelig og lidenskabelig hængende Fromme, hvem Skiæbnen i Hierte og i Stemme syntes at have villet give riig Erstatning for den Ubarmhiertighed, hvormed den i Henseende til det Udvortes havde behandlet hende.

Dette Brev var allerede skrevet, næsten 6 Qvartsider, efter Gielstrups Besøg; nu kom Rosing, og det voxte 6½ Side til. "Jeg takker Dig, begynder han, for Din Rosings Kiændskab paa det inderligste. Jeg takker Dig; det er en Mand, som jeg gad ønsket mig ham til bestandig Omgang. Forstand, Følelse, Varme, og en sat Opførsel, Alt i lige Grad. I Forst-

ningen saae jeg ham blot i Selskab med hans Medreisende; en Morgen kom han til mig — tak ham endnu for denne Morgen! Vi talte meget om Dig; og jeg saae, at han er en fuldkommen varm Ven af Dig — jeg vidste det fra Dig, og dog glædede det mig, at høre det bekræftet af ham."

Ligesom det glæder mig, med Hensyn til Forholdet mellem Rosing og mig, at kunne meddele en Trediemands saa paalidelige Vidnesbyrd, til Beviis, at Mænd kunne i offenlige — man kalde det nu officielle eller litteraire — Forhold dissentere, ja vel endog staae i Opposition til hinanden, og dog være Venner; saaledes er det mig og en kiær Pligt, af samme Becks Brev endnu at meddele et Sted til Forskud paa Besvarelsen af et Spørgsmaal, som maaskee mangen allerede ved sig selv har giort, og som man i det følgende vil finde mig forelagt, hvorledes jeg mellem saa mange gamle elskede Venner herhiemme, saa idelig og inderlig kunde hige efter at komme herfra.

"Jeg finder Dig — skriver Beck — stedse tungsindig; er der da intet, der kunde muntre Dig? Reis! kom til Dine Venner, og Du skal finde broderlig Modtagelse, som Du tør forudsætte. Hvad afholder Dig fra at komme til os? Du er overladt til Dig selv, Forretninger binde, men de fængsle Dig ikke — Din Laura! vel, men Du veed, at Petrarcha sværmede ligesaa sødt, kiæmpede ligesaa mod Umulighed. Denne Følelse er den reneste i et menneskeligt Bryst

— den hæver og begeistrer; man giør Alt for denne, og giør meget mere end ellers. Din Phantasie vil ligesaa rigtig foremale Dig hendes Billede i 80 Miles Frastand, som nu — da Du er kun saa kort et Rum fra hende. Vi tale da om hende. Du er mellem Venner — er i Nydelse af huuslig Ro, omgivet af gode Mennesker, og seer af Udøvelsen af vor Kunst, hvad Iver og Stræben i Kamp med Vanskeligheder og Utaknemmelighed formaae. Maatte dog mit Vennekald være af Virkning!"

At det var det, vil man snart see, at det fortiente at være det, vil ingen, der har Hierte for Venskab, miskiænde.

I sit første mannheimske Brev mældte Rosing mig, at han tvivlede paa, de gik til München, da de nok fra Ulm seilede til Wien for at komme des snarere afsted, siden de desuden ikke kunde opholde dem i München; men det maatte jeg endelig ikke sige til Nogen, da det efter det, man havde læst derom i Hviids Dagbog, vilde hos os blive anseet for en Forvovenhed, medens det der ikke ansaaes uden for Tids- og Pengebesparelse; og tilføiede han i sit andet mannheimske Brev, at jeg intet Brev maatte vente fra ham før Wien. Denne usædvanlig lange Taushed, fra 27 Julii til 12 August, gav her Anledning til det sælsomme Rygte, at de vare blevne pressede i Wien, og sendt til Armeen i Ungern mod Tyrkerne. I Begyndelsen lo jeg deraf, uagtet næsten daglig snart een,

snart en anden Ven *) tyede til mig, for at faae Oplysning og Beroligelse, og da naturligviis igien fortalte mig mangfoldige betænkelige Omstændigheder til Bestyrkelse deraf; til Ulykke kom der Efterretning fra en anden af vore reisende Kunstnere, men som ikke reiste med dem, at der virkelig havde været Gripomenusser efter ham i Wien, men som han deels ved at forelægge sine Papirer, deels ved at beraabe sig paa vor Minister, havde skaffet sig af Halsen.

Hvo, der nu ikke var i liden Angst, var jeg, som let kunde forestille mig, hvad Virkning især i hendes øvrige Sindsstemning en saadan Efterretning maatte giøre hos min arme Veninde paa Fredensborg, hvem den saa overmaade let paa en høist uforsigtig og ubehagelig Maade kunde komme for Øre. Her var da intet andet for, end at bringe hende den selv, men som løs og aldeles ugrundet Snak. Jeg har giort mangen mødig og møisom Vandring i mine Dage, men sikkerlig saare faa med tungere Hierte, saameget mere, som jeg maatte befrygte at komme for silde; da Rygtet, der især ved Theatret var meget almindeligt, saa saare lettelig kunde kommet hendes Naboerske for Øre. Jeg fandt midlertid ved min Ankomst Alt vel, og da jeg havde sørget for at forsyne mig med et antageligt Paaskud, vakte min Komme ingen

*) At mellem disse især ærlige Storm har viist inderlig Deeltagelse, kan jeg see af den Varme, hvormed Rosing bad mig takke ham.

egenlig Overraskelse. Jeg maatte nu, medens min vennehulde Vertinde syslede i Kiøkkenet for den uventede Giæsts Skyld, søge Leilighed at tale under fire Øine med hendes Naboerske, saavel for at erfare, om noget Ry derom var kommet dem for Øre; som for at forberede hende paa, at lade mig styre den hele Opdagelse; hvilket hun med særdeles Godmodighed og Velvillie indlod sig paa.

Jeg sørgede da for ved Bordet, at holde Samtalen livlig og munter om almindelige Ting; tilfældig kom vi til at tale om en Nabofyrste, med hvem man den Tid her havde meget travlt, og om hvem saa mange selsomme Anecdoter vare i Omløb, at endelig nogle af dem maatte være haandgribelig falske. Der havde just en saadan været paa Bane, der var saa paafaldende usand, at Mad. Rosing, som aldrig holdt af Rygtemageri, brød ud i de Ord: "naar Konger selv ikke kunde gaae frie, hvad da Andre havde at klage?" Flux greb jeg Leiligheden, og faldt ind med Latter: "Apropos! De drømmer mindst om, hvad der i dette Øieblik siges, som tildeels vedkommer Dem," og nu fortalte jeg leende, at man sagde, hendes Mand var Soldat, og uden at lade, som jeg tog Notice af, at det giorde et Indtryk paa hende endog over min Forestilling, vedblev at badinere derover, med Anførsel af alle de Grunde, stærke og svage, hvorfor det var ikke blot urimeligt og utroligt, men umuligt, at det efterhaanden lykkedes mig, at bringe hende til at und-

see sig ved, at hun havde et Øieblik ladet sig forbløffe deraf; og stod min ny Confoederererede mig her saa hiertelig og trolig bi, at jeg fandt mig forpligtet, inden jeg gik, at søge hende nok engang for at bevidne hende min oprigtigste Tak, og paa det indstændigste anbefale hende at berolige den arme Kone, hvad Rygter der end maatte komme dem for Øre, da jeg, saasnart jeg vidste Noget med Vished, være sig Godt eller Ondt, skulde være paa min Post efter Omstændighederne.

Hvorledes jeg midlertid maa have været tilmode, og hvor alvorligt og omstændeligt dette Rygte midlertid maa have uddannet sig, kan vel neppe noget bedre godtgiøre, end at jeg, saasnart jeg fik det næste Brev fra Rosing, dateret Wien den 12 August, ufortøvet lod mig mælde i Theaterdirectionen, for at meddele der denne gode Efterretning, hvilken de midlertid selv med samme Post havde faaet.

Jeg iler forbi, hvad Rosing skriver saavel om Donaureisens Behagelighed, som om den Vennemodtagelse, de i mit Navn nød hos brave Lambrecht i München, for at gaae med ham lige til Wien; og seer jeg da af hans første Brev, at jeg, ikke nøiet med at paatale vore Skuespilleres Ret til, ligemed de Syngende at erholde Beneficer, siden disse da skulde finde Sted, havde for den ældste blandt hine, Fader Roses Enke, giort et Skridt, som baade Rosing og hans Kone særdeles bifaldt, ved at foreslaae, at min

for saa mange Aar siden antagne, uddeelte, jeg troer oplæste Sophie Braunek maatte omsider blive opført, og da Forfatteraftenen tilfalde hende; og i denne Anledning tilskrevet Warnsted, og sluttet med følgende Ord, som Rosings ligeledes bifaldt, mere, end jeg selv for nærværende Tid: "Jeg henvender mig til Dem, fordi jeg ikke troer, at en billig Begiæring behøver at understøttes af personligt Venskab og Yndest."

Skiøndt jeg giør mig det Haab, ikke endnu den Dag i Dag at være ræd for at vedkiændes baade Venskab og Uvenskab, og ikke staae med Hat i Haand for den, jeg troer at have Grund til, ikke at agte; erkiender jeg dog tilfulde det upassende i, at sige en Embedsmand tvetydige Spydigheder, i det jeg opfordrer ham at virke for et Ønske af mig. Heller ikke kom Sagen videre, da han rimelig ikke har fundet sig beføiet til at tage sig med Varme af et paa denne Maade anbefalet Anliggende; da Rumsen ikke kunde antages tilbøielig at fremme et Forslag, som kom frem giennem Warnsted, paa en Maade imod den Beskyttelse, han beskyldtes for at yde Sangvæsenet; og da Rosenstand, foruden det, at han ikke leed Stykket, og ansaae dets Antagelse for at være skeet ad ulovformelige Veie (s. 2 B. S. 393) var for ivrig en Bureaucrat til, ikke at være imod, at et Collegium, af Nogen udenfor det, blev bragt, for ikke at sige tvunget, til at giøre, hvad man ikke ansaae det for villigt til.

At iøvrigt, ligesom Rosings Ophold i Wien, hvor han traf saa mange af mine gamle og nøie Venner, der modtog ham med aabne Arme, særdeles Müllers, Jünger og Schink, maatte være ham yderst interessant, saaledes ogsaa hans Brevverling herfra for mig maatte have yderste Interesse, vil enhver lettelig kunne forestille sig. At adskillige af mine Læsere, eller vel især af mine Læserinder, fornemmelig ville være nysgierrige efter, hvad han skriver mig om Josepha, er jeg overtydet om, og vil udentvivl deres Forventninger endnu mere spændes, naar de erfare, at jeg, ved en mig selv ubekiændt Anledning, foruden hans Breve herom til mig, ogsaa — ene af alle mine Breve fra denne Reise — har mit Svar i denne Anledning til ham liggende for mig, og vil jeg da uforfavet gaae over til at meddele Udtog af begge Dele.

Ved første Besøg havde Josepha ikke just ret giort Lykke hos Rosing, da hun var alt for villig til at sætte sig til sit Claveer, og lade ham høre, hvor overmaade godt hun spilte, skiøndt han forresten fandt hende tækkelig og godlidende; høiere kom hun i hans Gunst, den anden Gang, de saaes, da hun ved sin Faders Bord var hans Naboerske, hvor det da var, hun havde spurgt meget til mig, og bedet ham paalægge mig, at komme til Wien eengang endnu, da jeg ikke skulde slippe saa let derfra (see anden D. S. 265); "men — føier han til — jeg troer dog ikke, Du kommer. Det er en godlidende, munter, lille Pige; men

hun er ikke den, der kunde giort min Knud lykkelig ... forresten en grumme godlidende Familie." I hans næste Brev, som er kort, og meest af dramatisk Indhold, fortæller han mig blot om en Samtale, han havde havt med hende om Kunst og Kunstfremstilling, hvor han fandt hende mindre — ubetydelig — end Jünger beskyldte hende for at være, saa hun ikke manglede uden god Anførsel, for at være, naar Cabalen vilde tillade det, den bedste der. Endelig fra Prag den 30 Aug. skriver han mig til Beslutning om Wien, at han ingensteds har fundet bedre Modtagelse, især af Jünger og det müllerske Huus; "a propos — siger han siden om Josepha — gammel Kierlighed ruster ikke, altsaa tager Du mig det vel ikke ilde op, jeg siger Dig lidt om hende; dog jeg veed næsten intet andet at sige, end at det var en fortreflig Pige; lidt eenfoldig (???) men et fortrefligt Hierte, og kunde blive en meget god Actrice; desuden har hun over hele Wien almindelig udmærket Agtelse for sin Caracter og Honettetet. I Forstningen leed jeg hende ikke saa godt; men siden blev vi de bedste Venner af Verden."

Og nu det hende angaaende af mit Svar, dateret Bakkehuset den 8 Septbr.

"Gammel Kierlighed ruster ikke, siger Du: altsaa tager jeg det vel ikke op, at Du skriver mig noget om Josepha! — — Jeg skrev Dig allerede 1784 til fra Strasborg, at det Saar, Josepha gav mit Hierte, ikke var saa dybt, at det jo strax maatte læges; slut-

tede alt dengang med: **Rinaldo in seinen alten Ketten** — at jeg altsaa ikke mere seer, tænker mig Josepha i hint Lys, føler Du lettelig; at hendes Erindring midlertid ikke er mig ligegyldig, at jeg med Glæde seer, hun har omsider aftvunget Dig et Bifald, Du i Begyndelsen med saamegen Strænghed nægtede hende; det kan Du altid tiltroe min Stolthed, om Du end ikke vilde skrive det paa mit Hiertes Regning. Virkelig, Ven! maa den Pige have noget sandt Værd, der kunde vinde det Menneske, der er bleven saa kræsen i Henseende til qvindelig Fuldkommenhed; og maaskee udkrævedes just den Mangel af Øiebliks Glimmer dertil, som i Begyndelsen giorde Dig uretfærdig mod hende. Du veed, at den beskeedne Martsviol, der skiuler sig bag sine lave Blade, var mig altid uendelig kiærere, end den brammende brogede Neglik. Jeg ønsker hende lykkelig af mit ganske Hierte, og jeg har mere end eengang havt den Drøm, at Jünger maatte blive det Menneske, der blev lykkelig ved hende. Han fortiente vel saa megen Erstatning for Alt, hvad han i Verden har tabt."

Hvad jeg her skrev om Jünger — mit Ønske undtaget, Josepha angaaende, hvem han formeget havde betragtet med Catty Jacqvetske Øine til engang at være billig imod hende — stemmer aldeles med, hvad Rosing i et Brev fra Hamborg skrev til mig om ham: "Jünger er ellers den af alle Tydske, og af alle Mennesker, næst Dig, den, jeg helst valgte til Ven,

og havde om mig hver Dag; Du kan ikke troe, hvor jeg i de sidste 8–10 Dage fik ham kiær; det er en ganske fortræffelig Dreng; han fortalte mig aldrig sin Skiæbne, for der var aldrig Leilighed dertil; men nu og da lod han mig kaste et Blik ind i hans Siæl, og jeg kunde forklare mig hans hele Skiæbne; den Elegie over den afdøde Catty Jacqvet, med Motto:

Heute röthet Freude unsre Wange,
Morgen scheint der Mond auf unser Grab;
Und uns ängstigt doch dies spannenlange
Erdenleben so viel Thränen ab!

forklarte mig tilfulde, hvad jeg endda tvivlede om. Jeg spurgte ham, om jeg skulde, eller kunde tage det altsammen efter Bogstaven i denne Elegie? "Du kan — sagde han — sikkert tage det, som det staaer!" og jeg havde nok; det sagde Alt; disse faa Ord gik mig lige til Hiertet, da de bleve ledsagede med et Øiekast, hvori der var Kummer, dyb Sorg malet; og kald Dig hans skiønne Øine tilbage! disse store blaa Øine, saa melankolske, og saa den Tone, han sagde disse faa Ord med, gik mig ind i Siælen; jeg havde, ved Gud, nær grædt; naar Du skriver ham til, saa siig ham dog, hvor meget jeg holder af ham."

Da denne Skildring temmelig maa contrastere med den Idee, man efter Jüngers sceniske Arbeider, og især efter hans muntre Dialog, giør sig om ham, maa jeg — efter at have forudsendt den Iagttagelse, at de fleste Comikere, saavel Digtere, som Kunstnere, vare intet mindre, end lystige Personer i Omgang,

hvorpaa Moliere, Holberg, Wessel, Carlin, Schrøder, o. fl. kunne være Beviis — kortelig sige: at han, efterat have mødt Familievanskeligheder i sin første Ungdoms Lidenskab, hang sit Hierte ved en Gøglerske, der spilte en sentimental Roman med ham, medens hun havde en Forbindelse af en langt anden Natur med en Lømmel af en Garderofficeer; da han nu, for at forslaae Grillerne herover, gik til Wien, blev han kiendt med den blændende Catty Jacqvet, der saa ganske, som jeg endnu ingen har kiændt, var, og maatte være hans Actrice, ligesom han igien hendes Digter. Strax efter han havde første Gang forladt Wien, skrev han mig til: "Ogsaa jeg har, ligesom Du, i Wien fundet et lidet Palliativ. Catty Jacqvet, som Du maaskee blot har lagt Mærke til, som Skuespillerinde, er en fortreflig Pige; heller ikke alt for lykkelig i Kierlighed . . . Jeg troer ikke, at nogensinde en mandlig og en qvindelig Skabning sluttede en nøiere Venskabspagt med hinanden, end vi to. Hun er, Dig undtagen, den eneste Skabning, der forstaaer mig ganske. Da jeg ikke kan have Dig om mig, er mit eneste Ønske at tilbringe mine Dage i Wien . . . Broder! i Dit Venskab fandt jeg kun Trøst, i Cattys finder jeg Lindring og Lise. Den Pige tænker som en Mand. Vi correspondere flittig med hinanden."

Hun døde i sin Flor. Under 2den Aug. 1786 skrev Jünger til mig: "I Dag er det to Aarsdagen efter, at jeg giorde Cattys Kiændskab. Havde jeg den

Gang skullet ane, at hun skulde blive min Siæl saa uudsigelig dyrebar! at hun skulde røves mig! Broder! det var, ved Gud, ikke Kiærlighed, det var Venskab, der bandt mig til hende; men med mit Liv havde jeg kiøbt hendes!"

Saa behageligt iøvrigt Rosings Liv var mellem mine Venner i Wien, saalidet opbyggeligt var det i artistisk Henseende, da Schröder og hans Kone var borte, Catty Jacqvet død, hendes Søster Mad. Adamberger høifrugtsommelig, Mad. Rouseul og Dem. Aichinger, som sædvanlig, lagte paa Hylden, for ikke at gaae Ausschusdamerne i Veien, saa han egentlig i Wien saae Alt, uden velspilte Skuespil; og nu var hans øvrige Reise over Prag, Berlin, Hamborg, kun en Tilbageflugt, hvor han intet ordentligt eller fuldstændigt nogensteds kunde see, som da og nu hans hele Hu ene og aldeles stod til hans Hiem. "Jeg troer, jeg har sagt Dig tidt nok — skriver han i sit Brev af siette September fra Berlin — hvorledes Wienerne var mod mig, og dog har jeg aldrig været gladere, end siden jeg tog fra Wien; thi hvert Skridt, jeg nu giør, bær hiem ad, og Du veed selv, hvad jeg har at glæde mig til."

Jeg havde midlertid i et af mine senere Breve fortalt om en Tour, jeg med hans Kone og Ophelia havde giort til Sollerød: vi havde glædet os inderlig, — skriver jeg — da vor brave Cold, hans eiegode Kone, og hendes fortreflige Søster, Samsøes ædle Agathe

Nissen, som saa inderlig elsker Din Kone, vor ærlige Jørgen Kierulf, som tilsidst kom til, alle kappedes at giøre hende Dagen og Touren morsom, og hun morede sig der virkelig ogsaa. Ved vor Hiemkomst fandt vi Dit Brev, og Din Kones Lune oplives Dag fra Dag, ved daglig at see sit høieste Ønske nærmere imøde. At høre hende tale om den roeskildske Tour, naar vi kiøre at møde Dig, o! min Ven! det er noget af det, der fattes i Din Lyksalighed, at Du ikke kan være nærværende og fraværende paa eengang, ikke kan see hende længes efter Dig, see Din Hiemkomst henrykt imøde." Men i hans nysanførte berlinske Brev havde han skrevet: "dersom Du kan afværge, at min gode Kiælling tager mig imøde, saa troer jeg, Du giorde os alle en Tieneste, for det slaaer ikke feil, at — det hele Slæng vil være med, og hvad Glæde kan vi saa have? kan jeg mellem de Folk, som mit Hiertes Følelser ere saa fremmede for, kan jeg der saa frit dele mig mellem hende og mine Børn og Dig? og, seer Du, jeg troer, jeg giør bedst i at overrumple Jer, saaledes som Lorents — Wivet — giorde med Dig, da Du kom hiem."

Yderlig forbittret var han iøvrigt over det Rygte, at de skulde være blevet Soldater, vel især fordi han havde misforstaaet det, som om de selv havde ladet dem hværve; "søg endelig — slutter han sit berlinske Brev — at ridiculere det fordømte Rygte, at vi vare blev-

ne Soldater; jeg kan blive saa gal, naar jeg tænker derpaa, at jeg ryster."

I hans sidste Brev fra Hamborg den 16 September var han vel i saa Henseende kommet mere til Raison; derimod skriver han: "Jeg sværger Dig, jeg er baade angest og glad ved at komme hiem, glad til at see, og omfavne min gode herlige Kone og Børn! Gud! hvad det vil blive for en Dag for mig! angest er jeg tilforladelig ogsaa; men Gud veed, hvorfor? jeg veed, jeg har intet, ikke det allerringeste at bebreide mig; men Du veed selv, hvor urimelige Folk ere! Nu, jeg har været borte i fire Maaneder, er jeg vis paa, de vil see, vil have, jeg skal være anderledes, end da jeg reiste, og jeg sværger Dig til, jeg troer ikke, jeg har lært noget. Gid jeg var saa riig, at jeg kunde kaste dem disse fordømte Reisepenge, der har voldt mig saa megen Uleilighed, i Næsen; jeg skulde ikke betænke mig et Øieblik."

At Rosing opgav sit ovennævnte Foretagende at overrumple os, seer jeg af hans sidste Brev fra Hamborg den 16 September, hvori han mælder, at han næste Dag gik derfra med Posten, for at være hos os næste Mandag; og at han kastede vor forehavte Roeskildereise overende, erindrer jeg tilfulde, da det aldrig vil gaae mig af Minde, hvorledes Madam Rosing, da hun hørte ham paa Trappen, greb sin virkelig af Dødens Strube udrevne, to Aars

gamle Dreng, fløi med ham sin Mand imøde og sagde: "der har Du Din Dreng, tak Gud for ham!" Det er af de Optrin, som den, der har været saa lykkelig at være Vidne dertil, aldrig glemmer, der bevare Kierligheden for Menneskeværd og Menneskehierte en Varme, som den i Hverdagslivets Smaalighed, og Verdensomgangens hiertelose Kulde staaer saa let Fare for at tabe.

At jeg ikke var den, der havde mindst Føie til, hvad Horats saa smukt kalder,

recepto furere amico,

at Rosing af fuldt Hierte mundtlig og personlig ydede mig denne Vennetak, hvoraf samtlige hans Breve overstrømmede, behøver jeg neppe at forsikre kun være det mig tilladt at tilføie, fordi det caracteriserer os samtlig, at der var neppe noget, der havde rørt og glædet ham hierteligere, end et Lykønskningsqvad, jeg paa hans Kones Fødselsfest havde skrevet paa Fredensborg. "Jeg har, skrev han mig alt fra Mannheim — hvor det paa Forlangende var blevet ham sendt — grædt ved det, glædet mig saa usigelig ved det, mere end ved noget af Alt, hvad Du hidtil har skrevet — dette var den rene hellige klare Sandhed." Da det, ved senere at aftrykkes i mine poetiske Forsøg, tabte en stor Deel af det, der for disses Publikum ikke kunde formodes at have Interesse, tilgiver man

mig, at jeg, som Bilag til Ovenstaaende, i Noten *) aftrykker den i sin oprindelige Gestalt.

---

*) Den 2 Junii 1788 *.

Atter gleed et Aar af Deres Dage,
Ak, ei huldt og blidt som Deres Siæl,
Tidt det mørknedes af bitter Klage
Over røvet eller nægtet Held.
Deres Værd tidt lønnedes med Smerte,
Deres Ømhed bar dem Sorg og Frygt;
Ak, end ængstes Deres hulde Hierte
Af en Mages Savn, en Moders Frygt.
Men vær trøstig, ædleste Veninde!
Om end Lynet hænger over Dem,
Thi dets Straaler ramme ei iblinde,
Men retfærdig Viisdom styrer dem.
Dydens Fader i det Høie skiønner,
Elsker, signer dem, der ligne ham;
O vær glad! thi han, som Dyden lønner,
Deres Værd, som Deres Sorg fornam.
Held skal vende smilende tilbage,
Som en Mand til kiærlig Hustrues Favn;
O! hvad er, som slige Favnetage
Efter et langvarigt bittert Savn?
Dobbelt sød er Glæden efter Kummer,
Skiøn som Solskin efter Regn og Slud,
Tryg og sød, som Vandringsmandens Slummer,
Naar ham Dagens Møie matted' ud.
O, Veninde! over mange Dage,
Mange glade Dage seer jeg ud,
Da De fro skal kalde Dem tilbage
Hver forvunden Sorg, og takke Gud;
Da den Søn, som De saa varmt begiærte,

---

* Skrevet i hendes Mands Fraværelse, og hendes da eneste Søns dødelige Sygdom.

Midlertid forberedede sig lidt efter lidt en Begivenhed, som paa største Delen af min øvrige Vandring igiennem Livet har været af særdeles Indflyv-

---

Lønner Deres Modersind med Lyst,
Arver med sin Faders Navn hans Hierte,
Dette stolte, varme Nordmandsbryst;
Deres Døttre kappes, Dem at ligne,
Blive ædle, elskede, som De,
Lykkelige Mænd og Børn velsigne
Fro den Haand, der gav dem Dannelse;
Da min glade Ven med sølvgraa Isse
Seer en talriig Afkom rundt om sig,
Og maa tælle den, sig at forvisse,
At han var saalænge lykkelig.
Thi med Lynets Fart hans Aar skal svinde,
Glæde Tidens Flugt fordobble kan;
Og naar De er lykkelig, Veninde!
O! hvo kan da være glad, som han?
Og paa hver af Deres Fødselsdage
Kalder da min lykkelige Ven
Al sin raske Ungdoms Ild tilbage,
At velsigne, takke Dem paa den.
Deres Værd og Lykke skal forsone
Mig med Livet og med dets Besvær,
Deres Lykke, ædle, bedste Kone!
Da som nu mit første Ønske er.
Tidt vi da skal kalde os tilbage —
Kiært som Mindet af en bortreist Ven —
Vort ældgamle Venskabs Ungdomsdage,
Og hver skyldfri Fryd, vi nød i den.
O, vær trøstig, ædleste Veninde!
Miskiænd ikke Deres eget Værd!
Vore Kaar uddeles ei iblinde;
Støvets Dyder lønnes ogsaa her!

delse. Jeg har allerede berørt, at jeg — saa ligegyldig end iøvrigt, hvad man kalder Udsigt til Befordring var mig — havde giort et Par misheldige Skridt, i det Haab at bane mig Adkomst til et af de extraordinaire Professorater, Academiets ny Fundats bebudede; og at — skiøndt jeg nu ikke veed, af hvem eller hvorledes — jeg var i Begyndelsen smigret med Haab derom, kan jeg see af et meget mærkeligt Sted i et Brev fra Rosing af 1787, hvori han omtaler, hvad jeg havde fortalt ham om den Glæde, min velsignede Moder havde viist i Anledning af den Udsigt, her aabnedes mig, og som han ligeledes maa have fundet rimelig, da han i Spøg erindrer mig om, at jeg ikke havde Professoratet endnu.

Hvorledes jeg i saa Henseende af Universitetspatronen, der ikke var min *), blev, skiøndt just ikke skrift-

*) En Synd, som Kierulf og jeg i Forening troede at have paa os, og endog blot derfor at staae ilde, maa jeg dog nævne. Der var et Pedelembed ledigt, som Excellencen, imod gammel Vedtægt, sagdes at have bestemt en af sine Domestiker, og hvorom, i det mindste semiofficialiter, blev erklæret, at han havde disponeret derover. En almeenhædret Consistorialis, der sin hele Levetid igiennem var en Forfægter af Medborgeres Rettigheder og Friheder, og især var en sand Studenterven, tillod sig at yttre: at man dog i det mindste først burde see, hvad Ansøgninger derom indkom, da han for sin Deel var bemyndiget at anmælde tree af Academiets Veteraner, Decanus Kierulf, og

lig, affærdiget med den da giængse Cancellieformular: herved er intet at giøre; hvorledes Facultetet, ikke uden al Føie, fremdeles betog mig Lysten at have noget at giøre dermed, vil man i det foregaaende have seet. Men pludselig vendte Bladet sig. Som vi en Søndag Eftermiddag vare samlede hos vor Cold paa Søllerød, fik Kierulf med Posten et Brev fra sin Broderkone i Kiøbenhavn, hvori hun bebudede ham, hvad hun vidste at være os alle, især Kierulf og mig, en stor Glæde, at det antiliberale Parti — Rygtet sagde, i Følge en Dissens, om Statsraadet skulde raade Staten, eller raade for Staten, — havde resigneret; og naturligviis maatte Aspecterne endnu forekomme mig dobbelt gunstige, da min hulde Velynder og Beskytter, Musageten Augustenborg, kort derpaa udnævntes til Universitetspatron.

Candidaterne Rahbek og Samsø blandt de Søgende; og tog han virkelig Løfte, i det mindste af Kierulf og mig, at han skulde i fornødent Tilfælde faae saadanne Ansøgninger, dog mod hans Forsikkring, at de ikke skulde blive bønhørte. Middelet slog an; der blev ad samme Vei tilkiændegivet, at H. E. paa anden Maade havde fornøiet sin Client, og at Valget altsaa kunde gaae i sædvanlig Form. At det midlertid af høie Vedkommende var taget ad notam, saavel med Hensyn til bemældte Consistorialis, som til hans redebonne Haandlangere, der desuden som Minervister og Berlingianere vare i ondt Ry, troede vi i det mindste fuldt og fast dengang.

Allerede havde jeg nydt en udmærket Prøve paa hans vedvarende Bevaagenhed, da han af sin kongelige Svogers og sin Gemahlindes Kasse havde udvirket mig en Understøttelse af 800 Rigsdaler til den længe savnede sommeligere Udgave af Holbergs Comedier, som jeg dengang begyndte at tænke paa; naturligviis fattedes jeg ikke nu paa Opmuntringer, at nytte den nærværende gunstige Constellation for at opnaae det attraaede Professur. Her syntes midlertid Sagen dog atter ikke saa ganske i det rene, da det almindelige Rygte nævnte en anden ung Mand, der ved sine Talenter og Anlæg havde vundet Hertugens særdeles Naade, som i besynderlig Betragtning i saa Henseende. Denne uventede Hindring giorde nu hiint Ønske, der hidtil egenlig havde været mine Paarørendes og Omgivelsers, mere end nogensinde til mit; især da jeg i Følge nogle lærde Laugsbegreb, som — mig ubevidst — maa have slumret i en Vraa i min Siæl, og ved denne Leilighed vaktes af min Egenkierlighed — med al Erkiændelse af den formeente Medbeilers Fortieneester og Fortrin — ikke ansaae ham for en Professorandus, uden at komme ihu, at den Universitets-Gradestok, jeg her anvendte mod ham, var den samme, jeg giorde saa megen Indsigelse imod, naar den brugtes ved mig.

Formodenlig har jeg, ved en Audients desangaaende, i denne Forudsætning berørt, at der vel i saa Tilfælde vilde, som den Gang Vedtægten var,

blive læst paa Prøve; og faaet til Svar, at ingen Prøveforelæsning vilde finde Sted, da det æsthetiske Professorat ikke var mellem de extraordinaire Professurer, den ny Fundats havde omtalt; thi med eet erklærede jeg meget levende, at jeg, saafremt man vilde fritage mig for at qualificere mig dertil, ved at magistrere, var villig at læse offenlig over Faget; og da jeg fik til Svar, det vilde udentvivl min formeente Competitor ogsaa, sluttede jeg med at sige: "det skulde være mig kiært; om jeg blev ansat eller ikke, var meget ligegyldigt, Sagen var blot, at den værdigste blev det, og det vilde Publikum da kunne bedømme."

Maaskee havde jeg med Hensyn til mig selv giort klogere i, ikke at have meddeelt denne Samtale; men jeg skylder min forevigede Velgiører at vidne, at, dette og flere lignende Udbrud af Ungdoms Ubesindighed uagtet, han indtil sin Død bevarede mig sin Gunst og sin Godhed, som han overalt Intet villigere tilgav, end hvad der blev forseet mod ham selv.

Uagtet jeg gierne vil tilstaae, at jeg — efter det forefaldne, og overalt efter adskillige Prognostika, man stillede i min Kreds — ikke lovede mig stort, til Fremme for min Befordring, af mine Forelæsninger, havde jeg nu eengang givet mit Ord, at ville læse, og maatte indfrie det. Da jeg midlertid vel vidste, hvormeget jeg fattedes i, at være dette Foretagende voxen, i det jeg vel med Flid, og ikke uden Held kunde

troe at have studeret enkelte Dele af Digte- og Talekunsten, men derimod maatte erkiænde mig meget ubevandret i andre, og især aldeles fremmed i Kunsttheorien i Almindelighed, paabød ikke blot min Følelse af Ære, men og — jeg tør gierne tilføie — min Følelse af Pligt mig, at anvende muligste Flid, for at giøre det saa godt, som det nogensinde stod i min Magt. Da det følgelig torde kræve al min Tid, og jeg altsaa maatte opgive, hvad løbende litterarisk Erhverv, jeg ellers kunde giøre mig, tyede jeg til min eiegode Fader, der paa første Anmodning, i en Tid, der var ham selv saa pengeknap, at han, som han faa Maaneder derpaa i en fortrolig Samtale sagde mig, mangen Nat derover laae vaagen, naar vi andre sov, forstrakte mig tree hundrede Rigsdaler, en Sum, der, efter de Tiders Maade, i Forening med, hvad jeg fik af Minerva, forekom mig at ville være meget mere end tilstrækkelig til det bestemte Tidsrum.

Jeg anmældte nu mine Forelæsninger over Æsthetik efter Eschenburgs Haandbog, og havde den uventede Lykke, at see dem hædrede med saa talrigt Besøg, at det rummelige Auditorium, Prof. Fr. Sneedorf — med godmodig Overseelse af Alt, hvad jeg og flere havde havt imod, at han uden Concurs, i et Fag, der ikke egentlig var hans, var blevet Kierulf foretrukket — venskabelig overlod mig, knap var tilstrækkeligt; og erindrer jeg saare vel — næsten indtil selve Ordene, hvormed jeg lovede denne Forsamling og mig selv, at

anvende yderste Flid, for ikke at forspilde denne Godhed; da jeg, hvis jeg saae disse Bænke efterhaanden blive tomme, ikke skulde fortie mig selv, hvad der var for mig at giøre.

Dog — man tog min gode Villie i Gierningens Sted; mine Forelæsninger beholdt, endog da Nyheden var længe forbi, deres Besøg; beholdt det, naturligviis i Forhold til de mere eller mindre almeeninteressante Æmner, jeg læste over, saa temmelig stadig, indtil Omstændighederne bragte mig til at nedlægge Professoratet; de mødte Bifald hos almeenagtede Hædersmænd, som hospiterte der, og hvoriblandt jeg vil nævne, fordi jeg erindrer den Glæde, hans Besøg og Bifald giorde mig, Danmarks Erskine J. M. Schønheider; Jævninge af fortient Navn og Agt i Litteraturen, hvoriblandt jeg vil nævne en Rein, en Zetlitz, og fremfor alle den i Sprog- og Litteraturkyndighed ikke let overgaaede A. G. Thoroup *), vare

*) Mellem de Ting, jeg saaledes herfra med inderlig Interesse erindrer, er, at ved mine Forelæsninger andet Aar — da jeg fik Auditorium paa Studigaarden, og havde for Skik, altid at gaae et Qvarteer før Timen ude paa Gaarden, om muligt nogen af mine Tilhørere kunde ønske Oplysning om eet eller andet — Thoroup, især efter de Timer, hvor jeg havde sysselsat mig med de forskiellige Fags Litteraturer efter Eschenburgs Opgivende, havde sin Fornøielse af, at give mig Anviisning paa, hvad der af den Digtart i de østerlandske Sprog, Arabisk, Persisk o. s. v. udmærket fandtes; ja endog

mine stadige og flittige Tilhørere, og medens jeg gienkiendte med Glæde mine troe Venners, en Liebenbergs, en R. Borchs, og Fleres Sindelag imod mig i deres Interesse for dette mit Foretagende, dannede sig her, mig ubevidst, for mig en yngre Vennekreds, hvoraf jeg blot behøver at nævne Navnene Heger, Mynster, Pawels, H. Laub, Mangor, for, at enhver, hvem jeg og mit senere Levnet ikke ganske er ubekiændt, vil vide, at vel aldrig i Verden et Foretagende af lignende Natur er lønnet, som dette. Ogsaa vederfoer mig den meget smigrende Udmærkelse, at Udgiveren af Kritik og Antikritik, den ædelsindede Tode, midt i en Feide, hvori han forresten sandelig ikke var partiisk til min Fordeel, erklærede, at jeg fortiente at være offentlig Lærer i de skiønne Videnskaber.

Men med alt dette, som jeg sandelig erkiendtlig paaskiønnede, og med den inderlige Overbeviisning, at jeg ikke blot arbeidede med al mig mulig Flid, men endog ingen Umage og ingen Bekostning sparede, for at tilveiebringe mig Alt, hvad jeg paa nogen Maade troede at kunne være mig til Brug ved dette mit Arbeide, var jeg dog, som man i det Følgende vil see

---

nu og da at forelæse eller meddele mig deels Fragmenter, deels, i de mindre Digtarter, Smaastykker, fordanskede deraf. Skade, at alle de hos denne kundskabgridske og kundskabrige Polyhistor nedlagte Vidskabsskatte ukiendte og ubenyttede henmuldnede med ham.

uforkastelig Hiemmel for, ingenlunde her tilfreds med mig selv; tvertimod, jo flittigere jeg arbeidede mig ind i mit Kald, jo mere lærte jeg at kiænde, ikke blot hvormeget, men og hvad jeg fattedes, og jo mere mistvivlede jeg om at kunne erhverve mig det.

Det være mig tilladt at give et Begreb om disse mine Forelæsninger, ved at forelægge en liden Mesterskildring af hin Tids Philosophering over det Skiønne, hvori jeg ganske gienkiænder mine egne Bestræbelser, Savn, og Brøst, udaf Grubers Wörterbuch zum Behuf der Aesthetik, et Værk, som jeg høiligen beklager, at være ufuldendt: "Fra England og Frankrig, hvor at anstille Jagttagelser, og at philosophere næsten er eenstydigt, udbredede hin til anthropologiske Jagttagelser og Undersøgelser indbydende Philosophies Aand sig ogsaa over Tydskland, hvor da og det Skiønnes Philosophie vandt en ny Gestalt. Den blev mindre en egen bestemt Deel af Philosophien selv, end et eget Afsnit af Anthropologien, der deels strakte sine Grændser ind i Physiologiens, deels i Psychologiens Landemærke. Paa den af Burke betraadde Vei gik de Tydske, Mendelsohn, Herder, Engel, Eberhard, Meiners, Sulzer, Feder, Garve, Platner, samlede Jagttagelser over Følelserne, og stræbte efter en Theorie deraf, der ogsaa skulde aabne os Begrebet om det Skiønnes Natur. Heller ikke er det at nægte, at paa denne Vei mangen vigtig Opdagelse giordes, mangen høist fordeelagtig Jagttagelse fandtes, men egentlig blev

dog blev mere Psychologien beriget, end en det Skiønnes Philosophie derved opstilt. Kun som vigtige Forarbeider til en Æsthetik, for saavidt egentlig Følelseslære forstaaes derunder, ere hine Forskeres Arbeider at betragte."

Erindrer man sig nu, at samtlige ovennævnte, naar man blot sætter Lessing — der formodentlig som egentlig Baumgartenianer her er forbigaaet — i Spidsen for dem, og Tetens — der mundtlig og faderlig anpriste og anviiste mig den her betegnede Vei, som den, der var den rigtige for mig — istedenfor Platner, vare mine tydske Lærere og Mestere; betænker man tillige, at, i Følge min Aandsvending, deres engelske Medvandrere, Addison, Home, Hume, Beattie, Reid, Warton, Johnson, endnu mere maatte tillokke mig, og at jeg følgelig, hvor deres og de Tydskes Vei skiltes, heller gik med Britterne, ja vel endog med de i deres Spor vandrende Franskmænd, Marmontel, Laharpe, der især i mit Hovedfag, det dramatiske, berigede mig med en saadan Overflod af fine Iagttagelser og lærerige Betragtninger; lægger man til, at den ikke saare længe derefter begyndte Danske Tilskuers Natur og Væsen, og dens bestandelige Vandring i Addisons, Johnsons, Chesterfields, Cumberlands Spor, endnu mere maatte bestyrke denne min Tilbøielighed, begriber man let, at hele min æsthetiske Philosophieremaade maatte være af det eklektiskempiriske Slags.

At jeg følte Manglerne og Uleilighederne ved denne fragmentariskeklektiske Empirie, vil følgende Lignelse, som jeg af Hukommelsen anfører, men som jeg — udentvivl i Indledningen til mit andet Cursus over Æsthetiken — betiente mig af, noksom godtgiøre.

"Den skiønne Litteraturs Rige — sagde jeg omtrent — kan vi bedst betragte, som en vel opdaget, men ikke noksom undersøgt eller bekiendt Verdensdeel. Nogle Egne, der i Aartusinde have været beboede og besøgte, ere nøiagtig beskrevne, og bekiendte, og fra dem af har deels Videlyst, deels Tilfælde foranlediget Opdagelsesreiser og Undersøgelser, hvorved Landkyndigheden lidt efter lidt har udbredet sig; andre have senere ved forskiellige Anledninger giort dem andre Egne bekiendte, tildeels giort dem, saa at sige, et Hiem der, og dette er da af flere blevet giæstet, og — alt ifølge disse Giæsters Tilbøielighed og Evner — mere eller mindre randsaget. Meget ofte har man imidlertid indskrænket sig til en enkelt Plet, som enten af den første Nybygger med særdeles Flid og Forkiærlighed er opdyrket, eller ved sine naturlige Tillokkelser, saa at sige, fastholdt de Besøgende. Efterhaanden, som disse Undersøgelsesreiser mere og mere tiltog, har man, tildeels i den Tro, nu kiendte man det hele, optaget Kort over det. Om man virkelig har, som man indbilder sig, omseilet det hele vide Land, drister jeg mig ikke at afgiøre; men at paa alle de Kort, jeg derover kiænder, meget er angivet efter saare løselig Kiænding, meget efter

blot Gisning, meget efter løs Beretning af saadanne, der ved een eller anden Hændelse foregav, at være forslaaede did, meget, om ikke aldeles er ubekiændt, dog i det mindste uundersøgt, vil neppe nogen kunde nægte, og selv der, hvor vi troe, at være bedst hiemme, er det meget ofte kun Udkanten, saa at sige, Kysten af Landet, vi ere ret fortrolige med; det Indre kiænde vi lidet eller intet til. Om her ogsaa — for at bruge gamle Shandys *) Udtryk — vil findes en Nordvestpassage, som vil giøre det hele Continents Omseiling og vedbørlige Undersøgelse mulig, vover jeg ikke at sige; hvad vi her endnu vide, er Stykværk, og for mere vover jeg ikke at udgive, hvad jeg her har at meddele."

At jeg midlertid ikke aldeles maa have udsaaet svang og gold Sæd, derom er mig det af den blandt mine daværende Tilhørere, fra hvem det maatte være mig kiærest, ved en mig uforglemmelig Leilighed, navnligen ogsaa for denne min Bestræbelse givne, andensteds nævnte Vidnesbyrd, mig en kiær Forsikring **).

At jeg redelig og ivrig ved disse Forelæsninger stræbte at gavne, og at det laae mig særdeles paa

*) "Jeg er overtydet, York! — blev min Fader ved — at der er en Nordvestpassage til den intellectuelle Verden, og at Menneskets Siæl har en kortere Vei at gaae i at forsyne sig selv med Kundskab og Lærdom, end vi almindelig tage dermed." Tristram Shandy V B. 42 Cap.

**) See Tilskriften til forrige Bind første Side.

Hierte, hvorledes jeg ikke blot i det Hele, men hver enkelt Gang skilte mig derved, kan maaskee følgende Anecdote bevidne. En Søndag Aften, formodenlig i Mai, gik jeg tidlig fra Rosings, da Vesterport var under Reparation; og blev den lukket, saa godt som umiddelbar efter mig. Noget henne paa Broen mødte jeg min Ven, den geniale Maler Wulf, der, med en anden Artist, Sundstrøm, og to unge Studerende af mine Tilhørere kom fra Frederiksberg. Jeg holdt dem da an, og varte dem, at Vesterport var lukket; men fik af Wulf til Svar, at de havde forestilt dem det samme, og at de derfor havde bestilt, der skulde staae en Bolle afbrændt Rødviin, til de kom igien. De vendte nu om; da vi kom til Frederiksbergallee, vilde jeg sige dem Farvel; Wulf paastod da, jeg skulde gaae med dem, men jeg afslog det, da jeg skulde læse næste Dag, indtil Sundstrøm listede sig hen at hvidske til mig, at den ene af mine Tilhørere, der aldrig har holdt af at drikke, men just den Aften havde faaet et noget overflødigt Poculum lætitiæ, var saa utrøstelig over, at jeg skulde have seet ham i den Tilstand — som jeg i øvrigt aldeles ikke havde lagt Mærke til — at han gik forved os, og rev i Stykker, hvad han havde tegnet op paa mit Collegium, hvor han ikke mere vilde komme, til man havde trøstet ham med, at jeg gik med dem, og blev hos dem, til i Morgen tidlig. Jeg lod mig overtale, og vi blev da samlede, ved mere Sang og Støi, end egenlig Drik, som ingen

af os var for, til de om Morgenen Klokken mod 4 kunde komme ind af Porten, da de paa Veien fulgte mig hiem til Bakkehuset. Jeg gik nu til Sengs, men sad efter min Maade, hvad der end var forefaldet, Klokken 7 igien ved mit Arbeidsbord, at forberede mig til Eftermiddagens Forelæsning; og mig bevidst, at have bortsværmet, skiøndt ikke bortsviret Natten, arbeidede jeg med endnu mere end sædvanlig Anspænding. Da med alt det min Samvittighed ikke var rolig, skyndte jeg mig, saasnart Timen var ude, at faae fat paa Rein, der gierne i næste Time læste Grædsk med mig, for at sporge ham: "hvorledes det var gaaet?" "Godt! svarte han, hvorfor?" "For jeg har ikke været uden tree Timer i Seng! jeg har sværmet med et Par gode Venner" — og nu fortalte jeg ham mit Eventyr. "Det skulde Du D. o. P. giore hver Nat, sagde Rein, for jeg talte just med Zetlitz om, at Du havde læst usædvanlig godt i Eftermiddag."

Ikke bør jeg midlertid forbigaae, at den første Halvdeel af dette med saa megen Iver, og ikke uden Held, drevne Arbeide, skeete under de knappeste, og for et Menneske af anden Sindsstemning meest trykkende, Kaar, jeg nogensinde har prøvet. De tree hundrede Rigsdaler, min Fader til min Understøttelse under dette Arbeide med saa kierlig Rundhed havde forstrakt, havde ikke blot, længe inden Forelæsningerne begyndte, faaet andet Ærende, men og taget flere med, saa at sandt at sige baade Kasse, Erhverv,

og Kredit var borte, men jeg tilføier — til en Anvendelse, jeg saalidet havde at angre eller blues ved, at jeg endnu anseer dem for de bedst udgivne Penge i mine Dage.

Midlertid havde de deels været andensteds bestemte, deels andensteds fornødne; og naturligviis, jo længere det gik hen, jo mere blev Savnet af dem paa forskiellige Maader fornummet. Min Garderobe med Tilbehør har aldrig staaet høit paa min Udgiftsliste; dog var den, især fordi jeg den Tid spilte unge Roller i Privattheatrene, i taalelig Stand; hvad derimod Fodtøi angik, havde jeg formodenlig større Skomagerregning, end Sko- og Støvleforraad, da jeg meget vel erindrer, at jeg i November og December gik ind og ud fra Bakkehuset med elegant udseende tyndsollede og tyndslidte Dandsesko og sorte Silkestrømper, hvorved jeg just ikke altid havde Alt paa det tørre. Værre var endnu, at min skikkelige, men intet mindre end rige, Vært paa Bakkehuset, der i de sidste Maaneder ingen Penge havde faaet, og der havde for stor Respekt for mig, til at forstyrre mig i mine Studeringer, hittede paa, at indfinde sig hver Middag, tilligemed Middagsmaden, og derved satte mig i den Nødvendighed, for at undgaae hans Mindelser, der forstemte mig, at gaae til Byen hver Dag, uden at spise; og da en — maaskee falsk — honet Ambition ikke tillod mig, med den Bevidsthed, ikke at have Penge at spise for, at gaae hen i nogen af de adskillige Fa-

milier, hvis Huus og Bord stod mig aabne, holdt jeg daglig Fastedag indtil om Aftenen, da jeg uden Betænkning gik, som sædvanlig, til mine gamle Giæstvenner. Allerværst var imidlertid, at et Par saakaldte Ryggere, der ikke gad gaae forgiæves den lange Vei ud til Bakkehuset, fandt paa, at oppebie mig, naar jeg gik fra Collegium, paa Sneedorfs Trappe, saa at jeg, for ikke at falde i deres Hænder, maatte, isteden for, efter gammel Skik og Brug, at lade Auditores gaae først, og komme selv bag efter, putte mig ind i Klyngen, gemeenlig med Rein eller Zetlitz under Armen, for saaledes uanholdt at slippe igiennem.

At det imidlertid tilsidst begyndte at ligge mig nogenlunde alvorlig paa Hierte, hvad Ende Alt dette skulde tage, erindrer jeg især af følgende Anecdote. En munter Kreds, som jeg begyndte at høre mere og mere til, havde aftalt at tilbringe Nytaarsaften paa det da saakaldte Biørnsdal, og indbudet mig at være med. Inden jeg gav mig paa Veien did, gik jeg op til min vakre Forlægger Schultz, opgiorde med ham min Aarsregning, og kom 5 Rigsdaler tilgode, som jeg modtog, og gik nu til mit Aftenparti.

Underveis anstillede jeg — vel endog efter en gammel Vane hos mig, at holde Monologer, naar noget ligger mig meget paa Hierte, i det mindste mezza voce — følgende Betragtning: "disse ere nu de sidste 5 Rigsdaler, Du veed Udvei til! naar Du nu har fortært dem, hvad giør Du saa?" men paa-

lagde mig strax Taushed med de Ord: "Din Nar! brug nu dem først, og tænk saa paa det!" Og skulde det meget undre mig, om ikke just i Følge disse Betragtninger i det mindste een Champagneprop mere var sprunget den Aften.

Og nu tænke man sig min Forundring, da jeg næste Morgen, da jeg Nytaarsmiddag skulde spise hos min Fader, kom ind til Oversætteren Staal, som var Informator hos mine Sødskende, for at klæde mig paa oppe hos ham, og han nu, forundret over, at jeg ikke vidste det, mældte mig, at den selvsamme Nat gamle Tante Lyne var død, og jeg altsaa havde arvet 12000 Rdlr. Jeg skammer mig i dette Øieblik, ved at være mig bevidst, at den sidste Deel af denne Tidende næsten aldeles fordunklede den første hos mig; men rigtignok var jeg, tildeels ved det meget, jeg paa den senere Tid havde havt at bestille, kommet mere og mere ud fra min hele Familie, og i Følge den Spænding, der stedse tiltog mellem min Fader og hende, især ud fra hende; deels gav den betydelige Formue, jeg nu troede at være Eier af, mig saa travelt med mangehaande Planer og Forehavender, der sandelig ikke vare Ødslings og Vellevnets Ideer, at jeg, i det jeg med Erkiendtlighed mindedes min mangeaarige kiærlige Velgiørerinde, dog ikke kunde forebygge, at — sandelig ikke uværdigen — glædelige Udsigter og Hensigter langt overveiede Sorgen i min Siæl. At i øvrigt denne betydelige Arv ikke maa

have forandret stort i min Levemaade og Adfærd, derom kan jeg ikke undlade her at meddele følgende troværdige Vidnesbyrd: i et Brev, som — jeg havde nær sagt — fra Storms lille Bord i Dreyers Klub blev in communi affærdiget til nogle til samme Kreds hørende fraværende Søofficerer, mældtes blandt andre Nyheder: "paa Rahbek sees, siden han arvede, ingen anden Forandring, end at han har faaet sig en ny blaa Frakke med blanke Knapper i (formodenlig til at spille en militair Rolle, jeg troer, Syrsten i Engels Page) og at Bibliothekdirectionen i Klubben har mulcteret ham for 12 Rigsdaler for uafleverede Bøger, da de fandt det billigt, at han afgav $\frac{1}{1000}$." Forresten vedblev jeg mine Forelæsninger, skiøndt jeg naturligviis nu smigrede mig at kunne opgive det Formaal, hvori jeg havde begyndt dem, arbeidede og fort paa Minerva og dramaturgiske Samlinger, og overiilte mig saameget mindre med at tage nogen Bestemmelse for Fremtiden, da jeg troede bestandig at have og beholde Valget i min Haand.

Det gik mig med mine formeente tolv tusind Daler, saa temmelig, som Tristrams Fader med Tante Dinas Legat; vore Planer vare uendelige, Summen derimod ikke blot endelig, men og, i det mindste, hvad mig angik, til Ende, inden jeg tog mig vare. En maa jeg imidlertid nævne mellem de Skygger af Drømme, som jeg den Tid sysselsatte mig med, da den,

skiondt den døde i Fødselen, hører med til Tidernes daværende Tegn.

Det var det mærkelige Aar,
Hvor Dannerløven reiste sig,
Og over Havet saae,
Saae Norges Løve seierriig
For Fredrik frem at gaae.

Efter henved halvfierdsindstyve Aars Fred, fandt den fredsælle danske Regiering sig forpligtet at drage Sværdet i en fremmed Krig, og det saa fredelskende danske Folk var, uagtet et overordentligt Paabud, som Rustningerne giorde fornødent, begeistret for Krigen; vel især fordi den unge Fyrste, der — sagde Minervas historiske Artikel — var Siælen i vor Hær, deelte Besvær, Udmattelse og alle Ubeqvemmeligheder med Soldaten, og skaante sig hverken for Fare eller Møie, var den samme,

Hvem unge Frihed smilet glad imøde
Fra Bondens lykkelige Tag,

hvem Norge velsignede for sin frigivne Kornhandel, og hvis stille, bramfri Fyrsteværd ligesom var bleven os dobbelt øiensynlig kort tilforn, da vi saae ham ved Siden af en fremmed Monark, der i al Ostentationens uægte Theaterpomp havde stillet sig tilskue for os. Og da nu de for en retfærdig Sag tagne Vaaben, at undsætte en i Fredens Skiød under aabenbar usande Paaskud uventet overfalden Bundsforvandt, syntes velsignede af Gud, hvad Under, at i denne Stemning Fægtningen ved Qvistrumbro blev et i Fred fød og opvoxet

Folk en frydelig Triumph, som selv en Digter, hvis sandru Pen Smiger mindst af alle har vanhelliget, to Aar senere, da den første Hede maatte syntes bortdunstet, besang, som et vundet Slag; og om end en unævnt Poet, i hvem, for hans Frimodigheds Skyld, den offentlige Gisning endelig vilde gienfinde den ellers aldrig poetiske Riegels — tilraabte den hiemkommende Fyrste:

For Dig der bedre Laurbær groe
I Danmark, end ved Qvistrumbro;

da var det ikke dermed hans Mening, at nedsætte en Træfning, om hvilken han sagde:

Forgiæves man ved brede Gøthaelv
Med Morderbly ham søger at forfærde;
Skræk foran Nordmands Fane gaaer,
Og som et Værn om Fredrik staaer
Usynlig Christian den Fierde;
Og stærk blev Tvillingrigets Arm.

Ogsaa blev den, under paafølgende Vaabenhvile, fra Norge og Hæren hiemkomne Thronarving modtaget med lydelig og hiertelig Almeenjubel. "Den Nationalhøitid, ham bragtes i Skuespilhuset, har — sagde da Minervas Theaterartikel — Danmark aldrig seet, og ville vel faa Nationer kunne fremvise, Mage til, da Nationalaand og Fædrelandskiærlighed indviede Skuespilhuset til et Tempel, hvor Frederik skulde nyde sine glade Medborgeres Velkomst, deres varme Tak for alle det afvigte Aars Velgierninger."

Af fuldt Hierte istemmede da det forsamlede Folk den skiønne Almuesang, hvormed Thaarup havde sluttet sin kostelige Prolog, der vandt ham Danneskialdens siden ved saa mangen Leilighed hiemlede hæderlige Tilnavn; af fuldt Hierte sandede og stadfæstede det ved en frivillig Gientagelse, da Theatersangen var til Ende, ved en lignende treefoldig Gientagelse, da den hele Forestilling var forbi, den saa bogstavelig sandru Slutningsstrophe:

Hør, Konge! hør det, Kongesøn!
Vor Jubellyd
Er sand, og stor, og fri, og skiøn,
Som Himlens Fryd;
Og som det egner Nordens Mand,
Saa tænke vi;
Og hele Dannerkongens Land
Er Harmonie:
Vor Konge, og Kongesøn leve!

og med Sandhed kunde nysanførte Artikel sige: "Denne Nationalfest var det værdigste Pendant til den store Sørgehøitid for Gerner; ogsaa den var begge Rigers ærværdige Stemme; i dette Øieblik nød vor Kronprinds, nød vor gode Konge, deres Løn, fordi de aldrig havde tillukket deres Øren for Folkets Røst, fordi de havde bestandig fremlokket, agtet og elsket dets Stemme; derfor udbrød den her saa fri, og høi, og umistænkelig til deres Roes."

Ogsaa blandede næsten alle de, der vare Fædrelandets og Sandhedens vanlige Ordførere, fremfor alle en Storm, ved sin deilige Sang i Efterslægtselever-

nes Navn, deres Stemme i dette almene Jubelchor. At ogsaa jeg giennemglødedes af disse Følelser, vil man, ved at see, hvor levende de efter saa mange Aars Forløb endnu oplue min Siæl, neppe kalde i Tvivl; midlertid blandede jeg mig ikke mellem Sangerne; fire ovenstaaende Linier undtagne, der, som saadanne, udentvivl første Gang her ere aftrykte, vil man ikke finde noget poetisk Ord af mig i denne Anledning; derimod opflammedes mere og mere det Forsæt hos mig, naar Krigsbasunen kaldte paa ny, at mælde mig som Frivillig til at følge Frederiks Fane. Fra Barndoms Aar giennemtrængt af den Overbeviisning, at Mandemod er den ypperste blandt Mandens Egenskaber, stedse higende efter at overbevise mig, at jeg ikke smigrede mig uden al Føie, ved at tiltroe mig denne; ene, ledig, ikke synderlig levekiær, hvad skulde da afholde mig fra at prøve, om ikke Kleist's skiønne Gravskrift, der fra aarle Aar havde saa lokkende tilsmilet mig:

Han leved' Muserne, og faldt for Fædrelandet,

kunde og blevet min? Og var det udentvivl dette Forehavende, som jeg ikke opgav, før man havde fuld Vished, at den forlængede Vaadenhvile vilde endes med Fred, der var Aarsag i, at saa lang Tid gik hen, inden jeg besluttede mig til, ellers at foretage noget.

Midlertid fortsatte jeg mine sædvanlige Sysler, skiøndt rigtig nok ikke med Lyst, saameget mere, som

der indtraf adskilligt, der vel maatte giøre mig keed deraf, og hvoraf i det mindste en Deel ikke var min vitterlige og forsætlige Brøde, om man maaskee endog ikke vil holde mig saa fuldkommen uskyldig, som jeg dengang ansaae, og tildeels endnu stedse anseer mig at være.

At Striden mellem Prof. Tode og mig opflammedes til en Grad, saa den var paa det allernærmeste at gaae uden for en litterarisk Stridigheds Grændser, og indstævnes for Næveretten, dertil bidrog vel især de mange uvedkommende Personer og Ting, som indblandede sig, og indblandedes deri; ligesom atter den Indflydelse, Conjuncturer og Tidernes Tegn — som P. A. Heiberg i Fortalen til Holger Tydskes anden Udgave meget beføiet anmærkede — i denne Tvist udøvede, med eet, da den syntes allerhæftigst, igien gav den en Afdrift, saa den, vel tildeels formedelst min personlige Fraværelse, fik pludselig Ende.

At jeg derimod blandede mig i den Strid, der opstod mellem Pram og Selskabet til de skiønne Videnskabers Fremme, eller rettere dets Secretair, var, hvad jeg meget gierne kunde og burde undladt, saameget mere, som det, jeg i denne Sag havde at sige, var af saa saare ringe Betydenhed, det undtaget, hvad jeg — dog selve Sagen saare lidet vedkommende — ved denne Leilighed fik sagt angaaende Embedsmænds og Collegiers formeente Inviolabilitet, der bestandig vedbliver at være mig en ubegribelig Ting. Ligesom jeg iøv-

rigt, til min Undskyldning for hiin min Indblanding, ikke veed andet at anføre, end en maaskee misforstaaet Følelse af den Forpligt, ikke at lade Pram staae ene i en Strid, hvor han havde Vind og Strøm imod sig, saaledes kunde Selskabet heller ikke dybere lade mig føle det Uoverlagte i saadan min Adfærd mod Parnassets ædleste Veteraner, end ved aldeles uanmodet, faa Aar derpaa, at hædre den nysbegyndte danske Tilskuer med en ærefuld Understøttelse, og endnu et Par Aar senere at skiænke mig et Sted i sin Midie ved en Carstens's, en Suhms, en Jacobis, en J. Badens og en Mallings Side.

Ubehageligst i mange Henseender var mig den tredie Feide, som jeg omtrent paa samme Tid kom, om ikke fuldkommen uforskyldt, dog i det mindste høist uforvarende, til. Operastriden var da i hele sin Hede. Den uhyre Lykke, Aline, ved Schultzes deilige Musik, havde giort, og som Stykket og Spillet vel ikke saa ganske forskyldt fik deres Part af, fornyede Tvistighederne fra Orpheus, kun med mere Lidenskabelighed. Det Exempel, Forfatteren af Mikkel og Malene saa heldigen havde givet, fristede mig til at skrive en lignende Parodie over Dronningen fra Golconda, og skiendt jeg, fornemmelig paa skriftlig Anmodning fra en Hædersmand, hvis Ord i mere end een Henseende vare og ere mig høiligen ærværdige, lod dette Forehavende fare, fristede dog Stykkets ufortiente Forgudelse mig og flere af min Kreds til mangehaande

Sarcasmer, som Thaarup, skiondt dets Oversætter, var saa langt fra at have noget imod, at han endog, da der blev udsat en Flaske Maderaviin til Præmie for det bedste Epigram over Stykket, erklærede sig mod vedbørlig Part i Præmien, villig at være Kampdommer. Hvor lidet anstødeligt heri blev fundet, kan maaskee allerbedst skiønnes deraf, at en mangeaarig Ven og Ordensbroder af Thaarup, Medlem af Dreiers Club og det norske Selskab, der nu beklæder et anseeligt Sæde i et af Landets første Collegier, en Mand, af hvis Mund jeg i henved halvtredsindstyve Aars nøie Kiendskab endnu aldrig har hørt det Ord, der fornærmede nogen, og hvis Pen var om muligt endnu mere galdefri, end hans Mund, uden at have været med ved Aftalen, indsendte mig faa Dage derpaa et Epigram for den udsatte Priis.

En Eftermiddag, som jeg havde sluttet min Forelæsning, biede Rein og Zetlitz begge paa mig, at jeg skulde gaae hiem med hos Rein, da de havde noget at vise mig. Jeg troede det var Alineepigrammer, og indvendte deels, at jeg ikke vidste, hvor vi nu skulde faae fat paa Thaarup, deels at jeg ikke havde det mig fra en af vore Venner sendte ovenomtalte Epigram hos mig; men erfoer nu, at det var over Holger Danske. Jeg husker bestemt, at mit første Spørgsmaal var, om Baggesen var tilsagt, hvorhos jeg anmærkede, at jeg saa meget mindre kunde her have nogen Stemme, som jeg aldeles ikke kiændte Stykket,

at jeg først nu af dem erfoer, at det samme Dag var udkommet. Men det hialp ikke, Epigrammerne vare giorte, og Vinen stod paa Bordet, og Stykket vilde de læse for mig først, og med dem maatte jeg, og med dem skulde jeg. Da jeg nu ingen skiellig Undskyldning havde, saa meget mindre, som jeg ellers paa den Tid daglig var hos Rein, der læste Græsk med mig, maatte jeg holde Trop; og blev da Holger Danske mig forelæst, og tillige paa behørige Steder de didhørende Epigrammer meddeelte. Dette skeede under Drik, Spog og Latter; Lysten at giøre Epigrammer smittede naturligviis ogsaa mig; men see! nu giorde vi den sørgelige Opdagelse, at i Husets Archiv intet Papiir fandtes; i det samme opdagede, jeg troer, Zetlitz, en Brevconvolut i sin Lomme, og rev en Billing deraf til at optage mit nybaarne Hiernefoster. Herved fornyedes Overgivenheden; alt, som man læste, og lo, og drak — dog kun den ene Flaske — kom man meer i Aande, eet Ord tog det andet, man lagde paa Krig Billinger hen til hinanden, at endossere paa Stedet, og inden vi vidste et Ord deraf, havde vi en halv Snees Stykker færdige; nu kom, til Ulykke, No. 11 til; det blev da paalagt mig at levere Dusinet fuldt; dette foranledigede igien No. 13, og saaledes gav tit et Epigram Anledning til et Par andre, hvori samme Tanke blev vendt fra en anden Side, berigtiget, giendrevet paa qvantsviis o. s. v.; mangengang hialp man sig og i en snæver Vending med at fordanske et tydsk eller

fransk efter Tidernes Leilighed, og var saaledes det af mig, der rimede paa Uf, blot en Fordanskning af et pironsk Epigram om Voltaire; og maa Comus og Momus vide, hvad Enden torde blevet paa det Hele, var ikke til Lykke baade Papiret, og Flasken — som for de tarentinske Ynglinge, der talte ilde om Pyrrhus — sluppet i det samme.

Hvor de beskrevne Lapper blev af, bekymrede ingen af os sig om, og jeg ansaae i det mindste for min Deel det Hele for endt og glemt, til jeg et Par Dages Tid efter, da jeg i Middagstiden kom op til Secretair Kierulfs, af en ung Bergenser, som spiste der, var Skolekammerat af Zetlitz, og nøie Bekiændt af os alle, hørte nogle af dem omtale og anføre; hvorved jeg da, endnu uden at giøre mig videre Tanker derom, kom deels til at berigtige eet og andet af disse, deels til selv at nævne nogle, han ikke kiendte; og da nu Sagen eengang var kommen paa Snak, kan jeg vel ikke sige mig fri for, at have, paa Eftersporgsel eller Opfordring, af Hukommelsen gientaget adskillige, og erindrer jeg i Særdeleshed en Formiddag at have meddeelt Riber alle dem, jeg kunde huske, til en Samling af deslige Anecdota, som han til sit eget allerprivateste Brug, meget omhyggelig førte.

Med eet erfoer jeg, at der i Aftenposten, et Blad, hvormed jeg og mine Venner, tildeels paa Baggesens Conto, havde mangehaande Mellemregning, fandtes syv af bemeldte Epigrammer, hvoriblandt fem

af mine, med et os ubekiendt ottende, og en prosaisk Indledning, formodentlig af Indsenderen eller Udgiveren selv. At de ikke vare indrykkede med vort Minde eller Vidende, behøver jeg neppe at forsikkre, saalidet paa mine, som paa mine Medsynderes, Reins og Zetlitz's Vegne; men at jeg aldrig har kunnet erfare, eller engang komme paa fierneste Spor af, fra, ved, eller giennem hvem de kom Udgiveren tilhænde, bør jeg dog tilføie.

Jo misligere midlertid Forholdet mellem mig og Baggesen dengang var, jo ubehageligere maatte dette hele Tilfælde være mig. Indført strax ved sit første Komme til Academiet, ved Fru Prams Broder, der var hans Skolekammerat, i det pramske Huus, var han ved sin muntre Aand, sine sieldne Omgangstalenter, og den ham egne Gave at vinde, hvem han vil tækkes, blevet den almene Yndling. Ædle Pram, hvis alsidige Aand i ham lettelig erkiændte den, der havde Anlæg at blive, hvad vor Litteratur med alle sine Rigdomme endnu savnede, og hvad Norske Selskab, mellem hvis Ypperste Pram da henhørte, satte saa særdeles Priis paa, Gratiernes Digter, havde med sit skiønne Hiertes hele Varme faaet ham kiær. Alt i et Brev af 21 Decbr. 1782, skrev han mig til Kiel, ved at underrette mig om Indholdet af den under Trykken værende iversenske Nytaarsgave, angaaende de dertil bestemte baggesenske Stykker: "Alt af en Rus, som i Aar er kommen fra Slagelse, en Dreng, som har

alle mulige Talenter til at blive en god og stor Digter, en Dreng, som Du vilde elske fremfor alle Dine Venner, hvis Du kiændte ham. Han hedder Baggesen, er en Siællænder, og en underlig, enthusiastisk, melancholsk, ubeskrivelig En."

At Pram, der skildrede ham saaledes for mig, ikke har undladt at dyppe sin Pensel i lignende glødende Farver, naar han for ham skildrede sin Ven i Kiel, kan ikke være Tvivl underkastet. Saaledes forberedede samledes vi da to Aar derefter ved min Hiemkomst, og, hvad Pram havde spaaet, gik i Opfyldelse, men, som J. J. Rousseau i sin ny Heloise om saa mange opfyldte Spaadomme med saa megen Føie erindrer, vel især, fordi det var spaaet; og bidrog mangehaande tilfældige Omstændigheder da til at knytte hint nye Baand tættere og tættere.

Men naturligviis kiændte vi hinanden kun, saa at sige, paa anden Haand, deels af Prams lidenskabelige Skildringer, deels af det Billede, vi i Følge dette, af hinandens Poesier, giensidig giorde os om hverandre; og naturligviis lagde enhver af os i dette Idealbillede af den anden, ikke, hvad der virkelig var, men hvad der var ham kiærest og beqvemmest, der skulde være. Lægger man nu til, at Lessings Mesterskildring:

I Sandhed, her maa Hierte længe trættes,
Med Hoved, om Misantropie, og Tungsind
Skal seire; ofte seirer ingen af dem,
Og Phantasien, som indblander sig i Spillet,

Giør Sværmere, hos hvem snart Hovedet
Maa spille Hierte, og snart Hiertet Hoved;

torde være en temmelig speiltro Afbildning af os Begge, kun med det Tillæg, at hos den ene af os det første, hos den anden det sidste af de to i Slutningslinierne omtalte Tilfælde var hyppigst, om ikke herskende, vil man lettelig indsee, at, saameget vi vistnok giensidig i Begyndelsen giorde os Umage for, at holde fast paa vort selvskabte Ideal af hinanden, vi dog efterhaanden bleve nødsagede at erkiænde, at det ikke i alle Dele holdt Stand, og see hinanden, som vi virkelig vare. Om vi i sig selv vandt, eller tabte derved, vil jeg lade staae derhen; men at de Forventninger og Fordringer, vi havde til hinanden, maatte tabe, var uundgaaeligt, og at i Følge deraf det Sambaand, der forenede os, maatte slappes, skiøndt det derfor ikke løstes, end sige, blev brudt, var ligesaa naturligt.

At efterhaanden, som vi, tildeels umærkelig, kom længere og længere ud fra hinanden, og tillige, i Følge deraf, ind i nye og forskiellige Kredse, disses Aand, Tone, Miskiændelser og Misforstaaelser ikke bleve uden Indflydelse paa os, endog os selv ubevidst, lader sig ikke omtvivle; midlertid vare vi saalangt fra at staae paa nogen uvenskabelig Fod, at vi endog uden Hensyn paa J. J. Rousseaus Sandsagn: Selv naar Venskab ikke er mere, skyldes det, der har været, Agtelse; lod hinanden personlig vederfares Ret,

endog efterat vi i Henseende til hinandens Smagsarbeider og Smagsdomme vare i erkiendt Opposition. Saaledes erindrer jeg, at i den i vor paafølgende polemiske Brevverling ommældte Samtale, jeg i Anledning af en Yttring af Baggesen, at der tænktes paa at bygge et eget Operahuus, henreves til et saa ultraradicalt Udbrud, at jeg vel skal vogte mig for at betroe det til Papiret; men at der tillige, mellem ham og mig personlig, ikke desuagtet forefaldt et eneste uforbindtligt eller uvenligt Ord; og at dette ikke var en Følge af nogen saakaldet god Levemaade, eller fiin Omgangsfalskhed, tør jeg paa begges Vegne forsikre.

I denne Crisis, som naturlig blev dobbelt betænkelig, deels ved den formeente Embedsrivalitet imellem os, der dog neppe laae nogen af os synderlig paa Hierte; deels ved den Spænding, der just i min indre Kreds var imod ham, for det da saa omskregne Tydskeri — hvoraf adskillige blandt Vore troedes fortrængte og tilsidesatte — bleve hine ulyksalige Epigrammer til. At hverken jeg, eller Rein og Zetlitz, der i øvrigt ikke vare Baggesen gode, ansaae dem for Andet, end en overgiven Spøg, som det da var Tidens Aand, at tillade sig, og taale, imod Regres, vil, haaber jeg, troes paa mit Ord, naar jeg, efter saa mange Aars Forløb, og saameget, og mangehaande senere Mellemværende mellem Baggesen og mig, paa Ære forsikrer det. At saadant Spøg i norske Sel-

skab, i Dreyers Club, i vore personlige mindre Samqvem var taalt og gangbart, vil Skiksvisen, Pilen Palens Vise, Vibes Afskeedsvise til det norske Selskab, mange stormske, og thaarupske, og snedorfske Clubplaisanterier, der ved mundtlig Overantvordelse endnu bevares, adskillige kort tilforn paa en Slagslundereise af Pram og Baggesen giorte bouts rimés, Epigrammer af Baggesen over det da bekiændte Skrift de Orpheo og mysteriis Græcorum og dets Forfatter, og meget mere desl., noksom godtgiore; ligesom og Baggesens begyndte Parodie paa Orpheus *), synes at vidne, han ikke ansaae sligt for Synd. At han midlertid maatte see det i andet Lys, ved at see Epigrammerne i Aftenposten, var ligefrem, som og at han i denne Stemning maatte mistyde og ilde optage det Brev, som jeg skrev ham til, for at sætte ham istand at kalde Aftenpostens Udgiver til Regnskab for, hvad vi vel ikke ansaae for ulovligt, men for moralsk og litterarisk uforsvarligt. At Sagen fra dette Øieblik af tog en aldeles fiendsk Retning, at vi nu fra begge Sider havde, og giorde, og skeete Uret, erkiænder jeg tilfulde; ligesom jeg og er overbeviist om, at Sagen, om ikke var aldeles bleven qvalt i Fødselen, dog i det mindste havde taget en ganske anden Vending, hvis

*) Hvoraf jeg erindrer de to første erkebaggesenske Linier:
Livet er en Snip, Snap, Snurre,
Døden er dens Baselurre!

det, isteden for den mislige Brevvexling, hvor hvert modtaget Brev blev en ny Stridshandske, var kommet til en mundtlig Forklaring imellem os selv, hvor ikke saa mange Vedkommende og Uvedkommende, der tildeels havde deres eget Spil at spille, deres egne Fordomme at forfægte, deres Lidenskaber og Fiendskaber at tilfredsstille, og hvorved Striden tilsidst kom i saa forskiellige og fierne Regioner, havde faaet Lov at blande sig deri. Af mit ganske Hierte underskriver jeg, hvad Baggesen i det første Bind af sin Labyrinth S. 221 saa godmodig har sagt: den hele Holgersag forekommer mig (som saamangen lignende tidligere og sildigere Sag er forekommen, og endnu forekommer mig) en egenlig Larm om ingen Ting — jeg vilde af Hiertet ønske den glemt for bestandig. At jeg altsaa her fremdrager den paa ny, er sandelig ikke for at oplive dens Erindring, men blot, for at oplyse, hvad dengang ikke blev, eller kunde blive sat i det fulde Lys; og for i det mindste ikke at tiltroes eller tillægges mere eller anden Skyld i denne Sag, som man endnu saalænge derefter har fundet for godt at lade mig høre, end den, jeg virkelig havde.

To Ting bidrog ikke lidet til at ædre denne Feide; det første var det just da i fuld Gang værende Forehavende, paa et Privattheater at opføre Michel og Malene, som jeg naturligviis efter bedste Evne understøttede, og fremmede, og hvortil jeg blandt An-

det leverede en Prolog, af hvilken, efter Baggesens Yttring, man maa have lovet sig, eller i det mindste bebudet noget langt andet, end man, ved at læse den, vil finde deri. At og, hvorledes Operaens Drabanter fik Dagen før Opførelsen denne Forargelse hæmmet, vil man fra Heibergs Fortale til nysnævnte Parodie vide; at man ikke glemte ham og mig dette Forehavende derfor, vil man uden min Forsikring troe. Det andet var, at da i et Gilde, som efter de Tiders Skik blev af Digter og Componist givet Theaterpersonalet, der havde deeltaget i Holger danske, den bekiændte Sang af Baggesen: Viisdom bød, blev affunget, en af Holgers Enthusiaster — inden Epigramstriden — ved de Linier:

Alle Glædens Fiender bæve,
Alle danske Muser leve,
Leve Spil og Dands og Sang!

skal have havt det Indfald at udbringe min Skaal, hvilket nogle af mine Venner, i Særdeleshed Rosing og Pram, skal have optaget saa ilde, at den hele Fest nær havde taget en Ende med Forskrækkelse; og, skiøndt jeg neppe har taget mig denne Sag meget nær, fandt jeg mig senere foranlediget at hævne mig, ved at parodiere Slutningsstrophen i en Skaal til Heiberg, som aldrig blev trykt, og som jeg havde glemt, hvis jeg ikke, ved nys at giennemblade hiin Feides Producter, havde fundet, at man offenlig havde ladet Heiberg høre, hvad han dog i det mindste ikke havde anden Skyld i, end at hans Arbeider behagede mig.

At disse Fortrædeligheder ikke maa have bidraget lidet til at vække min gamle Reiseplan paa ny, seer jeg blandt Andet alt deraf, at Kierulf under nogle Linier musarionsk Levephilosophie, han til Afsked i min lille Stambog skrev, opmuntrede mig "at dyrke denne Philosophie, og lee ad C. og T. ꝛc. ꝛc. ꝛc."

Inden jeg midlertid gaaer over til denne Reise selv, maa jeg omtale tree Forbindelser, hvis væsenlige Følger vel først efter min Hiemkomst ville spores, men som dog alle tree vare ældre end Reisen.

Saa mange Venner jeg end havde i det norske Selskab, var det dog aldrig faldet mig ind, selv at ville eller kunne indlemmes deri. Hændelseviis boede Veicaptain Meldahl, bekiændt alt fra det foregaaende, som en af Selskabets ældste og meest anseete Medlemmer, og en ivrig Waltherianer, i Huus med Selskabet, og jeg besøgte ham undertiden. En Formiddag, som jeg var der med Rein og Flere, kom det paa Tale om en deilig Duodezudgave af Bells british Poets, som en norsk Kiøbmand, J. Collet, havde foræret Selskabet. Da jeg yttrede Lyst at see den, tilbød — nuværende Justiceraad — Claus Hornemann, den mellemste af dette mit trofaste Trillingblad, som daværende Bibliothekar, at vise mig den og Bibliotheket. I den faste Overbeviisning, at den gamle Kabinetsordre, imod at gaae i Klub om Formiddagen, var i fuld Kraft, gik jeg ned med ham, men traf til min Overraskelse adskillige, tildeels Bekiendte, i Værelset. Vant

i de Selskaber, hvor jeg havde faaet min Selskabsdannelse, at troe paa Lovenes strænge Overholdelse, traadte jeg strax tilbage med mange Undskyldninger, for at have ladt mig indføre, hvor jeg var uberettiget at komme, og besværede mig, da jeg kom op hos Meldahl igien, bitterlig over, at man havde ladet mig begaae, hvad i mine Øine var en utilladelig Næsviished. Man forsikrede mig nu saa forbindtlig, at det stod blot til mig at komme der med fuld Ret, at jeg flux lod mig proponere, kom ind, og har jeg saaledes denne liden Illegalitet mange litteraire og selskabelige Nydelser, megen Glæde, og mange mig hæderfulde og dyrebare Forbindelser at takke.

Den anden Forbindelse var noget ældre, og er alt i det foregaaende et Par Gange berørt. Ved den godmodige Velvillie, hvormed Dandserinden, den mig aldeles fremmede, Madam Biørn havde hiulpet mig ud af en stor Forlegenhed, ved at paatage sig Cherubins Rolle i min Oversættelse af Figaro, og den uopnaaelige Elskværdighed, hvormed hun udførte denne fortryllende Rolle, især den i hendes og Mad. Rosings Hænder saa himmelske Scene med Grevinden i anden Act, var jeg bleven denne ved Caracteer ikke mindre end ved Talenter udmærkede Kunstnerinde særdeles takskyldig, og da hendes Mand var et Menneske af meget behagelig Omgangstone, kom jeg lidt efter lidt ind i deres Kreds, da mine ældre en Tid syntes at lukkes mig; men især, da den Vinter, een af mine kiæ-

reste Skolevenner, den for ikke længe siden afdøde Supercargo Warming, da efter mange Aars Fraværelse nys hiemkommen fra China, hvorhen han om Foraaret igien skulde afgaae, var nøie indlemmet deri, var jeg mere og mere kommet til at høre dertil, især i hans Afskedsdage, da vi snart et Sted snart et andet saaledes næsten daglig iblandt dem; en Omstændighed, hvortil blandt mine ældre Forbindelser lagdes langt mere og anderledes Mærke, end jeg forestillede mig, hvilket dog ikke før efter min Hiemkomst ret kom tilorde.

Den tredie begyndte og endte vel i dette Foraar; imidlertid er det den, hvis Følger, jeg, indtil dette Øieblik, meest og veldædigst føler. Af de unge Studerende, hvis Kiendskab jeg især ved mine Forelæsninger havde giort, havde adskillige i Nyhavn, hos nuværende Consulatsecretair Lundbye, stiftet et Privattheater, hvor, de ikke hvilede, før de fik mig hen, først som Tilskuer, og siden som Medspillende. Naar jeg siger, at det var her, Navnene Heger, Mynster, Laub, Pawels, F. W. Schmidt, Mangor o. fl. først ret blev mig kiendte og kiere; naar man veed, hvad Indflydelse disse her først nøiere knyttede Kiendskaber have havt, og have paa mit senere Levnet og alle dets Forhold, vil man give mig Ret, naar jeg siger, at det Øieblik, da jeg efter gientagen Anmodning, ikke uden den Utilbøielighed, der altid var hos mig til alt Nyt, endelig modtog disses Indbydelse, faldt mit Livs Terning op

for mig med den lykkeligste Træffer, min gode Genius kunde nogentid ønsket mig.

Endelig gik da min Reise for sig; hvad man i min nærmeste Kreds tænkte om den, har jeg først siden fattet af følgende Linier, som en mig saare kiær Haand skrev i min liden Stambog:

Hvad var Livets største Glæder,
Naar vi stedse nøde dem?
Hvo paa Roser evig træder,
Kiedes og tilsidst ved dem;

men sandelig, saa skiønne Roser end Skiæbnen havde strøet paa min Vei — hvad jeg, uden at være utaknemmelig, ikke kan nægte — var den, tildeels under selve Roserne, ikke mindre sparsomt besaaet med Torne, hvis skarpe Sting gik til Marv og Been, og ikke sjælden i Smerten maatte forekomme mig ulægelige Slangebid. At der imidlertid ikke dengang hos mine Venner var nogen Formodning om, og neppe hos mig selv nogen Tanke til, at denne Reise skulde blive Indledningen til en bestandig Bortgang fra mit Fædreland, vidner Slutningen af det mig saa kiære Afskedsqvad, min trofaste Ven Liebenberg, der med flere af de da uadskillelige Borupianer (hvoriblandt min 40 Aars Ven R. Borch) ledsagede mig til Roeskilde, ved vort Farvel skrev i min Stambog:

Naar da den kolde Vinterstorm afriver
Min elskte Lund dens grønne Ungdomspryd,
Naar Høiens Top ei mere Gienlyd giver
Af Hiordens Brøl og muntre Fugles Fryd;

Da iler du i Venners Favn tilbage,
Da skiænker Glæden atter bredfuldt Maal,
Vi ved hinandens Side den modtage,
Og drikke dine tydske Venners Skaal!

ogsaa seer jeg af et Brev fra Rosing af tolvte Juli — ottende Dagen efter min Afreise — at de var meget langt fra at have nogen ugunstig Forventning deraf, eller Mening derom; ligesom jeg og erindrer, at det 2 Juni var paa det allernærmeste, at Rosings havde besluttet at reise med til Hamborg, saa at hun allerede raadslog om Indpakning og Reisetøi, da Ophelia, der ikke kunde afsee Fader og Moder saa længe, ved sine Taare kastede Beslutningen over Ende.

Et slemt Forvarsel mødte jeg rigtignok paa denne ellers ganske morsomme Reise, i det jeg, da jeg i Schleswig besøgte mine gamle Venner, Seilers, hos hende fandt en temmelig ugunstig Modtagelse. Holgerfeiden havde nemlig, som bekiendt er, tvende Grene, Operastriden og Tydskerstriden; Prof. Cramer, som, paa sin Giennemreise til Kiel, havde besøgt disse sine gamle Venner, havde fortalt dem en heel Deel om denne Feide, som da var i sin stærkeste Hede, som han fremfor alle var fuld af, og som interesserede hende saameget mere, da hun selv havde skrevet en Oberon; naturligviis havde han omtalt mig, som en af Hovedantagonisterne; men at det dog var kun Operastriden og ikke Tydskerstriden, jeg tog Deel i,

Den Omstændighed fortaug han i sin Iver;

imidlertid lykkedes det mig, ved min godmodige ven-

nesindede Seilers Forord, at faae hende bragt, om ikke til Fred, dog i det mindste til en væbnet Neutralitet, som var alt det, jeg for den korte Tid, den agende Post opholdt sig i Schleswig, havde behov.

Et behageligt Bekiendtskab, som jeg paa min Giennemreise giorde i Itzeho, ved en Anbefaling fra en medreisende Hofraad Ambrosius, en Svoger af min gamle Ven Fabricius i Kiel, var den da saa berømte Møllers, Forf. af Siegfred v. Lindenberg, den brune Mands Papirer m. m., hos hvem jeg tilbragte en meget fornøielig Time. Uagtet vort Bekiændskab egentlig indskrænkedes til dette ene Besøg, er det dog, da jeg tilfældig nylig har hørt, at denne den Tid vel ikke uden Føye saa beundrede Skribent endnu skal leve — forglemt, og fortrængt af Fortællere, der ikke er værd at løse hans Skotvinde — kaldet mig saa levende i Erindring, at jeg ikke har kunnet nægtet mig at omtale det her.

I Hamborg blev jeg paa den forbindtligste og venskabeligste Maade modtaget af mine gamle Venner, fremfor alle af Schröders; strax første Gang, jeg satte min Fod i hans daværende deilige Bolig ved Alsterbredden, mødte mig, skiøndt baade han og hans Kone var paa Prøve, en venlig Bebudelse af, hvad jeg havde at vente mig, da deres Pleiedatter, Dem. Schvarzenfeld, som havde seet mig i Wien, men som jeg ikke mere huskede, saa forbindtlig kiendte sig ved mig, at

at det gav mig fuld Vished om, jeg vilde finde Alt igien, som jeg der havde forladt det.

Ogsaa finder jeg strax i mit første Brev fra Hamborg af 17 Juli til min Ven (Etatsr.) R. Lange disse Ord: "Jeg lever her særdeles behageligt. Vel havde man og bragt Schröder, ligesom Seiler i Schleswig, Holger danske o. s. v. og angivet mig som den, der havde yppet den tydske Feide i Danmark; imidlertid var jeg ham dog velkommen, og Dag for Dag ere vi komne nøiere sammen, saa jeg staaer nu venskabeligere med ham end i Wien, og jeg troer virkelig, Schröder beholdt mig, hvis Schinck blev borte. Jeg spiser daglig hos ham, og er jeg en Dag derfra, er det ham ikke tilpas; men han spørger mig og næsten hver Aften: De kommer dog i Morgen? Hans Kone er den hulde Moder Bertha *), hun altid var. — — — Ydermere er her en Søn af min Reinicke, der er en herlig Dreng, og en Mad. Gensike, min gamle Veninde fra Mannheim; item en Digter og Doctor Darien, og en gammel Kamerat, der hedder L. Wächter **). Disse vilde nu gierne beholde mig for evig; Wächter har alt giort mig en Plan dertil, og Mad. Gensike ønsker blot at Schinck vilde blive borte. Men . . . ." Henimod Slutningen hedder det fremdeles: "kiæreste Ven! viis

---

*) Bertha Cold s. o. f. S 26 o. ff.

**) Om alle disse see anden Deel. S. 160, 312, 74, 327.

mig det Venskab, at erkyndige Dig hos Schultz *), om vor Forbindelse gaaer for sig, hvis ikke maa jeg nødvendig skrive til Zeuthen, at han ikke giør den Demarche, at sætte min Rest paa Livrente, som han har saa stærk fore. Bedste! her er nogle fordømte Men... I Grunden var min Forfatning aldrig uslere end nu, og jeg forsikkrer Dig, naar jeg havde 300 Daler (aarlig) her, betalte jeg min øvrige Gield med min Rest, disponerte over det Overblevne, og saae aldrig Danmark mere, om jeg saa herfra skulde udgive Holberg . . . O, min Ven! med mit hele Velbefindende her er mit Hierte saa tomt . . . Jeg føler saa fuldkommen Werthers: "Mir ist überall wohl und nirgends wohl; mir wäre besser, ich ginge . . ."

Ogsaa i mit næste Brev, hvoraf en Deel henvendte sig til hans Kone, hedder det: "Deres Mand paaminder mig i sit kiære Brev, som jeg i Gaar fik, at ogsaa De venter Brev fra mig, og altsaa vil jeg ufortøvet begynde derpaa, da jeg ingensteds mindre var min egen Herre end her i Hamborg, hvor

*) Mine Paarørende, der ingen Tro havde til mit Talent at omgaaes Penge, vilde gierne sætte, hvad der kunde være igien af min Arv, fast, og til den Ende var det i Forslag, at jeg skulde gaae i Comp. med Schultz, som da var en driftig ung Begynder. Men, inden de saae dem for, gik det med min Kasse som min Moder (s. f. D. S. 27) med Apelsinen, den var tom.

forbindtligt Venskab kappes om at bemestre sig min Tid, og sødtdrømmende Ørkesløshed stiæler mig de faa Timer, jeg kan være ene. Jeg fører her virkelig det behageligste Drømmeliv. Schröder, der er en reen Magdalus, men med en tredobbelt Portion Misantropie, altsaa ingen Complimentmager, har saaledes faaet Smag paa mit Selskab, at han er vranten, naar jeg en Middag eller Aften er borte, hvilket ogsaa hans anden Giest, Deres wienske Navne*) sagde ham i Forgaarsaftes: at han var aldrig munter, uden naar hans Døne var der, og Schröder var saa langt fra at nægte det, at han tvertimod meget alvorlig bandt mig paa Siælen, ikke at opholde mig forlænge i Berlin og Mannheim, men komme snart tilbage, og blive der brav længe. Hans velsignede hulde Kone, et af mine Idealer af qvindelig Fuldkommenhed, har ogsaa fundet netop min Yndlingsmaade at distingveres paa, nemlig at omgaaes mig, som et Huusdyr. Jeg er altsaa i denne Kreds saavel tilfreds, som jeg nogentid og nogetsteds kan være; hertil kommer en gammel mannheimsk Veninde, en Mad. Gensike, et Fruentimmer med megen Forstand, megen Cultur, megen Ild, en temmelig ualmindelig Caracter, og megen Prætension til at stille alt dette frem."

---

*) Den berømte Sangerinde, Mozarts Kones Søster, da gift med den endnu levende wienske Skuespiller Lange, den tydske Scenes Veteran.

"Hvor jeg kommer til at lide Fruentimmer med Prætension? jo! i Hamborg, hvor jeg kun har fire Uger at være. I Kiøbenhavn, hvor jeg har Tiden for mig, skal jeg nok søge Fuldkommenhederne op, og har da den dobbelte Glæde at søge og finde; men her, hvor jeg ikke har Tid til det, skal jeg meget bede, man lægger mig dem lidt tilskue."

"Om jeg gierne blev her? jeg nægter det ikke; ogsaa synes det, som man overmaade gierne beholdt mig. Et Par Planer har man alt giort mig, og med en tredie gaaer jeg selv frugtsommelig; fire Aar kunde jeg leve her fri, uafhængig, Schröders Ven, og i den Tid danne mig til tydsk Skribent; jeg havde da, hvad jeg altid har ønsket mig, et dobbelt Fædreland; jeg var ude af alt det Vrøvl, som martrer mig; var fri for det Hofpak, som jeg ikke kan udstaae, og havde overskaaret den Knude, som jeg i 12 Aar forgiæves søgte at løse. At jeg vilde ofte længes efter Danmark, derom er ingen Tvivl; længes jeg dog allerede ofte indtil Taarer derefter! Paa den anden Side indseer jeg meget vel, hvor mange Vanskeligheder dette Forehavende har, hvor ulykkelig jeg vilde, og maatte blive, hvis jeg heller ikke her fandt, hvad jeg søgte, og hvor stor Forskiellen er mellem at leve, som Giæst, og som Medborger; hvor rimeligt det var, at disse Mennesker vilde kiedes ved mig, naar jeg et Aars Tid havde været iblandt dem, og giort dem alle mine Konster for — —

Jeg selv med slige Grunde straffer
Mit bange Hierte, men dog intet Ro mig skaffer,

siger Rhetea, og jeg tilstaaer det, jeg føler nu, som idelig, at Umuligheden i at handle selv, at tage nogen Beslutning, Nødvendigheden af, med Hænderne i Skiødet at lade mig henkaste, hvor Skiæbnen vil, er just det, der giør mig min Forfatning saa ubehagelig."

Som Sidestykke hertil maa jeg af hans Part af Brevet tilføie følgende: "At blive i Hamborg, skriver Du, kunde være godt nok; men . . . *). Bedste Ven! om det og blot var Operaen, jeg flyede for, var jeg dog altid bedre her, end i Kiøbenhavn; ikke alene er det aldrig saadant her med den, som just i denne Periode, da her er en fremmed Sangerinde, som faaer den fierde Part af Indkomsterne, saa hun altsaa var tilfreds, hun kunde synge i eet væk; men Schröder selv hader Operaen, og har stærkt isinde at aftakke den til Paaske; og desuden, min Ven! om Operaen ogsaa her enten kiedede mig, eller jog mig af Huset to Gange om Ugen, var der dog tree Gange tilbage, da jeg kan nyde Schröders, hans Kones, Mad. Starkes, og hele denne øvrige herlige Skoles Mesterspil; og hvad har jeg hos os? Mad.

*) Det hedder nemlig i Langes Brev: "hvad hielper det Dig, at Du flyer fra dit Fædreland for Operaen, seer Du ikke, at den forfølger Dig overalt, og, som det synes, værre her end der?"

Rosing, som aldrig spiller! og hvad mere? Madam Knudsen! Mad. Gielstrup, der ligeledes sielden kommer til det, hun kan; Biørns og Stuarts Dands! det er endda det trøsteligste; thi naar man har tilbragt 14 Dage hos Schröder, synke — somme og visse — forbandet i Prisen. For min Kunst vilde altsaa dette Opholdssted være saare velgiørende; ogsaa fristes man til at blive Digter, naar man kan haabe at spilles af Schrödere, Starker, Gensiker, og Löhrser."

"Men er nu dette det eneste, der forjager mig fra Danmark? Troer Du ikke, man bliver kied af, ganske at arbeide uden Maal, uden Løn, uden Hensigt? kied af at lade mig fodre af Minerva, som jeg er høist unyttig for? at tragte efter et Professorat i de skiønne Videnskaber, som jeg hverken attraaer, fortiener, eller kan forestaae? Nu at komme ud af Familiens seqvestrerende — jeg vilde sige — administrerende Hænder, at være Herre over de sørgelige Levninger af min Formue! Og nu, min Ven! hvad godt har jeg mere i Danmark at vente? min Rolle er ude, min Bestemmelse opfyldt, og det var saare godt, om jeg gik; og kommer den schultziske Entreprise ikke istand, tvivler jeg meget paa, jeg seer Kiøbenhavn igien i adskillige Aar. Dog alt dette ganske mellem os."

I samme Brev, var det og, det mærkelige Sted stod, hvormed jeg uvitterlig og mod Formodning kom til at giøre min første Fremtrædelse, som politisk

Sandsiger, da Pram lod det, mig uadspurgt, aftrykke i Minervas historiske Artikel. I Anledningaf Erobringen af Bastillen, hvis Fald naturligviis ogsaa inderlig frydede mig, skrev jeg nogle Linier om Tidernes Tegn, saadanne, som jeg den Tid saae dem, og tilføiede: "jeg er saa lumskelig stolt af, at ingen Throne i Europa staaer halv fast som Christians, og at han kan takke sin Søns Danneshed for denne Lykke." Henskrev jeg da disse Linier med lønlig Stolthed, hvor aabenbar stolt kan og maa jeg da ikke være af, at jeg efter 36 Aar kan afskrive dem uforandrede, uden at nogen eneste, end aldrig saa ubetydelig, i dette lange Tidsrum indtruffen Begivenhed beføier mig — den Ubetydelighed fraregnet, at jeg har fordansket det tvetydige Ord Popularitet — at giøre ringeste Indskrænkning eller Ændring deri.

Ogsaa i mine Breve til Rosing giver jeg min Stilling i Hamborg samme Vidnesbyrd. "Jeg lever her — begynder et Brev til ham af 21 Juli — det behageligste Drømmeliv, som gierne maatte vare ved, om det vilde. Schröders stedse tiltagende Venskab for mig, hans godlidende Kones, den interessante Mad. Gensikes, L. Reineckes og Dariens Omgang, give mig saa ganske alt det tilbage, hvad jeg for nærværende Tid kunde have i Kiøbenhavn; Schröders, hans Kones, Mad. Starkes, Löhrses Mesterspil forskaffe mig desuden saamegen ørkesløs Beskieftigelse, at jeg her kunde være lykkelig, hvis jeg ikke var en

Daare; men — wenn wik uns selbst fehlen, fehlt uns alles, siger Göthe, og jeg savner mig her selv saameget baade fra Forstandens og Hiertets Side. Schröder er langt mere min Ven, end han nogentid var i Wien; hvor høit jeg maa staae hos ham, kan Du slutte af den liden Omstændighed, at han i Overgaars sagde mig, jeg maatte lade ham vide, naar jeg kom tilbage fra Mannheim, og hvor længe jeg da vilde opholde mig, saa vilde han sætte et Repertoir for mig. I Grunden, min Ven! er det rigtignok, at kaage Kraftsuppe til død Mand; imidlertid glæder hans gode Villie mig uendelig; thi jeg er vis paa, der leve ikke sex Mennesker paa Jorden, han giorde det for — —"

"Til Søndag otte Dage bliver jeg her for det første, og da er Aftalen, at jeg skal gaae med Langes til Berlin — —"

I en Efterskrift til hans Kone hedder det: "Hundrede Gange, ved hundrede Leiligheder smerter det mig, at vor skiønne anden Juniiplan gik i Lyset; især har det smertet mig tree Aftener, da Schröder og hans fortreflige Kone have spilt, og spilt ganske ubetalelig; særdeles har det giort mig ondt for hende, som spiller mesterlig og upaaskiønnet, og som vel var værd at sees og roses af den eneste Skuespillerinde, der er over hende i deres fælles Fag. Kunde jeg beskrive Dem, hvorledes en Scene gik mellem hende og hendes Fader i Fætteren fra Lissabon, hvor hun til-

staaer, hun er gift og Moder — men nei! — De maatte have seet Eugenie for syv Aar siden i Kiøbenhavn for at vide det; thi saaledes gik den, og dog ikke ganske saaledes. Kort, hun glæder mig her næsten ligesaa meget som han; jeg har kun i det Fag kiændt een bedre i mine Dage — Overalt er Schröders Truppe overmaade god. En Mad. Starke er vel saameget som vor brave Mad. Knudsen, en Mad. Gensike til høiere comiske Roller, en Löhrs til comiske Gamle, en Klingmann til Elskere, ere fortreflige Kunstnere. Hertil kommer en Langerhans, som er en ypperlig Raisonneur, en Zuccarini, hvis kolde og mørke Roller ere fulde af Forstand, men hvor der heller ikke er en Gnist Følelse; en Mad. Löhrs, der har et ubetaleligt Soubrette Anlæg, en Eule, og en Zimdar, et Par ikke ubillige Narre; Mad. Eule, en ganske tækkelig plat Coqvette; kort sagt, det hele er skiønt og godt; derfor kommer heller ingen paa Comedie, uagtet Schröder og hans Kone spille Mesterroller og nye Stykker; derimod kan Huset ikke rumme alle dem, der stimle til for at beundre Mad. Lange i hendes Syngeroller, hvoraf hun hverken kan Text eller Musik. Ved Gud! troer jeg ikke mange Gange, jeg er i Kiøbenhavn, saadant er Publikum her!"

Som Noter til denne Text, hvortil jeg her vil indskrænke, hvad jeg om det hamborgske Theater denne Gang havde at sige, da den, som derom maatte ønske noget udførligere fra min Haand, vil finde det i dra-

maturgiske Samlingers femte Hæfte, vil jeg blot føie et Par Anecdoter.

Hr. Miré, der Aaret derpaa blev efter Fortieneste udpebet i Kiøbenhavn, havde det Foraar viist sig i Hamborg med sine slet opfundne Pantomimer, hvori daværende hamborgske Stadtsoldaten — om hvilke man rigtig nok ikke, efter det skiønne nuværende hamborgske Borgermilitair, maa giøre sig nogen Forestilling — "vare machinmæssig dresserede, siger Schütz i hans hamborgske Theaterhistorie, i kunstige, men ikke smukke Grupper, at bære hinanden paa Skuldrene, hugge ind paa hinanden, dandse med hinanden, og marchere efter hinanden. — De steeg op paa hinanden, maskerede som Engelskmænd og Otaheiter, syv Mand høi, og fremstilte den gabende og beundrende Mængde en, ved Hiælp af Stiger og Toug, syv Mand høi optaarnet Pyramide. Der blev skrækkelig klappet. Denne nye Skuespilkunstighed, hvormed Miré berigede Verden, blev endnu tree Gange i Marts gientaget i fuldpakket Huus, beundret, og (u)forskyldt bepriist og beklappet."

Midt imellem disse Forestillinger gaves et erkiændt Mesterværk, Schillers Fiesko, for tomt Huus. To af Theatrets første Kunstnere, Mad. Gensike, der var Julie Imperiali, og Zuccarini, der spilte Fiesko, talte i Coulissen om det ubehagelige, at spilde Flid og Kunst paa saa lunken Modtagelse. En Stadtsoldat, der var Statist i Stykket, og stod bag ved dem,

vendte sig nu til dem med de trøstelige Ord: "Morgen spielen wir — han var nemlig ogsaa af Mirés Personale — da wird es schon voll werden"; og han kiendte sit Publikum.

Mad. Lange var en meget berømt Sangerinde, der især i Roullader og alt det øvrige musikalske Stads ikke den Tid havde sin Lige, og derfor ikke alene anbragte det overalt, men i Tillid hertil brød sig hverken om at lære Musik eller Text, og det gik i det hele godt. En Aften imidlertid — jeg troer i Arsene — giorde hun det saa galt, at Schröder ikke kunde tie til det; men da hun var hans Giæst, Yndlingssangerinde, og en tækkelig Kone, vilde han dog sige hende det paa en skiemtsom Maade. "Veed De vel, sagde han, da vi kom til Bordet om Aftenen: at jeg har sagt i Parterret, at det var et Væddemaal, om De dog tilsidst skulde giøre det saa galt med ikke at kunne deres Musik, at Hamborgerne maatte mærke det; men i Aften havde De virkelig sat det igiennem."

Hun var i øvrigt en vakker Kone, der udentvivl havde været smuk, og vel kunde været det endnu, da hun var i sine bedste Aar, naar hun ikke til en Grad, som jeg endnu aldrig hos noget Fruentimmer af hendes Alder og Stilling har kiændt Mage, havde været ligegyldig for sin Paaklædning. Jeg erindrer mig saaledes, at hun een Middag, da vi fra Stadt Copenhagen, hvor de boede, og hvor jeg var flyttet hen, for at være Schröders og Theatret nærmere, skulde

hen at spise, maatte laane min runde Mandfolkehat at gaae derhen med, da hun aldeles intet Slags Hat eller andet Hovedtøi, der kunde lade sig see paa Gaden, havde ved Haanden. Dette gik nu nogenlunde an i Hamborg, hvor hun til Theaterbrug havde Schröders kostelige Garderobe; i Berlin derimod torde hun kommet galt an dermed, hvis ikke — god eller ond — Villie havde rakt hende Haand.

Ogsaa Lange selv stod mig som Menneske og i Omgang særdeles vel an, og da han ydermere var mig af Rosing anprist, som den, der havde viist ham udmærket Venskab i Wien, og blandt andet tegnet hans Portrait, blev vi snart meget gode Venner. Som Skuespiller var han derimod, i det mindste efter Schröders og min Maalestok, langt under sit Rygte, da han spillede aldeles i den viensk-franske Smag, tog Munden fuld, søbede Luft, og kastede sig af den ene convulsiviske og contorsiviske Stilling i den anden, saa Hamborgerne fandt, han saae ud, som et Spørgsmaalstegn. Imidlertid vedligeholdt han just ved denne Spillemaade sin Berømmelse og sit Bifald i Wien, indtil sine gamle Dage, og er det muligt, hvis han forynget paa ny kunde træde frem, at man og nu deri vilde finde det grandiose og det plastiske, som de navnkundige mimische Darstellungen, og Billedspilleriet, den sande Skuespilkunst til ikke liden Afbræk, have paa ny bragt i Ry.

Dobbelt ubehageligt maatte hiint Uvæsen falde paa, naar han, som Albrecht i Agnes Bernauerin fremtraadte ved Siden af Mad. Schröder, hvem man med Føie kunde kalde Sandhedens førstefødte, om ikke eenbaarne, Datter; thi ikke tager jeg i Betænkning at vedgaae, om jeg end har kiendt dem eller den, som jeg i det Hele satte ved Siden, i visse Henseender endog ved høire Side af hende; til hendes uforvanskede Sandruhed, hvorpaa end ikke det allerfineste Stænk af Scenisthed var at opdage, har jeg ingensinde kiændt Mage; hvilket vel tildeels igien bidrog til, at man i Repræsentations Roller og Scener mindre fandt hende paa sit Sted. Og var især hendes Agnes imellem de Roller, hvor denne hendes Kunstfuldkommenhed viiste sig i det himmelklareste Lys, fremfor alt i den store Scene, hvor hun stilledes for sine Bloddommere. Her havde jeg seet berømte Skuespillerinder puste sig op, hugge ud, fægte med Næverne, og bruge en slem Mund med den hellige Justits, medens hun indhyllet i sin store Siæls Bevidsthed, ikke værdigede den en Accent, ikke en Haandgebærde, og henrev til de hedeste Taarer.

Da imidlertid Stykket var et Sørgespil, og det vel før var hændet Hamborgerne, at Man deri havde gaaet paa Stylter for dem, i Mangel af Cothurner, bod de dette, som noget Fremmed, Velkommen, i Formodning om, at det vel maatte være saaledes Skik, hvor Lange var fra. Men da han i det første af alle

huuslige Dramer, Diderots Huusfader, ved Siden af Schröder, som D'Orbesson, traadde frem paa samme Maneer, var Taalmodigheden nær forgaaet dem, og havde det ikke været i Betragtning af, at han var den forgudede Sangerindes Mand, var det neppe gaaet saaledes hen. Ogsaa erindrer jeg meget vel, da Kredsen om Aftenen efter Forestillingen samledes i Schröders deilige Hauge, hvor utaalmodige vi var efter at meddele hinanden vore Tanker, saaledes, at Langes ikke skulde mærke det, og hvorledes vi, hvergang to af os mødtes, i Forbigaaende kastede hinanden Spørgsmaale til, som i det, vi atter kom hinanden forbi, paa samme Maade besvaredes, og hvoraf det eenstemmige Resultat var, at det ikke var raadeligt, han oftere vovede sig paa den Gallei.

Han havde imidlertid selv klogelig fattet denne Beslutning, og lod det ikke allene blive ved de to Giæsteroller i Hamborg, men undslog sig og i Berlin under Paaskud af Upasselighed, for enhver saadan Fristelse.

I øvrigt var Lange ikke blot en forstandig Mand, men og virkelig en tænksom og dannet Skuespiller, og saameget mere mig et Beviis paa det lessingske Sandsagn: At man kan studere meget og længe, og studere sig dybt ind i Vildfarelse.

Det var strax i de første Dage blevet aftalt imellem os, at jeg skulde reise med Langes over Berlin, hvor hun vilde synge for Kongen, til Prag,

hvor vi ventede at møde Jünger; thi til Wien vovede jeg mig af forskiellige Aarsager ikke. Midlertid var jeg nærved at angre, om ikke at ophæve, denne Aftale, da jeg en Middag, hvor Langes og jeg spiste ene med Schröders Pleiedatter, medens Schröder og hans Kone var til Giæst hos en giennemreisende østerrigsk Minister, fandt ham at være hvad der i mit Sprog hedder, af Skabningens stræng e Herrer, en Slægt, som jeg af alt for gode Grunde havde, og har et gammelt Nag til. Han gav sig nemlig, jeg veed ikke, i hvad Anledning, til at giøre sin Kone Bebreidelser for hendes Børnetugt med saa megen Myndighed og Bitterhed, og hun, der heller ikke var uden Krudt, tog saa ganske til Gienmæle i samme Tone, at det sikkerlig var kommen til en sand Ægtestandsscene imellem dem, dersom ikke jeg, som fandt, at denne Børnetugts Forhandling aldeles ikke hastede, naar Forælderne var i Hamborg og Børnene i Wien, havde med Magt grebet Samtalen, og holdt den tree Qvarteer saa fast, at han tilsidst maatte lade den tage min Vei. At hun følte, og paaskiønnede dette mit Forhold, har jeg Føie at troe, da hun stedse siden omgikkes mig med fordoblet Agt og Venskab; hos Schröders blev det mig en ny Anbefaling, i det Nannette, som strax, da vi blev ene, i sine Pleieforældres Navn takkede mig derfor, ved deres Hiemkomst aflagde en Beretning derom til Mad. Schröder, der hos denne fiintfølende Kone ikke var uden gunstig Virkning. Midlertid gik det

mig dog om i Hovedet, at det vilde være en egen Sag, i to Gange 24 Timer, eller længere, at være indspærret med slige to Mennesker i en Wienervogn, og idelig maatte være tilrede, at forekomme slige Scener, eller qvæle dem i Fødselen. Dog skylder jeg Lange det Vidnesbyrd, at der hverken paa vore Reiser, eller ved vort daglige Samliv i Hamborg og Berlin, senere forefaldt noget Lignende. At han derfor skulde være helbredet for sin Skiødesynd, vover jeg desværre ikke at troe, da jeg af hans Levnet seer, at hun nogle Aar derefter forlod ham med hans Vidende og Minde, for at giøre en Kunstreise, men kom ikke mere tilbage; og ligesom jeg efter Alt, jeg ved saamange Ugers daglige og nøie Kiændskab, lærte at kiænde til hendes uplettede Sædelighed, vel torde staae inde for, at ingen utilladelig Lidenskab eller Forbindelse gav Anledning til, at hun blev borte, saaledes synes selv de Udtryk, hvori han i sit Levnet *) omtaler denne Begivenhed, at huuslig Uenighed, vel just over deres Børneopdragelse, var Skyld deri.

At min Reise med Langes virkelig, uagtet hin Betænkelighed, gik for sig, har jeg allerede peget

*) "Jeg var langt fra — siger han — at giøre flere Forsøg paa en Gienforening, da, naar Konen ikke med glad Villie lever med sin Mand, hverken huuslig Lykke, eller en god Børneopdragelse er at vente." Biogr. des J. Lange. Wien 1808, Cap. 27, S. 181.

paa. Hvad der maaskee tildeels giorde Udslaget, var, at det, der kunde bragt mig til at forlænge mit Ophold i Hamborg, forandredes. Jeg havde nemlig ladet Efterstykket den Fortrolige komme fra Kiøbenhavn, og endnu eengang bearbeidet det paa tydsk, for at faae det bragt paa den hamborgske Skueplads, og min Pauline spilt af Mad. Schröder. Det første lykkedes mig, men det sidste ikke. Directeurgrunde bragte Schröder til at give den til Mad. Eule, og Kammersdorf til Hr. Zuccarini, da Directeuren og hans Kone spilte disse to for meget de glimrende Roller i de nye Stykker, og man altsaa ikke vilde give dem ny Anledning til Knur. Efter min Viis, der altid har sagt med Plautus:

Etiam Epidicum *) quam ego fabulam æque ac me ipsum amo,
Nullam æque invitus specto, si agit Pellio;

fandt jeg mig vel deri, og vovede ikke engang at udbede mig min Veninde Mad. Gensike til Pauline, men besluttede, vel at vogte mig for at see det selv, og fastsatte Afreisen med Langes umiddelbar, før det skulde opføres. At Zuccarini & Comp., som det ikke blev nogen Hemmelighed, hvor uvelkomne de var mig i mit Stykke, havde ligesaa lidt Lyst til at spille deri,

---

*) Ja selv Epidicus, min Diesteen,
Er, hvad jeg allernødigst seer af alle,
Naar Pellio den spiller.
Bacchides 2 Act 2 Scene.

som jeg til at see dem der, lagde, i det mindste han, aldeles ingen Dolgsmaal paa, og gik da dette Stykke i min Fraværelse hen over Scenen, uden at efterlade sig Spor. Den eneste Fornøielse, jeg havde deraf, var, at min vakre Klingmann, der vilde, jeg skulde see hans Wallensberg, repeterte den med mig paa min Stue, og var i hver Henseende den bedste Wallensberg, jeg har seet.

Mandagen den tredie August gik vi da fra Hamborg, efter, eller rettere under, Skuespillet, da Langes godmodigen udsatte deres Reise en Dag, paa det jeg kunde faae Mad. Schröders Medea at see, og deri en ny Stadfæstelse imod Tode: at denne fornærmede Hustru og fortvivlende Moder ingen Furie kunde, maatte, eller torde være, hvis Stykket og hun ellers skulde interessere; og da jeg nu havde faaet denne Bekræftelse i fuldeste Maade, satte vi os, uden at oppebie Efterstykket, paa Vognen, og gav os paa Reisen.

Det var nu Langes og min Hensigt, kun at opholde os tree eller fire Dage i Berlin, derpaa gaae sammen til Prag, og jeg fortsætte min Reise til Mannheim, og derfra tilbage til Hamborg, hvor Schröder, der saaledes havde vant sig til mig, at min Afreise var ham ubehagelig, havde paalagt mig at komme snart tilbage, og hvor jeg — skiondt jeg nu ikke veed Aarsagen, der formodentlig var at finde i Schröders Repertoir — havde bestemt at være igien den 14de Sep-

tember. Vor Reise var behagelig, som overalt, at færdes Nat og Dag, stedse har været min Lyst. I selve Berlins Port modtog os den Tidende, at Schinck var kommet, for at gaae som Theaterdigter til Schröder. Som vi om Aftenen var paa Comedie at see Dianas Træ, hvoraf vi midlertid ikke udholdt mere end første Act, da det Hele tog sig ud, som en maadelig Generalprøve i Dragter og med Tilskuere, kommer et Menneske, i, hvad jeg tog for dansk Souniform, til mig, og siger: "Rahbek! hvor kommer De her?" og see, det var min gamle Bekiændt P. B. Olsen, Consulatsecretair i Barbariet, men der for Øieblikket fungeerte som Gesandtskabssecretair her; og er det mig en Glæde, nu, efter saa mange Aar, at kunne bevidne ham min Tak for al den forekommende Velvillie, han her viiste mig, skiøndt han, for Tonen i Rec. af hans Dagslæsning, havde hiemme, og vel ikke uden Føie, været mig vreed.

Vist nok faldt det første Beviis, han gav mig paa sin tienstvillige Godhed, imod hans Forventning, noget pudseerligt ud, men det forringede dog ikke Værdien af hans Velvillie. Han havde nemlig ved vort første Møde i Skuespilhuset aftalt med mig, at han, anden eller tredie Morgen, vilde komme og hente mig af. Det skede, og jeg, som deels aldrig har, især i en fremmed By, havt stort af det, man har kaldt Stedsands, gik med ham uden at spørge hvorhen, eller agte stort paa, hvor vi gik, da vi vel overalt, i

Følge vor Samtale, var begge meget mere i Kiøbenhavn. Han havde, da han ikke vidste, jeg havde været i Berlin før, vildet overraske mig med at indføre mig hos dem af Berlins Lærde, han især troede, at maatte interessere mig, som Engel, Ramler, Gedike og Biester. Tilfældigviis var det enten alt mine gamle Bekiændte fra min første Reise, eller jeg var fra disse nu anbefalet til dem, og havde været hos dem Dagen før. Da følgelig den danske Legationssecretair blev mældt hos dem med en unævnt Landsmand, og de nu, i det vi traadte ind, gienkiændte mig, tog de for det meeste mod mig med de Ord: "Ei! sind Sie es, mein lieber Däne!" saa han snart fandt sig beføiet, først at underrette sig, hvem jeg da ikke kiendte, og mellem slige interessante Kiendskaber, som jeg fik ham at takke, erindrer jeg især Maleren, Hofraad Darbes, Broder til den for nogle Aar siden her afdøde Tonekunstner, en særdeles genial og underholdende Mand, der fattede megen Godhed for mig; med hvem jeg midlertid endnu var udentvivl blevet nøiere forbunden, hvis vi havde kiændt een nøie Berørelsespunkt, vi havde, som først Schröders Levnet har giort mig opmærksom paa. Et sandt Vanheld for mig var, at Jambernes mig saa ærværdige og dyrebare Digter, den ædle Grev F. L. Stolberg, der da var dansk Gesandt i Berlin, over Tabet af en elsket Hustru var i en Sindsstemning, der ikke tillod mig at paatrænge mig ham; hvorimod hans Gesandtskabs Cavalier, Grev Christian Bernstorff,

modtog mig med en Hyldest, som han mange Aar senere paa den høie Post, han i Fædrelandet beklædde, bevarede mig, og gav mig uforglemmelige Prøver paa.

Endnu maa jeg nævne een mærkelig Mand, jeg i Berlin lærte at kiende; det var Kotzebue, der just da, ved den Opsigt, hans Menneskehad og Anger dengang i sin Nyhed giorde paa alle Tydsklands Skuepladse, fremstraalede som et stort Lys paa den sceniske Himmel. At vi nærmede os hinanden med de gunstigste af alle Fordomme, vil jeg ikke paastaae. Jeg havde ikke lagt Dølgsmaal paa, at dette Stykkes Forestilling i Hamborg, hvor jeg havde seet det tree Gange, var meget mere værd end Stykket selv; ligesom jeg ogsaa havde været saa dristig at yttre, at der i den berlinske Forestilling deraf, der giorde uhyre Lykke, og som Kotzebue overordentlig ophøiede, især fattedes to Bagateller, nemlig Meinau Menneskehad, og Eulalia Anger; og da Lange, hvem jeg egentlig i Vennevold havde betroet det, fortalte det i Selskab for Sangerinden Niclas, hvor jeg ikke fragik det, løb det flux hele det sceniske Berlin igiennem; og det ikke aldeles gunstige Indtryk, adskillige Ting i Kotzebues Skuespil havde giort paa mig, med Hensyn til Forfatteren, formindskedes vel heller ikke ved, at Kotzebue, da jeg af Darbez blev ham forestilt, omtrent tog imod mig, som en Hierophant mod en Neophyt. Af gamle Venner havde jeg i Berlin min eiegode My-

lius, mine brave Böheims, og vakre Fleck, der var godmodig nok til ikke at optage mig Sarcasmen om Meinaus manglende Menneskehad ilde, da han overalt aldeles ikke elskede den hele Classe huuslige Stykker, men følte sig kaldet til den høiere Sphære, Schiller havde begyndt at oplade ham. En høist morsom Aften, vel egentlig den moersomste, jeg i Berlin havde, nød jeg hos ham, med Engel, Kotzebue, Schinck, og Lange, og er den mig især uforglemmelig ved Engels mageløscomiske Fortælling om en Audients, han — efter at han havde skrevet sine første Skuespil — havde havt hos en gammel Oberhofmesterinde, der skulde forestille ham for sin Fyrstinde, som vilde lære at kiende en Skribent, hun satte Priis paa. Hendes Naade havde da taget imod ham mellem sine Papegøier, og da hun i sin høivelbaarne Vankundighed aldeles ikke vidste, hvad hun skulde sige til en saadan Skribent, der vel neppe var forekommen i hendes Praxis tilforn, havde hun deelt sine Repliker mellem Papegøierne og ham. Dette udførte Engel saa original comisk, at jeg, naar jeg undtager et Par Fortællinger, jeg i mine yngre Dage havde hørt af Ewald — med hvem Engel overalt havde megen Liighed — aldrig veed at have hørt Magen. Kotzebue har benyttet denne samme Scene i sin Cora, men det saa overordentlig Livelige, Oberhofmesterindens Forlegenhed ved at skulle tale med en lærd Roturier, hendes høiadelige Nedladenhed, naar hun talte til ham, og der-

imod hendes søsterlige Hierteligheb, naar hun' snakkede med Papegøierne, bragte ind deri, var Kotzebue ikke istand til at anbringe.

Midlertid forlængedes mod vore Forventninger og Ønsker vort Ophold i Berlin, da, medens Mad. Lange ventede paa at skulde lade sig høre for Kongen, nogle gode Venner en Aften i Skuespilhuset, efter der brugeliz Skik, lydelig efter Forestillingen forlangte, at hun skulde spille nogle Giæsteroller. Om det var Engel selv, dette ikke var tilpas, eller om der var andre, en Sangerinde af hendes Værd maatte være uvelkommen, eller overalt, hvad Cabaler og Contracabaler her tor have fundet Sted, var jeg aldeles uindviet i, som det da overalt paa ingen Maade kunde interessere mig, at opholde mig her, hvor jeg aldeles ikke var i mit Esse, efter deres Syngestykker, som jeg ikke forlangte enten at see eller høre. Om Engel har troet, at de, der kaldte hende, maatte vel været enige med hende i Forveien, skal jeg heller ikke sige, nok, han lod hende, uden videre Foresporgsel eller Aftale, tilsige til Prøve paa Bortforelsen af Seraillet. Hun spilte Constance, og blev nu atter opfordret at træde op som Zemire. Endnu lod Engel intet høre fra sig; hun skrev ham da til med Foresporgsel, hvad hun fik for at spille, udsætte sin Reise, og tilsætte sine Penge, og foreslog ham, at tilstaae hende Halvdelen af Indtægterne ved anden og tredie Fremtrædelse, da hun i Alt vilde spille fire Gange.

Herpaa fik hun intet Svar; men blev tilsagt til Prøve paa Zemire. Her kom Engel til hende, og sagde, hun skulde faae 10 Louisdorer for hver Gang, hun spilte; hendes Vilkaar antog han ikke; hun afslog da ligeledes hans, og tog hiem. Engel vilde nu havt Mad. Unzelmann til at spille Zemire, men hun betakkede sig klogelig; han lod derpaa Emilie Galotti tilsige, men betænkte sig igien, og lod Klokken tree om Eftermiddagen nogle af Personerne afsige igien; andre, f. Ex. Mad. Böheim, der var Orsine, erfoer ikke Forandringen, før hun hørte den af mig. Til Publikum skeede aldeles ingen Annonce.

Jeg, der i den hele Sag var, som her en Tid Mundhældet var, hverken partisk eller upartisk, gaaer i min Uskyldighed over Gensdarmepladsen, hvor Böheims boede, seer en Mængde Mennesker uden for Comediehuset, og erfarer af min gamle Ven Brömel, Forfatter af bogstavelige Udtydning, at de var kommet for at høre Mad. Lange, først ved Indgangen havde erfaret, der blev intet af, og stod nu at oppebie, hvorledes det vilde falde ud. I det samme seer jeg en anden gammel hamborgsk Theater-Bekiændt, der havde en stor Cirkel omkring sig, hvem han med Hatten i Haanden forsikrede, han vidste intet, men dog efter bedste Evne indtog mod Mad. Lange. Stolende paa mit Incognito, havde jeg saa temmelig nærmet mig denne engelske Emissarius, da med eet en ovennævnt Landsmand, som jeg ikke var blevet vaer,

faaer Øie paa mig, og med de Ord: her kan vi faae Sandhed at vide, denne Herre reiser med Langes, snoer mig midt ind i Klyngen, saa jeg kom til at staae Pande mod Pande med Ordføreren; og traadde nu en gammel Capitain af Syvaarskrigens Veteraner for os, og anstillede en formelig Confrontation, hvoraf Resultatet blev, at en Deputation paa tree Mand tog op til Engel, for at foreholde ham hans Adfærd mod Publikum, og dernæst afforde ham Fuldmagt at tilbyde Mad. Lange en Benefice, naar hun for Kassens Regning vilde først spille to Gange endnu.

Midlertid kom Langes, der havde spiist hos Capelmester Reichard, kiørende over Gensdarmepladsen; man kiændte dem, og vilde anholdt Vognen, for at føre hende op i Theatret, og have hende vis, naar Engels Samtykke kom. Til Lykke blev Lange det vaer itide, og skyndte paa Kudsken, saa de slap uanholdte hiem. En skyllende Regn drev os nu alle op i Skuespilhusets Forsal; Kongens anden Søn Prinds Louis — der 1806 faldt i Slaget ved Saalen — kom kiørende, i den Forventning at see Zemire; man lod ham staae af i Regnen, og først i Vestibulen sagde min gamle Kaptain ham, der intet Skuespil blev den Gang, og han maatte kiøre hiem igien med uforrettet Sag. Endelig kom de Udsendte tilbage fra Engel, der havde maattet bide i det sure Æble, at bevilge deres Forslag, og nu kiørte en Deputation af

12 Personer hen at bringe Mad. Lange dette Tilbud, som hun da modtog, saa at hun næste Dag — thi den Aften var det langt over Skuespiltid — og endnu eengang skulde spille Zemire, og derpaa, til Benefice for sig, Luise i Deserteuren.

Hendes Zemire var allerkiæreste, og overgik langt, baade i Sang og Spil, alle de Zemirer, jeg har seet, hvoriblandt dog var Thalias Caroline, mellem hvis Mesterroller den hørte; men blev mig tillige et nyt Beviis, hvad et herligt Anlæg taber, ved idelig at tages forfængeligt, snart i siælløse Operaer, snart i væmmelige Buffer.

Om hendes Louise i Deserteuren, som hun gav til sin Benefice, vil jeg blot fortælle følgende Pudsighed: hun var meget for Frugt; hændelseviis kom jeg om Eftermiddagen etsteds forbi, hvor der var Pferskener af en usædvanlig Størrelse og Godhed tilfals; jeg kiøbte da nogle i den Tanke at giøre hende tilgode dermed, efter Skuespillet; men hendes Luise behagede mig saalidet, at jeg i min Fortrydelse, vel og tildeels i min Forknyttelse over, at hendes mægtige Medbeilerinders Parti skulde faae Sag med hende, under Forestillingen spiiste den ene Pfersken efter den anden, saa at der, da Stykket var til Ende, fandtes een eller ingen til hende. Til Lykke afvæbnede hun til Slutning sine Contraparter, som alt begyndte at blive lydelige, ved en efter sædvanlig Primadonnauskik indlagt Arie af Schwanenberger, hvor

hun viiste sig i sin fulde Sangerindeglands, og forenede alle Stemmer.

Efter Forestillingen blev hende til Ære givet en Theatersoupee hos den bekiændte Tracteur Korsika, hvortil ogsaa jeg, som Langes Medreisende, var indbudet, og hvor ydermere hendes Medbeilerinder, der trolig havde giort Alt for at lægge hende Hindringer i Veien, maatte være tilstæde, deeltage i hendes Hylding, og, ligesom vi andre, bære de røde Baand med müchlerske Vers til hendes Roes om Armen, der vare Aftenens Mærke. Anden Morgen tidlig reiste vi derfra til Dresden.

At adskillige Omstændigheder i denne min Fortælling ikke nøiagtigen stemme overeens med den Beretning, Lange i sin ovenomtalte Biographie giver derom, har ustridig sin Grund deri, at han efter henved 20 Aar har fortalt blot efter Erindringen; medens jeg her har mine Optegnelser under Begivenheden, min samtidige Brevvexling, hvori den omstændelig omtales, og det Udtog af min Dagbog, jeg ved min Hiemkomst i dram. Fragm. femte Stykke gav, til Veiledning. Af et Brev fra min Ven Mylius seer jeg, at jeg havde meddeelt ham en skriftlig tydsk Fremstilling af den hele Sag, som midlertid ved tilfældige Omstændigheder, mod hans og mit Ønske, ikke kom i Trykken. Derimod finder jeg sammesteds at en Brochure under Navn af Merten Seraphim kom ud imod Mad. Lange, og efter den almindelige Mening fra en

ovenomtalt Mand, der giorde meget af hende, medens hun var der. Hvorfra det bæres mig for

qu' on m'y avoit mélé assez mal apropos,

da det virkelig var meget ufrivillig jeg fik Part i en Sag, som ikke var mig tilpas, skal jeg ikke sige, da jeg aldrig har seet hint Flyveskrift; rimeligviis har man i Mannheim eller Hamborg, hvor denne Begivenhed var Dagens Anliggende, fortalt mig det.

At den og ikke har giort liden Opsigt i Berlin, sees deraf, at Möllendorf ved Parolen lod bekiændtgiøre, at enhver Officeer, om han endog var Stabsofficeer, der blandede sig i Theateranliggender, skulde forsættes til en Provindsgarnison, og at Cheferne for Justitscollegiet og andre Collegier gav deres Underhavende en lignende Varsel. Desuagtet skal Formændene for det langeste Parti ikke længe derefter have i en Operette tilklappet, og tilraabt, og tilsunget de fornemste Antilangianerinder formelig Fred og Forsoning.

Da A. W. Schlegel i sine Forelæsninger til Understøttelse af den Paastand, at Skuespillerselskaber skulle staae under indsigtsfulde Kiændere og Udøvere af den dramatiske Kunst, der ikke ere selv Skuespillere, anfører, at Engel, der en Tid lang forestod det berlinske Theater, efter Øievidners almindelige Forsikring, havde hævet det til en ualmindelig Høide; har jeg, som et vel heller ikke just upaalideligt eller usagkyndigt Øievidne, troet at burde

her meddele min Erklæring, saaledes som den i de dramaturgiske Samlinger, strax efter min Hiemkomst findes nedlagt, og ved mine Privatbreve der fra Stedet bekræftet: "Engels Directorium," siger jeg ovennævnte Sted, "vidner eftertrykkelig, at den gamle Grund-"sætning om den Stats Lykke, hvor Philosopher her-"ske, og Herskerne philosophere, i det mindste ikke "giælder om dramatiske Stater; thi Berlins Theater "er saa slet administreert, som noget Hoftheater paa "Jorden. Systemet er Despotie, og Favoritregie-"ring; altsaa hersker der fuldkomment Anarchie; thi "de, der ere Publici Yndlinge, eller paa anden Maade "uundværlige, afkaste Aaget, giære, hvad de vil, og "bryde Jsen for de andre. Der var kun 13 Stykker "i Gang ved det hele Theater, som bestod af mere end "40 Personer. Garderobe fandtes ikke, saa Rollerne "maa uddeles, ikke efter dem, der har Talent, men "dem, der har Dragt til Rollerne. Ingen veed, "hvad næste Dag skal spilles, førend han hører det "anmælde; og naar han da om Aftenen kommer paa-"klædt til det anmældte Stykke, finder han det ofte "ombyttet; ingen prøver, eller lærer sine Roller; "mere end den halve Deel af Skuespillerne var hos "mig for at bede mig skaffe dem Engagement hos "Schroder; og det taalmodige Publikum fordrede selv "offenlig med høi Røst en anden Directeur."

En Anecdote, til Exempel, hvad man her ustraf-fet og upaaanket kunde tillade sig, maa endnu anfø-

res. Efter min Anmodning havde Engel havt den Godhed at lade Emilia Galotti opføre, at jeg kunde faae min Veninde Mad. Böheim at see, der, skiøndt paaskiennet af Engel med 500 Rdlr. Gage, ikke havde mere end Orsinas eneste Rolle. Som tredie Act begyndte, sporedes strax i første Scene mellem Prindsen og Marinelli nogen Urede, der yttrede sig i tilsat Udenomssnak; det gik midlertid saa hen, indtil i tredie Scene Marinelli pludselig traadde frem, og underrettede Publikum: "at saa gierne de havde ønsket, at spille Stykket til Ende, kunde de ikke have den Ære, da de i dette Øieblik erfoer, at Emilia ikke befandt sig vel." Dækket faldt da, men i samme Øieblik var samme Marinelli forved det, at mælde: at Regisseuren havde begaaet den Feil, at lade Acten begynde, inden Emilia var fuld omklædt; men saasnart hun var færdig, vilde de begynde Acten igien. Dette skeede midlertid heller ikke, men da Dækket gik op, sprang de strax til Emilias Scene, paa det hun kunde blive modtaget med Klap, som da og skeedte, og som var saa meget mærkeligere, hvis det, som man paastod, havde blot været Caprice af hende, der havde saaledes forstyrret den tydske tragiske Scenes første Mesterværk. Forestillingen var iøvrigt, paa Mad. Böheim, der maaskee blot spilte sin Orsina for elskværdig — Grevinde Ingenheim, sagde man i Berlin, isteden for Mad. Riez — og tildeels Fleck nær, særdeles maadelig.

Inden man midlertid bryder Staven over Engel og hans Colleger, hvoriblandt den værdige Ramler, maatte man vistnok vide, hvorvidt Directeurerne havde frie Hænder i deres Bestyrelse, eller hvorvidt den af høie og allerhøieste Patroner og Protectioner og Aversioner idelig dirigeredes, i det de hyppigen bragde i Vilderede, hvad Dir. søgte at sætte i Gang, saa at den vel maatte blive forvirret og fortrædelig, og keed og leed deraf, saameget mere, som den, hvad Ovenstaaende tilstrækkeligt har godtgiort, havde tillige med et uregierligt, og i høi Grad uroligt Publikum at giøre, der havde faaet Hævd paa at snakke med, og det, som sædvanlig, uden at de afgiørende Stemmer enten behøvede at tælles eller veies. Veed man nu tillige, hvilke Drivefiedre, der, i en By som Berlin, maa være de virksomste til at sætte begge omtalte store Hiul i Bevægelse, begriber man let, at den hele Theatermachine alt for hyppig og let maatte tage et Sving, der var aldeles modsat til, hvad af Directeurernes Indsigter, Smag, Sæder og Retsind kunde synes at vente. Mig havde iøvrigt dette hele berlinske Ophold, endog denne polemiske Episode fraregnet, der fra mere end een Side giorde Skaar i, hvad Fornøielse jeg ellers maaskee kunde havt, aldeles ikke været opbyggeligt. "Ven! skrev jeg den 21 August fra Dresden til Rosing, Klokken er tree! jeg har i dette Øieblik fulgt Langes tilvogns, sidder nu saa ene, som det er min Skiæbne paa Jorden at være, og skri-

ver atter til Dig; fiorten Dage tumlede jeg mig om i Berlin i Sværmen af ligegyldige Mennesker, og havde ikke eet eneste Øieblik, da mit Hierte havde opfordret mig at skrive til mine kiæreste danske Venner, naar jeg undtager næstsidste Aften, da en mindre end middelmaadig Forestilling af Emilia Galotti bragte gamle halvforsvundne Drømme med fuld Styrke for min Siæl; forresten havde jeg i denne store, støiende, stormfulde Stad, ikke eet Øieblik, da jeg følte min Tilværelse." Særdeles maatte dette Giestgivergaardslevnet, og disse Table d'hôte Bekiendtskaber og Conversationer være haarde at fordøie for den, der flere Uger i Rad havde været vant til det schröderske Giæstvenskab. Iøvrigt blev der ogsaa i Berlin viist mig Udsigter til at blive, og finde Virkekreds; men, med alt mit Venskab for Mylius og Böheims, tilstaaer jeg, at dette her fristede mig allermindst.

I Dresden skiltes jeg fra Langes, og høist ugierne, da dette daglige Samliv, og især disse Dag- og Nats-reiser, de hundrede smaa Opmærksomheder, og Velvilligheder, og Deeltagelser, man her idelig havde Leilighed at vise hinanden giensidig, knytte umærkelig nøiere og fastere, end mange store Tienester og Opofrelser. Den sidste Aften overlod Lange, der ikke ved Afregningen havde kunnet komme tilrette med mig om min Portion af Udgifterne, som han vilde beregne mig for liden, et da overmaade elegant wiener Semidors Uhr, med en deilig blaa Email

med Guldstierner, da jeg paa Reisen ofte havde klaget over Savnet af mit Guldurhr, som jeg kort for min Bortgang fra Kiøbenhavn var bleven af med. Stadsen er gaaet af det langeske Uhr, en simpel Hornkasse er kommet istedenfor den længe ødelagte emaillerte; det har ingen Pengeværdi, men jeg bærer det endnu med Interesse, og det smertede mig inderlig, da det for nogle Aar siden af en Qvasitigger blev mig frastiaalet, og det var mig en sand Glæde, da Politiet, som jeg henvendte mig til, forhialp mig til det igien. Desmere Ondt har det virkelig giort mig, at Lange i sin Biographie, hvor han omtaler denne sin Reise, ikke har erindret mig. "Det er — skrev jeg i ovenanførte Brev til Rosing — et Par fortræffelige Mennesker, vel ikke uden Mangler; men er Solen selv uden Pletter? han har rigtig nok utaalelig opfarende Øieblik, der maaskee tilforn har været forenede med en drøi Portion Jalousie, som hun neppe nogensinde har fortient; hun paa sin Side har ogsaa en artig Portion Salpeter i sine Aarer, og nogle Egenheder, som synes at komme af hendes Opdragelse; men iøvrigt har de begge den store, frie, varme Siæl, som jeg ved mere end een Leilighed har lært at kiende og ære, og som maa udsone alle Smaafeil. Hertil føiede de endnu den for mig særdeles interessante Egenskab, at holde meget af mig."

Klokken 9 om Aftenen kom vi til Dresden, spiiste sidste Gang sammen, og da de — som ovenfor sees

— vilde bort om Morgenen Kl. 3, kastede jeg mig i Klæderne paa min Seng, for at være ved Haanden, naar Postkarlen kom med Hestene, og kort sagt forrette mit Reisestaldmesterembede, saa de kunde hvile i Ro, til alt var færdigt, de skulde have Frokost, og tage afsted.

Da mine Venner fra mine forrige Besøg i Dresden vare Trækfugle, som jeg selv, deels af Theatret, deels af den danske Legation, og nu samtlige vare derfra, maatte jeg i denne mig eengang saa behagelige Bye, føle mig dobbelt eensom, og lod mig derfor strax om Morgenen indskrive paa den agende Post, for at gaae ad Mannheim, da jeg ikke vidste, om Jünger var i Prag, og da min Kassebeholdning udentvivl mindede mig, ikke paa det Uvisse at fierne mig længere fra Hovedkilden. Da det nu gik mig med Göthe, som han selv har fortalt, at det var gaaet ham med Lessing i Leipzig, at jeg havde en Pique imod ham, paa Grund af hans foregivne Stolthed, og da ligeledes de Ord om Wieland i Klingers leidendes Weib: et qvindeligt Øie skulde aldrig see i hans Skrifter, fra aarle Aar havde indskudt mig en Fordom imod ham, som jeg i modnere Dage inderlig har skammet mig ved, besluttede jeg, for ikke at gaae over Weimar og Gotha, at skyde en Gienvei over Freiberg, Chemnitz, Hof, og valgte altsaa den Agepost, som tog derad. Det faldt nu i en Skylregn, der varede 21 Timer, saa

jeg ikke alene selv blev giennemvaad indtil Skindet, men at og min Vadsæk, hvor min Reiseequipage var, blev ligeledes saa giennemblødt, at jeg, da jeg omsider anden Dags Eftermiddag fik Tørveir, paa en Station — jeg troer i Hof — maatte lade mit Linned tørre i Solen, for at kunne skifte.

Her gik jeg fra den agende Post, som nu skulde, troer jeg, ad Nürnberg. Conducteuren, der ikke havde flere Passagerer, og gierne vilde beholde mine Drikkepenge, vilde med Vold og Magt have mig til at blive med ham, og fortalte mig til den Ende lutter gruelige Rover- og Morder-Historier, og om slige Afveies store Usikkerhed, hvad jeg lidet bekymrede mig om, skiøndt jeg rigtignok tilfældig i Berlin havde seet en Postkarl bringes ind i Lænker, som medskyldig i et Mord, der var begaaet paa hans Reisende, saa jeg dog altsaa vidste, det ikke var Snak altsammen. Mit Ophold i Hof forlængedes til henimod Aften ved min Ompakning, og det var mod Solens Nedgang, da jeg tog derfra. Ved Vortkiørselen opdagede jeg, at min Knortekiæp, som var mit eneste Værge, og som Heiberg kaldte min Kritik og Antikritik, var blevet i den forrige Postvogn, da jeg giennemvaad og udpidsket af tree Nætters og Dages Reise, ikke havde sandset at see om den. Jeg fik en lille Dreng til at kiøre for mig. Ligesom vi kiørte ud af Byen, kom vi paa en stor Slette. Her havde vi ikke kiørt ret langt, før min Postgut

gav sig til at fløite, og det ikke, som man fløiter til egen Tidsfordriv, men som Signal. Naturligviis kom nu Conducteurens Fortællinger, og den berlinske Postkarl i Voldt og Jern, mig i Tanker; jeg følte dobbelt Savnet af min Kritik og Antikritik, og var i Begreb, som Odoardo, at undres over, jeg ikke ogsaa havde glemt Hænderne paa den forrige Vogn, da jeg i min Lomme opdagede en liden Penneknif som jeg alt da holdt meget af, og mange Aar derefter bevarte, som en Helligdom. At jeg ikke kunde værge mig med den, indsaae jeg tilfulde; men da jeg tillige var overbeviist, naar jeg blev overfaldet, og Postillonen var i Ledtog, slap jeg ikke med Livet, besluttede jeg at have Liv for Liv, lukkede den altsaa op, for, saasnart noget Angreb meldte sig, at trække Drengen bag over, og skiære Halsen over paa ham, og nu tage, hvad der vilde følge paa. I det samme blev hans fortsatte Fløiten besvaret ved et lignende Fløit i Afstand. Nu ansaae jeg da Æsret for opgivet, og færdig til Alt spurgte jeg Drengen, hvorfor Satan han fløitede saaledes? og nu tænke man sig, hvor jeg blev tilmode, da Drengen ganske ubekymret svarede: "der er et Vand med en Færge nede i Dalen, og saa fløite vi ad Færgefolkene, at, dersom Færgen er paa den anden Side, de kan vide at komme over med den, at vi ikke skal blive opholdte." Flau, flad, og rød, lukkede jeg

nu min Kniv i, stak den i Lommen, og skammede mig i Stilhed.

Denne Reise var mig iovrigt yderst behagelig, skiondt det kan vel være, at jeg havde betænkt mig paa, umiddelbar under og efter Regnskyllet, at giøre Touren giennem Huulveiene i Biergene, hvor vi ofte mødte Vandstrømme, som Hestene havde Ondt ved at arbeide dem op imod, hvis jeg havde virkelig kiændt Faren.

Reisen giennem det Bayreuthske og Würzburgske giorde jeg i usigelig deiligt Veir, og staae disse Egne i uudslettelig Erindring hos mig, som en Herrens Hauge. Til Tidernes Tegn hører, at da jeg blev overmaade slet befordret paa den Tværvei, jeg nu skiød over Boxberg, og Postmesteren i Boxberg pukkede paa, han ikke var forpligtet at kiøre Rastfuhre — Extrapost — jeg truede ham med, hele Tydskland skulde faae at læse paa Tryk, hvad for en Postmester, han var, og at han, langt fra at lee mig op i Øinene, syntes at lægge det paa Hierte.

Den femte Dag efter, at jeg var taget fra Berlin, naaede jeg da om Formiddagen mit kiære Mannheim, hvor jeg om Aftenen i al Beqvemmelighed udhvilte mig efter de fem Dages Strabads ved en Forestilling af Kong Theodor.

Med yderste Venskabelighed modtoges jeg i Mannheim af samtlige mine gode Venner der, Beck, Iffland, Biel, Boeck, og med overordenlig Hiertelig-

hed og Forekommenhed af Becks eiegode Kone, der hos sin Mands Hiertensven med en magelos Godmodighed oversaae ikke blot hans store Forkierlighed for hendes Forgiængerinde i Ægteskabet, men og hans utilgivelig aabenmundede Vedkiændelse, af hans liden Paaskionnelse af det Kunsttalent, som hun i en saa udmærket Grad var i Besiddelse af, at Schröder, der dog ikke længe tilforn havde hort sin Yndlingssangerinde, Madam Lange, i Foraaret 1791 erklærede: "Mad. Beck var ustridig den bedste Sangerinde paa det tydske Theater, og fortiente at være den skiønneste."

Et nyt, saare interessant Kiendskab giorde jeg i min særdeles Kunst-Yndling fra min første Reise, Dem. Witthöft, hvem jeg bragte en Hilsen fra hendes Ungdomsveninde (en Madam Coels, i Berlin, Medailleuren Loos's Søster, hvem jeg her tillige omtaler, for at oprette, hvad jeg i det foregaaende forsømte, at nævne hende som den, der fortiente det hende — jeg troer af Schinck — givne Navn af Tydsklands Babet, og hvis vittige og underholdende Conversation skiænkede mig de interessanteste Timer, jeg nød i Berlin). Dem. Witthöft tog imod mig, som en gammel Bekiendt, vedgik, at hun vidste, hvor fordeelagtigt jeg paa min første Reise havde domt om hende, og gav endog tilkiænde, at hun troede, at have det Gode, jeg om hende til mine Venner i Mannheim havde sagt, at takke for sit nærværende Engagement. Ogsaa hendes retskafne Fader, en Veteran

af den ældste tydske Skuespillerstamme, og ligesom Boeck en gammel Frimurer, modtog mig særdeles venskabelig. Endnu maa jeg mellem min sande Vennekreds her nævne den i Islands Levnet saa ofte omtalte Garderobiere Mad. Meyer, Enke efter en afdød Skuespiller Meyer, Islands trofaste Veninde, ved hvis behagelige, velvillige, og forstandige Omgaug man glemte, at hun aldrig havde været smuk, om hun end ikke var over de Aar, hvori man er det.

Mellem disse gode vennehulde Mennesker, i denne himmelske Egn, levede jeg et paradisisk Liv, da de, og fremfor Alle Island, vare ivrige i at lade mig nyde alle Egnens Skionheder. Saaledes erindrer jeg mig en kostelig Lystfart med Island til det smilende Frankenthal; saaledes fremfor alt en Lystreise med ham og Familien Greühms til den høistromantiske Wolfsbrunnen, som jeg ikke kan nægte mig her lidet omstændeligere at omtale. Under Rødderne af en efter Udseende tusindaarig Eeg udstrømmede af en Fieldhule, som Sagnet foregiver at have været en mægtig Troldqvindes Bopæl, et rigt Kildevæld, som i sit Fald ned ad syv af Naturen dannede Terrasser, frembragte ligesaa mange smaa Damme, vrimlende med kostelige Foreller. Her giorde vi et Maaltid af dem, jeg saa usigelig elsker, spiste under aaben Himmel i denne forunderlig romantiske Egn, Foreller, der var fangede for vore Øine, og en Æggekage, og drak dertil Rhinskviin, voxet paa Stædet. Efter dette idylli-

ske Maaltid fortsatte vi nu vor Vandring tilfods, og lod vor Vogn kiøre efter, langs ad den skovbegroede Aabred, med den smilende Neckar rullende giennem frugtbare Marker for vore Fødder; med eet dreiede vi om en Biergtind, og nu laae paa den anden Side af Floden Heidelbergs ærværdige Ruiner, hvoraf vi hidtil ikke havde havt mindste Anelse, ligefor vore Øine. Hvor dybt Indtryk denne Dags Vandring, og alle dens store Skuespil have giort paa mig, derpaa har jeg følgende ubedragelige Beviis. Da i 1819 Maleren Suhr med sine deilige Panoramer var her, fandtes blandt disse et af Heidelbergs Hauge og Slot; jeg kunde ikke blive keed af at betragte det; mange Gienstande, som jeg nu ikke vidste Navn til, stode for mig, som gamle Bekiændte, særdeles en blaa Biergryg i Baggrunden; endelig kunde jeg ikke nægte mig at meddele Maleren, hvor forunderlig levende hans Kunstværk gienkaldte mig en fortryllende Vandring, jeg fra Wolfsbrunnen til Heidelberg for 30 Aar siden en skiøn Dag havde giort. "Intet Under! — svarte mig den vakre Kunstner — det er just fra selvsamme Synspunkt, jeg har tegnet Situationen."

At ogsaa denne Dags Nydelse var den for Naturskiønheder og Naturnydelser saa aabne Island ikke mindre glæderiig, end for mig, derpaa har jeg det Beviis, at han efter at have da i Heidelbergs Ruiner gravet sit Navn tilligemed mit, Dagen derpaa i min

Stambog*) under de øvrige betydende Ord, han skrev, tilføiede: den trettende September var vi paa Slottet i Heidelberg, og maa jeg ydermere lægge til, at jeg aldrig i senere Dage, som Advokat Wanner i Høstdagen, har kunnet sige de Ord om Afskeedsbeseget til Slotsruinerne, de der skrevne Navne, og det paafølgende Farvel, uden at det giennemfoer mit Inderste, at Island her havde tænkt paa sin Ven paa hin Side Havet.

Et tredie Lystparti, som uskridig ikke vilde blevet det mindst interessante, blev paa en underlig Maade hindret. Der var en Løverdag Aften Selskab hos Island; Beck, Dem. Witthøft, Mad. Meyer, en Bibliothekar Hamberger fra Gotha, Madam Engst, en Skuespillerinde, til hvem jeg i hendes Fag i det høiere Comiske ikke har seet Mage, og jeg var der. Conversationen var høist underholdende, og levende; det var et himmelsk Veir. Beck og Witthøft forlod os tidlig; vi andre bleve siddende, og havde ingen Lyst til at bryde op; endelig faldt een paa, at det kunde være deiligt at tage til Schwezzingen, og see Solen

---

*) "Vær, hvad Du kan være — skrev han — og lev nu ogsaa engang for Dig! hvo vil bestandig lade slaae Ild af sig, og aldrig varme sig selv! Den af Dine Venner, der ikke bruger Vennemagt, for at udvirke dette, han slaaer Ild af Dig, og vil ikke agte, naar Du er udtømt, hvordan Du føler Dig; Tænk paa mig — og vær lykkelig!"

staae op; dette Indfald blev optaget med almeen Velbehag, og Ifland sendte sin Dreng til min gamle Postmester Fröhlich, at bestille en Vogn; men see! Drengen kom tilbage med den Beskeed, at der ikke var Hest og Vogn at faae for Penge i Mannheim, da der var kommet en heel Caravane franske Emigranter, der i storste Hast skulde have Befordring, og som man havde havt overmaade Ondt med at forsyne; hvorved da vor Tour gik ind. Ogsaa hørte man næste Dag ikke tale om andet, end alle disse høie Flygtninge, og den Begivenhed, der havde foranlediget deres Flugt. Jeg lagde ikke just saa overmaade Mærke dertil den Gang, da jeg deels ikke var endnu blevet ret fortrolig med de franske Anliggender, og deels Emigranterne vare af det Slags Folk, som jeg saare lidet bryder mig om, hvor de saa ere i Verden. Mange Aar har jeg, uden at tænke videre derover, antaget, at denne Flugt var en Følge af Bastillens Erobring; men da denne foregik 14 Julii, og mit Ophold i Mannheim var fra Slutningen af August til Midten af September, kan den ikke have været Anledningen; heller ikke falder i dette Mellemrum nogen anden af Revolutionens Hovedbegivenheder; midlertid kan just i denne Periode meget let en nu glemt eller overseet Tildragelse have voldt denne Røre, og bragt hine letbevægelige Personer i Flugten, og paa Flugten.

I Mannheim var man iøvrigt den Gang, i det mindste i min Kreds, intet mindre end Forandrin-

gerne i Frankrig gunstig; hvilket deels torde komme deraf, at just de Frisindede paa den Tid satte en Stolthed i at være tydske med Liv og Siæl; men især af det, at ved Uroligheederne overalt i Frankrig, og især i Strasborg, de tydske Regimenter, som Dronningens Landsmænd, behandledes særdeles fiendtlig, og at ved disse tydske Regimenter mangfoldige Pfalzere, og overalt Venner og Kiændinge fra Rhinegnene, stod. Især var, som velbekiendt er, Island meget antirevolutionair, og erindrer jeg blandt Andet, at han, da de kostelige Decreter af 4 August mod Privilegierne bleve bekiændte i Mannheim, fik en ung Maler Melchior, der var hans særdeles Yndling, til at tegne et stort Stykke, som Island paa sin Bekostning vilde lade stikke i Kobber, og hvor Ludvig den Sextende forestiltes indelukt i et Glasskab, med en Nationalgardist med Cocarde til Skildvagt uden for, og en Mængde Ripsraps løb forbi, en med en skudt Hare, en med en fanget Fisk, o. s. v. (til Tegn paa de ophævede Jagt- og Fiske-Monopoler m. v.) alle skrigende: *Nous sommes libres.* At hos ham de i Elsas possessionerte Fyrsters Forbittrelse over de ophævede Lehnsrettigheder ikke virkede lidet, da han hos adskillige af disse var en velkommen Giæst og Yndling, maa jeg tilføie.

En anden Tour, som jeg afslog, staaer saa nær i Forbindelse med dette Æmne, at jeg troer at burde tage den med. Landets første Minister, der var en

stor Jorddrot, havde ikke langt fra Mannheim et Gods, der var bekiendt for sin store Rigdom paa Vildt, som naturligviis havde den Forret, ufortrædiget og uforfulgt at gaae til Giæst paa Bønderne Marker, i deres Viingaarde o. s. v. Pludselig lød den Tidende, at de, der vilde see Hs. Excellences Vildt, maatte skynde dem, da han, opmærksom ved, hvad der foregik i Frankrig, fandt det raadeligst at skille Bønderne ved disse selvbudne Giæster, inden de selv faldt paa at tage sig tilrette, og føiede man til, at det var værdt at see, da man vel undertiden kunde finde 5=600 samlede. Mig var det en Vederstyggelighed at see disse Skadedyr, som under en saadan Satraps Ægide mædskede dem af den vindskibelige Landmands Sved og Blod; og nægter jeg ikke, at denne Omstændighed ikke lidet forøgede den ugunstige Mening, jeg af anden Aarsag havde om Pfalzes høibydende Vizir.

Paa denne Tid havde Ifland faaet sin Figaro i Tydskland færdig. Som overalt Comedien, og fremfor Alt den høiere Comedie med dens kunstig indledte Situationer, og fiint anlagte Intrigue, aldeles ikke kunde være den planløst Scene for Scene hendigtende Iflands Sag, saaledes blev og Figaro i Tydskland eet af hans mindst heldige Arbeider. Ogsaa kunde jeg, efter den venskabelige Oprigtighed, der herskede mellem os, ikke paa hans Forespørgsel under Læsningen deraf, dølge ham, at jeg var for fortrolig med Beau=

marchais's Figaro til her at gienkiende denne; Ifland bad mig da give Tid, læste videre, og nu erindrer jeg mig den betydende Tone, hvormed han i Slutningen af Stykket, som Svar paa Alt, læste af den een blandt dumme Grever opkastede Tvivl: at det dog nok ikke var den rigtige Figaro; og det derpaa følgende Svar: at det nok kunde være. Da det er vel over 30 Aar siden, jeg har havt dette Stykke i min Haand, som det og aldrig har været mellem dem, jeg har havt Anledning at giøre mig noiere bekiendt med, er det muligt, at jeg ikke anfører disse to Repliker ganske ordret; men Indholdet deraf, og Iflands Tone at sige dem med, leve i fuld Friskhed i min Siæl. Overalt glæder det mig af inderlig Overbeviisning at kunne bevidne, hvad Kienderen Bötticher, i Efterskriften til sin Udvikling af det islandske Spil, siger om den Mesterlighed, hvormed han forelæste dette Stykke, og især nuanceerte og graduerede de tree høigrevelige Brødre, Baptist, Hyacinth og Christoph giensidig. Uforglemmeligst er mig midlertid een Replik, hvor de tree Brødre ere faldne i dyb Søvn i deres Geheimeconseil, og nu den udenfor opvartende Kammertiener, paalægger en Indtrædende Stilhed med de betydende Ord: de regiere. Her var i Iflands Tone ikke det allermindste af Digterens Følelse af denne blodigste blandt alle Sarcasmer; det var den til sin Stand skabte og dannede Hofbetients troskyldige Overbeviisning, at,

naar de høie Herskaber vare samlede i Conseilgemakket, regierede de, om de saa snorksov.

Større Nydelse efter mit Hierte lovede, og gav mig hans andet Arbeid, den værdige Kone, som — vel især ved Mad. Rosings mesterlige Fremstilling af Hovedrollen — har maaskee været det mellem alle islandske Stykker, jeg med allermeest Interesse har seet. At en stor Deel af det, man har sagt mod de islandske Skuespil, er ikke ganske ugrundet, at han alt iblandt forbytter det huuslige og det hverdags, at han undertiden istedenfor ædel Hiertelighed giver os declamatorisk Skiønsnak, vil jeg ikke fragaae; at det midlertid vilde være Gavn for Skuepladsen — jeg taler ikke blot om den kiøbenhavnske — om den havde lidt mindre Clauren, & Comp., og lidt mere Island, kan jeg ikke undlade at troe.

Min kiæreste Omgang her i Mannheim var midlertid min Hiertensven Beck, og blev mit Ophold her mig saa behageligt, at efterhaanden det Ønske udviklede sig hos mig, at tilbringe mine øvrige Dage i Mannheim, og vil man i det følgende see, hvor nær Opfyldelsen deraf syntes at være. Det blev mere og mere min alvorlige Bestræbelse, at danne mig til tydsk Skribent. Af det foregaaende har man seet, at jeg havde paany bragt den Fortrolige paa det tydske Theater; i Berlin havde jeg den Dristighed at restaurere Lessings mesterlige Matrone fra Ephesus, og fandt hertil uformodentlig i Mannheim en Forlægger i

Göz og Schwan, hos hvem den og kort efter min Afreise virkelig kom ud, men ikke, det jeg troer, paa noget Theater, da sandsynligviis flere Regisseurer har havt den samme vigtige Indvending derimod, som den, Islands og Becks Ven ikke gunstige, Rennschüb i Mannheim. "Din Matrone — skriver Beck mig under 1ste April næste Aar — er ikke givet, og bliver sandsynlig ikke givet — fordi — Hr. Rennschüb anbragte den Bemærkning, at dette Stykke var os ubrugeligt til Efterspil, da det skulde spilles i græsk Dragt, og udfordrede for megen Tid til Omklædning;" og blev virkelig herved et Lessingsk Mesterværk — thi min Deel deri er saare ubetydelig — holdet borte af en Skueplads, hvor det i Witthöft kunde fundet en Mysis og i Beil en Dromo, som neppe kunde tænkes fuldkomnere, og hvor den skiønne Mad. Ritter, som Enken, og Beck, som Philokrates, vare saa sikre paa at behage. At Schröder ikke bragte det paa sit Theater, dertil var udentvivl Aarsagen, at Rollerne ikke særdeles egnede sig for hans udmærkede Skuespillere, og at overalt rigtig nok den Tid de saakaldte Costumedragter vare Skuespillere og Publikum ligesaa utilpas, som i en senere Periode den nærværende Paaklædning tegnede til at blive, da man f. Ex. vilde give ikke blot Clavigo, men og Emilie Galotti i saakaldet Costume. At flere Personers Omklædning — om de endog nødvendig skulde spille i begge Stykker — paa det hamborgske Theater ikke vilde lagt nogen Hindring i Veien,

veed enhver, der nogensinde har besøgt det, og været Vidne, hvorledes der Opmærksomhed for Publikum, og Frygt for at keede det, kan fremskynde det, hvortil man andensteds tager sig fem- og tidobbelt Tid. Hvorfor Staals Oversættelse af Matronen fra Ephesus, skiøndt antaget, uddeelt, mesterlig besat, og oplæst, ikke kom paa det danske Theater, hører til den Deel af dets Historie, hvori jeg er fremmed. Paa en Privatskueplads har jeg seet en Forestilling deraf, som overbeviiste mig, at det, godt spilt — det Sørgelige uagtet, som man paastod, at udbredes derover ved det, Scenen foregik i en Begravelse — kunde more.

Ligeledes bearbeidede jeg udentvivl i Mannheim andengang Sophie Brauneck, i det ringeste erindrer jeg tydelig, at jeg læste den for Dem. Witthöft, af hvem jeg vel havde ønsket at see den givet, og som ikke syntes heller at have ringe Lyst dertil, skiøndt jeg maa bekiende, at jeg mindre erindrer — formodenlig, fordi jeg mindre paaagtede — det gunstige, hun sagde mig om Stykket, uagtet dette vistnok af hendes competente Mund ikke har været mig ligegyldigt, end en Daddel, hun med witthöftsk Fiinhed lod falde om min alt for blode Udtale af det tydske, der saaledes indprægede sig hos mig, at jeg har fuld Føie at formode, at der etsteds i en Vraa af min Siæl endnu maa have slumret en lønlig Tanke om, selv at betræde det tydske Theater, hvilken ved hendes Ord har fundet sig saaret, om ikke krænket.

At Sophie Brauneck desuagtet heller ikke denne Gang kom paa det mannheimske Theater, hvor det midlertid, efter den Lykke et nærbeslægtet Skuespil, den elskværdige Gamle, giorde, i en Witthöfts og en Becks Hænder udentvivl vilde behaget, var vel egenlig, fordi vi samtlig vilde, at jeg skulde være tilstæde, naar det bragtes paa Scenen, og jo længere og mere vi syslede med hiin Idee, jo sandsynligere blev den os.

Hvad Andeel Becks, i 2 B. S. 316 o. f. omtalte, vakre Søster havde i, at slige Ideer saa omhyggelig drøvtedes, og pleiedes, er jeg ikke istand til at giøre mig selv nogen ordentlig Rede for; vist nok havde hun for mig ved en uværdig Behandling ikke faaet liden Interesse. Paa ovennævnte Sted berørte jeg, at det ved vor Valfart til Glashytten i min Nærværelse mellem Ifland og Beck omhandledes, at hun skulde gaae til Theatret; Beck var dengang meget lunken derved; midlertid skede det dog. I et ovenomtalt Brev, Beck, medens Rosing opholdt sig i Mannheim, skrev mig til, siger han: "Min Søster lider under Trængsel af et frygteligt Parti blandt de Store. Hun spiller ganske smaa Roller, og med Frygt og Angst. Ifland og jeg danne langsomt paa hende, men det gaaer haardt; hun faaer ikke den mindste Opmuntring. Hr. v. D. var ophidset mod hende; man sagde ham, at Ifland og jeg havde lagt an paa, at tvinge ham til, at han maatte engagere min Søster.

Rygtet gik, Ifland vilde ægte hende. Man persifle-rede dette, og vidste at bibringe Hr. v. D., at dette klang, som en Trudsel af Ifland. Han gav sit Ord, aldrig at engagere hende — af Taabelighed. Tiden kom. Ifland og jeg søgte at skaffe hende Engagement. Dahlberg vægrede sig. Jeg sagde op; endelig gav Dahlberg efter, og engagerede hende, men ikke con amore — og nu behandler han hende, som hendes Gage var en Foræring. Den stakkels gode, blide Pige er hidtil et Offer, for at understøtte sin Moder; men nu er jeg træt deraf. Jeg vil fordre en Rolle til hende, og vil understøtte min Søster med min Uundværligheds hele Vægt; vi vil see."

At hun med alt dette ikke mere maa have været ved Theatret, da jeg Aaret derpaa kom til Mannheim, da formodentlig hendes Engagements-Tid har været til Ende, derpaa har jeg et temmelig godt Beviis deri, at hun ikke alene i den Tid, jeg var der, ikke spilte, hvilket Ifland og Beck ustridig vilde have fordret, paa det jeg med Sagkyndighed kunde anbefale hende til Schröder, men at jeg og i mine Optegnelser finder, at en anden Actrice, i Dahlbergs Oversættelse af Montesquieu, gav en Rolle, som hun havde havt, og han klaget over, hun intet havde giort udaf; skiøndt der virkelig deraf intet var at giøre. Fuldkommen vis er jeg overalt paa, at, dersom hun ikke havde været ude af Theatrets Tieneste, Beck og Ifland vilde æsket mig til Voldgiftsmand, hende angaaende, mel-

lem Dahlberg og dem, og at Dahlberg, der viiste mig overordentlig Artighed og Tiltro, neppe vilde have giort Indsigelser mod mig dertil.

Allerede dette maatte naturligviis have interesseret mig for denne vakre forurettede Pige; men da nu ydermere Ifland, der forhen til Kiøbenhavn havde skrevet mig, at Becks Søster efter lange Cabaler var engageret, nu i sit diærve Sprog forklarede mig, hvorfra disse Cabaler og det af Beck omtalte frygtelige Parti af de Store mod hende kom, at nemlig den ovenomtalte alvældige Vildsvinedrot, for hvis Øine hun havde fundet Naade, og der var en berygtet Skiorlevner, havde, da den maadelige Sum, Fyrsten gav til Theatret, gik igiennem hans Hænder, troer sig berettiget, paa hendes Antagelse at sætte Vilkaar, som den agtværdige Pige ikke vilde indgaae, og nu i sin Harme herover — forsikkrede Iffland mig — været ublu nok til at lade Dahlberg forstaae, at det stod til ham, hvis hans skiændige Privathævn ikke føiedes, at inddrage Kunst-Understøttelsen; ikke vil man da undres, om jeg efter min Stemning, som vel aldrig ganske har tabt eller fornægtet sig, i hendes Sag saae min egen. Ogsaa mindes jeg fuldvel, at min første Tanke var at uddrive Diævelen af sin Tudseham med det Ithuriels Spyd, hvortil da al min Liid stod, indkalde Niddingen for Publicitetens Domstol, og fremstille ham i hele hans Lumpenhed; indtil den sindigere Beck med en Replik af

et da giængs Skuespil: "Broder! Du har været borte i saamange Aar, og duer ikke til at tale med vor Øvrighed", mindede mig at stikke Fingeren i Jorden, og huske, at jeg var i det Land, hvor Ifland havde studeret Originalerne til sine speiltroe Kanzlere og Amtmænd og øvrige Smaadespoter.

At imidlertid Dahlberg under disse Omstændigheder var at undskylde, naar han ikke for den gode Sags Skyld vilde binde an med en saadan Magthaver, eller udsætte Theatret for at miste en Understøttelse, det ikke kunde undvære, giorde jeg mig forgiæves Umage for, at faae Ifland og Beck til at erkiende; hvorhos jeg dog paa den anden Side ikke vil fragaae, at de vel og i hans Velbetroede havde gode Venner, som det var en Fornøielse, at lade hende undgiælde for, hvad hendes Broder, og hans Ven paa mere end een Maade kunne have brudt.

Dahlberg var iøvrigt, endog uden al Sammenligning med Sceauer *), og andre høiformemme

*) S. a. B. S. 274. Disse vare midlertid heri alle Sinker mod en liden Fyrste, der da troede minima sapientiâ at kunne bestyre sit Theater, som sit Land, og om hvem hundrede Anecdoter, den ene pudsigere end den anden, var i Omløb. Da man f. Ex. til de to Gierrige bragte ham en Regie, hvorpaa stod: die beiden Geizigen, zwölf Bouteillen Wein (til den omgaaende Vagt), skrev han allerhøistegenhændig derpaa, der eine Geizige bleibt weg, und die sechs Bouteillen Wein. Ogsaa forfattede han Placaten til Duodramet Ariadne paa Naxos, saa-

Theaterintendanter, en ualmindelig Bestyrer, en dannet Mand, med Sands og Agtelse for Kunsten, skiondt det vel efter, hvad Beck og Ifland sagde om ham, kunde være, at han var et nyt Beviis paa Rigtigheden af den abrahamsonske Sætning om det betænkelige i, at have en maadelig Digter til Theaterchef, i det han vel ikke var ganske fri fra faderlig Forkierlighed for sine egne dramatiske Arbeider, en Svaghed, der ved en Skueplads, hvis tree første Kunstnere selv vare Digtere, og bedre Digtere end han, var til dobbelt Uleilighed. Mig viiste han særdeles Godhed og Tiltro, især for de Underretninger, jeg kunde give ham fra de Theatre, jeg havde besøgt; og gav han mig Beviis derpaa ikke blot ved det Hensyn, han havde taget paa mit Vidnesbyrd *) ved Antagelsen af den ypperlige Witt-

---

ledes: Ariadne Mad. Schmelka, Theseus, Hr. Møller, Naxos Hr. Butenop; en Anecdote, der er mig saa meget mere i Erindring, da, medens den var i Alles Munde, min Veninde Mad. Gensike, ved et Besøg af samme Butenop, kom for Skade at forestille mig ham med de Ord: Hier hab ich das Vergnügen, Ihnen den Herrn Naxos vorzustellen, den Sie kennen werden."

*) Hvorledes han imidlertid stundom, som alle daværende Directeurer, kom an, med at kjøbe Kat i Sæk, derom fortalte han mig selv en pudsig Anecdote. Til at bøde paa det mannheimske Theaters endnu stedse uoprettede Tab i Caroline Beck, havde han indladt sig i Underhandling med en da ikke unavnkundig Skuespillerinde ved det Maynzske Theater. Til-

höft, men og ved den Fuldmagt, han gav mig, ved min Gienkomst til Hamborg, paa hans Vegne, at

---

fældig gjorde han et Besøg did til sin, siden under Navn af Fürst Primas, berømte Broder, da maynzisk Coadjutor. Den Dag, han kom dertil, spilte hun i Lanassa, og han gik hen at see hende, men sig til liden Opbyggelse. Aftenen derpaa kommer han, i et Syngespil, til at sidde ved Siden af en ham ubekiændt Dame, der, da hun mærker, han er en Fremmed, giver sig i Snak med ham, og blandt andet spørger, om han havde seet flere Forestillinger? "Jo, Lanassa!" "hvordan den havde staaet ham an?" "Nu! der var ei stort ved den fra Lemierres Hænder, mindre fra Plümickes." "Det var noksom bekiendt; men hvordan Lanassa selv havde staaet ham an?" "Han maatte tilstaae, hun havde hverken svaret til hans Forventning, eller sit Ry." Dette syntes at falde hende paa, og, efter et Par korte Forklaringsrepliker, kom hun da ud med, at hun selv var denne Lanassa. Dahlberg vilde nu, som en høflig Mand, til at giøre Damen Undskyldninger paa Grund af, han kunde endnu været forstemt fra Reisen o. s. v. Men hun afbrød ham spydig, og sagde: at det sagde Intet; man kunde ikke behage enhver; at imidlertid alle ikke dømte hende saa ugunstig, derpaa havde hun et meget smigrende Beviis, i det en Mand, hvem han neppe vilde nægte Navn af Kiænder, Baron Dahlberg i Mannheim, just i disse Dage paa en meget hædrende Maade havde tilbudt hende Engagement." Nu maatte da han ogsaa ud af sit Incognito, og tilstaae, at det var ham, der var den Dahlberg. "De! saa maa jeg sige Dem, sagde den stødte Dame, jeg gaaer ikke til Mannheim." Dahl-

underhandle med den unge Sangerinde Dem. Calmes, hvem jeg ikke bedre kan caracterisere, end ved at sige, at hun da var Tydsklands Morthorst.

At i øvrigt ikke blot Becks Søster, men og hele Familien, og deriblandt især den ældre Beck, der paa min første Reise havde i Hamborg saa særdeles interesseret mig, som Broderen i Bonden som Dommer, og hvem jeg denne Gang paa min Giennemreise fra Mannheim lærte i Frankfurt personlig at kiænde, for den varme Andeel, jeg tog i hendes Forurettelse, blev mig endnu mere vennesindet, er lige saa naturligt, som at hun igien vandt i Interesse hos mig ved den Priis, hun satte paa min Iver for hendes Sag. At der imidlertid mellem os ikke vexledes et eneste Ord, eller forefaldt det Allermindste, der fra nogen af Siderne tydede paa videre, tør jeg i fuldeste Maade bekræfte, ligesom jeg og af hendes Broders senere Breve i denne Sag er fuldelig overbeviist, at ikke mindste Formodning om noget Saadant nogensinde oprandt i hans Siæl. Tvertimod har jeg af et Udtryk i mine dramatiske Tegnelser fuld Føye at formode, at det

---

berg gav sig vel for den udvortes Tugts Skyld, til at giøre nogle Complimenter, men hendes Stolthed var fornærmet, og hun ikke at overtale; "og jeg maa tilstaae — føyede Dahlberg til — at det i Grunden var mig kiært, at jeg paa denne uventede Maade slap saaledes derfra;" og jeg har — maa jeg tilføye — Schröders og Jüngers Ord for, at Dahlberg ikke saa ganske havde Uret deri.

egenlig var det overordenlige Indtryk, Stykket den elskværdige Gamle, som jeg sidste Aften saae, og ikke i Forveien kiændte, ved en paafaldende Liighed med min egen Stilling og Sindsstemning giorde paa mig, der bragte mig til at ane, hvad der var i Begreb at foregaae i mit Indre.

Ikke gierne vilde jeg ansees for en Jens Paaskelillie, fordi jeg atter paa denne Reise havde, hvad man maaskee kunde kalde, en Ansats til en Affaire du coeur. Sysselsat med det Forsæt, at udrive mig af Forhold, hvis mindste Onde var, at de forbittrede mine Dage, maatte jeg vel lade det være mig magtpaaliggende, at giøre mig dette Forehavende saameget muligt til en Nødvendighed, da jeg tilfulde vidste, og følte, hvormeget det desuagtet vilde koste mig at udføre. Allerede fra tidlige Aar havde Bernardos Ord, i Göthes ældste Ervin og Elmire, med en forunderlig prophetisk Vægt ligget paa min Siæl: "tag en elskværdig Hustru! siger han til Sværmeren Ervin: forsorg hende, deel Livets Glæder og Sorger med hende, og jeg forsikrer Dig, hun vil være taknemmelig, hun vil hver Dag med ny Kiærlighed og Troskab falde Dig om Halsen." Kun i denne Havn, sagde mit Hierte mig, vilde jeg finde Fred og Tryghed for de Lidenskabernes Storme, hvoraf jeg hidtil omtumledes; kun saaledes, følte jeg, jeg kunde haabe at efterkomme Islands Formaning — skiøndt vist ikke givet i denne Tanke — at leve eugang for mig selv. At

jeg midlertid nøiedes, naar jeg kun omtrent troede at have en Vished, hvor en saadan Tilflugt kunde være at søge, og udsatte det til den beleiligere Tid, at forsikkre mig om, at der vilde skiænkes mig det ønskede Fristed, laae i en anden Egenhed i min Tænkemaade, som man ved en senere Leilighed tilfulde vil lære at kiænde.

At jeg desuagtet, saa godt jeg i det væsenlige stod til Becks, nu og da stødte an ved den Uskik, jeg indtil denne Dag ikke har været istand til, ganske at aflægge, just der, hvor jeg er mig meest bevidst, intet at meene uden Godt, mindst at lægge mine Ord paa Vægtskaalen, og derfor snarest at sige noget anstødeligt, om ikke stødende, som jeg aldrig tænkte paa, eller drømte om, derpaa mindes jeg blandt andet dette Exempel, at jeg ved Becks Bord caracteriserede en fremmed Kunstnerinde, som første Sangerinde og sidste Skuespillerinde ved sit Theater, uden at erindre mig, at dette just ogsaa var Mad. Becks Tilfælde, da jeg i hende blot mindedes den ømme Hustru, og eiegode Kone, indtil hendes Moder gientog og udhævede mine Ord. Et andet Beviis finder jeg i et Brev fra Beck, hvor han i Anledning af, hvad jeg havde skrevet ham om noget Sqvalder af en Avindsmand i Hamborg, der gierne vilde have sat mig sammen med Schröder, da han nok omtrent holdt ligemeget af os begge to, og til den Ende havde udentvivl ladet falde et Ord om min store Forkierlighed for Mannheimerne, svarer:

Den zuccariniske Malice undrer mig slet ikke; den ligner ham. At det ingen Sandhed var, hvad han sagde, det følte vi jo desværre derved, at Du sagde os i Øinene: Jeg maa endnu en Maaned til Schröder, at see Skuespil; og dette, dette var meget, sagt i Øinene. Lad saa være! Schröder kiender Dig jo, og veed, hvad Tilbeder Du er af ham, hans Kone, hans Theater; han troer det sandelig ikke."

Om denne min schröderske Tilbedelse snart, i en endnu alvorligere Anledning, mere; naar man midlertid sammenholder den beckske Yttring med den zuccariniske, skulde man snart fristes til at antage, at jeg ogsaa havde det efter min store Lærer Lessing, helst at holde med dem, jeg ikke var hos, da man f. Ex. i Syvaarskrigen sagde om ham, at han var Saxer i Berlin, og Preuser i Leipzig, og skulde det, sandt at sige, ikke være mig ukiært, om saa var. Hvad Forklaring jeg iøvrigt har givet Beck paa hine Ord, kan jeg nu ikke sige, da der i hans følgende Breve intet findes derom; at den har været sandfærdig, er jeg vis paa, og at den maa have fyldestgiort ham, synes af hans Taushed. Formodentlig har jeg med disse Ord blot villet sige, at jeg ved mit forrige Ophold i Hamborg var meest afspiist med Syngespil, og altsaa nu, da der ingen Mad. Lange var, glædede mig til at faae Skuespil at see, hvortil naturligviis min Hu og Attraa stod.

At jeg med det ovenanførte Udtryk skulde have brudt Staven over en Skueplads, som den mannheimske, der foruden mit gamle kiære Kloverblad eiede min særdeles Yndling Witthöft, og den mesterlige Mad. Engst *),

*) Som et sælsomt Phænomen kan jeg ikke her nægte mig at bemærke, at denne mageløs elegante Kunstnerinde, der skulde synes fød, baaren, og opdraget i den store Verdens meest forfinede Cirkler, havde giort sin første sceniske Fremtrædelse i en Landsby-Fiellebod, i Nærheden af Halle, mellem en ussel Bande, hvor Hallenserne, der maatte forsyne de Spillende med Klæder, ikke blot havde Lov til at see Skuespillet i Skiorteærmer med Piben i Munden, og Pudlen ved Siden, men og den synderlige Forret, at tilraabe de Spillende, hvad Ord der af Burschesproget faldt dem ind, der da uvægerlig maatte anbringes i Repliken. Saaledes, som engang Telheim i Minna af Barnhelm skulde til at sige: Nei, der gives kun een Minna, og det er Dem, faldt det een af det respective Publikum ind, at indkyle ham det bekiændte Ord lederne. Han vilde ikke vel dertil; men den hele Forsamling begyndte nu i Chor at raabe: lederne Minna! lederne Minna! til han maatte lystre, og sige: Nein, es giebt nur eine lederne Minna, und Sie sinds. Vel troer jeg ikke, at det var selve Madam Engst, dette hændtes, da udentvivl i det mindste hendes Smukhed torde have beskiærmet hende for denne Ydmygelse. Men at et Theater, hvor slige Unoder kunde finde Sted, kunde være den Planteskole, hvorfra en Skuespillerinde skulde udgaae, hvem Schröder skulde erklære for den bedste, han paa sin Reise giennem næsten hele det sceniske Tydskland havde seet, og hans Bio-

hvis Mage i fine Coqvetter og Petites Maitresses jeg ingensinde mindes at have seet, og hvor disse fem understøttedes af Skuespillerinder og Skuespillere, som Schillers Yndlingsactrice, den deilige Mad. Ritter, den i Mødre og deslige ikke slette Mad. Rennschüb, den fra de Optrin, hun ikke længe derefter i Hamborg foranledigede, i Theatrets Annaler navnkundige smukke Boudet, Veteranen Boeck, Comikeren Gern, o. fl., kan jeg saa meget mindre troe, som især alle de ypperste af disse, deels af personligt Venskab, deels fordi de paa en Maade ansaae mig som Schröders Reisende, hvis gode Vidnesbyrd om dem var dem i mere end een Henseende magtpaaliggende, virkelig lagde Vind paa at spille mig til Fornøielse, og blandt dem især den geniale ellers saa magelige Beil, der ligefrem sagde mig, at det var ham om at giøre, at jeg skulde kunne sige hans Velynder Schröder noget godt om ham. Ogsaa var hans Bestræbelser i saa Henseende saa kiendelige, at Dahlberg, som i Spøg, offentlig sagde: man burde formaae Rahbek til at blive bestandig i Mannheim, saa giorde Beil sig Umage med sine Roller.

Heller ikke troer jeg, at den ovenanførte Fortolkning af mine Ord var voxet paa Becks egen Grund,

---

graph stadfæste hans Ord, med det Tillæg, at Natur og Kunst foreenede sig hos hende til Lystspillets Triumph; Udlandets Skuepladse havde intet fuldkomnere fremstilt ham, er en Mærkelighed, der vel fortiener at antegnes.

men vel snarere paa den, i det mindste den Gang, ikke synderlig schröderskindede Iflands, der mindst af alle var opbygget af min Forkiærlighed for det hamborgske Theater og dets Spillemaade, som ikke var hans; og der muligen kunde, skiendt uden Føie, taget som personligt, hvad han optog i det Heles Navn. Saameget mere har jeg Føie til denne Gisning, som Beck selv i et Brev, han ikke mange Maaneder efter min Afreise, da altsaa ved det mannheimske Theater ikke meget kunde have forandret sig, skrev mig til Kiøbenhavn, fældede selv en langt ugunstigere Dom derover, end jeg nogensinde havde kunnet.

"See, Rahbek! — skrev han mig her — mig piner det, at vor Skueplads er saa langt fra, hvad den kunde være . . . Du er overtydet om Enkeltes Evner iblandt os; og hvad udrette vi med disse Evner? Stykke- og Flikkeværk. Vort Hele er elendigt. Stympere usurpere gode Roller; de bedre — spille sielden, hvad de kunne; de slette kan alt i sig selv intet, og tillade sig selv endog undertiden at være skiødesløse. Vor Maneer er sielden rigtig. Isteden for en Ild, der skulde henrive, sætte vi en vis Hurtighed, en Snaksomhed, der bliver utydelig; de, der ikke memorere godt, komme ikke med; deraf kommer Hul i Hul. Vi har ingen Dramaturg, der kan vise os tilrette; Hr. v. D. har ikke Villie, og mindre Evne, at ordne det Hele vedbørlig; han mores ved de nydelige Complimenter, der siges ham af høflige

Fremmede, som er tilbords hos ham, vort Theater angaaende, og Alt gaaer i den gamle elendige Slendrian. Jeg besværger Dig, dyrebare Ven! riv Du ham ud af denne Siælesøvn, skriv ham Din oprigtige Mening om det herværende Theater, og vil Du, saa nyt de Vink, jeg giver Dig i dette Brev, til at udrydde den fordærvelige Skiødesløshed. — Forfølg med mig denne Plan! jeg beder Dig; Du har jo Varme for det herværende Theater; Du har Kundskab, Værdighed, Frimodighed, og Mod; benyt disse Egenskaber til at sige Hr. v. D., hvad han dog eengang maa høre." Til hvad Ende, vil man maaskee spørge, jeg fremdrager denne gamle Skildring fra en længe afdød Skuespiller af et Theater, hvoraf vel nu neppe nogen eneste er for Scenen igien? "Jeg kunde nøies med at svare, at det tillige var en Skildring af den Tid, og den Kreds, hvortil jeg hørte, og hvoraf jeg nu snart er den sidste Overblevne, en Skildring af, hvad vi fordrede, og ventede af Skuepladsen, os selv, og hinanden. Jeg kunde tilføie, at, da disse Skildringer, disse Fordringer, disse Forventninger foredroges i et fortroligt Brev mellem Ven og Ven, kan man ikke mistænke dem for at være Ordbram efter Tidernes Leilighed, for at kunne sælge Publikum, som Kunstværk, hvad der kun var fuskeragtigt Bønhaseri; men om end aldrig for Andet, da staae det her som et Theaterspeil! Held den Skueplads, der tør træde for

det, og uden pharisæisk Selvbedaarelse give sig det Vidnesbyrd: jeg er bedre, end denne var!

At jeg midlertid var ikke blot personlig vel tilfreds i Mannheim, men at Skuepladsen gav mig qvægende og styrkende Aands Nydelse, derpaa har jeg det uimodsigeligste Beviis deri, at jeg ikke nøiet med, hvad Sophie Brauneck og Matronen fra Ephesus gav mig at sysle med, ydermere lagde Haand paa et originalt Sørgespil, den fem og tyve Aar senere under høist forskiellige Auspicier for Lyset komne Forfører. At jeg, uagtet den uvenlige Modtagelse, det ved ikke ikke at komme i den beleilige Tid, fandt paa vor Skueplads, ikke er uden Forkierlighed for dette Arbeide, fragaaer jeg ikke; ogsaa erindrer jeg, at Ifland, hvem jeg meddeelte mit efter min Maade udarbeidede Scenarium dertil, var særdeles tilfreds dermed, og især lovede sig den Tid megen Virkning deraf, at den gamle Oberst streed i Tyrkekrig, medens en Forfører sveeg hans eneste Datter; hvilket tillige viser, at da Meningen og Forventningen var, jeg da skulde ufortøvet giort det færdigt, skiøndt jeg ikke egentlig veed, for hvilket Theater. Dog har jeg formodentlig regnet paa, at efter den Tid, vi, og jeg især, troede fornødent til at udarbeide et Sørgespil, i Følge det tydske Theaters aarlige Skifter, de forskiellige sceniske Firmamenter meget kunde have forandret sig.

Hvorledes dette Forehavende med alle mine øvrige tydske sceniske Planer og Forhaabninger gik i Luften, vil man i det følgende see, og da vort Theaters Conjuncturer den Tid ikke tillod mig at vente, at faae det derpaa forestilt efter Ønske, opgav jeg saa ganske den Idee at dramatisere dette Æmne, at jeg i den anden Aargang af Tilskueren indrykkede Udkastet dertil i Fortællingsform. Som sagt, foranledigede Omstændigheder mig, 25 Aar senere, til at behandle det for vor Skueplads, men det traf i en Utid, hvor forskiellige ellers aldeles stridige Constellationer paa en høist vidunderlig Maade forenede sig imod det, saa at man ganske aabenhiertet sagde mig i Øinene, at jeg havde af Lykke at sige, det ikke gik det saa ilde, som tiltænkt var. At man, for at lægge det for Had, uden at tage Hensyn paa, at det var fra 1789, og Indholdet deraf det danske Publikum forelagt 1792, bragte det i Forbindelse med Personer og Begivenheder, hvis blotte Tilværelse eller Mulighed jeg den Tid ikke kunde have fierneste Anelse om, burde saameget mindre være faldet mig paa, som saadant paa min Skribentbane saa ofte er vederfaret mig, og som jeg f. Ex. blot behøvede at mindes den Mand, der, da min Romance, den Døddes Igienkomst, var kommet ud, formelig kaldte mig til Regnskab for denne nederdrægtige Vise, hvori han fandt en Pastil paa sig selv, indtil jeg, i Mangel af at kunne opgive ham den oprindelige Kiæmpevises unavngivne Digter, maatte fremstille gamle

Peder Syv, som min Hiemmelsmand, til hvem han havde at holde sig.

Fra Mannheim gik jeg midt i September, til Frankfurt*), hvor jeg meget venskabelig modtoges af den ældre Beck, og af Ziegler, til hvem jeg fra Wiens Lange havde særdeles mundtlig Anbefaling, og hvor jeg opholdt mig et Par Dage, for at kunne, som mig var paalagt, give Schröder Efterretning om det derværende Theater. Særdeles har det fornøiet mig ved at sammenligne mine Tegnelser med Meyers Udtog af Schröders Dagbog paa hans Reise 1791, at see, hvor aldeles vi have været enige i vore Domme om det daværende Personale; og dobbelt har det interesseret mig, ved at see, hvor enige vi her vare om da værende Mad. Eunicke — siden Händel-Schüz — som den Tid var i sin Skiønheds og sit Talents frodigste Vaar, tillige i hans lærerige Anmærkninger til det kostelige Udtog af Riccoboni, der slutter hans Levnetsbeskrivelses anden Deel, anden Part, og som ingen Kunstven, end sige Kunstdyrker, bør lade være ulæst, at finde, hvor enige

*) En pudseerlig Hændelse havde jeg i Frankfurts Port. Tilspurgt af Skildvagten, hvo jeg var, svarte jeg naturligviis: "Rahbek aus Kopenhagen"; blev ikke lidet forundret, da han sagde: "Scherzen Sie nicht"? og spurgte ham ærgerlig, hvor han kunde troe, jeg spøgte med ham? men nu løste Gaaden sig, da han paa dansk nævnte sig som en forulykket Borgermandssøn fra Kiøbenhavn, og paa Landsmandskabs Vegne bad om en Drikkeskilling.

vi atter vare om hende paa den Tid, da hun glimrede som Kunsthimlens store Lys.

Fra Mannheim gik jeg til mit kiære Hannover, hvor jeg midlertid dog nok kun opholdt mig een Dag, blot ifølge mine Tegnelser saae overmaade lidet af Apothekeren og Doctoren — udentvivl af samme Aarsag, som (s. 2 D. S. 107) paa min første Reise, i Brunswig, hindrede mig at see Operaen Julius Sabinus; men derimod tilbragte en høist interessant Aften med Baron Knigge, hvem jeg fra min første Reise var kiændt af, og Skuespildirecteuren Grosmann, hvem jeg erindrer i et mig siden forkommet Brev til en af mine Venner i Kiøbenhavn, at have caracteriseret, som den morsomste Omgangsmand, jeg endnu havde forefundet, og med hvem jeg — som jeg seer af et Brev, jeg efter min Hiemkomst fik om det forehavende Monument for Lessing fra ham, men til Uheld for mig paa en Tid, da jeg hverken havde Lyst eller Leilighed at virke for nogen Ting, og derfor lod til min Skam ubesvaret — den Tid byggede adskillige dramatiske og dramaturgiske Luftcasteller, som henveiredes med alle de øvrige.

Mærkeligt nok er det midlertid, at, fra jeg forlod Dresden, og til jeg naaede Hamborg, mine Tegnelser fraregnede, intet dansk Ord findes imellem mine Papirer, skiøndt jeg af et Brev fra Beck seer, at han efter min Afreise fra Mannheim havde affendt et Brev til Rosing, som jeg havde efterladt ham at besørge,

men som udentvivl har været af det Indhold, at jeg ikke har faaet det, som de øvrige, tilbage til dramaturgisk Brug; ligesom da og mine trykte Efterretninger om min Reise i dram. Saml. ophøre med min Bortgang fra Berlin, saa jeg følgelig ikke har havt det senere behov. Det forkomne, hvoraf jeg erindrer mig det Sted om Grosmann, var udentvivl af et hamborgsk Brev til Langes, hvoraf de første to Blade mangle. Iøvrigt har naturligviis min fornemste Brevvexling da gaaet ad Hamborg til Schröder, og Mad. Gensike, hvem berlinske, mannheimske og frankfurtske Efterretninger meest maatte interessere, som man og overalt kiølnes i Nidkiærheden til at skrive hiem, alt eftersom man kommer længere fra Hiemmet, og Brevene følgelig ere længere underveis, og blive længere ubesvarede.

Under 15 August skrev Rosing mig — efter at have mældt adskilligt om den bräutigamske Aagersag, hvor Theatercassen selv betalte Renter og Douceur af den kongelige Gave, en Dandser fik til en Kunstreise; om, at de ingen ny Opera fik den Vinter, da Kongen desuagtet maatte giøre overordentligt Tilskud; om de scandaleuse Pennefeider, og første Maaneds Repertoire: — "Du seer da heraf, Du har ikke synderligt at haste efter; men dersom Du kunde læse Dine Venners Længsel efter Dig i deres Hierte, saa gav Du baade Repertoir og Tydskerne en god Dag, tog Extrapost, og ilede i Dine Venners Arme." Efter nu

at have hilset mig fra Adskillige, og deriblandt fra Liebenberg, som een af dem, der længtes inderlig efter mig, tilføier han: "Lad os i det mindste høre noget fra Dig. Jeg veed jo ikke engang, hvor Du er, enten i Hamborg, Berlin eller Mannheim; det er nu paa fierde Uge siden, jeg saae noget fra Dig, og spørg Dig selv, om det er Ret?"

Midlertid fik de mit dresdenske Brev, der opreiste noget paa de faldne Sager. "Dit dresdenske Brev — skriver Rosing — har glædet mig og mine mere, end Du kan forestille Dig; Du lever dog, og som det lader, saa lever Du vel blandt alle de Tydskere; lad dem bare ikke sætte Dig Skroller i Hovedet for at beholde Dig! Du taber virkelig ikke saa lidt endda, ved at blive der, var endogsaa alle Stæder, og alle Theatre, som det Hamborger."

I dette Brev skriver han iøvrigt: "Jeg veed ellers ikke, hvorledes det har sig med vore Breve i Aar; jeg synes, de ere i en Diævels Confusion; naar Du kommer hiem, maa Du vise mig de Breve, Du har faaet fra mig i Aar, at jeg kan see, om Du har faaet alle; af Dit sidste fra Dresden kan jeg ikke see det." Det er midlertid rimeligt, at Confusionen blot har stukket i, at de deels ere blevne overliggende hos Schröder, hvem de addresseredes til, deels have søgt mig i Mannheim, da jeg alt var reist derfra; men hans Breve har jeg alle.

Nu kom jeg i den sidste tredie Deel af September igien til mit gamle Hamborg. Ganske usandt var det just ikke, hvad min gode, forstandige, men lidt vel meget i Phantasiens Rige svævende Veninde, Mad. Gensike, havde skrevet mig til Mannheim: "her er forresten siden Deres Bortreise saamegen Splid, Avind, Ondskab, Kabale, og Forstemning i Gang, at jeg troer, Pandoras Æske er lukket op. Skrive lader det sig ikke; til De kommer, vil Dunsterne have fordeelt sig, og være henveirede, eller De vil faae Følgerne at see." Vistnok havde en ovenomtalt Skuespiller, der Aaret tilforn havde ved sin personlige Opførsel draget et haardt Uvæir over Schröders Skueplads *), men senere giort sin Fred med Publikum, og igien var dets Yndling, ikke kunnet tilgive Schröder, at denne ikke dulgte, han i Sagen selv var, og efter sine sceniske Moralitetsbegreb maatte være ligesaa eenig med de Utilfredse, som han var uenig med deres Maade at yttre deres Utilfredshed paa; og var hin i Følge deraf da igien Hoved og Tunge for enhver Misnøie, der ved Theatret kunde reise sig, og reises, mod Schröder. Vistnok troede denne Skuespiller ogsaa, foruden sit Nag til alle schröderske i Almindelighed, ogsaa at have en egen Regning med mig; men paa det nær, at han ved et Theatermaaltid efter en Mesterforestilling af

*) Schröders Leben 2 D. 1 P. S. 24 o. f. Schüzzens hamb. Theatergesch. S. 604 o. f.

Jægerne i Altona, giorde sig en ond Glæde af, at haane og spotte min afdøde Ven Reinecke, som Kunstner, for at ægge mig til at tage hans Parti med en Lidenskabelighed, som, han haabede, skulde sætte mig sammen med Schröder, og drev det saa vidt, at jeg omsider i Hæftighed tog mit Glas, hældte det mod Schröder, og med Betydning sagde: "Ach las sie ruhn, die Todten", hvorved den hele Samtale endtes, kom vi for lidet i Berørelse med hverandre*), til at være hinanden til megen Uleilighed. Derimod

) En pudsig Anecdote være det mig i den Anledning tilladt, at medtage. Denne Skuespiller boede i Opernhof i Huus med Mad. Gensike, men een Etage høiere, hvorfor han og mellem os i Spøg hedde der dort oben)! En smuk Efteraarsdag, som jeg vilde gaae hen til hende, mødte jeg ham paa Volden. Jeg fortalte hende det tilfældig. "Saae han Dem?" "Ja! vi hilsedes!" "Skal jeg nu sige Dem, hvor han gik hen?" "Nu!" "Op at giøre Dem en Visit!" "Da han veed, jeg ikke er hiemme?" "Ja! saa lægger han sit Kort, og saa er det giort!" "Har De da ikke et reent Kort?" "Jo!" Hurtig skrev jeg nu mit Navn derpaa, gik op hos ham, og gav det af. Da jeg kom hiem, fandt jeg rigtignok igien hans Kort, og da vi om Aftenen mødtes til Schröders, kom jeg hende til de øvriges store Forundring leende imøde med de Ord: "der dort oben und ich haben richtig Karten gespielt."

*) Allusion til en da meget bekiendt frappant Replik i D'Ariens Claus Størtebecker.

giorde han og hans meget mod deres Hensigt mig den sande Tieneste, at befæste den Godhed, man til Schröders havde for mig; thi da jeg havde den Lykke at han fandt Behag i min Omgang, og at jeg næsten altid kunde adsprede ham, hændte det sig ikke sielden, naar der om Formiddagen var mødt noget, at Mad. Schröder, i det jeg hilste paa hende, sagde: "Schröder har havt Fortræd! snak De ham det ud af Hovedet!" og det var saare sielden, det ikke lykkedes mig.

Det var overalt et forunderligt Huus, og et forunderligt Væsen, hele det schröderske. Jeg vil ikke engang tale om denne Giæstfrihed, dette daglige Velliv, som jeg i disse 8 Uger, jeg nu her var fast Hverdagsgiæst, paa ny lærte at kiænde, og hvortil jeg ingensteds og ingensinde har fundet Mage, men som jeg, der rigtignok, over Vennehuldskaben i Modtagelse og Omgang, kun beholdt liden Sands for Beværtningen, neppe havde lagt Mærke til, hvis ikke andre eenstemmig havde giort mig ovmærksom derpaa; men nu denne Ubegribelighed, at Alt her var, som hos et velhavende privatiserende Ægtepar, der blot levede for deres Mag og Fornøielse, og ikke i mindste Maade havde noget andet, end ikke deres Huus, at passe. Naar jeg kom derhen om Middagen efter Eet, gik Schröder i sin deilige Hauge, syslede med sine Træer og Blomster, som om de var hans eneste Omsorg; hun sad, simplex munditiis, som jeg endnu ingen Kone har kiændt, bandt paa sin Strømpe, og syntes blot

at vente paa, at det skulde meldes hende, der var anrettet; efter Maaltidet, hvormed der aldrig iledes, satte han sig til Schakbordet med mig, hun til Kaffebordet, og sit Strikketøi; Klokken halv fem omtrent, naar vort Schakparti var til Ende, sagde Schröder: "ja nu maa vi vel klæde os paa, for at gaae i Theatret", men som det var for at see Skuespillet, ikke for selv at spille første mandlige og qvindelige Hovedrolle deri; og hørte man aldrig der i Huset Memorerings-feber, eller Rollebesippelse, ligesom man aldrig paa Scenen hos dem sporede nogen Svaghed i Rollen, da Schröder, for at kunne fordre Nøiagtighed og Flid af andre, erkiendte Nødvendigheden af, at han og hans Kone foregik dem med et godt Exempel, og ikke tillod sig selv, hvad de ikke vilde tilstæde andre. Lægger jeg nu hertil, at Schröder selv forestod sin og Skuepladsens større og mindre Oeconomie, og førte sit eget Regnskab med en Nøiagtighed, som oftere er at ønske, end at vente, hos dem, der forestaae Andres; at Garderobe, Decorationsvæsen, Regie, kort Alt, besørgedes af dem begge, at jeg aldrig, i de 11 Uger jeg besøgte Theatret daglig, saae det ubetydeligste Requisit ikke være tilrede paa rette Tid, og til rette Sted*); naar man gienkalder sig tillige, at Schrö-

*) Den eneste Gang, noget lignende var paa Veien at skee, var med Schröder selv, og i Menneskehad og Anger. Da han klædde sig paa hiemme, siden han fra sin Hauge kunde gaae ligeover i Skuespilhuset,

der midt under alt dette Arbeid, skrev sine kostelige Skuespil, det ulykkelige Ægteskab af Delicatesse, Moderens Portrait ꝛc. Sandelig, den, der ikke veed, hvad Orden, og hvad stadig Flid kan udrette, torde holde det for utroligt; men Schröder — der aldrig, endog efter den meest trættende Forestilling, eller under Forberedelserne til den vanskeligste ny Rolle, var den første til at bryde op ved Aftensbordet, som overalt var hans Hvile- og Vederqvægelses-Tid, hvor han elskte at see venlige og glade Ansigter omkring sig, og ved et godt Glas Viin glemme Livets Smaabesvær — var om Morgenen Kl. 5 ved sin Pult; og afgiorde da og der saaledes de mangehaande Sysler, at han, naar han fra sit Dagværk gik til Hvile, syntes at have aflagt dem paa Arbeidsbordet. Vistnok lettede det saakaldte Ausschus — et af Personalet valgt Triumvirat — der førte Tilsyn ved Prøver og Forestillinger, og som Schröder og hans Kone, ligesom

---

havde han stukket den Pung, Meinau skal give Bonden, til sig, men ikke i den Frak, han i den Scene brugte. Han savner den paa Scenen, men i det han sætter sig paa Græsbænken, hvoraf den ene Ende naaede til Coulissen, faaer han sagt til en af Sine, der stod i Coulissen, at tage den i hans anden Fraklomme, og lægge den paa Enden af Bænken, hvor han da lykkelig listede den til sig, uden at Nogen mærkede det. Den Jubel, der midlertid var over det hele Theater, at man paa et hængende Haar havde faaet den Hrn. Director i Mulctprotokollen, er ikke at beskrive.

enhver anden underkastede sig*), ham i saa Henseende Arbeidet noget; men Tid sparte det ham neppe, da der dog neppe var nogen Forestilling eller Prøve, hvorved ikke enten han eller hun var personlig tilstæde.

Et Arbeid, som og havde taget ham megen Tid, og paadraget ham ikke faa aabenbare og hemmelige Uvenner og Dadlere i den dramatiske Verden, at foretage saadanne Forandringer i fremmede Arbeider, hvorved de enten for Theatret i Almindelighed, eller for hans individuelle Skueplads og Publikum, blev passeligere, haabede han nu, ved at antage Schinck til Theaterdigter, at være fritaget for. Var det et Uheld, der overalt hvilte over Schröders personlige

*) En Dag, medens jeg var der, var Mad. Schröder, just som hun vilde gaae paa Prøve, bleven sinket ved Noget i Huset; hun gik nu stærkt til for ikke at komme for silde; som hun kom henimod Theatret, traf hun Langerhans, der havde Ugeinspectionen, og der smilende raabte hende imøde: "Giv Dem kun Tid! De behøver ikke at skynde Dem!" "Saa jeg kommer tidsnok?" udbrød hun glad. "Nei! men De er alt mulcteert." Det forstaaer sig at Mulcten for et Qvarteers Udeblivelse var en Bagatell, men at den første Actrice, Directeurens Kone, maatte underkaste sig disse Mulcter, som enhver anden, tilintetgiorde enhver Idee om, at kunne unddrage sig dem, eller sætte sig op derimod, og giorde slige Mulcter saa sieldne, og dem, der faldt, saa ubetydelige, at det egenlig mere ansaaes som en Æresag, end et Pengetab.

Venner, eller var det, fordi Schinck, dannet i Berlin, og siden acclimatiseret i Vien, ikke ret kunde sætte sig ind i Hamborgernes Synsmaade, nok mig, og ikke mig alene, forekom det, som hverken de tvende Contrahenters, eller Publikums, Forventning af denne Forbindelse opfyldtes.

Alt et saaledes bestyret Theater, med en Mester, som Schröder i Spidsen, understottet af Kunstnerinder og Kunstnere, som hans Kone, som Mad. Starke, som Mad. Gensike, som Zuccarini, som Löhrs, som Langerhanses, som Eules, som Klingmann, for den enthusiastiske Kunstelsker maatte være en Kunstnydelse, hvortil han ingensinde enten før eller siden har havt, og end mindre venter at opleve Magen, kan man ikke undres over, saa meget mindre, som hans Ophold just indtraf der i den Tidspunkt, Schröder selv i et Brev til sin Fortroligste skildrer med saa smilende Farver, at denne hans Ven efter at have afskrevet det, finder sig befoiet at udbryde:

Rosæ heu nimium breves.

Hertil lægge man endnu, at Schröder just i denne Tidspunkt af forskiellige sammenstødende Aarsager udentvivl lagde an paa at lade sin Skueplads vise sig i sin fulde Glands. Han ansegte paa den Tid om Tilladelse at spille Søndagsaftenerne, og havde Haab derom, og det var ham alt af denne Aarsag yderst magtpaaliggende, at give sine Venner og Talsmænd alle mulige Vaaben ihænde, til at for-

fægte hans Sag; som jeg da og meget levende erindrer, hvor nær han tog sig det, da Schincks Bearbeidelse af Cibbers letsindige Ægtemand, uagtet Schröders, hans Kones og Mad. Gensikes Mesterspil, ikke blot ikke vilde smage Hamborgerne, men endog gav Schröders Avindsmænd Anledning til Moralitetsanker, der naturligviis i en saadan Tidspunkt maatte være ham til dobbelt Uleilighed. Jeg erindrer dette saa meget desbedre, som jeg just, glad ved at være sluppet bedre fra et vanskeligt Arbeid, end jeg havde haabet, anden Aften kom med de Forslag til at binde Munden paa den tagne Forargelse, han og Schinck efter den første Forestillings lunkne Optagelse havde betroet mig at giøre, da Schröder usædvanlig fortræden traadde mig imode med de Ord: "det var ikke mere at tænke derpaa; der havde alt reist sig et Ramaskriig: om det var de Stykker, de skulde give Lov til at opføre om hellige Dage?" Ogsaa blev Schröders Ansøgning, skiøndt sagtens ikke derfor, afslaaet.

En anden Aarsag, hvorfor det maatte være Schröder magtpaaliggende at bringe sit Skuespil i særdeles Anseelse, var, at han, saa lidenskabelig *) og

*) Til Beviis paa, hvad her siges, foruden de mange, der i hans Biographie findes, kan jeg ikke nægte mig at fortælle følgende: En Middag, jeg kom derhen, fandt jeg en anden Giæst, i hvem Schröder forestilte mig Bassisten Fischer — Faderen — fra Wien. Denne satte sig til Claveret, og sang en

sagkyndig Musikelsker han endog var, havde besluttet næste April at aftakke sit Syngespil, og altsaa maatte søge at vænne Hamborgerne saaledes til sit Huus, at han kunde undvære denne fristende Tillokkelse. Hvad der drev ham til hiin Beslutning, har hans Biograph (2 D. f. P. S. 20 o. f.) omstændelig udviklet. Midlertid maatte han alt næstkommende October paa ny sætte denne Mading paa Krogen. Vistnok synes Skuespillet meget ofte i forskiellige Tidsrum at have Føie at sige til Syngespillet med hiint Epigram:

Nec tecum possum vivere, nec sine te.

At fremdeles Schröder ogsaa tog Hensyn paa at give Schinck, som just med dette Aars første October begyndte sine dramaturgische Monathe, Anledning til, at undervise Publikum, ved at lade Digter og Skue-

---

Romance af Brezners Lygtemand, hvor en Hyrde beskrev et Møde, han havde havt med et Spøgelse. Hyrdens egne Stropher var Tenor, men hvor nu Spøgelset tog tilorde, gik Fischer over til sin mageløse Bas, der endnu svæver mig for Øre; da han var færdig, og stod op fra Claveret, traadde Schröder hen, omfavnede ham, og sagde: "det glæder mig, at jeg endnu eengang har hørt det! Hvo der har det fierneste Begreb om, hvad en Compliment af Schröder, der af alle de Mennesker, jeg har kiændt, var den sparsomste derpaa, havde at betyde, behøver neppe noget andet Beviis, hvad Nydelse denne Sangers Virtuositet maa have skiænket ham.

spiller vederfares Ret, uden at formindske deres Bifald, som hans tit anførte Biograph udtrykker sig, lader sig og med fuld Føie antage; kun kunde vist nok, naar dette skulde skee, hans anden Betingelse, at Schröder og hans Kone aldrig maatte være Gienstand for Berømmelser, ikke lettelig opfyldes, da de i saa høi Grad vare dette Kunstnersamfunds Ypperste, og Forestillingernes Siæl. Ogsaa vil man, ved at studere hiint lærerige dramaturgiske Tidskrift, i fuld Maade erkiænde, at, dersom Schröder gav den Discipel, som Lessing elskede, en riig Høst for sin dramaturgiske Lee, da lod han den ikke unyttet, men agede det ene rige Høstlæs efter det andet i Lade.

Om nu jeg iøvrigt smigrede mig, at det ikke var Schröder ukiært, at den hans Discipel, der nu giorde den tredie Valfart til ham, ikke forgiæves skulde sidde ved hans Fødder, sandelig, da har den store forevigede Kunstner, ved mangt et Beviis paa sin Godhed og Yndest, selv været Skyld i denne min Indbildning. Saaledes erindrer jeg vel, da vi engang talte om den legemlig saa rigt begavede Klingmann, og jeg udbrød: "hvad vilde den Mand ikke kunne giøre og blive, naar han havde min Lyst og Iver for Kunsten?" at Schröder leende faldt mig i Ordet, og sagde: "og hvad mener De da, hvis jeg havde den?" At Schröder her, med Hensyn paa sig selv, giorde mig for megen Ære, at han forvexlede grundet Misnøie med, og Modbydelighed for Kunstens Paahæng, Skuespil-

væsenet, med Ligegyldighed for Skuespilkunsten, der aldrig aflod at være ham dyrebar og hellig, skiøndt han just derfor maatte harmes desmere, ved at see den tages forfængelig og vanhelliges, erkiænder jeg tilfulde; men at han ikke satte ringe Priis paa den Egenskab hos mig, hvori han med vennehuld Partiskhed indrømmede mig Fortrinet, tillade man mig ogsaa at føle.

Bogstavelig sandt fandt jeg, hvad Beck to Aar før havde skrevet mig fra Mannheim: "Schröders Theater er godt, men ikke fuldstændigt; han har brugbare Medlemmer, med store Mangler; hans Theaterameublement og Garderobe er fortreflige. Stykkerne gaae livelig og rundt; Genie fattes næsten alle hans Skuespillere; men Flid, og Schröders Aand, der besiæler Alt, bøder paa disse Mangler i mange Stykker." Med alt det havde Schröder, saavidt jeg kunde skiønne endnu stedse Føie at paastaae, hvad han — omtrent samtidig med Becks Brev til mig — skrev til sin Ven Meyer, "at han havde det bedste Theater i Tydskland." Genier — som vel overalt paa Scenen, som allevegne, er langt siældnere, end der gaaer Ry af, — fandtes maaskee høit to eller tre paa hans Skueplads; af Talenter var derimod mange, og da nu Schröders Genie ikke blot vidste at opdage den rette Plads for enhver, men og at give ham den fornødne Veiledning til at være paa denne Plads, hvad han kunde og skulde, fristedes man saare let til at finde

det hele fortrefligt, fordi en Deel deraf var det i en høi Grad, og fordi af det øvrige intet fik Lov til at udskiæmme dette. Med Schröders Repertoir, Rolleuddeling, og Prøver maatte endog et langt maadeligere Heelt giøre Virkning, fordi Alt samvirkede.

I det foregaaende har man seet, at mine mannheimske Venner fandt mig vel schröderſk. En værre Storm i saa Henseende reiste sig mod mig fra Kiebenhavn af, og ikke ganske uforanlediget, om end vel i Grunden uforskyldt. En Landsmand og mangeaarig Bekiændt, som havde giort en Kunstreise, traf mig paa sin Hiemvei i det hamborgske Parterre, og vi kom naturligviis i Samtale om Theatret der. Hvordan denne var, eller har vendt sig, kan jeg ikke sige; at vi indtil denne Time angaaende Theater og Skuespilkunst have, og maa have høist forskiellige Synsmaader, da vi betragte dem fra meget forskiellige Synspunkter, veed jeg; at vi den Tid ikke just havde det allerbedste Øie til hinanden, da jeg, og ikke uden Foie, ansaae ham for een af Hovedstøtterne af det System, jeg laae i Kamp med, kan jeg heller ikke fragaae; ogsaa erindrer jeg mig selv den synderlige Omstændighed, at jeg greb mig i at tale tydsk med ham, hvilket giver mig en Formodning om, at jeg under vor Samtale maa have havt noget langt Andet — som sandelig ikke var Viin, men vel maaskee Griller — i Hovedet; nok, at han ved hans Hiemkomst skal have fortalt, at jeg blandt Andet

skulde have udladt mig med: at man, naar man kom over Beltet, maatte glemme, der var Theater i Kiøbenhavn. Her var nu hundrede og eet ude; baade Rosing og hans Kone skrev mig i den Anledning Breve til, som jeg — efter Ordsproget — ikke skulde lystes at stikke for Vinduet; og forsikrer han mig blandt Andet i sit Brev: at det løb hele Byen om, at man var saare opbragt imod mig, og at endog mine Venner udenfor Theatret fandt det ikke alene dumt sagt, men endog — hvad værre var.

Mit Svar paa denne haarde Anke har jeg ikke; det er overalt en egen Sag efter Ugers Forløb at kaldes til at giøre Regnskab for et i en desultorisk Samtale midt i et fuldt Parterre, vel endog under Forestillingen, maaskee i et Øieblik, hvor man med den Gamle i Göthes Claudine heller vilde have et Øresigen, end forstyrres i sin Opmærksomhed, og altsaa til enhver Priis vil skaffe sig Ro, undsluppet Ord, afrevet fra de foregaaende og følgende Repliker, der til dets rigtige Forklaring og Forstaaelse saa høilig behøvedes. Ustridig kunde jeg overalt sige omtrent, som hiin romerske Taler, Cicero ommælder, da han kaldtes til et lignende Ansvar: det kan være, at jeg ikke har udtrykt mig rigtig, eller i det mindste tydelig; det kan være, at han har forstaaet mig galt; det kan ogsaa særdeles gierne være, at jeg aldrig har sagt, eller han fortalt det, i det mindste saaledes.

At det midlertid, hvis jeg har sagt det saaledes, var ilde sagt, usandt og uretfærdigt, nægter jeg aldeles ikke; om det desuagtet derfor, især sagt til en Antagonist, til hvem man gierne tager Tonen, Tahunki, en Terts høiere, end man i Grunden mener, skulde været optaget med Staalhandske af Skuespillerne, og især af dem, der saa vel vidste, hvad jeg dermed meente, og maatte mene, torde være et andet Spørgsmaal. Man kan, mener jeg, have saare meget mod et Theater at indvende, hvis Skuespillere man desuagtet lader vederfares fuldeste Ret; ja! mangen Gang, som ogsaa just her var Tilfældet, er man saameget mindre tilfreds med et Theater, som man føler, hvor godt det kunde, og burde, og maatte være, naar Vedkommende kunde eller vilde giøre det rette og vedbørlige Brug af dets Kunstnere; ligesom det paa den anden Side netop var, hvad der giorde mig det schröderske Theater saa exemplarisk, Schröder saa stor, at han med Skuespillere, hvoriblandt der høit var to eller tree af første Rang, ved at sætte hver paa sit rette Sted, vidste at tilveiebringe saa classiske Forestillinger. Det er med Skuespilbestyreren, som med Skakspilleren; det staaer ikke til denne, at give sig flere Dronninger, Taarne, Løbere, Springere, end ham eengang er tildeelt, eller at forfremme sine Pionner til Officerer, før de ved indtruffen Vacance rykke op dertil; men veed han blot at bruge enhver til Tid og Sted, vil han ikke fornemme noget Savn; vil han

derimod giøre Husarangreb med sine Taarne, eller vel endog med sine Pionner, dække sig med Springere eller Løbere, eller af Forkierlighed for en eller anden af sine Matadorer, var det end selve Dronningen, udføre Alt ved denne, og tilsidesætte de øvrige, have ustridig Skakbrikkerne mere at klage over ham, end han over dem.

To saare vennesindede, hinanden aldeles ubekiendte Dommere*) have, skiendt i de mildeste Udtryk, berørt, at jeg i mine Erindringers anden Deel har seet mig mindre om i Verden, end paa Scenen. Havde Warburton Ret i den Anke, S. Johnson af ham har anført mod Mallet, som Biograph, at han ved at skrive Marlboroughs Biographie let torde forglemme, at det var en General, ligesom han i Ba-

---

*) Den ene af disse er min vennehulde Recensent i i den danske Litteraturtidende, hvem jeg egenlig just paa hans Sindelag mod mig, troer at gienkiænde. Den anden, der i Brokhauses litterarisches Conversationsblatt No. 220, har anmeldt mig paa en Maade, der lader mig gienkiende en af mine kiæreste tydske Venner, som vor Schröder har efterladt mig i Siælegave, siger: "Fortælleren kan og vil ikke fornægte, at Skueplads fra aarle Dage, fremfor alt, har sysselsat ham, og bemestret sig hans hele Siæl. Hvo derfor ikke har personlig Godhed for Manden, maa rigtig nok skiænke Skuespillere og Skuespilvenner sin Opmærksomhed, hvis Rahbeks Erindringer heelt igien skal tiltrække ham."

cons havde glemt, at det var en Philosoph, maatte en saadan Bebreidelse med dobbelt Føie falde paa den Autobiograph, der i at skildre sig selv, stillede i Skygge, hvad der har været, og er ham ikke blot Livets Syssel, men Livets Lidenskab. Hvad end den Snee, Alderen har kastet paa min Isse, har kiølet mit Hoved for, et vel opført Skuespil, en mesterlig udført Rolle er mig endnu samme Aandsnydelse, en slet Forestilling samme Forargelse, som i mine tidligere Dage, jeg pines ved at see Svulst eller Giøgl, og syvfold ved at see det behage. Endnu, det føler jeg med fuld Vished, vilde en Forestilling, der aflokkede mig blide Taarer, som den dresdenske af Æddikkemanden, kunde helbrede mig for en kanskee endda ikke saa ganske ubetydelig Upasselighed; endnu er ingen Fortred, ingen Modgang, ingen Harme, ingen Kummer saa mægtig, at jo et Stykke, eller en Rolle spilt efter mit Hierte er mig en sand Panacee, at jo et heldigt Kunstværk, være sig af Ven eller Fiende, Bekiendt eller Ubekiendt, bringer mig til at glemme Alt. Vistnok kan jeg ikke fragaae, at det Slette, og især det Slemme, det, der i mine Øine vanhelliger og nedværdiger Skuepladsen til Fielebod, krænker, og fortrædiger, og forbittrer mig i selvsamme Grad, som det Gode, det Skiønne, det Ædle fryder og henriver mig. Saadan var jeg, og saadan er jeg, saadan maa jeg skildre mig, naar jeg skal være sandru; og de, der har levet med mig, og kiendt mig nøie, ville tusinde Gange

have erkiendt det hos mig, endog hvor jeg ikke selv vilde tilstaae det, enten for mig selv, eller andre; maa erkiende det, endnu den Dag i Dag.

At imidlertid Rosing saa ilde optog, hvad mig var lagt i Munden om det danske Theater, lod sig tildeels forklare af en Brevvexling, jeg paa denne Reise med ham havde havt, i Anledning af min formeente Miskiændelse af, og Misdom angaaende hans Kunstværd forrige Vinter. At det kunde gaae Rosing, som det saa ofte gaaer Digtere og Kunstnere, og som, man vel vil paastaae, det tildeels skal gaae mig selv, at det Arbeide af vore, vi selv meest sætte Priis paa, ikke derfor altid er det, hvormed vi vare heldigst, er vel ikke ganske usandsynligt, eller usandt; paa den anden Side kan det jo vel og være, at jeg, der nu eengang er, som een af mine skarpsindigste Venner udtrykker sig, en Theoretiker, og der under daværende Operakrig ansaae Operaen for en Rod til alt — scenisk — Ondt, baade efter min Synsmaade kunde og maatte give det Spil, Operaen medførte og tilvante, Skyld for, hvad hos ham i naturligere Skuespil ikke var efter min Smag, og at jeg vel og nu da havde Syner, og øinede det, hvor det vel ikke saa lige var; og da nu just den schrøderske Skoles Spil i høieste Grad afveeg fra hiin melodramatiske Spillemaade, var det ikke ganske at undres, om han, i nysanførte Udom over den danske Skueplads, troede i Særdeleshed at finde Staven brudt over sig, skiøndt han vistnok ikke vedgik, maa-

skee ikke engang for sig selv, at det var hans egen Sag, han her førte.

Anderledes maatte Tilfældet vistnok synes at være med hende, som det var fuldelig bevidst, at den ypperste ikke blot af det schröderske, men af hele det tydske Theaters Skuespillerinder, selv hvor denne i mine Øine stod ved hendes Side, aldrig stod over hende; men ikke at tale om, at hendes Mands Kunstværd og Kunstnerroes stedse laae hende langt mere paa Hierte, end hendes egen, og at hun — jeg havde nær sagt — troede sig forpligtet, at see ham med Publikums Øine, hvis daværende Yndling han var, saae hun i hine uoverlagte Ord med sit vennehulde Hierte mere paa de Uleiligheder og Ubehageligheder, det maatte paadrage mig, end paa den Part, der kunde synes at tilfalde hende af den Uret, der skulde være giort det Kunstsamfund, hun prydede.

At iøvrigt ogsaa mine Venner uden for Theatret have forarget dem over min Prædilection for Schröders Theater, kan jeg see af følgende Ord, der slutte et samtidigt Brev til Lange: "Hvem iøvrigt de Kiændere ere, der har sagt Dig, at det hamborger Theater, Schröder undtagen, ikke er bedre end vores, gad jeg vidst. Kierulf, O. P. Holm, Abrahamson*), og P. Rosenstand, har, det jeg veed, ikke

*) Her tog jeg midlertid feil; da Abrahamson paa sin Reise til Wolfenbüttel 1778 . . . ikke blot besøgte det schröderske Theater, men og i sin Reise-

været i Hamborg, Cold og Samsøe have ikke seet mit hamborger Theater, som du kalder det, og Rosing har netop ingen Ting seet der; og flere, der engang kunde drømme om at hedde Kiændere, veed jeg ikke i Kiøbenhavn. Iøvrigt henvises Du til mit Brev til Din Kone."

Og nu tillade man mig, under den udtrykkelige Forpligtelse, at det skal blive det sidste af den Natur, der skal blive Læseren forelagt, af det Fragment af Brevet til hende, der ligger for mig, som Bilag til Ovenstaaende, at meddele et Uddrag.

Efter et Udtog af det ulykkelige Ægteskab af Delicatesse, siger jeg: "dog jeg mishandler dette søde Stykke, ved at skelettere det, især da Dialogen er saa mesterlig. Maaskee bringer jeg det med. Næst Schröders Klingsberg *) var Mad. Gensikes Fru von

---

beskrivelse omtalte det. Om man midlertid havde Føie at være bedre tilfreds med ham i saa Henseende end mig, ville Lysthavende i alm. danske Bibl. f. Sept. 1780 S. 18 behagelig eftersee, og dømme.

*) Da Schröders Caracteristik, som Klingsberg, er i den forlorne Deel af dette Brev, vil jeg supplere den af mine Tegnelser: "kunde man kalde nogen Rolle denne mageløse Kunstners Mesterrolle, vilde jeg foreslaae denne dertil, fordi den afviger saameget fra hans Individualitet; den Lethed, den Bonhommie, den Ton de monde, hvormed han spiller, er ubetalelig." Om hans Kone, som Majorinden, kun denne Anecdote. Om Aftenen ved vort Glas spurgte jeg Schröder: "Siig mig, hvor-

Holm det ypperligste; i slige Roller, som høre til det høiere comiske, er hun mesterlig, hun har til dem Anstand, og Væsen, og Fiinhed, som Mad. Rosing, og comisk Styrke, som Mad. Preisler. Efter Fyrstepligten, hvor Zuccarini var en magelos Fyrste; i det mindste har jeg aldrig seet den Anstand og det Væsen, saa simpelt, og saa majestætisk, kom Kong Lear, Schröders og Shakspeares Mesterværk. O, kiære Veninde! kunde jeg beskrive Dem denne Mesterrolle, hvorledes Schröder strax ved sin første Indtrædelse veed at vise os den affældige yderst omfindtlige Olding; hvorledes hans Stemme brydes mod Enden af den skrækkelige Forbandelse over Gonerill, hvorledes han veed at forberede den kommende Affindighed i Scenen med sin Hofnar, hvor han taler med ham i en Tone, som viser, hans Siæl er andensteds sysselsat. Og hvordan han nu blev affindig uden at nedlade sig til de sædvanlige Pesthuusstreger; hans Handlinger ere vanvittige, men Maaden, han giør dem paa, er aldeles fornuftig; som, hvor han giver Haandpenge, raaber an, viser Gloster Udfordringen. Een Idee maa De fortælle vor ***, da den hører til hans System. En Ridder kommer, Lear siger: "Denne

---

dan Deres Kone bærer sig ad, at faae Taarer i Øinene paa mig ved slige simple Ord, som: August! lad os være lykkelige, vi kan det." "Det kommer af — svarede Schröder — at hun er sand." A bon entendeur, peu de paroles!

Hats Figur staaer mig an; det var en herlig Krigslist at skoe en Trop Heste med Filt, og saa overfalde Fienden; "her griber Schröder fat paa Hatten, i det, han roser dens Figur; og nu medens han føler paa den, falder han i Tanker, og siger det øvrige. Her er den Overgang og Ideeforbindelse, vor Ven holder saa meget paa. Overalt er Schröder beundringsværdig for sin ubeskrivelige Simpelhed, og Mangfoldighed; det er ikke en Mand i en anden Kiole, det er en anden Mand. Hans Kones Cordelia var atter en sød Rolle."

"Næste Aften havde de Schincks letsindige Ægtemand. Hamborgerne fandt den for letsindig, og den dump. Schröder spilte Manden med ligesaamegen Lune og Lethed, som sin Klingsberg, hans Kone sin Rolle, der har megen Liighed med Grevinde Worthington, med høieste Grad af Sødhed og Sandhed, og Madam Gensike giorde en Hofraadinde, der i Grunden er den letsindige Mands Maitresse, til en saa fiin og vittig Dame, vidste saa kunstig, at bringe Lidenskab ind, hvor Digteren blot havde lagt opbragt Forfængelighed, at Scenerne mellem hende og Schröder, der egentlig skulde være det anstødeligste i hele Stykket, virkelig vare de, der morede meest."

"Det næste, Hamlet, saae jeg ikke med den Fornøielse, jeg havde lovet mig. Klingmann spilte mig Hamlet over for fransk en Læst, og havde intet af den paatagne Affind. Ganske herlig var derimod Mad.

Schröder, som Ophelia; i mine Tanker endnu det største, jeg har seet af hende; denne Følesløshed, denne fuldkomne Mangel af Bevidsthed, dette store aabne Øie, denne underlig godlidende tossede Mine, denne Tone, som saa godt gik over fra hendes bedrøvede til hendes halvbarnagtig muntre Steder, denne underlige Stemme, den Idee, da hun uddeelte Blomsterne at lægge sine egne oven paa sit Haar, alt det henrev mig ganske ubeskrivelig. Schröder Aanden, hans høie Figur, Anstand, Stemme var ypperlig."

"Derimod tudede Laertes *) som en Ugle i forstyrrede Stæder; den, der spilte Polonio, er falden til den Vildfarelse, at, siden han spiller Bittermann godt, skal han spille alle Roller netop som den, og Dronningen var bedrøvelig"

"Næste Aften spilte Schröder til Forandring en gammel humoristisk Officeer i Gernevaldes sieldne Frier; og det var et virkelig sieldent Syn; hans Lune, hans simple Pudseerlighed i slige Roller er ube-

*) Om dette svarer til, hvad ovenfor er sagt om Stykkernes mesterlige Besætning hos Schröder? Ja og nei! vel muligt, at Laertes tudede saaledes med Flid, fordi han ikke selv var Hamlet; at Polonio ligeledes spilte lidt paa Trods; og at Dronningen beholdt denne Rolle, fordi det var en gammel Kunstnerinde, Schröder ikke havde Hierte at giøre imod, især, som han da ingen bedre havde til den.

skrivelig. Mindre behagede han mig næste Aften, som Otto v. Wittelsbach; hans Stemme har ikke Styrke nok til denne Herkules; midlertid havde han herlige Steder, især Scenen efter Keisermordet, og femte Act."

"Følgende Forestilling var den foregivne Syge af Goldoni, hvorom De mere end eengang har hørt vor *** tale. Den foregivne Syge spilte Mad. Schröder høist morsomt, skiøndt maaskee vel naiv; men Schröders døve Apotheker er ubetalelig, og ubeskrivelig. Jeg vilde, jeg kunde male Dem, hvorledes han gaber, naar der tales, for at høre med Munden, og hvordan Munden bliver skiæv, naar han ikke kan forstaae, hvad der siges. Det var noget af det mesterligste — Comiske — jeg har seet, og saa langt fra al Carricatur."

"Det sidste Stykke, hvorom jeg vil skrive Dem, er Jægerne. Vor Schwarts og vor Mad. Knudsen er meget; men Schröder og Mad. Starke er mere. Hun opveier Mad. Knudsen fuldkommen i de comiske Scener, er endnu mere godlidende, geskæftig, og sladderagtig, og hun er langt over hende i sidste Act. Denne undertrykte Smerte, denne dyrtkiøbte Standhaftighed, denne matte halvqvalte Tone er ubeskrivelig, ligesom hendes Forsoningsscene i Enden af anden Act. Schröders Warberger har ligesaa megen Styrke, men mere Simpelhed, og uendelig mere Bon-

hommie og Jovialitet, end Schwartses *); denne Warberger er den sande Schröder, især ved Bordet med al den giæstfri Munterhed; og nu efter Bordet, hvor Amtmanden vil trække ham paa sin Side, det stivt paa ham hvilende Øie, hvormed han betragter ham, uden iøvrigt at røbe sin Mening, indtil han bryder ud med eet; og nu hans gode Lune siden, da han er bleven ham qvit, hvor han saa ganske er den excellente Vært, og endelig hans sidste Lidenskabsscener uden Støi og Tragedierasen. Velærværdige Hr. Langerhanns har De hørt, da De hørte hans Velærværdighed, vor Seebach, der er hans sande Abe; Löhrs, en ellers brav Acteur, er mig ikke saa kiær, som vor Knudsen, da han savner dennes skiønne Dialect; Frederikke er slet paa en anden Maade, thi hun fattedes reent Liv og Naivetet; Klingmann spilte Anton vel meget efter den Replik: at han ikke havde opfundet Kruddet; men hans Næseblodsscene var langt simplere og bedre end vor Antons; derimod er Mad. Löhrs som Cordelia ikke Vand mod den i dette Fag saa fortreflige Astrup; denne Rolle maatte her Mad. Gensike have havt, skulde den været noget. Amtmanden var vel saa slet, som vor; den lille snor-

*) At hvad her om Warberger, Frederikke og Amtmanden er sagt, giælder kun Forestillingerne fra 1788-89, maa jeg anmærke, da især Schwartz i dette ham da nye Fag ikke havde naaet den høie Fuldkommenhed, han siden hævede sig til.

rige Michard, som Birkeskriver, var løierlig blot ved sit Udseende."

Ustridig vilde disse aldeles aabenhiertigen til en hædret og dyrebar Veninde uden mindste Tilbageholdenhed skrevne Bedømmelser, som uforvanskede meddeles her, og hvis fuldkomne Overeensstemmelse med de Tegnelser, jeg til min egen Efterretning førte i Pennen, det i fornødent Tilfælde stod til mig at godtgiøre, klarligen vise, at jeg neppe var saa partisk, hverken til Fordeel for det schröderske Theater, eller til Forkleinelse af vort, som jeg efter det ovenanførte lidt apocryphiske Mundsveir blev udraabt for. Paa den anden Side torde det maaskee og giøre det begribeligt, at jeg havde nogen Forkierlighed for en Skueplads, hvor man gav mig saadanne Stykker, saaledes forestilte; især naar jeg endnu foreger Listen ved at nævne de mesterlige Forestillinger af Menneskehad og Anger, af Jüngers uventede Vending, hvor Schröders gamle stive Schnekkenburg var uopnaaelig, Schröders og hans Kones mesterlige skinsyge i dette høistcomiske Stykke, hans Oakly og hans Kones Mistres Oakly i skinsyge Kone; hans Rekau i Moderens Portrait, og nu fremfor Alt hans Caspar Thoringer i Stykket af dette Navn, der hos mig staaer over alle øvrige Skuespil af dette Slags, Götz v. Berlichingen ene undtagen, og hvor han tilfulde viiste, at det egenlig kun var udvortes Øyner, hvorved han i Otto v. Wittelsbach var mig under Reineke, men at han i

Aandskraft, i mandig Storhed, og kraftfuld Lidenskabelighed, og fremfor Alt i ugæglerisk Sandruhed var i det mindste hans Lige; og ved hans Side hans fortreflige Kone, der, om hun maaskee i de egenlige Heltindescener vel meget blev inden om Qvindeligheds Grændser, til des større Fuldkommenhed fremstilte den trofaste Hustru, og den kierlige Moder.

Begeistret af slige Kunstnydelser, oplivet ved den kostelige Venneomgang i det schröderske Huus, hos Mad. Gensike, hvor jeg gemeenlig, naar hun ikke spilte, tilbragde Eftermiddagen og en Deel af Syngespilaftnerne, samt med Schink, D'Arien og Wächter, ude fra, hvad der hiemme giorde mig keed og leed af at virke, maatte jeg naturligviis her gienfinde den Virksomhed, som for mig er Livets bedste Nydelse. Efter Overeenskomst med Schröder bearbeidede jeg Otways frelste Venedig, og være det mig tilladt herom af Schröders Levnet at udskrive Meyers Dom, saameget mere, som man deraf tillige vil see, med hvad Ynde Schröder selv maa have anseet dette Arbeide: "Oversætteren og hans Ven, siger Meyer, havde opbudet Alt, for at giøre Skiønheder, som de selv saa levende følte, gieldende for deres Tilskuere." Mig har det stedse været mellem mine kiæreste Arbeider, og fulde 30 Aar, især i den Tid, da Massaniello og lignende Sorgespil fandt deres Plads paa vor Skueplads, har det været min Tanke, at fordanske det for denne, men paa Vers, thi den tydske Bearbeidelse

var i Prosa, da det endnu var i de Dage, hvorom Riimsmed i sorte Mand sagde: vore Skuespillere røre ikke Vers! da de maaskee den Tid endnu erkiendte, hvor let man brænder sig derpaa, og ikke var hiemme i den Kunst, som nu, at giøre Vers paa solut Stiil. Tilfældige Omstændigheder lagde mig den Gang Hindringer i Veien; midlertid gik Øieblikket forbi; og Tidernes nuværende Tegn tillade mig ligesaa lidet at haabe, at see Gafforio og Belvidera nu af Svends og Juttas Fremstillere, som den Tid af Biancas og Enricos eller tidligere af vor første Eulalias og Meinaus. I Tydskland gik Stykket, som Meyer i litt. Conversationsblatt udtrykker sig, ogsaa kun over Skuepladsen, og det saalidet bemærket, at min gamle Universitetsfælle, Schütz, i sin hamborgske Theaterkrønnikke ikke engang nævner det. Da det for Tidens Skyld ikke kunde komme frem, medens jeg var i Hamborg, udsatte man det efter mit Ønske til min forventede Tilbagekomst; og da nu denne blev til Vand, henlaae det indtil 1791, da det fremdroges i et meget uheldigt Øieblik, Dagen efter, at Hamborgernes Yndling, Klingmann, til deres store Fortrydelse havde taget Afskeed; og synes det da — efter Schröders Biographie at dømme — som mit Stykke maatte undgielde for denne deres Fortrydelighed. "Schröder og hans Hustru — hedder det her — bleve som Gafforio og Belvidera ikke under nogen Fortieneste, som man ellers villig hyldede. Midlertid mod-

toges dette Mesterstykke saa koldt og ugunstigt, at Schröder vilde have forbrudt sig mod det og sig, hvis han vilde endnu eengang givet det. Det var Postdag, der bandt mange upartiske Tilskuere til deres Forretninger *). Klingmanns Tab kunde hos Uunderrettede bebreides Entrepreneuren. Sørgespillet og dets Sprog hævede dem over Hverdagsbegreber. Intet Under altsaa, at de, der vare komne at udbrede Misnøie, eengang havde en velsignet Høst."

Ogsaa Schinck skriver Aaret derpaa i sin hamborgske Theatertidende, i Anledning af et nyt Stykke, hvor Schröders ikke havde spilt: "Erfaring beviser, at Schröders og Mad. Schröders Medspil, saa meget man endog lod deres Talenter vederfares Ret, ikke altid har holdt et nyt Skuespil paa Theatret. Som et paafaldende Exempel herpaa anfører jeg det fortreflige Sørgespil, Gafforio og Belvidera, der, opført i April f. A., saa mesterlig ogsaa Herr og Madam Schröder fremstillede deres Caracterer, dog aldeles intet Bifald vandt."

I November 1793 skrev Schröder, i det han paa min Begiæring sendte mig en Afskrift af Stykket: "Det frelste Venedig er kun givet eengang; det behagede ikke særdeles, og jeg gav det da af Fortrydelse ikke igien, skiøndt jeg af mange anmodedes der-

*) Vendredi c'est la pluie, & dimanche le beau tems.

Boileau.

om." I et ældre Brev af 30 April 1790 skrev han mig: "Dahlberg har sendt Deres Gafforio tilbage under det Paaskud: at Revolter nu ikke vare gangbare paa Theatret. Engel og Brockman har endnu ikke svart." Af hans Dagbog paa hans Reise Aaret derpaa seer man, at ved hans Ophold i Wien, Brockmann gav ham Gafforio tilbage, og *) lærte ham en ny Klæbepomade, af Æggehvide og nogle faa Draaber *Gummi arabicum* (!!!)

At mit Stykke i Hamborg ved denne Leilighed blev Syndebukken for Klingmanns Tab, saa høist ukyndig man end baade om Schröders personlige Sindelag og Forhold mod Klingmann, og om den Priis, han satte paa denne som Skuespiller, maatte være for at lægge ham det til Last, vil jeg ikke nægte, saameget mere, som man af hans Biographie seer, hvor utrættelig og uforsonlig Haddet i denne Tidspunkt fortrædigede, om ikke forfulgte Schröder. Om midlertid ikke samme Grund, der bestemte Bestyrerne af Tydsklands tree betydeligste Hoftheatre, Dahlberg ærligen at afvise det, Brockmann at give det tilbage med en Pomaderecept, og Engel ikke at svare, ogsaa kunde have virket i Hamborg, hvor Emigranterne den Tid ikke havde et lidet Tilhold, og hvor i de Dage de,

*) Man maa have kiændt Schröder, som hans Biograph og jeg, for at fatte og føle Alt, hvad der ligger i denne tilsyneladende hensigtsløse Samskilling.

der havde Ord for at ynde den franske Revolution, med ikke lidet Partihad forfulgtes, ogsaa her var i Spillet, torde være et andet Spørgsmaal, saa stor en Antijacobiner Schröder med al sin Frihedsaand og Republikanismus end var kiændt at være.

Mærkeligt er det midlertid, at i de selvsamme Dage, da Schröder skrev mig, at Dahlberg havde afviist Stykket, som ikke efter Tidernes Leilighed — hvori han vel, saa nær den franske Grændse i daværende Giæring, som jeg naturligviis Aaret tilforn ikke kunde forudsee, ikke havde saa ganske Uret — fik jeg Brev fra Beck i Mannheim, "at han var yderst begierlig efter mit frelste Venedig, da han længe havde ønsket at spille Gafforio; at maaskee Dahlberg vilde forstaae sig til et Honorar, men at jeg i modsat Tilfælde maatte forære Beck Stykket; hvis nemlig aldeles intet lod sig udpresse." Da dette beckske Brev maa være indløbet, omtrent paa samme Tid, eller kort før hint schröderske, medens jeg endnu stirrede efter mine nys henveirede tydske Luftcasteller, har jeg vel neppe engang besvaret det; at jeg ikke føiede nogen Anstalt at sende ham Manuskriptet, synes i det mindste temmelig afgiort; at han ikke har været vidende om det Svar, Dahlberg havde givet, eller var i Begreb at give Schröder, er øiensynligt, og har vel atter snarere min og mine Venners gamle Velynder Melina Rennschüb her været Raadgiveren.

At Schröder strax efter Stykkets første lunkne, for ikke at sige ugunstige, Modtagelse, har været sindet at give det igien, derpaa har jeg Beviis deri, at Catastrophen, som vel tildeels fik Skyld for den viiste Ugunst, i hans Theaterafskrift, som han sendte mig, var forandret, saa at nu Gafforio og Belvidera begge skulde komme derfra med Livet; men denne Benaadning kom desværre for silde, da Stykket allerede havde taget dem med sig i Graven.

Da dette Arbeide, saa maadelige Frugter det end i Tiden bar mig, fandt, saasnart det var færdigt, Naade for Schröders Øine, og smigrede mig med det Haab, at jeg kunde blive tydsk Skribent, blev det mere og mere Alvor med mit Forehavende, at vælge Tydskland til mit Fremtids Hiem. Mine Hensigter og Udsigter i saa Henseende kan jeg ikke klarere og fuldstændigere lægge for Dagen, end ved at meddele et Brev, som jeg i den Anledning skrev til min trofaste Ven, Rasmus Lange, der i min Fortrolighed havde taget min fraværende Wiwets Sted, og der i sit sidste Brev havde opkastet mig adskillige Betænkeligheder. Synderligen nok er selve hans Brev, ene af alle dem, han paa denne Reise tilskrev mig, forkommet, udentvivl just fordi jeg, i Betragtning af dets Indhold, har giemt det saavel, at jeg paa ingen Maade kan finde det, hvilket vistnok med mine fleste Papirer af denne Natur er Tilfældet.

"Kiæreste Ven! — saaledes svarede jeg ham — for dit Brev i Octav takker jeg Dig hiertelig, og iler at besvare det, da Dine venskabelige Erindringer i Henseende til mit Forehavende at blive i Tydskland ere fremsatte med en Deeltagelse, som Dit gamle redelige Venskab lader mig vente; men som tillige fortiener, at jeg bringer Dig ud af adskillige vrange Meninger, hvorpaa Dine Indvendinger fornemmelig hvile. Den forste er den, at Du troer, jeg ved dette Skridt bortgav en Frihed, som jeg i saa mange Aar har nydt, og — om Du vil — misbrugt. Ingenlunde, min Ven! jeg bliver ingen Ting hos Schröder, uden hans Ven; jeg bliver ham i ingen Maade subordineret, faaer ingen Løn; naar jeg arbeider noget, være sig Original, Oversættelse, eller Omarbeidelse, som Schröder kan bruge for sit Theater, bruger han det, og betaler mig derfor, videre have vi ikke med hinanden at giøre. Schinck er hans Theaterdigter og Dramaturg, og min gamle Ven, som jeg paa ingen Maade vil fortrænge. Derhos har Schröder tilbudt mig en staaende Accord med de bedste tydske Theatre, at de til en vis fastsat Priis modtage mine Arbeider; Boghandleraccord vil han og Island skaffe mig for mine Tings Trykning; for mine Fortællinger har man budt mig to Louisdorer for Arket, og Schröder vil — om jeg vil modtage det, hvilket jeg ikke vil — bringe mig ind som Recensent i den jenaiske Litteraturjournal for det dramaturgiske Fag, med tree Louis-

dors for Arket. Naar jeg blot oversætter sex Skuespil om Aaret, kan jeg, efter en ikke overdreven Beregning, bringe det til henimod 600 Daler, og har endda saa uendelig megen Tid for mig selv til originale Arbeider og deslige, er fri, kan, hvilket Øieblik, jeg vil, flytte min Bo til Mannheim, Berlin, Wien, kort, hvor jeg vil, og allevegne have, og giøre, og være det samme."

"Nu vil vi engang betragte den anden Side: Naar jeg bliver i Danmark, har jeg 250 Rdlr. *), som jeg stiæler fra Pram, saalænge Minerva varer; ydermere har jeg minus 30 Daler for hvert Hæfte dramaturgiske Samlinger; ydermere har jeg 5 Rigsdaler for Arket i den uudholdelige lærde Tidende, som jeg ikke gider tænkt paa; ydermere har jeg maaskee 5 Rdlr. for Arket af anden Deel prosaiske Forsøg, som, hvis Himlen vil, bliver færdig 1800, dersom jeg ellers lever i Danmark; ydermere har jeg nogle Daler mindre for to Forelæsninger over Æsthetik,

*) Pram gav mig rigtignok 300 Rdlr., men de 50 maatte jeg give af til min Ven, duelige og nøisomme Herman Amberg (der i disse Dage har taget Afsked fra Rectoratet i Christiansand) for at besørge Correcturen, som paalaae mig, men som jeg skilte mig saa slet ved, at Kierulf i den Recension, Pram optog saa ilde, tilraabte mig: Corrige, sodes! hvorpaa jeg da ikke var seen til at overgive Arbeidet i dygtigere Hænder.

hvis jeg ikke vil læse for tomme Bænke; *) ydermere har jeg det sikre Haab, at den, der nu er fløiet giennem Tydskland, Schweitz, og Frankrig, ved enhver Leilighed bliver mig foretrukket; dernæst har jeg den Tilladelse at oversætte Theaterstykker, à 20 Daler Stykket, naar de, efter at have ligget, som Eddikkemanden **), 5 Aar paa Vedkommendes Bord, om-

*) Her noget til Oplysning af ovenstaaende: Dramaturgiske Samlinger udgav jeg paa mit Selvforlag, med ringe Subskription og ringere Afsætning. De lærde Tidenders oprindelige Stamme var ikke mere, og deres Tro og Tone havde i adskilligt forandret sig; hvad der iøvrigt just paa den Tid kan have giort mig dem saa ubehagelige, især da den mig særdeles hæderværdige og kiære Abrahamson var Medrecensent i mit Fag, veed jeg ikke. At jeg fra Begyndelsen af stedse har læst mine Forelæsninger uden Betaling, er paa sit Sted anført; den her nævnte Udgift derved, var min Part til Brænde, som jeg kun i en saadan Stemning kunde falde paa at nævne.

**) Som Bilag hertil, vil jeg meddele en Concept af et Brev til Directionen efter min Hiemkomst. Saalidet jeg billiger dets Tone, tiener det dog til at hiemle Sandheden af Ovenstaaende: P. M. Keed af at vente længere efter, at Directionen engang skal faae Leilighed at vælge mellem de to indsendte Oversættelser af Stregen i Regningen, fordrer jeg herved min tilbage, for at lette dem et saa møisommeligt Arbeide, som de i fem Aar ikke har kunnet overkomme. Iligemaade forlanger jeg herved, dog omsider eengang at faae et Svar i Henseende til de to Stykker, Sophie Brauneck, og

sider komme i Arbeide; eller til halv Priis, naar jeg tigger Gyldendahl til at kiøbe Katten i Sækken; dernæst har Professor Tode, og det danske Publikum saa eenstemmig afgiort, at jeg intet originalt kan skrive for Theatret, at jeg i Danmark selv er fuldkommen overbeviist derom. Og nu, min Ven! naar nu Minerva ophører, eller naar min Samvittighed, der alt længe veener sig, noder mig til at lade vor Ven ene beholde, hvad han ene fortiener, hvad har jeg

---

latterlig Følsomme, hvilke siden Sommeren 1788 have ligget hos Directionen, efterat det første allerede eengang efter tree Aars Prøvelse havde været antaget, sat paa Repertoiret, for siden at henlægges, efter at have været viist Forfatteren der, en Behandling, som ikke kan andet, end meget opmuntre, og fremkalde Nationens Digtere til at anvende deres Tid og Pund paa at arbeide for Skuepladsen.

Bakkehuset den 20de Mai 1790.

K. L. Rahbek.

Jeg veed ikke, om dette Brev, hvoraf jeg har fundet en Afskrift i mine Papirer, virkelig er afgaaet, og det skulde være mig saare kiert, om det ikke var, da der i den Direction, det var til, sad Mænd, for hvem jeg havde, og bestandig har havt sandeste Agtelse, som Rumsen, Wormskiold, P. Rosenstand, Schultz, der ingen Skyld havde i, hvad jeg klagede over; men at jeg havde Føie til at klage, vil man neppe nægte, især naar jeg tilføier, at Aarsagen, hvorfor jeg ikke kunde faae Svar om Stregen i Regningen, før endelig jeg saae den anden Oversættelse spilt, var, at min var brugt til Papilotter.

da? — og nu end eet Spørgsmaal: hvad koster det mig at leve i Kiøbenhavn? og hvad bruger jeg her! Nu alle disse pøbelagtige Krige! denne Partiaand, der er saa uundgaaelig, hvor den hele Litteratur næsten er indskrænket til een Stad! Her er jeg hverken Whig eller Tory, her er ingen, hvis Forurettelser jeg vil hævne uden at see, det er at hugge Hoveder af en Hydra, hvor der voxe syv nye ud, for hvert jeg hugger bort; her er ingen Stormand, der har forurettet mig, og som jeg maa krybe *) for; her er ingen Thaarup, hvis Syndebuk jeg maa være; kort sagt, her er intet af Alt det, der i Danmark forgifter min litterariske Vandring."

"Og nu mit private Liv! er det virkelig behageligt i Danmark? "Jeg kommer til, siger Du, at giøre en Deel af Eder Rede for, hvorledes Tydsklands Luft, og saa nye Venner i saa kort en Tid have kunnet udrette det, hvad mine ældre, redelige, og prøvede Venner i Danmark ikke har kunnet?" Min Ven! for det første ere mine tydske Venner ikke nye; Schröder, Beck, Ifland, Schinck, ere alle mine Venner fra forrige Reise; Rosing kan vidne det, og har vidnet det; dernæst, min Ven! veed Du jo, saa vel, som jeg selv, hvad der giør mit Liv i Danmark

*) Jeg troer, at være mig bevidst, ligesaa at have krøbet, som jeg var forurettet! men i en Stemning, som den, hvori dette Brev er skrevet, falde undertiden Udtrykkene lidt haarde.

saa bittert; Du veed desuden, at Glæden med stærke Skridt drager sig bort fra vor Vennekreds, at erholdte og nægtede Professorater *) forstemmer nogle af deres bedste Lemmer; at politiske og curieuse Materier udbrede nu deres Keedsomhed over de Vennelag

*) En af vor Kredses Ypperste havde vel, al vitterlig positiv og negativ Prædestination uagtet, i hæderfuld Concurs tilkiæmpet sig et Professorat, men saae tillige i samme Fag en uprøvet Mand, uden Concurs, indsat for ved sig; en Anden tilsidesattes uden videre for yngre Mand, hvis Fag det den Tid ikke engang var; andre særdeles Forhold foraarsagede andre Spændinger og Misforstaaelser; som overalt vor Kreds i flere Henseender leed under at have udvidet sig. En Følge deraf var maaskee, at isteden for de fælles Berøringspunkter, den i sine mere indskrænkede Dage havde havt, man nu mere sysselsatte sig med, hvad i Brevet er kaldet politiske og curieuse Materier, som almene Samtalesæmner, og der naturligviis for det meste toges af den franske Revolution, der da var Dagens fornemste Anliggende, og hvor de, der, i Grundsætningernes Anvendelse her hiemme, vare allermest enige, ikke sielden, i Følge deres forudfattede Meninger om Ting og Personer, vare aldeles stridige; ikke at tale om dem, der, med J. J. Rousseau at tale, elskede Hottentotterne for ikke at elske deres Nabo, enthusiasmerede sig der for den eller den, det eller det, for derved at faae en Anledning til at modsige, drille, tærge, hvem de her af andre Aarsager havde et Horn i Siden paa, som de maaskee ikke havde altid Lyst at vedkiændes, ikke engang for dem selv.

Hvor Glæden krydred' før socratisk Bæger.

— Dit Huus er det eneste, hvor ingen mærkelig Forandring er foregaaet; Dit redelige broderlige Sindelag, Din Kones Aand og Hierte er, og bliver uforandret; men staaer det til os, at giøre skeete Ting ugiorte? — Kan 1784 og 85 komme igien? — — Lange! Du veed det, om den Idee at flygte til Tydskland er en ny Flyvegrille? eller om det er gammel *), moden, giennemtænkt Plan! for min Lyksalighed, for mine kommende Dages Ro er det den eneste tænkelige; men — om den er at udføre! det er det store Spørgsmaal: vil min gamle værdige Fader opgive sine Drømme om min Befordring, og nu eet endnu — — — ???"

"Disse to Punkter ere Hovedpunkterne . . . dette er Spørgsmaalet! thi hvis saa er, Ven! da læg alle mine blide og mørke Udsigter, mine Forhaabninger, og min Frygt, Rolighed, Digterhæder, rigeligt Udkomme i den ene Vægtskaal, og det i den anden, og denne sidste Overvægt er afgiort."

"Men, min Ven! naar nu tiltagende Hypochondrie, hvis skrækkelige Tilvæxt i de sidste Aar enhver af mine Venner erkiænder, bliver ved at giøre mig alt mere og mere ufordragelig **) baade i Activo og

*) Man see f. Ex. ovenfor S. 99.

**) Intolerant & intolerable! meget muligt et Ordspil, som enten jeg selv eller nogen anden Ven eller Qvasiven om mig har betient sig af, og som

Passivo; naar min oeconomiske Forfatning er, hvad den i Danmark snart bliver, ulægelig, naar Hoved og Hierte begge ere fortærede, mine gladeste Aar *),

---

jeg tilstaaer, ikke at have givet liden Anledning til, saavel i de næstforegaaende Tider for, som næstfølgende efter min Reise. Ogsaa erindrer jeg saare godt, at ædle mildtdømmende Pram, i mangen Meningsstrid mellem os, havde for Skik, at tilraabe mig: "Tolerance, mon cher! tolerance!" At midlertid, skiøndt det ikke var Tilfældet med Pram, dette selvsamme Tolerancekrav ikke sielden er, og sikkert og stundom mod mig var, høist intolerant, og fordrede, at jeg skulde fordrage, hvad jeg ikke kunde, og vel i det mindste troede ikke at borde, og det ude mindste Hensyn paa, hvorfor jeg ikke kunde, og ikke borde det, tør jeg vel anmærke; hvorhos jeg midlertid tillige erkiænder, at jeg, fra tidlige Aar af, har i moralske Henseender været tilbøielig til, at have Syner, og at, ligesom jeg vel nu og da har seet Engle, hvor mindre indtagne Dine kun saae Mennesker, vakkre elskværdige Mennesker, men dog skabte af Jord, som vi andre, saaledes tør jeg vel ikke sige mig fri for, nu og da at have seet Spøgelser, der — i det mindste som Spøgelser — ikke vare til uden i min Hierne. Hvorvidt den tiltagende Alder har helbredet mig for denne Svaghed, maa jeg overlade andre at dømme.

*) Dette sigter til en svensk Anmældelse af min, inden jeg tog fra Danmark, bebudede ny Udgave af Holbergs Skuespil, indtrykket i Stokholms Almänna Tidningar No. 46, 1788 som Kierulf havde sendt mig en Afskrift af. Efter at have sagt, at man endelig begynder at lade Holbergs poetiske

som Svensken behager at kalde dem, hensvundne, og den modnere Alder kommer, ledsaget af Mangel, Mis-

---

og dramatiske Genie vederfares den vedbørlige critiske og typographiske Ret i hans Fædreland ɔ: at udgive hans Vittighedsværker paa en Maade, hvorved man længe har hædret de Franskes og Engelskes Vittighedsværker, nævnet: at Begyndelsen alt 1772 er giort med P. Paars, af hvilket læselige og morsomme Snak (Sladder) vi eie en prægtig Udgave, ziret med skiønne Kobber, oplagt paany 1788, hedder det: "nu er Raden kommen til hans Dramatiske Arbeider kiændte over hele Verden under Navn af Holbergs Comedier. Af denne vil Hr. K. L. R. udgive et nyt og smukt Oplag med Commentarier, Varianter, Imitationer (?) o. s. v. Udg. har til dette Foretagende en aldeles heldig Duelighed, som en lykkelig Arbeider for d. d. Theater, og desuden hertil understøttet af selve Kongehuset. Han er desuden en velstuderet Mand, har besøgt Berlin og Wien, og er i sine bedste eller gladeste Aar, da han er født 1760." Uagtet jeg nu vel vidste, at gladeste ikke betydede det samme paa svensk som paa dansk, kunde det dog i hiin ugladeste Tid, ikke andet end være mig paafaldende at læse. Lidet rørte mig iøvrigt, hvad der var sagt til min Anbefaling, da den Røgelse — som jeg i et Brev udtrykte mig — kom mig for, som Lugt af Lak trukken af danske Breve. Desmere glædede følgende Slutning af den svenske Anmældelse mig: "Denne Nyhed maa ogsaa være mange behagelig i Sverrig, især den sydre Deel, hvor Holbergs Arbeider endnu læses, næsten af alle Amateurer; ja hvor man mangesteder for 30 Aar siden ei læste andet, end Holbergs Skrifter ligefra Jeppe paa

mod, ærelos Uvirksomhed, og Menneskefiendskab; vil jeg ogsaa i denne Gestalt være Nogen til Trøst, og til Glæde? — Lange! det er det critiske Øieblik i mit Liv! tør du, saa raad mig!"

At Lange ikke har villet raade, hvor ingen Dødelig kunde, til Han tilsidst raadede, der ene vidste, hvad raadeligt var, er jeg saameget mere overtydet om, som det eneste senere Brev, jeg fra Lange har, er af 6 Novbr. paa faa Linier, skrevet i det Øieblik, han skulde staae paa Vognen til en Landreise. I et ældre Brev havde han midlertid til Svar paa et forkommet mannheimsk Brev skrevet: "Det fornøier os, at Du lever vel og fornøiet, og faa den Skam, der kan fortænke nogen i, at ville blive der, hvor han lever vel, saa at Du virkelig har min Stemme til at leve i Mannheim, eller hvor det forresten kan være, naar Du allene er forsikkret om, at Du der kan leve, og leve vel; ugierne miste vi Dig fra vor Stad; men heller leve vel andensteds, end misfornøiet her!" At han desuagtet, da Sagen syntes at blive Alvor, var formeget min Ven, til ikke at tage den nøiere i Overveielse, og finde flere Betænkeligheder ved den, end

---

Bierget, til Klim under Jorden, ja indtil samme Forfatters Kirkehistorie og moralske Tanker;" og har jeg ikke kunnet nægte mig, da det faldt i mine Hænder, at lade det aftrykke her, eftersom jeg ikke erindrer, andensteds mellem mine mangehaande Holbergiana at have giort Brug deraf.

ved første flygtige Øiekast, om de end maaskee ikke alle ere voxne paa hans Grund, det er, hvad jeg, den Dag i Dag er, takker ham for.

Fra Rosings har jeg intet Brev om min Udvandringsplan, som jeg udførlig havde meddeelt dem, og hvorom jeg havde ønsket deres Tanker. At hos ham Fortrydelse over den ovenomhandlede mig tillagte udanske Yttring kan have havt nogen Deel deri, er ikke aldeles usandsynligt, saameget mere, som jeg i et ældre Brev finder, at min tiltagende Forkiærlighed for mine tydske Venner var ham imod, og at han spaaede mig, jeg vilde komme til at angre den. Hun, der overalt ikke var stort for at skrive, hindredes ydermere deels ved et Slag af Theaterforhænget, hun ved Machinmesterens Uforsigtighed i Forbrydelse af Ærgiærrighed havde faaet, og hvorefter hun en Tid befandt sig temmelig ilde, deels ved det, tree af hendes Børn, som Lange mælder mig, var inoculerede, da der for denne omme og omhyggelige Moder var andet at tage vare, end Brevvexling.

Mine tydske Venner ansaae det midlertid aldeles for afgiort, at jeg, efter et kort Hiemtog, vilde komme tilbage, og blive hos dem; saaledes skrev Beck mig allerede til Hamborg kort efter min Afreise fra Mannheim: "Af et Brev fra Gotter maa jeg uddrage Dig et Sted, der angaaer Dig: "Jeg misunder Hamberger Rahbeks Bekiendtskab uendelig. Han har ladet mig hilse, har endog lovet mig et Brev; det er

noget; det maa være et bravt Menneske, for mig formedelst vor fælles Kiephest interessantere end for hundrede andre. Kan han da ikke engang tage Veien over Gotha? o at vi ikke have mere noget Theater! siig ham dog ret meget om Bellomo, der tilkommende Vinter igien kommer til Weimar. Send ham kun lidt April! Jeg tager Følgerne paa mig. Dog, hvo kan bilde ham noget ind i Theateranliggender?"

"Du seer — føier Beck til — at Gotter glæder sig at træde i litterarisk Forbindelse med Dig! Du kunde vel næste Aar giøre ham den Glæde at besøge ham i Gotha, og derfra tage ham med til os til Mannheim."

Maaskee det ikke ganske vil findes efter den udvortes Tugt, at jeg har afskrevet ovenstaaende gotterske Yttringer til min Fordeel; men deels undseer jeg mig ingenlunde ved, at: bonis placere quam plurimis, er min Stolthed, deels tilstaaer jeg, at et saadant andenhaands Vidnesbyrd fra en af Tydsklands elskeligste og ædelste Vidskabsmænd forekommer mig en maaskee ikke saa aldeles overflødig Hiemmel for, at jeg ikke saa ganske handlede ubesindig eller letsindig i, at ville fæste min Bopæl, hvor jeg kunde smigre mig at være saa kiærkommen.

Ogsaa Schröder ansaae det, som man i det følgende vil finde Beviis for, saa aldeles afgiort, at jeg næste Foraar vilde komme tilbage, at jeg blandt Andet erindrer, han alvorligen talte til mig om,

hvorledes jeg da med den formeentlige Rest af min Formue maatte giøre saadan en Indretning, at den baade stod mig sikker, og bragte mig passelig Fordeel; og endelig var det mig selv saa fast indpræget, at jeg, da min hidtilværende Vert solgte sit Stadt Copengen, hvor jeg havde holdt saameget af mit Kammer (hvis Udsigt til Dammthor og hele Omegn havde et saa fredensborgsk Physiognomie, at jeg — finder jeg i et af mine Breve — tit der hensværmede mig i bedre Dage, skiøndt det bedste fattedes) flyttede med ham hen i Drehbahn, og fik atter et net lille Værelse med Udsigt til en Hauge, og der var mig saa hyggeligt, at jeg udtrykkelig betingede mig det ved min Gienkomst til Paaske; ligesom jeg og ikke brød mig om at tilbagesende Verten en liden Nøgle til et lidet Lukaf, jeg holdt meget af, da jeg ved min Hiemkomst til Bakkehuset fandt, at jeg i Tankesløshed havde taget den med.

Det havde været min Hensigt at være i Kiøbenhavn i de første Dage af November; men baade Schröders og Mad. Schröders Fødselsdage faldt ind i disse, og dem kunde jeg naturligviis ikke reise fra, saameget mindre, som eiegode Mad. Schröder udtrykkelig lagde Beslag paa mit Talent til at snakke ham tilrette, da en heel Bande Malcontenter — hvoriblandt han nok havde langt mere Føie til at være misfornøiet med de fleeste, end de med ham — tilkiændegav ham deres allerhøieste Unaade, ved en Masse at afslaae

Indbydelsen til den sædvanlige Fete, han sin Geburtsdag pleiede at give paa Theatret, hvorover han udbrød i den bitterste og blodigste Sarcasme, jeg nogensinde mindes, af ham at have hørt, og som jeg, saa vel fortient den var, ikke vil afskrive her. I Grunden burde man takket det høianseelige Compagnie, at de befriede os for deres Selskab, der dog ikke vilde været os behageligt; medens vi nu i virkeligt Vennelag havde en af de meest fornøiede Aftener af det Slags, jeg kan mindes, hvor især Schröders magelöse Selskabstalent viiste sig i sin fulde Glands, og hvor hans Ven og Huuslæge, Dr. Schroedter, næst ham selv, er mig uforglemmelig. Et lidet Carmen, jeg i denne Anledning giorde, har Foersom med et Par andre Smaating fra samme Tid optaget i sin Theateralmanak for 1805, og jeg er stolt af, at Schröder, der dog iøvrigt var for meget roest baade i Vers og Prosa, til at sætte stor Priis paa sligt, modtog dette Udtryk af min Høiagtelse og Erkiendtlighed med Velbehag.

Overalt var jeg saa lykkelig, at vedligeholde hans Godhed og Tillid, og det i en Tidspunkt, da han sikkerlig af gyldige Grunde var lidt vanskelig. Saaledes giorde han mig den Ære, da de hamborgske Mureranliggender paa den Tid vare under alvorlig Prøvelse, at betroe mig adskilligt, at giøre ham Udtog af, og opsætte mine Tanker om, hvorved egenlig først, hvad stedse havde været min Tanke, ved en

Abrahamsons Veiledning var blevet min Tro, nu tillige for mig fik historisk Stadfæstelse. Saaledes talte han saa fortrolig og aabenhiertig med mig om meget og mangehaande, hans Theater vedkommende, som vel neppe — hans Hustru, og hans alle Aldres Ven Meyer undtagen — med nogen anden. At der midlertid aldrig var en Kurre paa vor Traad, vil jeg ikke paastaae. Saaledes erindrer jeg meget godt, at han tog det ilde op, da han erfoer, at jeg, som vidste, hans Opera var opsagt til næstkommende Paaske, forebragte Dem. Calmes's Stedfader — den saakaldte Opern-Schmidt — Dahlbergs Engagementstilbud for hende og hendes Tilhørende, hvilket — han meente — burde skeet giennem ham. Saaledes tvivler jeg næsten ikke paa, at Aarsagen, hvorfor Becks Søster ikke blev antaget ved hans Theater, hvor der dog syntes at være Plads for hende, var, at jeg, som lod mig lede af min noget politiserende Veninde Mad. Gensike, der havde mangehaande Betænkeligheder med Hensyn til den klosiske Familie, ikke saa ligefrem foredrog Sagen, og understøttede Becks Andragende i den Anledning, som Schröder udentvivl fandt, han af mig kunde ventet. Omveie kunde overalt hans stolte Ærlighed ingensinde lide, og det svæver mig endnu for Øre, hvorledes han engang, da jeg fortalte noget, hvor Omstændighederne, skiøndt ikke i eller til det Onde, havde giort mig det nødvendigt, ikke at gaae den ligeste Vei, faldt mig med Meinaus Ord:

See der! atter et Menneske, der vil bedrage, i Talen, og ikke vilde nøies med, at baade, hvad der skede, og Hensigten, hvori det skede, var uskyldigt.

Henimod Midten af November kom jeg da afsted; den 11te skrev Schröder i min blaa Stambog, da den, hvor han i Wien havde skrevet sig, var forkommet, følgende Linier af hans*) kiære Prometheus:

Nur das schreib in deiner Seele
Unauslöschlich tief hinein:
Daß es süß ist, göttlich süsse,
Durch das lange, lange Leben

*) Oversættelsen af dette æschylske Stykke var Schröder tilegnet af Oversætteren Schlosser, der i Aaret 1785 havde i Wien været hans daglige Omgang, og hans rige Aands Fortrolige. Meyer havde anbefalet dette Emne, som høist passende til, hvad man da kaldte Melodrama, som vistnok var noget langt andet, end det, hvortil man nuomstunder udstrækker dette Navn, hvorover man nylig her har lyst et Band, som Schlegelerne selv ikke i hele dens Udstrækning torde underskrive. Særdeles paafaldende var mig iøvrigt den ved nysnævnte Leilighed mod vore Skuespilleres Adkomst til at arbeide for Theatret giorde Indsigelse; som om Shakspeare, Moliere, Schröder, Ifland, Garrik, o. s. m. andre, ikke just herfra havde hentet de Kundskaber, og den Erfaring, der have givet deres Skuespil de umiskiændelige scenske Fortrin, for Ben Jonsons, Destouches, Weises og andre deslige Medbeileres Arbeider for Skuepladsen; medens selv en Ewalds og en Schillers genialske Digtninger alt for ofte lide under Savnet af dette Kiendskab.

Immer gehn mit heitrer Stirne,
Und sich, voll von süsser Hoffnung
Seiner reinen Seele freun.

Hun undslog sig den Gang for at skrive, da jeg dog kom saa snart igien. Tredive Aar senere, da jeg 1819 besøgte hende i hendes venlige Rellingen, kunde hun ikke nægte mig at føie sit Navn til sin Schröders, og underskrev da: So denkt auch Christine Schröder; og vel kunde hun giøre sin ædle Ægtefælles Ord til sine, vel kunde hun med ham sige:

Daß es süß ist, göttlich süsse,
Durch das lange, lange Leben
Immer gehn mit heitrer Stirne,

thi have end nu og da ædle Sorger, omme Bekymringer, mørknet hendes hulde Aasyn, hviler end efter hendes Ægtemages Bortgang stedsevarende Længsel derover, aldrig har dog — dette hendes lange Levnet igiennem — Anger eller Nag noget Øieblik formørket det; aldrig — det er jeg vis paa — har den Time været, da hun ikke kunde, om end ikke altid

Voll von süsser Hoffnung,

dog fuld af himmelsk Selvbevidsthed

Sich der reinen Seele freun.

Og naar jeg nu i den Helligdom, hvis troe Hierophant han var, stod for hans skionne speiltro Billede fra hans gamle Dage, saae hvorledes de Skyer, som slette Menneskers Utaknemmelighed, Daarers Ustiensomhed, Mængdens Miskiændelse og Misdom, i vort Samlivs Dage, saa ofte havde samlet paa hans

Pande, nu i Landlivets Stilhed, hvor han levede for Naturen, Videnskaberne, landlig Vindskibelighed, og vidt udbredt Veldædighed, vare som aldeles henveirede, hvorledes jeg saae ham der, som den plastiske Natur havde tænkt sig ham, saae ham, bogstaveligen i forklaret Gestalt, vel maatte da hine Linier dobbelt levende kaldes mig ihu, vel maatte de blive mig usigelig kiære, vel maatte jeg erkiænde, at denne min vise, ædle, faderlige Ven ikke til Afskeed kunde medgivet mig noget, som jeg, mig til Held og ham til Hæder, ubrodeligere burde bevare.

Mærkeligt er det, at jeg om denne min Hiemreise saa aldeles intet veed, eller kan erindre, uden at Schröders Tiener Friedrich bestilte Posten for mig, og at jeg lod mig barbere i Roeskilde — tvende Omstændigheder, som jeg just anfører, fordi det er mig ubegribeligt, hvorledes de ved deres fuldkomne Ubetydelighed, hvorved ikke engang nogen eneste anden Erindring har knyttet sig, ere blevne i min Hukommelse, medens jeg ikke engang med Vished veed, om jeg gik med den agende Post, eller med Extrapost, hvo der i første Tilfælde reiste med, om vi kom over ved Snoghøi, om Beltfarten, der dog i November neppe er gaaet af uden Søsyge, eller kort sagt den allerringeste anden Omstændighed; kun at det ved nøiere Eftertanke kommer mig for, som jeg gik fra den agende Post i Roeskilde, besøgte der nogen, som ikke brød sig synderlig om at see mig — hvem det var,

veed jeg ikke — og tog egen Befordring her til Bakkehuset, især fordi jeg var bange for at faae Uleilighedder i Porten med en hvid Filtehat, som en Veninde havde bedet mig medbringe hende fra Hamborg, og som jeg i Nødsfald havde betænkt at tage selv paa Hovedet, naar jeg kiørte ind af Porten.

End ikke kan jeg erindre, om jeg, som dog nok var Tilfældet, gik samme Aften ind til Byen; hvorimod det bæres mig for, som om jeg i Almindelighed blev modtaget temmelig lunkent, og at man, selv i mine Forældres Huus, ikke syntes at ansee denne Reise stort anderledes, end som en lidt langvarigere Fredensborgtour. Ogsaa erindrer jeg godt, at under mit første Besøg hiemme min ældste Broder, der var en Dreng paa en halvsnees Aar, afbrød Samtalen med min Moder, ved at fortælle Noget om, hvorledes Lise befandt sig, og da jeg nu naturligviis spurgte, hvo denne Lise var, om hvis Ildebefindende her handledes, slog en høi Latter op, over at jeg ikke kiændte Lise, og triumpherende spurgte, om jeg da heller ikke kiændte Baronen? og da jeg ligeledes her maatte med Skamme tilstaae min Uvidenhed, han, efter hiertelig at have gottet sig derover, endelig oplyste mig, at det var Tante Lynes Heste, som min Fader havde faaet tillige med hendes Vogn, og hvoraf den ene, som forhen havde tilhørt Baron Bolten, hedde Baronen efter ham, og den anden, Lise, hvis Gudmoder jeg midlertid ikke, det jeg mindes, erfoer,

var upasselig. Da dette var den første Gang, jeg traf denne Hestepassion, der paa de sidste to Aarsnese har faaet et saadant Indpas hos vor kiøbenhavnske Ungdom af begge Kien, giorde den et meget levende Indtryk paa mig, og kan jeg ikke nægte, at mine senere Erfaringer ikke har modsagt de Anelser, som da opkom hos mig om den Generation, der saa tidlig fik slige ridderlige Tilbøieligheder.

At jeg strax maa have tænkt paa at fortsætte og slutte mine Forelæsninger, seer jeg af et Brev fra den daværende Prinds af Augustenborg, dateret 9 Novbr. 1789 (hvilket Datum midlertid efter Ovenstaaende synes urigtigt) og hvori han sender mig en til ham skrevet Anmældelse fra Justiceraad Bugge, at de tvende ny Auditoria paa Studiegaarden vare nu færdige, og til min Disposition, naar jeg vilde bestemme Timen. Prindsens Skrivelse sluttes saaledes: "Det glæder mig at faae Dem snart at see, og at kunne gientage ved denne Leilighed den Forsikring om den sande Høiagtelse, jeg bærer for Dem."

Man kan ikke fortænke mig, at jeg ikke har kunnet nægte mig at meddele dette, naar jeg tilføier, at denne Ædling var saa øm over at sige andet, eller mere, end han meente, at han senere i en Samtale, hvor vi glædede os over, at den væmmelige gothiske Courtoisie med Velbyrdigheder og Velbaarenheder, o. s. v., gik med mere saadant Philisteri af Brug, sagde: "jeg betiener mig midlertid dog deraf undertiden,

for ikke ellers at komme i den Forlegenhed at skulde kalde en Mand: kiære Hr. N. N.! naar jeg ikke mener det; saa er det bedre at skrive Deres Høivelbaarenhed! eller Deres Høiærværdighed!"

Muligt er det midlertid, da der om Prindsens Brev, hvori Bugges var Indlæg, ingen Couvert er, at det har været Svar paa en ham fra Hamborg tilsendt Skrivelse — hvorpaa, jeg og ved nøiere Eftersyn finder, et Udtryk i hans Skrivelse at tyde — afgivet enten til min Fader, eller nogen anden af mine kiøbenhavnske Venner, hvem jeg maatte have overdraget at røgte dette Hværv i min Fraværelse. At jeg ufortøvet efter min Hiemkomst har været betænkt paa at giøre Brug deraf, sees af følgende i Adresseavisen af 20 Novbr. fra mig indrykkede Bekiendtgiørelse: "Torsdagen den 26 Novbr. agter Undertegnede at aabne sine Forelæsninger over Æsthetik og Rhetorik, efter den nyeste Udgave af Eschenburgs Haandbog. Over Æsthetiken læses Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag, fra 4 til 5, over Rhetoriken Onsdag og Løverdag samme Time, paa det saa kaldte lidet Auditorium paa Studiegaarden."

Ved at eftersee nysomtalte Adresseavis bringes jeg i Erindring om, at en af mine huldeste Venner, og de meest eiegode Mennesker, jeg har kiændt, der sikkerlig ingensinde har vitterlig og forsætlig lagt nogen Dødelig et Halmstraa i Veien, allermindst en gammel Ven, og i hvis Siæl der aldrig var Sviig,

Dr. — nu Biskop — J. Bloch, uden sin Vidende og Villie, kom til at volde mig Molest, i det han, umiddelbar oven paa mit nysanførte Avertissement, havde ladet indføre et fra sig, angaaende Forelæsninger, han over den grædske Litteratur, og de af ham saa mesterlig fordanskede xenophontiske Socratis Mærkværdigheder vilde holde, og begynde denne sin Anmældelse med de Ord: "da den mig fra 27de Martii 1787 bevilgede Magistergrad giver Ret til at docere offenlig, har jeg foresat mig at holde offenlige Forelæsninger." Deels var det nu høist sandsynligt, at Folk ved denne Indledning vilde erindre, eller erindres, hvor mislig det var gaaet den, hvis Avertissement stod umiddelbar ovenfor, med hans Forsæg at magistrere; deels var det upaatvivleligt, at de academiske Laugsmestre, der af forskiellige Aarsager strængelig holdt over Laugets gamle Privilegier, der i det mindste betvivlede min Adkomst, paa Grund af en blot mundtlig Tilladelse fra Patronen, mod hvis Lovgyldighed der kunde være meget at sige, at holde Forelæsninger, vilde, af denne nye Frimesters fremlagte Hiemmel, tage Anledning at ivre mod mig som en reen Bonhas, hvis academiske Existents*) de alde-

*) Virkelig skal en længe afdød Laugsmester, der ogsaa havde om ikke Værksted, dog Laugsærende, samme Sted, der en Eftermiddag Kl. 5 traf paa den talrige Forsamling, som kom fra mig, og paa Forespørgsel, hvor alle de kom fra, fik til Svar: fra Rahbek!

les benægtede. At dette, saa ubehageligt, som det endog var mig, især med Hensyn til min brave Fader, hvem sligt idelig bragtes af dem, der ikke torde komme med det til mig, og der tog sig det meget mere til Hierte, end jeg, ikke af mig noget Øieblik er lagt min redelige og ædle Ven til ringeste Last, derpaa troer jeg ikke at kunne give noget uforkasteligere Beviis, end at jeg har den faste Forvisning, at han ved at læse det her, allerforste Gang vil blive underrettet om, at noget saadant har fundet Sted, og at jeg aldrig endnu mundtlig eller skriftlig, i Spøg eller Alvor har ymtet det allerringeste derom til ham. At det iøvrigt ikke var Hiernespind og Grillenfængeri, hvad ovenfor af mig om daværende Laugsaand er sagt, derpaa tør udentvivl Kierulfs umiddelbar paafølgende Anmældelse af hans smagfulde Forelæsninger over de grædske Tragikere tiene til Beviis, da han til Hiemmel for sin Læseret mod alle Laugsanfægtninger havde fundet sig beføiet, ikke blot at beraabe sig paa hans Durchlauchtigheds Universitetspatronens Bifald og Samtykke, men og paa den 17de § af den guldbergske Communitetsfundation fra 1775, der gav ham som Decanus denne Rettighed.

---

være udbrudt i det Spørgsmaal: hvem er Rahbek? Unægtelig kunne man her med Føie givet ham det fra de socratiske Dialoger bekiændte Svar: "Sandelig! Du spørger her om det, som Du veed saare vel." Dog! formodenlig var det vel just derfor, han spurgte.

Maaskee vil man undres, at jeg, medens jeg gik med det Forsæt, at vælge mig en anden Hiemstavn, alligevel var saa ivrig til at fortsætte disse Forelæsninger, hvorved jeg dog giorde mig selv saalidet tilmaade; men ikke at tale om, at, saa fast jeg end ansaae min Beslutning for at være, saa uafgiort var det bestandig, om det vilde staae til mig at iværksætte den, og at, om jeg selv i dette Tilfælde vilde være istand dertil, havde jeg og inden min Afreise, da en saadan Bortgang i det høieste stod som en fiern Mulighed for min Siæl, og jeg ikke havde ringeste Anelse om de forskiellige Muligheder til at iværksætte den, der i Tydskland kom mig i Møde, forpligtet mig udtrykkelig dertil. Ved denne Leilighed maa jeg tillige som et mærkeligt Tidernes Tegn bevare, at da jeg, efter at have sluttet min første Cursus, og altsaa inden jeg reiste, mældte mig hos Universitetspatronen, for at ansøge om at blive ansat, som Professor i Æsthetiken, hvis mine Forelæsningers Held havde paa nogen Maade qvalificeret mig, han gav mig til Svar: at der ingen Gage var til en saadan Professor, og at det var Principet ingen Titler at bortgive. Jeg indvendte ham vel, at, da mine Kaar satte mig for Øieblikket istandtil ingen Gage at behøve, var det ingen Titel, men et Embede, jeg søgte; men vi enedes snart, at da jeg ikke fordrede Gage, og ikke beilede til nogen Titel, blev det for Sagen det samme, naar jeg læste uden Ansættelse, hvortil jeg fandtes

villig, ligesom han fra sin Side gav mig sit Ord, at ingen illiberal Handling skulde lægges mine Forelæsninger i Veien, men tvertimod et af Auditoria, der indrettedes paa Studiegaarden, mig dertil indrømmes; og holdt vi — som ovenfor er seet — nu begge vort Ord.

Mageligere slap jeg den Tid fra det andet mig paaliggende Hværv, at udgive Holbergs Comedier, og kan jeg ikke nægte, at jeg troer, at baade Holberg og min gode Genius her havde deres Fingre i Spillet, da jeg den Tid var saa langt fra at være istand til at skille mig vedbørlig fra dette Forehavende, at jeg ikke engang havde Begreb om, hvad dertil, ikke blot af Duelighed, men og af Hielpemidler og Forberedelser, udkrævedes. At det virkelig var ligesaameget min Alvor, som min Pligt, at holde det givne Ord, derpaa tør det være Beviis, at jeg, inden jeg anmældte den ny Udgave, havde, i Følge mit Had til alt bogligt Snaphaneri, anseet det for min Pligt, først at henvende mig til daværende Universitetsbogtrykker Höpfner, som den lovlige Forlægger, for at afkiøbe ham hans Forlagsret; og da han just nylig havde besørget et nyt Oplag i syv Tomer, der havde kostet ham 800 Rigsdaler, som netop var den Sum, jeg af Kongehuset til dette Foretagende havde oppebaaret, gav jeg ham mit Beviis for, saasnart der begyndtes paa min Udgave, at udbetale ham denne Sum, dog med Godtgiørelse af, hvad imid-

lertid af Oplaget maatte være solgt, siden man ikke, som mit første Forslag var, strax kunde tilintetgiøre dette, uden at give Værket til Priis for den første bedste Eftertrykker, der, naar det ikke mere var i Boghandlen, vilde været ved Haanden, at giøre sit Snit.

Jeg havde nu vistnok indbudet til Subskription; men at samle Subskribenter, har al sin Tid været meget langt fra mine Talenter, og saa ivrige, som Folk var, til at raabe paa den ny Udgave, saa ligegyldige var de, til at subskribere derpaa. Mangehaande personlige, litteraire, og financielle Omstændigheder rakte snart hinanden Haand til at betage mig Iver og Driftighed; neppe begyndte denne igien noget at reise sig, før de offenlige Uheld 1794 og 95 giorde Tidspunkten ugunstig; min Ungdomsven J. G. Preisler, paa hvis Gravstikke jeg ved Arbeidet regnede, syntes i sin Villeggiatura hensumret for Kunsten, og saaledes gik et Aar hen efter det andet, indtil omsider min Ven Schultz efter Kiøbenhavns Ildebrand tilkiøbte sig det høpfnerske Bogtrykkeri med alt Tilbehør, hvorved han da tillige blev Eier af Oplaget og Forlagsretten; og nu blev det, saasnart han nogenlunde kom til Kræfter, hans ivrige Idræt, i Forening med mig at foranstalte denne saa længe bebudede Udgave, men efter en mere omfattende Maalestok, hvilket han med mageløs Opofrelse i de vanskeligste og meest trykkende Tider endelig fuldbragte. I det jeg

giver min afdøde Ven det Vidnesbyrd, at han ved denne Leilighed giorde uendelig meget mere, end Nogen af ham havde været berettiget at vente, end sige, fordre, ja end han vel selv havde villet beslutte sig til, hvis han kunde forud overseet Storheden af sit Offer, glæder jeg mig ved at kunne tilføie, at jeg for min Deel ogsaa nu seer mig nær ved at have fyldestgiort min Forpligtelse, ved at levere den allerførste correcte Udgave af Holbergs Skuespil, der nogensinde har været til, og hvortil henved 40 Aars Omhu, og mine Medborgeres tienstagtige Velvillie, omsider har givet mig de fornødne Hielpemidler i Hænde.

Glædede det iøvrigt mine Venner, og i Særdeleshed redelige Rasmus Lange, som han i et Brev af 25 August skrev mig, at jeg var fraværende under den Tids lidenskabelige Feider, som jeg ellers neppe havde undgaaet paa een eller anden Maade at blande mig i, da maatte det være, og var virkelig dem til liden Opbyggelse, at det første litterariske Livstegn, jeg efter min Hiemkomst gav, var i Anledning af den ovenomtalte bráutigamske Agersag (s. o. f. S. 294), som Heiberg havde fremdraget for Lyset, og der nu var kommet i fuld Bevægelse, og hvor jeg, ved tilsynelade at berigtige en i et trykt Brev desangaaende indløbet Yttring om vore Skuespilleres Oeconomie, tog Leiligheden i Novbr. Maaneds Theaterartikel i Minerva, eftertrykkelig at springe ham til Undsætning; som jeg da allerede i et Brev til Lange under mit første

hamborgske Ophold havde erkiendt det for min Pligt, ikke her at lade ham i Stikken.

At jeg her — i det jeg om Hovedspørgsmaalet fulgte min Overbeviisning — som ikke mere synes at være Dagens Orden, at en Sag ikke maa svæve for to Fora paa eengang, og altsaa, saalænge den er for Retten, ikke bør inddrages for den offentlige Menings Domstoel — talte — hvad man maaskee tør efter Hamlets Udtryk have kaldet — Dolke til Vedkommende, fragaaer jeg vel ikke; men spørger blot, var, hvad jeg da talte, og talte for, ikke mig Sandhed og Ret? ikke min urokkelige Overbeviisning, som jeg stedse har været, og endnu den Dag i Dag er, og under alle Omstændigheders og Stillings Forandringer bliver uforanderlig tro? Var det overalt i ringeste Maade min, eller engang mine personlige Venners Fordeel, jeg talte for? hvorfor skulde jeg ikke nyttet den lykkelige Uafhængighed, Øieblikket gav, og i mine Tanker endnu i langt høiere Grad syntes at love mig, til at sige, hvad der klang for ilde i visse Mægtiges Øren til, at nogen Anden kunde eller torde?

Synderligen nok var det midlertid paa det allernærmeste, at ovenomtalte, hvad jeg den Tid unægtelig aldeles ikke forudsaae, var blevet mine sidste Ord, i det mindste fra det Talersted, og i de Æmner, da jeg i næstfølgende Hæfte, med det faste Forsæt at nedlægge den her førte dramatiske Pen, blot leverede en tør Navneliste over de siden Skuepladsens Aabning den

Vinter opførte Stykker, hvorhos jeg tillige iværksatte mit ovenberørte længe paatænkte Forehavende, at lade brave Pram beholde sit suurtfortiente Brød, som Udgiver af Minerva, ubeskaaret, og fratræde den Deel, jeg hidtil havde havt i dette Tidsskrifts Bestyrelse, skiendt uden nu at giøre nogen offentlig Anmældelse derom, eller videre uden for vor nøieste Kreds at lade det blive bekiændt.

At der ingen offentlig Anmældelse deraf skeete, var vel tildeels en Følge af, at, ved min formeentlig nær forestaaende Bortreise, min Fratrædelse fra alt sligt fulgte af sig selv, deels og fordi min Medudgiver just i den Tidspunkt havde adskillige Ubehageligheder, som giorde mig det til Pligt mod os begge, ikke at trække mig tilbage, at jeg ikke skulde synes, enten at frygte, eller paa en Maade sande de Beskyldninger, han saa eftertrykkeligen og værdigen ved Aargangens Slutning fralagde sig, saavel om Stikling paa formeente Urostiftere, som om Kryben og egennyttig Smiger for dem i Høiheden; ligesom jeg og af samme Aarsag, uagtet jeg ikke længere deeltog i Bestyrelsen, i næste Aars Maihæfte underskrev en Erklæring af Pram angaaende et af Tugthuusinspecteur Curz paaanket Sted i Martsmaaneds Hæftet.

Hvad der især bestemte mig til, tidligere, end maaskee ellers vilde være skeet, at fratræde Minerva, maatte og bidrage til, at jeg ikke ønskede at giøre min Fratrædelse offentlig bekiendt. Der blev nemlig i

Midten af Decembermaaned tilstaaet — tilbudet, sagde han selv — Rosing en Beneficeconcert, som jeg paa ingen Maade kunde ønske at anmælde i Minervas Theaterartikel. Deels vedgaaer jeg, at jeg ingensinde har elsket de saakaldte Beneficer, der efter den Tids Tænkemaade ansaaes som et Slags honet Tryggleri*); og siger f. Ex. saaledes Schüzze i sin hamborgske Theaterkrønikke (ved at omtale en 1778 given Forestilling af Kong Lear til Schröders Benefice) et forhadt, Kunsten fornedrende, Ord; saaledes havde Schröder selv fra Begyndelsen modsat sig dette Uvæsen, da det til Fordeel for hans Søstre bragdes i

*) Jeg erindrer ligeledes, at Schröder fortalte mig i Wien, da hans Forfatteraften for Fændrikken, Stykkets uhyre Bifald uagtet, havde været lidet indbringende, at den bekiændte rige Banqvier Grev Fries sagde til ham: "Det kommer af, De forstaaer det ikke; her er det Brug, naar een har Benefice, at han tager om til Abonnenterne, og bringer dem deres Billetter, og saa sender f. Ex. jeg for min Billet gierne 10 til 12 Souverains." "Om Forladelse, Deres Naade! svarte Schröder: jeg har nok undertiden kastet 10 til 12 Souverains bort, men jeg har endnu aldrig tigget dem." Saaledes bragte kildne Pram mig paa en af hans Forfatteraftenet ikke venlig tilbage, hvad jeg for min Parketbillet havde betalt over Prisen, og kaldte mig formelig til Regnskab, fordi jeg vilde forære ham nogle Rigsdaler; saaledes betingede han sig skriftlig for sit Skuespil Brønden et bestemt Honorar, da Erfaring viste, at en Forfatteraftens Tilløb ikke beroede paa Stykkets Værd, ꝛc.

Gang; saaledes vare hans og, hans erkiændte Fortienester og store Popularitet uagtet, stedse under langt ubetydeligere Theaterpersoners, da det var imod og under hans Tænkemaade at anvende de sædvanlige Midler for at giøre dem frugtbrivgende; som da overalt Beneficers Indtægt ikke sielden stod i omvendt Forhold til de Beneficeredes Værd, en Materie, hvorom jeg iøvrigt vil henvise til den ædle P. A. Heibergs sandrue Fremstilling i Fortalen til hans kostelige Comedie Hofsorgen; og tilstaaer jeg derfor, at jeg ikke let hierteligere har glædet mig over nogen Theater-Foranstaltning, end den, da i Steden for de ved Omstændighederne til Pars Salarii ved vort Theater blevne Beneficer, der i saamange Henseender var vor Skueplads ikke mindre til Skam end til Skade, Kongen allernaadigst tillod de langt passeligere Beneficegodtgiørelser at maatte finde Sted.

Her var det midlertid ikke blot Beneficen ene, der var at omtale; men det var atter en Sanger, der, som Sanger, blev foretrukket i det mindste ældre, om ikke mere fortiente Skuespillere. Havde jeg allerede ved den første saadanne Beneficeconcert, maattet gaae paa Gløder (s. o. f. S. 156 o. f.), og desuagtet ikke kunnet undgaae at brænde mig; havde jeg ved Mad. Preislers paafølgende Benefice eftertrykkelig paatalt en Mad. Roses, Musteds, Schwartses, og Melpomenes, Thalias og Terpsichores øvrige Yndlingers Adkomst til lige Benaadning; havde jeg (s. o. f. S. 176) skrift-

lig og hæftig paaanket Mad. Roses ubillige Tilsidesættelse, hvad Sprog skulde jeg da ved denne Leilighed, da den Paagiældende var min personlige Ven, og der ved foregaaende Leiligheder havde erklæret sig enig med mig, kunne føre? Her syntes jeg kun at have Valget mellem at forraade den Sag, jeg hidtil saa lidenskabelig havde ført, og hvis Retfærdighed jeg saa lydelig havde forkyndt, eller at saare og krænke de Mennesker, der vare mit Hierte nærmest, den gode Sag — som jeg af Erfarenhed vidste — ikke til ringeste Nytte, men vore fælles Uvenner fra begge Sider til ond Glæde. Denne gordiske Knude troede jeg nu at overhugge ved at træde ud af den Forbindelse, der giorde mig det til Pligt at anmælde Theaterforestillingerne; og hvorvel jeg indsaae, at jeg ved stiltiende at giøre dette Skridt, ikke for Øieblikket undgik den Beskyldning, af Personsanseelse, eller Menneskefrygt her ikke at torde sagt, hvad jeg meente, havde jeg dog den Fortrøstning, ved min nær forestaaende Bortgang, i mine sidste Ord langt friere fra alle Sider at kunne have klaret for mig i saa Henseende.

Hertil kom endnu den Omstændighed, at denne Benefice, der for mig var en sand maleficus, udentvivl kom mig aldeles uventet; i hele min Brevvexling paa min Reise findes hverken i Rosings egne, eller Langes Breve, saa lidet som i mine Svar, det allerringeste ymtet derom; ligeledes bestyrkes jeg ved at gienlæse, hvad jeg i Novembermaaneds Minerva i

Anledning af den berygtede Aagersag, og vore Skuespilleres Kaar har skrevet, i den Forvisning, at jeg den Tid ikke havde den ringeste Formodning om, at noget sligt var i Giære, da jeg i saa Tilfælde enten vilde skrevet ganske anderledes — hvorledes dette saa var blevet — eller vel snarere, aldeles ikke skrevet over denne Materie. At Rosing, som vidste, hvorledes jeg tænkte over denne Sag — saavel i Almindelighed, som med Hensyn til ham — og hvad jeg kunde og vilde have — maaskee ikke uden al Skin af Føie — at indvende, ikke havde Lyst til at omtale den for mig, er mig meget begribeligt; ogsaa har jeg Føie at troe, at just i Følge heraf Skaalen er bleven mig rakt af een eller anden af vore fælleds Uvenner, der ikke har været efterladen i at credentse mig den paa en Maade, der maatte giøre mig den endnu bittrere. Men hvor beedsk den var mig, og vidstes at være mig, derpaa har jeg deri et uforkasteligt Vidnesbyrd, at, da Elegien til min Fødselsdag, som ved sin mørke Hypochondrie den Tid giorde saa megen Opsigt, blev kiendt for at være af mig, adskillige af mine nøie Venner, og deriblandt min redelige Rasmus Borch, i de Linier:

En Decemberdag mig Livet var;
Kort og skummel var dets Morgenrøde,
Svagt og fiernt det korte Middagssmiil,
Sorte Uveirsskyer tit det brøde,
Og den fæle Aften kom med Jil;

bogstavelig fortolkede den sidste Linie om Beneficeaftenen, som rigtignok heel omineust indfaldt Afte-

nen efter min Fødselsdag, og ikke glædelig begyndte mit nye Leveaar; men som jeg desuagtet ikke i ovenstaaende navnligen havde tænkt paa.

At den midlertid, ogsaa efter den var overstaaet, vedblev at gyde — ikke saa ganske draabeviis — ny Galde i den beedske Skaal, mig var rækket, var under daværende Omstændigheder saare naturligt. Det var alt for beqvem en Fangst for dem, det nu eengang var beleiligt, at kunne fremstille mig som en grillenfængerisk særsindet Egoist, at commentere over den Urimelighed af mig at fordre: at en nøie Ven, en fortient Kunstner, der sad i knappe Kaar med en talriig Familie, skulde, for at læmpe sig efter en hypochonder Grille af mig, afslaae en hæderfuld Udmærkelse, som hans Fortienester gave ham Adkomst til, og hvormed hans Foresatte, hvoriblandt var Mænd, som jeg selv vedkiændtes at agte, og hvoraf de øvrige i det mindste ikke vare partiske til hans Fordeel, kom ham imøde."

Isteden for at anføre, hvad herpaa vel ikke uden al Føie var at svare, men som jeg heller ikke dengang følte noget Kald til at fremkomme med, indskrænker jeg mig til at sige, om man maaskee endog vil finde, at det giorde ham mere Ære end mig, at Rosings og mit personlige Forhold aldeles ikke forvanskedes herved, uagtet jeg naturligviis for ham endnu mindre end for nogen anden dulgte, hvorledes jeg i saa Henseende tænkte, og at jeg f. Ex., da der i

Dreiers Club omhandledes, at hænge en Subskriptionsplan op paa Væggen, hvorpaa man kunde tegne sig til en Parterrebillet til Beneficen — som det da var Brug for slige Selskaber at betale med 100 Daler — med høi Rosk havde sat mig herimod, som mod et uanstændigt og udelicat Tiggeri, fornærmeligt for en agtet og elsket Medlem, i hvis Navn man her tillod sig at tigge. Til et uforkasteligt Beviis, hvor fuldt og fast jeg var overbeviist, at denne Sag ikke i vort Venskab giorde nogen Forandring, vil jeg her meddele otte Linier, som jeg i de selvsamme Dage til Nytaar skrev ham for i et Exemplar af Merciers Ædikemand, hvori han var unge Dominik, og som sandelig jeg ligesaa lidt havde skrevet, som han modtaget, naar vi ikke giensidig havde erkiændt deres fuldeste Sandfærdighed.

Naar jeg langt fra mine fordums Glæder
Søger snart den Ro, der flyer mig her,
Og ved Rhinens eller Elvens Bredder
Skal udgræde mine Græmmelser;
Lad Dig da min Dominik erindre,
Man kan flye sit Fædreland, sit Hiem,
Og sit Hiertes Nærmeste, og dem
Dog vel ikke derfor elske mindre.

Ligesom man heraf noksom seer, at det var mit fulde og faste Forsæt, at min Udvandring skulde gaae for sig, og det snart, saaledes var det og den almindelige Mening, at det vilde skee. Min ædle Ven Abrahamson bebudede det endog offenlig i de lærde Efter-

retninger, da han i en Recension over den afdøde Weyers poetiske Forsøg, ved at omtale den synderlige Skiæbne, der laae tungt paa vor skiønne Litteratur, som ellers nu med Magt svingede sig op af den lange Nat, sagde: "Ewald døde i sin fulde Digterkraft, da vi endnu kunde vente saamange Mesterværker af ham, Wessel ligesaa; Tullin, Wibe, og nu Weyer henlægges efter, at de have givet os de herlige Prøver paa, hvad de kunde blevet os. Frimann (P. H.), Sneedorf, Nordahl Brun, og de andre tie, overvældede af andet Arbeides Mangfoldighed. Saa mange andre, der sloge enkelte skiønne Slag paa Harpen, høres end ikke fierneste Lyd fra. Baggesen hænger ventelig sin danske Strengeleeg op ved Araris Bredde, og maaskee Rahbek ogsaa snart sin ved Alsterens."

Mærkeligt er det imidlertid, at min Fader aldeles ikke syntes at agte paa disse Varsler, vistnok, fordi han ingen Forestilling havde om, hvad der egenlig fordrev mig, men bragde dette mit Forehavende i Forbindelse med Omstændigheder, som han maaskee ansaae for at være i Færd med at forandres. Paa det bestemteste erindrer jeg hans Ord, da han i Terminen giorde mig efter vor Viis en Art Afregning for min Arvepart, efter hvilken ham deraf tilkom 6000 Rigsdaler for udlagte Penge til begge mine Reiser m. v., og Zeuthen 800 for Udlæg, medens jeg boede hos ham, det hele i to Linier paa en Strimmel Papiir, som jeg endnu har, skiøndt jeg for Øieblikket ikke kan

finde den: "Jeg tager disse Penge, sagde han med det ædle Aasyn, der saa reent udtalte hans hulde Siæl, ikke for at skille Dig ved dem, men at Du engang kan finde dem igien efter mig, naar de kanskee kan komme Dig bedre til Nytte." Den ejegode Mand vidste ikke, eller mindedes ikke, hvor nærbeslægtede vi vare af Hierte, og hvorlidet hans personlige Sparsommelighed, hans Orden i Pengesager, og alle hans øvrige herlige oeconomiske Egenskaber vare istand til at opveie denne ene lille Omstændighed. At jeg mod denne vor Afregning, saa summarisk den endog var, hverken i Materie eller Form havde noget at indvende, skulde det giøre mig Ondt, om Nogen, der kiendte mig, endog blot fra dette Skrift, skulde kunne drage i Tvivl. Deels havde jeg den fuldeste Overtydning, at Manden ikke havde regnet mig for nær; deels kunde det aldrig falde mig ind, at forlange, vente, eller endog ville modtage, at en Mand, der havde ti, paa een nær, uforsørgede og tildeels smaa Børn, foruden mig, skulde paa deres Bekostning skiænke mig noget, saameget mere, som den Overbeviisning, selv at kunne erhverve mit daglige Brød i mit Ansigts Sveed, stedse har henhørt mellem dem, jeg har sat allermeest Priis paa, og som det har smertet mig meest, ikke i sin hele Fylde mere at torde vedkiændes.

Midlertid giorde denne Tidende ikke nær det Indtryk paa mig, som maaskee mangen Læser vil formode. At man, naar man slaaer sit Korn grønt,

som jeg eengang til en mundbevaagen Excellents, der vilde bespise mig à la Hamlet, med Luft fyldt med Løfter, udtrykte mig, intet har til Høsten, var en Sandhed, jeg saa dybt havde indprentet mig, at jeg, medens jeg var paa Reisen, kun anslog min Rest til 3000 Rigsdaler, som jeg seer af følgende Sted i det Brev fra Lange, hvori han havde yttret sit oven (S. 336) anførte Bifald til min Udeblivelsesplan: "At Du forresten ikke har mere end 3000 Rdlr. tilbage, som Du selv skriver, det er meget, eller rettere: det er lidt; Din tydske Reise er da vel dyr; men Du har Ret i, hvad Du ofte har sagt: Fornøielse kan man ikke taxere." At man ikke reiser, som jeg reiste, for ingen Ting, følger af sig selv; midlertid havde denne min tydske Reise saare liden Deel i mit Deficit, da den i Alt kun havde kostet nogle hundrede Rigsdaler, hvoraf maaskee endda næsten Halvdelen gik til at grundlægge den udvalgte engelske Bogsamling, jeg anskaffede, og indtil Uaarene i og efter Krigen bestandig har vedligeholdt og udvidet. Ogsaa var, hvad Reisen havde kostet, indbefattet med i min Faders Regning. At midlertid efter de to stærke Snit, min Fader og Zeuthen havde giort, min Øst — med Bonden i Ranudo at tale — ikke taalte stort mere, især da jeg paa egen Haand til andet Brug heller ikke havde taget saa ganske smaat dertil, var ligefrem; men deels havde jeg, som man ved ret at overveie mine Ord desangaaende S. 229 vil see, aldeles ikke

i Sinde, at bringe min Rest til Tydskland, hvor jeg baade agtede og ventede at leve den foruden, af mit Arbeide, men at disponere over den her; og at den nok vilde vare mig ud den korte Tid, jeg her havde tilbage, var jeg saa meget mere rolig for, som der samme Tid var sat en rigtignok ikke stor Sum hos Schultz deraf i Forventning af den hos mine Paarørende i Giære værende Compagnieskabsplan mellem os *), som midlertid baade han og jeg var kloge nok til at see det urimelige i; og naar jeg først havde Foden inden Schröders Dør, var jeg ikke bange for at lide Savn, indtil jeg var i Arbeidsdrift, og kunde hielpe mig selv. Deels var virkelig, hvad man kalder timeligt Gods, af forskiellige Aarsager mig i det Øieblik, endnu langt mere ligegyldigt end nogensinde; deels havde jeg saameget andet, der laae mig i den Tid langt tungere, smerteligere, og harmeligere paa Sindet, at jeg ikke engang havde havt Sands til at tænke derpaa, om det endog ellers kunde faldet mig ind, saameget mere, som jeg, tildeels for at bedøve mig, netop den Vinter levede et meget mere saakaldet muntert Liv end nogensinde, og tog temmelig megen Deel i Clubforlystelser, Dands, og andre deslige Adspredelser, især for herved, uden Opsigt

*) Jeg erindrer mig meget tydelig, at Schultz eengang under megen giensidig Latter betalte mig Renter deraf; inden næste Termin var Pengene af ham opsagte, udbetalte, og af mig fortærte.

mere og mere at drage mig ud af min gamle Kreds, hvor jeg ikke mere befandt mig vel, men hvor jeg rigtig ikke just ved denne Fremgangsmaade, som man ydermere tillagde aldeles urigtige Grunde, kom til at staae eller befinde mig bedre.

En bitter og vidnesfast Forklaring*), der fandt Sted mellem mig og en høist talentfuld og ædel ung Mand, som paa den Tid var den almene Yndling, og i hver Henseende fortiente at være det, men ved gienſidig Misforstaaelse havde et svart Horn i Siden paa mig, ligesom jeg paa ham, slog endelig, som man siger, Hovedet paa Sommet, og min Beslutning befæstede sig mere og mere, at gaae fra et Sted, hvor jeg fandt mig tilovers, om ikke til Byrde. Hvor af-

*) Jeg skylder mig selv at sige, at een af Vidnerne ved denne to Timers Forklaring, (der, som alle slige, ikke førte til Andet, end at vi skiltes, i Hiertet vel saa Uvenner, som vi mødtes) en Mand, der skiøndt den mindst indtagne mod mig, i det mindste ikke var partisk til min Fordeel, erklærede, at vor Ordverling, naar man ikke videre tog Deel i Tingen, var høist underholdende, da Sagen fra begge Sider blev ligegodt ført; hvilket midlertid vel og torde give en Formodning om, at vi paa begge Sider saa temmelig havde ligemeget Ret, eller om man vil, ligemeget Uret; og at medens han ikke uden Føie bebreidede mig det syge og saarede Hiertes ømfindtlige Ærgerlighed, jeg vel og paa den anden Side havde Føie at klage over den Almeenlykkeliges vel ikke ilde meente, men derfor dog ikke mindre følelige Overmod.

giort Sagen baade af mig og mine tydske Venner ansaaes at være, vidner følgende Brev fra Bech af 1 April (!!!) 1790: "Efter Dit Løfte ventede jeg efter Juleferierne endnu et Brev fra Dig, en Forære-ring! *) jeg ventede det begiærlig, fordi det skulde indeholde Vigtigheder om Dig og mig. Nu skriver jeg Dig til, fordi meget (s. o. f. S. 325) ligger mig paa Hierte, og fordi jeg gierne vil underholde mig med Dig; jeg sætter forud, at Schröder ikke optager ilde, naar jeg lægger dette Brev inden i eet til ham, og beder ham at sende det efter Dig, ifald Du har udført Dit Forehavende, og igien denne Paaske er reist til Hamborg. Hvor begynder jeg?"

"Med Dig! Schröders Plan er sød og indtagende for Dig og Dine Venner; Gud give, at Du maa udføre den, eller han for Dig; jeg holder det næsten for det eneste Middel at give Dig Ro og Livets Fryd tilbage; thi desværre! i Kiøbenhavn seer jeg, Du kan ikke blive lykkelig."

At dette Ønske af min redelige Hiertensven løb April, veed man; at de Forhabninger, han og jeg, og Schröder giorde os af den omtalte Plan, ligesaalidet vilde gaaet i Opfyldelse, vil man udentvivl ligeledes indrømme. Planen var nemlig, at jeg over Hamborg skulde gaae til Mannheim, og der opslaae min

*) Formodenlig Gafforio og Belvidera, hvorom længere henne i Brevet (s. o. fr. S. 325) var Tale.

Bopæl. Hvorvidt Hanna Beck herved var i min Regning, og mellem de Vigtigheder, hvorom jeg bebudede Beck et Brev, veed jeg ikke, at hun hverken hos ham eller hos Schröder kom i Beregning, veed jeg sikkert. Men naar man nu betænker, at den hele Plan var bygget paa, at det med Litteraturen og Theatret i Tydskland skulde blive paa den Fod, som det, i de *Halcyon days*, Europa fra Syvaarskrigens Slutning havde nydt, mere og mere var kommet, og man nu erindrer sig, at den franske Revolution med alle dens Ødelæggelser og Forstyrrelser var for Døren, og at dens første Virkninger netop lode dem føle i de Egne, hvor det var mit Forsæt at tage Sæde, hvad da?

Tage vi nu tillige i Betragtning, hvor farligt det Naboskab var, hvor jeg agtede at opslaae mine Pauluner, og i Særdeleshed kaste et Øie paa den Skildring Island i sit Levnet giver af det Indtryk, den franske Revolution allerede tidlig giorde paa Gemytterne i selve Mannheim, vil man udentvivl finde, det er ikke ganske uden Føie jeg befrygter, at jeg neppe saare længe vilde levet der for Theatret i Ro. Vel var man — som ovenfor er fortalt — under mit Ophold der i September, i det mindste i min Kreds, temmelig antirevolutionair, skiondt vel ikke contrarevolutionair (ɔ: man ønskede vel, at Omvæltningen maatte standse, men ikke derfor gaae tilbage) hvilket vel tildeels, som jeg alt har peget paa, kom af, at Mannheimernes Yndling, den nys afdøde Konge

af Bayern, da Prinds Maximilian af Zweibrücken, der med sin unge smukke Gemalinde boede i Strasburg, hvor han laae med sit Regiment, hyppig maatte kiæmpe mod de Revolutionsstorme, som Aaret derpaa fordrev ham af fransk Tieneste, og bragte ham til at flytte til Mannheim. Dette sidste, og den Mængde Emigranter, som paa samme Tid strømmede dertil, giorde nu ydermere, som Island meget rigtig anmærker, hvad hidtil havde været livelig Meningsforskiællighed om hiint Menneskehedens store Anliggende, til haardnakket Meningskrig.

Hvordan min Synsmaade den Tid var, kan sees af en Vise, jeg herhiemme til 29 Januar 1790 skrev, og især af de to neppe endnu ganske glemte Linier

Hænges paa en Lygtepæl,
Er det Frihed eller Held?

Men var og blev jeg end aldrig enragé, var og er jeg end mindre noir. Fordømte, og fordømmer jeg Fiskerkiærlingeopløb, og Pøbeljustits, og Bajonetrevolutioner, da elskede, og elsker jeg endnu mindre dem, der, om end maaskee ikke umiddelbar foranstaltede, eller begunstigede, dog i det mindste gierne saae slige Udaad, i det Haab, at de skulde bringe den menneskevenlige, folkekierlige Ludvig den Sextende, der ustridig, hvor han handlede efter sit eget Hoved og Hierte, fortiente den ham i hine Dage givne Roes, at han var sit Folks retskafneste Mand, tilbage fra sine turgotske og neckerske Ideer, og skræmme ham til at giøre fælles

Sag med dem, at de i hans Navn og under hans Ægide med væbnet Haand kunde forfægte og befæste deres aristokratiske og hierarkiske Privilegier og Prærogativer.

Adsplittedes nu, som vi af Islands Levnet see, endog hiint ældgamle hidtil uadskillelige Kloverblad ved Islands i det mindste uoverlagte Handling (da efter Ludvigs Anholdelse paa Flugten til Varennes, Publikum (?) ved Opførelsen af Richard Løvehierte — som vistnok i et saa critisk Øieblik var et meget ubesindigt Valg — fremkaldte samtlige i Stykket Spillende) at han, som han paastaaer, henrevet af Øiebliksindskydelse, tog tilorde, og — paa fransk — ønskede Ludvig en Blondel til at redde hans Liv (som neppe dengang var i synderlig Fare) blev, som Island selv siger, en betydende Skuespiller, der stedse havde været for letsindig til at bekymre sig om de offenlige Anliggender, en gammel Ven — ustridig Beil — bragt til at troe, at dette islandske Adfærd kom af en uværdig og uundskyldelig Jagen efter Partigunst, og det var ude med deres Venskab; da har jeg af Alt hvad jeg kiænder til mig selv, Føie til at troe, at, om jeg end havde været hundrede Gange mere ludvigsk, end jeg maaske dengang endnu var, jeg efter mine Begreber om det ikke blot dadleværdige men straffældige i saadanne sceniske Egenraadigheder, der saa let kunne blive af uberegnelige Følger, vilde herom have tænkt, og udentvivl yttret mig paa en Maade,

som Island, og hans Bifaldere neppe vilde have optaget mig vel, og følgelig regnet mig, som Beil, for at høre til et modsat Parti, og da jeg var enig med dette i den ene Punkt, at være det i Almindelighed; mon Mannheim og dets Theater da ligefuldt vilde blevet, og været mig, hvad jeg lovede mig deraf?

Formodenlig vil man smile af den alvorlige Omstændelighed, hvormed jeg udvikler, hvad der maaskee kunde fundet Sted, hvis jeg havde været i Mannheim ved en Begivenhed, hvorved jeg ikke allene nu ikke var, men som jeg og, om jeg havde været der, af mange nu ufattelige Aarsager, torde have anseet med langt andre Øine. Maaskee! skiøndt jeg troer det neppe; men i at giøre mig Rede for det Indtryk, Islands egen Beretning herom ved Gienlæsning og efter saa mange Aar frembringer hos mig, føler jeg mig stadfæstet i den Overbeviisning, at jeg, hvis jeg da havde faaet Lov at følge mit eget Hoved, snart var blevet bragt paa en langt anden Vei, og maaskee til et høist forskielligt Maal fra det, den evige Viisdom har afstukket mig.

Ikke Døden ene
Forrykker saadan Yngling Maalet. Han
Har flere Fiender, tit den Stærkeste
Saa godt maa synke som den Svageste.

Naar, og hvorved, og i hvilken Anledning, i hvilke Forhold og Forbindelser det vilde være skeet, torde vistnok være Latterlighed af mig, at ville udgrunde; men at i en saa bevæget Tid, med den Almeenbegei-

ſtring for og imod, der var over hele det cultiverede Europa, Virkeligheden ſnart vilde draget min Siæl fra den ſaa uendelig ſvagere Digtning; at Spillet paa den liden eftergiorte Scene vilde og maatte tabt al Interesse for mig, naar jeg — ſom Iſland beſkriver det — hver Dag og Time hørte om nye, ynkelige, ſkrækkelige, vidunderlige Optrin, og var ſaa nær ved den ſtore Skueplads, hvor de foregik, det veed, det føler jeg.

At jeg ſaa nær ved den ſtore Hvirvel, der alt mere og mere, ſtundum umærkelig, undertiden og med voldſom uimodſtaaelig Overſvømmelſe udbredte ſig, vilde være henrevet deraf og deri, kan jeg ikke omtvivle. At jeg neppe, i ſaa forandret Lys jeg i ſin Nærhed vilde beſkuet Tingene — hvilke ikke altid i det mindſte alle Øine ſee tydeligere, fordi de ſee dem nærmere — vilde blevet rokket i min ſtadige rousseauſke Overbeviisning, at enhver Revolution paa Jorden er for dyrt kiøbt med een Draabe Borgerblod, har jeg Føie at troe; at midlertid — ſaa ſtadig jeg vel er vedblevet min i ovenanførte Viſe yttrede Overbeviisning:

Sande Frihed er at finde,
Hvor Monarken Borger er,

— der vare Perioder, der lod mig føle, at jeg havde havt Uret i at ſige, at

Sande Frihed fandtes ene der,

at den trefarvede Cocarde vel kunde lokket mig det korte Spring over Rhinen; at jeg da vel, ubunden som Fuglen i Luften, kunde følt om ikke Kald, dog Drift til at flyve did, at nyde denne Frihed, ogsaa i fornødent Tilfælde, ved en Rolands, Lanjuinais, Condorcets, Gregoires, Vergniauds, Guadets, Gensonnés, og de øvrige — mig ved deres Borgersind og Frihedsaand saa ærværdige — Ædlinges Side, vove Liv og Blod for den, har jeg saa megen mere Føie at antage, som jeg ingenlunde fragaaer, at jeg endog under langt forandrede Omstændigheder i mit fierne Fædreland, hvortil saa mange Baand fæstede mig, mangen Gang i hine Dage ønskede mig did; at jeg endnu ikke kan tænke paa de herlige 21 Girondisters, Mad. Rolands, Charlotte Cordays, og hendes ædle Lovtalers, Maynzeren Luchses, o. fl. d. l. heroiske Død, uden at mit Hierte slaaer høit, som det fra mine tidligste Dage har slaaet og slaaer ved at læse om, og tænke paa Epaminondas, Cato den Yngre, Brutus, Winkelried, Hvidtfeld, Steenvinkel, Gerner, Hans Rostgaard, Saragossas heroiske Forsvarere, Nygrækenlands Søhelte.

Dog med hvormegen Begeistring jeg senere fulgte det republikanske Frankrigs Skiæbner og Daad, indtil det forræderisk sank under Napoleons Voldsherskab, derom vidner Minervas historiske Artikel, giennem denne hele Aarrække, derom danske Tilskuer, og mere, jeg i næste Bind faaer at omtale. Det er Tid,

at jeg for at slutte dette, vender tilbage til den Tidspunkt, jeg var i Begreb med at omtale.

Medens jeg med tiltagende Længsel saae det Øieblik imøde, da jeg kunde rive mig løs fra Alt det, som her var mig til Plage, faaer jeg, udentvivl temmelig uventet, fra min Fader følgende Brev:

"Min gode Dreng!

Ved Trant fra Hellfried kommer jeg nu; han beder, at Du vil opgive ham Navnet paa de tvende, Du havde talt om, eller recommanderet, som han formodentlig kunde giøre Brug af; han havde glemt det. Dernæst beder han Dig ei at tænke noget ubehageligt om Moldenhawer, da han paa hans Ære forsikkrede, at Moldenhawer mere end eengang havde bedet ham tale for Dig til Durchlauchtigheden, som han selv, saa gierne han end ønskede det, af en Aarsag ei kunde; og endelig med megen Varme glædede sig ved Durchlauchtighedens sidste Udtryk til ham i een af disse Dage: jeg skal nu afgiøre det for Rahbek, og mener at skaffe ham 300 Rdlr. Durchlauchtigheden viiste ham din Forelæsning; Trant svarede, det var ufornødent, at han havde forlangt den; thi Du havde noget meget bedre for Dig, Publici Stemme, og de Studerendes Agt, som dagligen høre Dig. Drik herpaa et godt Glas Viin, og hils Din Vert og Vertinde.

11 Martii.

Rahbek."

At jeg ikke har kunnet nægte mig, ordlydende at meddele ovenstaaende Brev, der saa fuldkommen caracteriserer min eiegode, kiærlige, ædle Fader, og det indre Forhold, vi, uagtet alle de smaa Kurrer og Knuder, der undertiden kunde synes at være paa det ydre, stod i til hinanden, vil ingen, der selv har, eller har havt en om og elsket Fader, kunde fortænke mig. At det Gode, der sagdes ham om hans Søn, ikke svækkedes under hans Pen, at hans Faderglæde derover vel gav det en Glands, det fra første Haand mulig ikke ganske saa livelig havde, var saare naturligt; at iøvrigt retskafne Trant var, og stedse viste sig, en af mine sande Venner og Velyndere, bør jeg taknemmelig erkiænde.

Udentvivl vare vi to just den Tid kommet i noget nærmere Berørelse i Anledning af hans i Minerva indrykkede liden Afhandling om, hvorvidt det var raadeligt at inddrage Professorernes Corpora; og de tvende, hvis Navn han havde glemt, men formodenlig kunde giøre Brug af, og som jeg havde recommanderet ham, vare upaatvivlelig tvende om denne Materie i Skrivefrihedsperioden udkomne Smaaskrifter, som jeg, ved de idelig om denne Sag i min gamle Kreds forekomne Drøftninger, havde i det mindste af Navn lært at kiænde. Hellfried, som her omtales, var en gammel Bekiændt af min Fader, der under hans Fraværelse, som Generalagent i Italien, havde besørget hans oeconomiske Anliggender; og var det

udentvivl i Anledning heraf, da Hellfried var i Begreb med at komme hiem, eller maaskee nys hiemkommen, min Fader var hos Trant, der var Hellfrieds noie Ven; at den herom handlende Periode falder noget utydelig, torde være et nyt Vidnesbyrd, hvor inderlig min Fader higede efter at komme til det, der var Brevets egentlige Indhold, og hvoraf hans omme Fadersiel var fuld.

Hvad den, til sine ædle Venner Trant, og Augustenborg, hedengangne Moldenhawer angaaer, da troer jeg, at jeg ved offenlig og taknemlig efter hans Død at ihukomme ham, som hiin nysnævnte uforglemmelige Musagets stadige Fortrolige, sagkyndige Raadgiver, og utrættelige Medarbeider, vel har saaledes oprettet, hvad jeg i tidligere Dage af Fordom og Forblindelse tænkte, eller talte ham for nær, at jeg vel her tor tilstaae det. Allerede fra Kiel af havde jeg medbragt en ikke liden Ugunst imod ham, uden at kiænde ham, da han den Tid var paa sin lærde Reise i Spanien. Uheldigviis havde han været Prorector i Kiel det Aar, da den unge Stolberg i en Ordensduel blev ihielstukket af Eichstedt (s. 2 D. S. 95). Den derved over Ordensbrødrene vakte Forfølgelse, der meentes at have været saameget des strængere, som den Faldne var Bernstorfs Svoger, havde især ramt dem, der ved mit kort derefter paafulgte Komme til Universitetet vare blevne mine kiæreste Venner.

Mellem dem var han da naturligviis ikke i den kierligste Erindring. Hans Ansættelse her ved Universitetet og ved Bibliotheket havde atter været mange Medsøgende, og Medsøgendes Venner en Torn i Øinene. Den Indflydelse, han hos den nye Universitetspatron havde, blev det naturligviis endnu mere, særdeles da det traf i den Periode, hvor Raabet mod Tydskerne var paa det høieste, og, var jeg end ikke i Almindelighed af de ivrige til at istemme dette, deelte jeg saameget mere Utilfredsheden i min Kreds over de Tilsidesættelser, og Foretrækkelser, i hvilke man tillagde Moldenhawer — skiøndt neppe med Føie — en Hoveddeel. At iøvrigt med al den Tillid, jeg havde til Trants Ord, det Vidnesbyrd, han her gav Moldenhawer i Henseende til mig, ikke forsonede mig med denne, tilstaaer jeg med Undseelse, som jeg da og ved at opponere mod Kierulfs Doctordisputats udlod mig om Udlændinges Indflydelse her ved Universitetet i Udtryk, som intet uden min varme Iver for min — som jeg troede — herover ubilligen tilsidesatte Ven, kunde undskylde. Det var først ved elleve Aars stadige Samvirkning, jeg lærte at lade Moldenhauer vederfares den ham af saa mange nægtede Ret.

Ved hvem, eller giennem hvem den omtalte Forelæsning var forlangt af mig, erindrer jeg ikke mere; den var over Hyrdedigtet, og findes endnu mellem mine Papirer. Hellere onskede jeg der at kunne finde et Brev, jeg fra min gamle uskatteerlige Lærer

Tetens, da bortkaldet fra sin Lærestoel i Kiel, for at ansættes her i Financecollegiet, mindes at have faaet i denne Anledning. Det begyndte, erindrer jeg, med et Apophtegma af en grædsk Philosoph, der sagde om en anden: hvad jeg forstaaer af hans Skrifter, staaer mig saa vel an, at jeg har samme Tanker om det, jeg ikke forstaaer. "Det samme, skrev han, siger jeg om Deres Forelæsning, vel ikke i Henseende til Æmnet, thi det bør jeg dog vel forstaae, heller ikke til Sproget, thi det kunde jeg vel hielpe mig ud af, men fordi det er skrevet med saa fiint Skrift, og blegt Blæk, at mine Øine ikke allevegne staae mig bi." At iøvrigt hans Hidkomst, og den betydelige Indflydelse, hans Stemme havde i de giældende Kredse, bidrog overordenlig til at omstemme Meningen til min Fordeel, er det min Pligt at erkiænde.

Hvad min Fader har anført af Trants Ord om Publici Stemme, og de Studerendes Agt, da har jeg for ofte omhandlet de mange Vanskeligheder, der oftest er ved at faae Vished om, hvad der er Publikums Stemme, eller ikke, og hvad Forskiel der alt for ofte er paa den almindelige Mening, og den offenlige Stemme, til at jeg her torde tage Trants Ord saa aldeles, efter Bogstaven, som min trohiertige Fader. Hvad derimod mine Medstuderendes Agt, og hvad endnu er mig dyrebarere, deres Kierlighed, angaaer, da er jeg stolt, og stoltere maaskee end af noget Andet, hvori jeg kunde sætte Ære, deraf: at det Ønske, jeg

kort efter den her omhandlede Tidspunkt, i Epilogen til min ovennævnte Opposition ved Kierulfs Disputats, giorde: at de bestandig vilde bevare mig deres Gunst, som jeg ingensinde paa uværdig Maade havde søgt, have de vedblevet at vide mig paa en Maade, som, een eneste kort overgaaende Tidspunkt undtagen, aldrig har tilladt mig ringeste Tvivl derom, indtil de endelig i indeværende Aar har trykt et Indsegl derpaa, som ingen Tid formaaer at forvanske eller formindske.

Den Vært og Værtinde, min Fader til Slutning beder mig helse, var Rosings, der, da mit muntre Siæles Fristed *) i min Faders Gaard var overladt en ny Leier, gav mig Huusly, naar jeg ikke vilde, eller kunde komme ud af Porten, egenlig hos min Svoger Studsgaaard, som de havde overladt et Par overflødige Værelser, og hvor min Fader havde ladt Brevet afgive. Hvorvidt jeg efter min Faders Formaning har drukket et godt Glas Viin derpaa, veed jeg ikke; at de, da jeg har meddeelt dem Brevet, af redeligt Vennesind har opmuntret mig at efterkomme Formaningen, for selv med det samme at ønske mig god Lykke, er jeg overtydet om.

Derimod erindrer jeg kun altfor tydelig, at en anden af de Saa, som jeg følte Trang til at fortroe denne Tingenes Vending, i det Haab, at deres Glæde

*) Man see o. fr. S. 15.

derover skulde giøre mig den kiærere, end den efter mine øvrige Forhold var eller kunde være mig, leende gav mig til Svar: saa er De formodentlig hængefærdig. De har jo altid været desperat, naar man talte om, det blev nok saa.

Vistnok burde jeg taget dette som Spøg af den, jeg altid havde gienkiendt i den fasting-wielandske deilige Skildring af Musarion:

Hvis Vid
Selv Kinder uden Roser kunde giort
Elskværdige; fød med en Siæl,
Som lige lykkelig i Spøg og Ømhed var,
Selv naar den stikled, smilende,
Og uden Gift;

men til Ulykke greb denne Persiflage for mig saa ganske ind i de Misforstaaelser, og Miskiændelser, jeg mødte fra saa mange uventede Sider; jeg bragte det saa nær i Forbindelse med, hvad jeg antog for en vis Kredses Mening, eller i det ringeste dens Yttring: "at jeg ved denne Leilighed kun fandt Rønnebærrene for sure, fordi de hang mig for høit, og i det Haab, at de maaskee enten skulde blive bragt mig nærmere, eller at jeg kunde see mit Snit, at liste mig op til dem"; at jeg vel maatte styrkes i mit Forsæt, betids at undvige, for ikke at maatte afslaae en Lykke, som sandelig i det Øieblik, og under de Omstændigheder, ingen Lykke var for mig, og tye did, hvor der syntes at staae mig et venligt og fredsomt Fristed aabent.

Saare vel indseer jeg, at man for at begribe, for ikke at sige, billige dette mit Forsæt og Forhold, maatte kunne sætte sig mere ind i hele min daværende baade indvortes og udvortes Stilling, end jeg, om jeg ogsaa efter saa mange Aar kunde, vilde troe mig det tilladt at indlade nogen deri; men man glemme for Alting ikke, at det er ikke Tingene, eller Menneskene, men vore Forestillinger om Tingene og Menneskene, der giør vor Forfatning behagelig eller ubehagelig; at i en saadan Stemning, som min da var,

Trifles light as air,

tit faae Centner-Vægt, og nedtynge Veieskaalen uendelig langt under, hvad den ligegyldige og med Lidenskaber ukiendte Tilskuer, engang kan forestille sig tænkeligt.

Maaskee kan jeg ikke, for den, der kiænder noget til mig, caracterisere min daværende Aandsstemning fuldkomnere, end ved at sige, at Sindbads Selvbeskrivelse i Aladdin,

Det, som mange synes om:
Reen Himmel, for Exempel, Stiernelys
Med Maanskin, haded' jeg, som Pestilents;
Nei, Rusk og Slud, det vidste jeg, hvad var;

aldeles den Vinter passede paa mig, vel ikke af hans Skoflikkergrund, men fordi jeg, naar jeg i venligt Veir, og taalelig Vei giorde mine Aftenvandringer ud til mit Bakkehuus, havde underveis saadan Mag og Fred til at tygge Drøv paa Alt, hvad der ikke havde smagt mig inde i Byen om Dagen, at vigiles

curæ fulgte mig lysvaagen tilsengs, og ikke tillod mig at lukke et Øie om Natten, før maaskee mod Morgen jeg kunde synke i en mat Slum, af dem, hvori man sover i det mindste Aandskræfter bort, vaagner døsig og slov, og ligesaa uskikket som utilbøielig til Arbeid, og paa denne Maade berøvedes begge mine onde Dages Vederqvægelser, Virksomhed og Hvile.

Naar jeg derimod giennem Regn, og Snee, og Vind, og Uføre maatte arbeide mig til mit Fristed, kom hiem udmattet, giennemkold, og drivvaad, rev Klæderne af mig, kastede mig nøgen under Dynen, og i det Øieblik, Hovedet sank til Puden, slumrede ind, da var mig vel, da vaagnede jeg til rette Tid, iilte forfrisket til mit Skriverbord, og fordybede mig i Forberedelserne til Eftermiddagens Forelæsning, inden de onde Griller kunde faae mig i deres Kløer.

At jeg, som rigtig nok altid har havt Lyst til at overhugge Knuderne, nu mere og mere bestemte mig til samme Huusraad, og mere og mere befæstede mig i Ciceros:

Evolare, ubi nec Pelopidarum
Dicta, nec facta audiam;

var meget naturligt. Da jeg var undskyldt for at raadføre mig derom med mine sædvanlige Raadgivere, meddeelte jeg dette Forehavende til en Mand af min nyere Omgangskreds, som jeg under disse Omstændigheder mere end nogensinde holdt mig til; men denne Ven, hvis oprigtige Sindelag mod mig, og hvis sunde Omdømme

i alle Daglivets Anliggender jeg med Føie satte Priis paa, og af hvem jeg saa meget mindre ventede, at blive fraraadet mit Forsæt, da jeg ikke længe tilforn havde hørt ham billige sin Kones alvorlige Forehavende, ved fremmede Skuepladse at søge den Paaskionnelse af sin Kunst og sit Talent, som Cabale og Connexioner her nægtede hende, overraskede mig, ved saa ganske uden al Forbeholdenhed at misbillige min Beslutning, som uovereensstemmende med det Borgersind, hvori jeg havde altid sat en Ære, uerkiendtligt mod et Fædreland, som jeg i saa mange Henseender havde saa meget at takke, overalt, som noget, jeg hverken kunde være bekiændt eller forsvare, at jeg gik i mig selv, skammede mig, og besluttede at blive paa min Post. Denne Ven, der i en saadan Crisis havde en saa afgiørende Indflydelse paa mig, der i egentlig Betydning, ved ærlig Frimodighed, og retsindig Forstandighed, kastede mit Livs Lod, var, som man maaskee af det foregaaende tør have sluttet, nu afdøde Secretair Christian Biørn. Har jeg senere været mit Fædreland til nogen Nytte eller Ære, er det ham, jeg har at takke derfor; ligesom jeg erkiendtlig erindrer ham ved det meget og mangehaande, hvormed man giver mig Føie, taknemmelig at velsigne, at jeg hørte hans velmeente og vennehulde Raad.

Under denne Crisis modtog jeg paa nu sædvanlig Maade følgende Linier fra min Fader:

"Jeg har aabnet Indlagte; ventende at finde noget Nyt; vel og saa; men saa smaat, at sige, af Stiil og Skrift, at jeg ikke kunde læse det. Jeg seer nok, hvad det er; saa og, at Indholden glæder; jeg har aabnet Brevet, og i fornødent Fald maa Du igien aabne min Lomme; det er jo at kiænde sin Feil, og straffe sig selv."

Dette Indlagte var et Brev af 20 April fra Universitetets ædle Patron; et Brev, saa fuldt af hans ædle Hierte og herlige Aand, at jeg har følt mig i ikke liden Strid mellem det ubeskedne, der kan være i, at aftrykke i det mindste en Deel deraf, og det uforsvarlige i, ei at lade Fædrelandet og Menneskeheden see en af deres ædleste Sønner skildret ved egen Haand.

Naturligviis, da jeg nu havde bestemt mig at betræde den Bane, man vilde aabne mig, var det mig dobbelt vigtigt at være vis paa, den baade virkelig blev mig aabnet, og saaledes, at jeg kunde være tilfreds dermed; men just nu fik man med eet travelt med at udsprede, og især fortælle mig, at jeg, om jeg og blev ansat, dog vilde blive tilsidesat for en Anden. Jeg var da saa dristig, under 12 April at tilskrive Prindsen om dette Rygte, som foruroligede mig, og han var saa ædel, at besvare mit Brev paa en Maade, der paa eengang giør mig stolt, og ydmyger mig. Det ydmyger mig, at jeg nogensinde i den Lykke eller Ære, der kunde blive en Medborger af Talent og Fortienester til Deel, har kunnet finde noget krænkende

for mig; men jeg er stolt af, at en af de ypperste Ædlinge, jeg har kiendt, kunde have Bevaagenhed nok for mig, til ikke alene at tilgive mig et saadant Skridt, men berolige mig med Hensyn til, hvad man i saa Henseende havde sat mig i Hovedet; og regner jeg paa den Bevaagenhed, jeg fra ham troer nedarvet paa hans høie Efterladte, naar jeg ikke kan nægte mig at meddele Slutningen af hans Brev.

"Kun af sand Agtelse for Dem, kiære Hr. Rah-
"bek, har jeg indladt mig i denne Giendrivelse af et
"Rygte. Jeg haaber, De efter disse Oplysninger vil
"berolige Dem. De vil i det, der skeer for ham, kun
"see den Hensigt, at bevare Fædrelandet et meget lo-
"vende Talent, og ingen fortrinlig, fremstikkende Ud-
"mærkelse. En Discipel af Philosophien, som De,
"vil glæde Dem over det nye Beviis paa den Op-
"mærksomhed, som Genie og sandt Talent finder hos
"os. Den Agt, der vises disse Menneskenes ædleste
"Fortrin, er Denne Borgen, at alle de, der have at
"glædes ved disse, kunne vente lignende Behandling.
"Jeg personlig kiænder, det forsikrer jeg Dem, ingen
"større Glæde, end paa enhver Maade at understøtte
"en aand- og talent-fuld Mand. Saasnart jeg har
"Vished, en saadan forlanger mine Tienester, (thi
"paanøde dem vil jeg ikke) griber jeg hver sig tilby-
"dende Leilighed med varmeste Iver. Efter denne For-
"sikring vilde det være overflødigt at gientage, hvad
"jeg ved vor sidste Samtale sagde Dem, at De ikke

Trykfeil.

S. 35 Lin. 7 Riber læs Birkner.

HARRY LARSEN